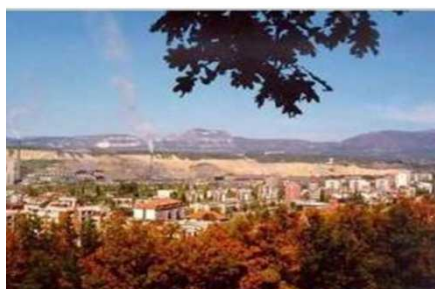




РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ОПШТИНА БОР



ПРОСТОРНИ ПЛАН ОПШТИНЕ БОР

КЊИГА I
СТРАТЕШКИ ДЕО ПЛАНА

У Београду / Бору,
јануара, 2014. године



ИНСТИТУТ ЗА АРХИТЕКТУРУ И УРБАНИЗАМ СРБИЈЕ
INSTITUTE OF ARCHITECTURE AND URBAN&SPATIAL PLANNING OF SERBIA

ПРОСТОРНИ ПЛАН ОПШТИНЕ БОР урађен је у Институту за архитектуру и урбанизам Србије у аналогном и дигиталном облику.

Скупштина општине Бор усвојила је Просторни план општине Бор на седници од 29. јануара 2014. године.

Одлука о доношењу Просторног плана општине Бор и текстуални део Просторног плана општине Бор (Књиге I, II и III) објављени су у Службеном листу општине Бор, број 2 и 3/2014.

Графички прикази (рефералне карте) Просторног плана општине Бор и Документациона основа Просторног плана (Књига IV), оверени од стране председника Скупштине општине Бор и одговорног планера / урбанисте, чувају се у архиви Општинске управе Бор.

Скупштина општине Бор
Председник Скупштине општине
Добрица Ђурић

Институт за архитектуру и урбанизам Србије
Директор
др Игор Марић, д.и.а.

Одговорни планери/урбанисти:

а) Просторни план

др Ненад Спасић, д.и.а., лиценца 100 0056 03
лиценца 200 0318 03

др Славка Зековић, д.п.п., лиценца 100 0004 03

др Драгиша Дабић, д.и.а., лиценца 100 0018 03

др Омиљена Целебџић, д.п.п., лиценца 100 0027 03

др Никола Крунић, д.п.п., лиценца 100 0189 11

Гордана Џунић, д.и.г., лиценца 203 0778 04

б) Стратешка процена утицаја

др Марина Ненковић-Ризнић, д.п.п. лиценца 100 0190 11

У Београду / Бору, јануара 2014. године

САДРЖАЈ:

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ	1
I ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ	3
1. ОБУХВАТ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА	3
2. ПРАВНИ И ПЛАНСКИ ОСНОВ ЗА ДОНОШЕЊЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА	4
3. ОБАВЕЗЕ, УСЛОВИ И СМЕРНИЦЕ ИЗ ПЛАНСКИХ ДОКУМЕНАТА ВИШЕГ РЕДА	4
3.1. ПРОСТОРНИ ПЛАН РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ("СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РС", БР. 88/2010)	4
3.2. РЕГИОНАЛНИ ПРОСТОРНИ ПЛАН ТИМОЧКЕ КРАЈИНЕ ("Службени гласник РС", 51/11)	7
3.3. ПРОСТОРНИ ПЛАН ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ ПРИРОДНОГ ДОБРА "БЕЉАНИЦА-КУЧАЈ" (НАЦРТ ПЛАНА 2012.)	12
3.4. ПРОСТОРНИ ПЛАН ЗОНЕ УТИЦАЈА РУДНИКА "ВЕЛИКИ КРИВЕЉ – ЦЕРОВО" И ИЗМЕНЕ И ДОПУНЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ ЗОНЕ УТИЦАЈА РУДНИКА "ВЕЛИКИ КРИВЕЉ-ЦЕРОВО" ЗА ПРОСТОР "ЛУКОВО – ФЛОТАЦИЈСКО ЈАЛОВИШТЕ" ("СЛ. ЛИСТ ОПШТИНА", БР. 3/94 и 15/95)	15
3.5. ОСТАЛИ РЕЛЕВАНТНИ РАЗВОЈНИ ДОКУМЕНТИ	18
4. СКРАЋЕНИ ПРИКАЗИ И ОЦЕНА СТАЊА, ПОТЕНЦИЈАЛА И ОГРАНИЧЕЊА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА	19
4.1. СКРАЋЕНИ ПРИКАЗИ И ОЦЕНА СТАЊА	19
4.1.1. Природни системи и ресурси	19
4.1.2. Становништво, мрежа насеља и јавне службе	23
4.1.3. Привреда и туризам	29
4.1.4. Саобраћај и инфраструктурни системи	32
4.1.5. Заштита животне средине, природних и непокретних културних добара	36
4.2. ПОТЕНЦИЈАЛИ И ОГРАНИЧЕЊА	38
4.3. SWOT АНАЛИЗА (ПРЕДНОСТИ, СЛАБОСТИ, ШАНСЕ, ОПАСНОСТИ)	42
II ПРИНЦИПИ, ЦИЉЕВИ И ОПШТА КОНЦЕПЦИЈА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА	44
1. ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА	44
2. ЦИЉЕВИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА	44
2.1. ОПШТИ ЦИЉЕВИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА	44
2.2. ЦИЉЕВИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА ПО ОБЛАСТИМА	44
2.2.1. Коришћење природних ресурса	44
2.2.2. Становништво, мрежа насеља и јавне службе	46
2.2.3. Просторни развој привредних делатности	47
2.2.4. Просторни развој инфраструктурних система	50
2.2.5. Заштита животне средине, природних и културних добара	52
3. ОПШТА КОНЦЕПЦИЈА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА	53
III ПЛАНСКИ ДЕО – ПЛАНСКА РЕШЕЊА	57
1. КОРИШЋЕЊЕ, УРЕЂЕЊЕ И ЗАШТИТА ПРИРОДНИХ СИСТЕМА И РЕСУРСА	57
1.1. КОРИШЋЕЊЕ И ЗАШТИТА ГЕОЛОШКИХ РЕСУРСА - МИНЕРАЛНИХ СИРОВИНА	57
1.2. ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ	60
1.3. ШУМЕ И ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ	63
2. СТАНОВНИШТВО, МРЕЖА НАСЕЉА И ЈАВНЕ СЛУЖБЕ	65
2.1. СТАНОВНИШТВО	65
2.2. МРЕЖА НАСЕЉА	67
2.3. ПРЕСЕЉЕЊЕ СТАНОВНИШТВА ИЗ ЗОНЕ РУДАРСКИХ АКТИВНОСТИ	69
2.4. ЈАВНЕ СЛУЖБЕ	71
3. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ ПРИВРЕДНИХ ДЕЛАТНОСТИ	75
3.1. ЕКСПЛОАТАЦИЈА И ПРЕРАДА РУДЕ БАКРА	75
3.2. ИНДУСТРИЈА, МСП, УСЛУГЕ	79
3.3. ПРОСТОРНИ РАЗМЕШТАЈ ПРИВРЕДНИХ АКТИВНОСТИ	80
3.4. ПОЉОПРИВРЕДА И РУРАЛНИ РАЗВОЈ	82
3.5. ШУМАРСТВО, ЛОВСТВО И РИБАРСТВО	89
4. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ ТУРИЗМА, СПОРТА И РЕКРЕАЦИЈЕ	91
5. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ ИНФРАСТРУКТУРНИХ СИСТЕМА	94
5.1. САОБРАЋАЈ И САОБРАЋАЈНА ИНФРАСТРУКТУРА	94
5.1.1. Пројекција саобраћајних потреба	94
5.1.2. Развој мреже путева	95
5.1.3. Развој јавног превоза путника	96
5.1.4. Железнички саобраћај	97
5.1.5. Ваздушни саобраћај	97
5.1.6. Бицикличички и пешачки саобраћај	97
5.2. ВОДОПРИВРЕДНА ИНФРАСТРУКТУРА	97
5.3. ЕНЕРГЕТИКА, ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА И ЕНЕРГЕТСКА ЕФИКАСНОСТ	101
5.3.1. Енергетика	101

5.3.2. Енергетска инфраструктура.....	101
5.3.3. Енергетска ефикасност и обновљиви извори	103
5.4. ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈЕ И ПОШТА	104
5.4.1. Телекомуникације.....	104
5.4.2. Поштански саобраћај	105
5.5. КОМУНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА.....	105
6. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, УРЕЂЕЊЕ ПРЕДЕЛА, ПРИРОДНА И КУЛТУРНА ДОБАРА И РИЗИЦИ И ОПАСНОСТИ У ПРОСТОРНОМ РАЗВОЈУ	106
6.1. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	106
6.2. ЗАШТИТА ПРИРОДНИХ ДОБАРА, УРЕЂЕЊЕ И РЕВИТАЛИЗАЦИЈА ПРЕДЕЛА.....	108
6.2.1. Заштита природних добара	108
6.2.2. Заштита и ревитализација предела	109
6.2.3. Заштита непокретних културних добара	112
6.3. РИЗИЦИ И ОПАСНОСТИ У ПРОСТОРНОМ РАЗВОЈУ	114
6.3.1. Организација простора за ванредне ситуације.....	114
6.3.2. Стратешки ризици у сектору рударства и метала	116
7. РЕГИОНАЛНА И ПРЕКОГРАНИЧНА САРАДЊА И ФУНКЦИОНАЛНЕ ВЕЗЕ ЗА ОКРУЖЕЊЕМ	117
8. НАМЕНА ПРОСТОРА.....	119
IV ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА	123
1. СМЕРНИЦЕ ЗА ПРИМЕНУ ПЛАНСКИХ РЕШЕЊА И ПРОПОЗИЦИЈА	123
1.1. Индиректна примена Просторног плана	123
1.1.1. Смернице за израду урбанистичких планова	123
1.1.2. Смернице за спровођење Просторног плана у другим плановима, програмима и техничкој документацији	124
1.2. Директна примена Просторног плана.....	125
2. ПРИОРИТЕТИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА ДО 2017. ГОДИНЕ	125
2.1. КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ РЕСУРСА	125
2.1.1. Коришћење минералних сировина.....	125
2.1.2. Коришћење пољопривредног земљишта	126
2.1.3. Коришћење шума.....	126
2.2. СТАНОВНИШТВО, МРЕЖА НАСЕЉА И ЈАВНЕ СЛУЖБЕ	126
2.2.1. Становништво	126
2.2.2. Мрежа насеља и функције центара	127
2.2.3. Социјални развој и јавне службе	127
2.2.4. Услови пресељења становништва из зоне рударских активности	127
2.3. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ ПРИВРЕДНИХ ДЕЛАТНОСТИ.....	128
2.3.1. Рударство, индустрија, МСП и услуге	128
2.3.2. Пољопривреда.....	129
2.3.3. Шумарство, ловство и риболов	130
2.3.4. Туризам	131
2.4. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ ИНФРАСТРУКТУРНИХ СИСТЕМА	131
2.4.1. Саобраћај и саобраћајна инфраструктура	131
2.4.2. Водопривредна инфраструктура	131
2.4.3. Енергетска инфраструктура.....	132
2.4.4. Телекомуникације и поштански саобраћај.....	133
2.4.5. Комунална инфраструктура	133
2.5. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, ПРИРОДНИХ И КУЛТУРНИХ ДОБАРА, УРЕЂЕЊЕ И РЕВИТАЛИЗАЦИЈА ПРЕДЕЛА, ЗАШТИТА У ВАНРЕДНИМ ОКОЛНОСТИМА	133
2.5.1. Заштита животне средине	133
2.5.2. Заштита природних добара	134
2.5.3. Уређење и ревитализација предела	134
2.5.4. Заштита културног наслеђа	134
2.5.5. Заштита простора у ванредним ситуацијама	135
3. МЕРЕ ЗА ПОДСТИЦАЊЕ РАВНОМЕРНИЈЕГ ТЕРИТОРИЈАЛНОГ РАЗВОЈА.....	135
4. УЧЕСНИЦИ У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА	135
5. МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ.....	136
5.1. МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ ОПШТЕ ЕКОНОМСКЕ ПОЛИТИКЕ	136
5.2. МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ ДРУГИХ ПОЛИТИКА	138
6. ИНФОРМАТИЧКА ПОДРШКА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА	141
7. МОНИТОРИНГ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА	142
ПРЕГЛЕД ТАБЕЛАРНИХ И ГРАФИЧКИХ ПРИЛОГА	144
РАДНИ ТИМ	145

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Просторни план општине Бор (у даљем тексту: Просторни план) је урађен у складу са одредбама Закона о планирању и изградњи (Сл. гласник РС, бр. 72/09, 81/09-исправка, 64/10-УС, 24/11, 121/12, 42/13-УС, 50/13-УС и 98/13-УС) и Правилника о садржини, начину и поступку израде планских докумената (Сл. гласник РС, бр. 31/10, 69/10 и 16/11), одредбама других законских и подзаконских аката из области рударства, енергетике, водопривреде, пољопривреде, саобраћаја, животне средине, заштите културног наслеђа и др., као и са одредбама Просторног плана Републике Србије (Сл. гласник РС, бр. 88/10) и Регионалног просторног плана Тимочке крајине (Сл. гласник РС, бр. 51/11). Израда Просторног плана покренута је доношењем Одлуке о изради Просторног плана општине Бор (Сл. лист општине Бор, бр. 3/10).

Концепт просторног плана општине Бор усвојен је на 35. седници Комисије за планове општине Бор од 07.06.2010. године (Извештај Комисије бр. 06-07/210-I од 16.06.2010.). Нацрт Просторног плана је прошао процедуру стручне оцене и јавног увида (Извештај Комисије за планове СО Бор бр. 06-93/2013-I од 12.08.2013. године), као и контролу усклађености са Законом и плановима вишег реда (Извештај радне групе за контролу усклађености Просторног плана, бр. /N^o 350-01-00110/2013-05 од 27.11.2013.). Скупштина општине Бор усвојила је Просторни план 29.01.2014. године.

Просторним планом се утврђују:

(а) основне концепције привредног и социјалног развоја, коришћења, организације и заштите простора као и правила уређења и правила изградње простора за плански хоризонт до 2021. године; и

(б) приоритети за прву етапу реализације Просторног плана (до 2017. године) односно, за операционализацију дугорочних планских концепција и решења.

Просторни план је елабориран у следећим књигама:

Књига I: Просторни план – стратешки део плана;

Књига II: Правила уређења и правила грађења;

Књига III: Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана на животну средину; и

Књига IV: Документациона основа Просторног плана:

Свеска 1: Концепт просторног плана,

Свеска 2: студијска основа Просторног плана и

Свеска 3: документи везани за припрему, разматрање и доношење Просторног плана.

Просторни план – стратешки део садржи: полазне основе за израду Просторног плана, планска решења за заштиту, уређење, коришћење и развој природних система и ресурса (пољопривредног земљишта, шума и шумског земљишта, вода и минералних сировина); просторни развој и дистрибуцију становништва, насеља и јавних служби и привредних делатности; развој туризма, организацију и уређење туристичких и рекреативних простора; просторни развој саобраћаја и инфраструктурних система (саобраћајних, водопривредних, енергетских, телекомуникационих и комуналних); заштиту животне средине, предела, природних и непокретних културних добара и заштиту и организацију простора у ванредним околностима; намену простора; и смернице за имплементацију Просторног плана.

У делу о имплементацији Просторног плана дате су мере за подстицање равномернијег територијалног развоја и кооперацију са суседним јединицама локалне самоуправе и смернице за израду урбанистичких планова и друге развојне документације. Утврђена су приоритетна решења за коришћење и уређење простора, кључни учесници/актери – ноциоци развоја, мере и инструменти разних политика и подршке за спровођење планских концепција и решења. Указано је на могуће ризике и опасности, посебно, у односу на развој рударско-металуршког комплекса.

Правила уређења и правила грађења садрже: (а) шематске приказе уређења 11 сеоских насеља (Злот, Оштрељ, Доња Бела Река, Горњане, Бучје, Лука и Топла, Танда, Метовница,

Шарбановац и Слатина), односно, урбанистичке и друге услове за уређење и изградњу површина и објеката јавне и осталих намена, мреже саобраћајне и друге инфраструктуре и друге посебне услове у складу са Законом о планирању и изградњи; општа правила уређења и заштите простора по областима и просторним целинама, као и (б) регулациона решења, односно, (детална) правила уређења и правила грађења за следеће просторне целине и коридоре посебне намене:

- 1) Зона утицаја површинског копа "Велики Кривељ".
- 2) Зона површинског копа "Церово 1" и "Церово 2";
- 3) Зона истражних радова и потенцијалне експлоатације "Кривељски камен" и
- 4) Коридор хидротранспорта руде бакра Церово - Кривељ - Бор.

Стратешка процена утицаја садржи приказ и процену могућих утицаја планских пропозиција Просторног плана на најбитније параметре квалитета животне средине у оквиру разматраних сценарија просторног развоја општине Бор.

Документациона основа Просторног плана садржи: Концепт просторног плана; студијску основу Просторног плана на којој су већим делом засноване планске пропозиције Просторног плана; и копије докумената који су пратили припрему, израду и разматрање појединих фаза Просторног плана (услови и мишљења надлежних органа, захтеви наручиоца, одлуке, извештаји и сл.).

Графичке приказе Просторног плана чине:

- а) рефералне карте у размери 1: 50 000;
- б) шематски прикази уређења насеља: Злот, Оштрељ, Доња Бела Река, Горњане, Бучје, Лука и Топла, Танда, Метовница, Шарбановац и Слатина, у размери 1: 5000; и
- в) детаљне рефералне карте - графички прикази регулационих решења за просторне целине и коридоре посебне намене, у размери 1: 5000 и 1: 2500.

У току израде Просторног плана остварена је сарадња са надлежним републичким, регионалним и локалним органима и организацијама. То су: Министарство животне средине, рударства и просторног планирања, Министарство за инфраструктуру и енергетику, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Министарство одбране, Министарство унутрашњих послова - Сектор за ванредне ситуације, РТБ БОР - ГРУПА, "Рудници бакра Бор", ЈП "Путеви Србије", Републичка агенција за телекомуникације, "Железнице Србије" а.д. - Сектор за стратегију и развој, Републички завод за заштиту споменика културе, Завод за заштиту споменика културе Ниш, Завод за заштиту природе Србије, Републички сеизмолошки завод, Републички хидрометеоролошки завод, Агенција за заштиту животне средине Републике Србије, ЈП "Електропривреда Србије" - Дирекција за развој и инвестиције, ЕПС-"Југоисток", ЈП "Србијагас" Нови Сад, "Jugorosgaz", Јавно водопривредно предузеће "Србијаводе", НИС-"Гаспром њефт" – Дирекција за геолошка истраживања и разраду лежишта, ЈП "Транснафта" Панчево, ЈП "Електромрежа Србије"- Дирекција за пренос електричне енергије, РАТЕЛ, Телеком Србија - Дирекција за технику, Теленор д.о.о., VIP mobile, Општинска управа Бора - Одељење за урбанизам, грађевинске и комуналне послове и Одељење за привреду, јавне службе и заштиту животне средине (Канцеларија за економски развој и Канцеларија за животну средину) и друге службе Општинске управе; Туристичка организација Бор, Туристички центар Бор, Спортски центар Бор, Музеј рударства и металургије Бор, Јавно информативно предузеће Бор, ЈП "Боговина" Бор, ЈКП "Водовод" Бор, ЈКП "3. октобар" Бор, ЈП за стамбене услуге "Бор", ЈКП "Топлана" Бор, месне заједнице, РТБ Бор-група и друге привредне организације, и цивилни сектор (невладине организације, асоцијације и удружења грађана).

Део документације која се односи на уређење простора од интереса за одбрану налази се у посебном прилогу/анексу Просторног плана.

I ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ

1. ОБУХВАТ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Општина Бор се налази у северо-источном делу Републике Србије у Тимочној крајини и припада Борском управном округу (заједно са општинама Неготин, Мајданпек и Кладово).

Просторни план (у даљем тексту: Планско подручје) обухвата целу територију општине Бор површине 856 km², на којој се налази 14 насеља. Поједина насеља (Бор, Злот) се простиру на две или више катастарских општина, тако да подручје обухвата укупно 19 катастарских општина: КО Бор 1, КО Бор 2, КО Брестовац, КО Бучје, КО Горњане, КО Доња Бела Река, КО Злот 1, КО Злот 2, КО Злот 3, КО Злот 4, КО Злот 5, КО Кривељ, КО Лука, КО Метовница, КО Оштрељ, КО Слатина, КО Танда, КО Топла и КО Шарбановац. Подручје Просторног плана граничи се са општинама Бољевац на југу, Мајданпек на северу, Деспотовац на западу, Неготин на северо-истоку и Жагубица на северо-западу и градом Зајечаром на истоку.



2. ПРАВНИ И ПЛАНСКИ ОСНОВ ЗА ДОНОШЕЊЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Правни основ садржан је у одредбама:

- 1) Закона о планирању и изградњи ("Службени гласник РС", бр. 72/09, 81/09-исправка, 64/10-УС, 24/11, 121/12, 42/13-УС, 50/13-УС и 98/13-УС), којим је прописана обавеза доношења просторног плана јединице локалне самоуправе;
- 2) члана 3. Закона о Просторном плану Републике Србије ("Службени гласник РС", број 88/10), којим је прописано да се Просторни план Републике Србије спроводи просторним плановима ужих подручја;
- 3) чланова 6-10 Правилника о садржини начину и поступку израде планских докумената ("Службени гласник РС", број 31/10, 69/10 и 16/11) којима је прописана садржина просторног плана јединице локалне самоуправе; и
- 4) Одлуке о изради Просторног плана општине Бор ("Службени гласник општине Бор", бр.3/2010).

Приликом израде Просторног плана узете су у обзир и одредбе других прописа који уређују области: заштите животне средине; заштите природе; заштите културних добара; коришћења, уређења и заштите пољопривредног земљишта, шума и вода; геолошких истраживања; начина утврђивања, евидентирања и прикупљања података о резервама минералних сировина и подземних вода и о билансу тих резерви; рударства; јавних путева; железничког саобраћаја и железнице; енергетике; телекомуникација; туризма; комуналних делатности; управљања отпадом; процене опасности од хемијског удеса, загађивања животне средине и управљања опасним материјама и др.

Плански основ садржан је у решењима Просторног плана Републике Србије (Сл. гласник РС, бр. 88/10) и Регионалног просторног плана Тимочке крајине (Сл. гласник РС, бр. 51/11).

Израда Просторног плана усклађује се са изградом Просторног плана подручја посебне намене Борско-мајданпечког рударског басена, Генералног урбанистичког плана Бора и других планских докумената, чија се израда реализује синхронизовано са изградом овог плана.

Приликом утврђивања планских решења и пропозиција Просторног плана узета су у обзир решења из постојећих планских докумената, од којих посебно треба поменути Просторни план подручја посебне намене за зону утицаја рудника "Велики Кривељ - Церово" (Сл. лист општина, бр. 3/94 и 15/95).

3. ОБАВЕЗЕ, УСЛОВИ И СМЕРНИЦЕ ИЗ ПЛАНСКИХ ДОКУМЕНАТА ВИШЕГ РЕДА

3.1. ПРОСТОРНИ ПЛАН РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ("СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РС", БР. 88/2010)

Већи број одредби Просторног плана Републике Србије (ППРС) односи се, директно или индиректно, на Планско подручје.

Просторни развој рударства. "Тимочка еруптивна зона" најзначајнија је у геолошко-металогенетском погледу у источној Србији, са дугом традицијом у експлоатацији бакра у рејону Бора и Мајданпека. Бакар се експлоатише у лежиштима с ниским садржајем метала (0,3-0,4% бакра) у руднику "Велики Кривељ" и у јами Бор. Стратешки приоритети до 2014/2015. године су: ревитализација рудника бакра у Борском басену и отварање рудника бакра "Церово".

Коришћење пољопривредног земљишта у борској области диференцира се на: равничарско подручје (виноградарству се даје предност за тржишну производњу, уз комплементарну улогу говедарства и посебна усмерења ужих локалитета на ратарство); брдско подручје (воћарство као главна грана и мешовито сточарство као комплементарна грана, уз посебна усмерења ужих локалитета на област семенарства); и планинско подручје (водеће гране тржишне производње су пашњачко сточарство и агрошумарство, уз посебна усмерења ужих локалитета на аутохтоне сорте воћа).

Шумовитост Борског округа данас износи 46,3%, што је испод оптималне шумовитости за ово подручје од 60,0%. Повећање површина под шумама предвиђено је на лошијим земљиштима, на просторима где је неопходна рекултивација након рударских активности, као и у зонама где је неопходна заштита ваздуха од загађења. Шуме борског региона утврђене су као доминанта станишта крупне дивљачи, тако да предстоји просторно функционално уређење ловно узгојних центара.

Изворишта површинских вода регионалног нивоа значајности у овом делу источне Србије су: акумулација Грлиште на Грлишкој реци, планиране акумулације: на Црном Тимоку (Боговина), на Жуковачкој реци (Жуковац) и у сливу Белог Тимока (Околиште). Изворишта подземних вода регионалног значаја су: Сињи Вир (извориште Књажевац), као и више мањих изворишта у околини Зајечара, Неготина и Бора. У оквиру ППРС предвиђено је постепено повезивање тих изворишта у Тимочки регионални систем, најпре стварањем два подсистема - Црног и Белог Тимока, а касније и њиховим повезивањем у јединствен систем, са комплементарним допуњавањем тих подсистема, у складу са хидролошким ситуацијама. Тиме ће се општине Бор, Бољевац, Књажевац и Неготин и град Зајечар снабдевати водом на најпоузданији начин из јединственог система са компатибилним својствима. Међу стратешким приоритетима до 2015. године су: обнова мрежа свих водовода (смањење губитака на мање од 20%); реконструкција и проширење обухвата постојећих канализационих система; и реализација ППОВ у насељима са највећим утицајима на изворишта или на угрожене водотоке, у првом реду у Бору.

У циљу рационалног коришћења *грађевинског земљишта* и успостављања економски ефикасног и социјално праведног система управљања грађевинским земљиштем, приоритети су: одржива конверзија пољопривредног и шумског земљишта у грађевинско; стимулисање урбане обнове и активирања запуштених локалитета (brownfields); дестимулисање линеарне изградње дуж важних саобраћајница; координација и синхронизација управљања грађевинским земљиштем; и политике комуналног опремања и уређења насеља.

Према моделу формирања функционалних урбаних подручја, Бор припада групи *центара* који ће због специфичне локације у мрежи насеља и регионалних специфичности имати посебан значај за даљи развој земље и бити подржан и посебним подстицајним мерама. Поред тога, као и сви градови, без обзира на своју локациону или функционалну позицију и улогу, мора радити на подизању конкурентности и атрактивности. Очекује се да ће до 2021. године, Бор подстаћи развој функционалног урбаног подручја регионалног значаја, што ће зависити од обима улагања и спровођења политике децентрализације. Као пример могућег умрежавања на бази сарадње и комплементарности функција треба испитати могућност формирања урбаних кластера на нивоу већих просторних целина. Предлог таквог повезивања је Источна Србија са градом Зајечаром и урбаним центрима Бором, Бољевцем, Неготином, Кладовом, Књажевцем, Мајданпекком и Сокобањом.

Бор је сврстан у *индустријске центре* средње величине (5 000-10 000 запослених), са планским усмеравањем средстава за изградњу и комунално опремање индустријских зона и индустријских паркова у Борском округу, у општинама Бор, Мајданпек, Неготин и Кладово.

У развоју *саобраћајне инфраструктуре* међу стратешким приоритетима после 2014. године су активности на: изградњи аутопута Ђердап 2–Зајечар–Ниш, рехабилитацији и доградњи државног пута Марковац–Свилајнац–Деспотовац–Бор и изградњи обилазнице око Бора. Планирана је, у складу са могућностима финансирања, ревитализација и модернизација (респективно електрификација) постојећих регионалних железничких пруга Ниш–Зајечар–Прахово и Мала Крсна–Мајданпек–Бор–Распутница 2–Вражогрнац. Аеродром у Бору сврстан је у потенцијалне регионалне аеродроме за који су неопходна улагања у полетно-слетну стазу и радио-навигациону опрему.

У развоју *електронске комуникационе мреже* међу стратешким приоритетима до 2014. године су: потпуна замена аналогне комуникације, као и дигиталне старије генерације; дефинисање обима универзалног сервиса и формирање фонда за његово пружање; доградња и реконструкција

мреже магистралних оптичких каблова; и изградња приступне мреже у ретко насељеним подручјима.

Поштанска мрежа ће се развијати по концепцији пружања универзалне поштанске услуге (обезбеђивање поштанске услуге за све кориснике по приступачним ценама, развој тржишта поштанских услуга, унапређивање сигурности и безбедности поштанских услуга, посебно изградња и опремање регионалних капацитета поштанских оператора, формирање и примена адресног кода у Републици Србији) и достизање стандарда квалитета поштанских услуга прописаних у ЕУ.

У *енергетском сектору* приоритет је повећање рационалности и ефикасности у области производње и потрошње енергије. У оквиру *енергетске инфраструктуре* стратешки пројекти електропреноса у периоду до 2015. године у општини Бор су: објекти мреже 400 kV; реконструкција ТС Бор 2; објекти мреже 110 kV; реконструкција постојећих објеката ДВ 110 kV Бор 1 - Мајданпек 1. Највећи потенцијал за коришћење *обновљивих извора енергије* су: дрвна биомаса, обзиром на значајнија шумска подручја у односу на остале делове Републике, као и мале хидроелектране.

У примарне *туристичке дестинације* у Републици издвојене су Кучајске планине, као регионална целина интегрисане понуде унутар туристичких кластера и као дестинација са мањим учешћем целогодишње понуде. Брестовачка бања је међу бањским местима регионалног значаја.

Општина Бор је једна од 12 најугроженијих подручја (*hot spots*) у Републици, према степену *загађености и деградираности животне средине*. Међу најзагађеније водотокове у Републици Србији спадају Црни Тимок (низводно од Зајечара) и Борска река (ван класе). Борски округ је међу областима са највећом емисијом гасова SO₂, NO_x и суспендованих честица. Главни извор деградације и загађивања земљишта је експлоатација минералних сировина и неконтролисано и неадекватно одлагање индустријског отпада. РТБ Бор и Мајданпек (рудник, млин, топионица и рафинација) преко Борске реке, Пека, Тимока, Кривељске реке и Дунава потенцијално могу да изазову прекогранично загађење воде у низводним подунавским земљама (Румунији и Бугарској).

Стратешки приоритет до 2015. године је санација и ремедијација црних тачака (*hot spots*), што за РТБ Бор подразумева: санацију и ремедијацију флотацијског јаловишта и топионице; ремедијацију напуштених флотацијских јаловишта, изградњу новог кривељског колектора/тунела; изградњу нове топионице са реконструкцијом фабрике сумпорне киселине.

У планском периоду, статус проглашеног *заштићеног природног добра* задржава Лазарев кањон. Предвиђено је да ће на основу претходних истраживања и валоризације, бити дефинисан статус, просторни обухват и режими заштите, за следећа подручја: Кучајске планине, Дели Јован, Стол, Мали Крш и Велики Крш. За подручје Кучајских планина предлаже се стицање међународног статуса заштите – за упис у Листу резервата биосфере.

У *плану заштите и одрживог коришћења културног наслеђа* подручје Тимочке крајине издвојено је као културно подручје. Најзначајније непокретно културно добро у близини Општине је археолошко налазиште Гамзиград-Ромулијана у општини Зајечар, на Листи светске културне баштине UNESCO.

Простор Кучајских планина има посебан значај за *одбрану земље*, с обзиром да се на територији Републике Србије не располаже другим, погодним простором за уређење полигона за потребе реализације програма борбене обуке јединица Војске Србије. Полазна основа за избор локације интервидовског полигона је коришћење већ постојећег војног комплекса "Пасуљанске ливаде". У току је израда планске документације за формирање интервидовског полигона са циљем да се омогући његово даље коришћење, уређење и очување природних вредности и животне средине.

У планској разради Просторног плана Републике Србије, утврђује се обавеза израде просторних планова подручја посебне намене и то:

- Просторног плана подручја посебне намене Борско-мајданпечког рударског басена; и
- Просторног плана подручја посебне намене природног добра Бељаница-Кучај.

3.2. РЕГИОНАЛНИ ПРОСТОРНИ ПЛАН ТИМОЧКЕ КРАЈИНЕ ("Службени гласник РС", 51/11)

Регионалним просторним планом Тимочке крајине обухваћене су територије Борског и Зајечарског управног округа у целини.

Визијом просторног развоја Тимочке крајине предвиђено је да плански регион буде равномерно развијен, конкурентан и интегрисан са окружењем, те енергетски ефикасан и атрактиван за инвестирање. То подразумева активирање и мобилизирање територијалног капитала, одрживо коришћење природних и створених ресурса, дугорочну обнову и развој људских ресурса, саобраћајну приступачност према коридорима X, VII и IV, као и инфраструктурну опремљеност, развој привреде и институција, заштиту природног и културног наслеђа као фактора развоја и заштиту животне средине.

Регионалним просторним планом дефинисани су следећи општи циљеви развоја и уређења простора:

- одговорно управљање развојем, уређењем и заштитом простора у складу са реалним потенцијалима и ограничењима природних и створених вредности и дугорочним потребама економског и социјалног развоја и заштите животне средине;
- уравнотежен развој на интрарегионалном и интеррегионалном нивоу, подстицање привредног развоја (пољопривреде, туризма, енергетике, рударства и инфраструктуре), уређење пловно-наутског коридора Дунава, повећање доступности подручја (планинских и периферних делова) и иницирање трансграничних програма за пригранична подручја; и
- унапређење квалитета живота и стварање услова за демографску обнову, задржавање и подстицање насељавања и повратка становништва, посебно у економски заостале руралне пределе и центре, инвестирањем у изградњу, обнављање и одржавање инфраструктуре, јавних служби и услуга, очувањем и унапређењем природног и културног наслеђа, развојем економски исплативих и статусно привлачних активности.

У остварењу наведених општих циљева територија општине Бор и њен општински центар имаће прворазредну и специфичну улогу. У том смислу неопходно је остваривање следећих посебних циљева од значаја за Општину:

- развој регионалних функција Бора, како би се успорила концентрација економских и других активности у највећим урбаним центрима Републике Србије и подстакао економски и социјални развој центара нижег ранга у мрежи насеља планског региона;
- производно активирање истражених лежишта бакра и пратећих метала (Борска река, Церово, Чока Марин), модернизација, ре-инжењеринг и побољшање техничко-технолошке и кадровске опремљености рудника и постројења за прераду минералних сировина (између осталих и у руднику Велики Кривељ);
- рекултивација и ревитализација земљишта и објеката оштећених рударским радовима и модернизација и реконструкција металуршко-хемијског комплекса у Бору; ревитализација и рекултивација напуштених површинских копова, одлагалишта раскривке, флотацијских јаловишта и деградираног земљишта и подизање имисионих шума;
- заштита и унапређење квалитета водотокова до прописаних класа квалитета (нарочито Борске реке);
- јачање саобраћајне позиције Бора, а тиме и региона повећањем конкурентности и развојем ваздушног саобраћаја, увођењем аеродрома "Бор" у систем комерцијалног ваздушног саобраћаја.

Потпунија економска валоризација *локално специфичних агроеколошких добара*, у функцији повећања тржишне конкурентности на бази компаративних погодности, обезбедиће се планским усмеравањем развоја пољопривреде и села, у складу са специфичним ресурсним, структурним, техничко-технолошким и социоекономским обележјима руралних рејона. У борском виногорју које припада Тимочком виноградарском рејону, успешно прилагођавање производње грозђа и вина захтевима тржишне конкурентности условљено је осавремењавањем сортимента гајене винове

лозе и унапређењем техничко-технолошких услова производње и прераде грожђа. Централни део Општине припада полиморфном рејону који обухвата брдске атаре. У овом рејону пољопривредну производњу треба подржавати оснивањем комерцијалних воћњака и сточних фарми, и у спрези с развојем сеоског и еко туризма. Западни и северни делови Општине припадају брдско-планинском рејону. Приоритети развоја овог рејона су: обнова пашњачког сточарења; побољшање нивоа техничке опремљености домаћинства; промовисање система органске производње, посебно овчијег меса и млека и њихових прерађевина, уз истовремено предузимање активности за добијање ознаке хране дефинисаног географског порекла.

Уређење и коришћење *шума и шумског земљишта* спроводиће се на принципима одрживог развоја. У хоризонту Просторног плана предвиђено је повећање шумовитости подручја Тимочке крајине са око 41,7% на око 54,6%, односно за 12,9%. На територији општине Бор предвиђено је повећање шумовитости са око 45% на 64%, односно пошумљавање на око 15800 ha, на површинама и локалитетима које угрожава средња, ексцесивна и јака ерозија, у оквиру јаловишта, граничних зона индустријских постројења и саобраћајница.

Планом се предвиђа заштита квалитета *површинских и подземних вода* од загађивања и непланског коришћења, посебно површинских вода низводно од долинских насеља и индустријских постројења, у првом реду Борске реке која прима отпадне воде РТБ Бор (у профилу Рготина припада категорији "ван класе") и других мањих река десних притока Дунава, применом технолошких, водопривредних и организационих мера за довођење квалитета тих вода у стање виших прописаних класа.

Планско опредељење од посебног значаја за територију Општине јесте одрживо коришћење *енергетских, металних и неметалних минералних сировина*, које ће се заснивати на стварању услова за знатно интензивније и комплексније коришћење истраженог и билансираног минералног богатства, у првом реду за доказане резерве руда бакра, злата и других пратећих метала, с тим да приоритет има увођење у производњу истражених лежишта бакра Борска река, Церово и Чока Марин. Интензивираће се геолошка истраживања у утврђеним перспективним подручјима, приоритетно руде бакра са пратећим елементима и злата. Извршиће се ревитализација технолошких процеса у експлоатацији и металуршкој преради металних минералних сировина, укључујући изградњу најсавременије топионице и постројења за припрему минералних сировина, пре свега модернизацијом флотација. Експлоатација минералних сировина одвијаће се по принципу потпуности и комплексности који подразумева искоришћавање основних минералних сировина из лежишта, као и свих пратећих компоненти које се могу рентабилно екстраховати, уз посебан нагласак на бочне и подинске стене лежишта које се често могу користити као грађевинско-технички камен или у друге сврхе. Минимизоваће се техногени отпад и трансформисаће се у техногену сировину која се користи у одговарајућем производном процесу (претапање шљаке из топионице, поновно третирање материјала са старих одлагалишта и др). Санираће се деградиране (загађене, девастиране) површине око постојећих рударских објеката (одлагалишта из рударских радова, флотација, топионице и др.) и развијаће се пројекти који минимално угрожавају животну средину, применом тзв. "зеленог инжењерства" и "технологије без или са минимумом отпадака" и др.

Основна планска претпоставка *демографског развоја* је обнова привредних капацитета и интензивирање инвестиционе активности, што ће омогућити отварање нових радних места као кључног фактора за стимулисање прилива становништва на основу миграција. Просто обнављање становништва достићи ће се механичким приливом млађе радне снаге, која је носилац природне репродукције, што ће посредно утицати на побољшање образовне структуре, као и повратком дела становништва које је недавно емиграло. Јачањем поларизацијског утицаја регионалног центра Бора задржаће се постојећи контингент млађег, образованог и квалификованог становништва. До краја планског хоризонта, 2025. године, предвиђено је благо повећање броја становника Општине са око 55820 према Попису из 2002. године на око 58700 становника.

У циљу развоја кохерентне *просторно-функционалне организације* Тимочке крајине, предлаже се модел вишестепене хијерархије центара у мрежи насеља у којој је Бор, уз Зајечар, регионални центар чија зона утицаја прелази границе Борског округа. Планом се дају препоруке да функције микроразвојних центара имају општински субцентри и центри заједница насеља и то: Кривељ, Злот, Шарбановац и Доња Бела Река. Функције општинских субцентара и центара заједница насеља ће, у неким случајевима, превазилазити општинске границе и имати међуопштински утицај. Главни кохезиони фактор у региону биће развој просторних и функционалних веза између регионалних центара Бора и Зајечара, те дуж Тимочке развојне осовине. Ови центри јачаће регионалне функције (привредне, јавно-социјалне, развојно-управљачке, информационе, научно-истраживачке, културне и др.). Унутрашња територијална кохезија региона оствариваће се кроз развој функционалних веза на релацији Бор - Зајечар, стварањем агломерације дуж постојећег државног пута, искоришћавањем потенцијала борског аеродрома, те развојем комплементарних и компатибилних функција оба регионална центра. Унутрашња територијална кохезија функционалног подручја Бора оствариваће се развојем веза на релацијама: Бор - општински центри (Мајданпек, Кладово и донекле Неготин). Спољашње функционалне везе Региона се делом остварују на релацији: Бор - Жагубица - и даље ка центрима Великог Поморавља и Подунавља.

Развој *јавних служби* засниваће се на следећим опредељењима: побољшању просторне доступности и стварању услова за обезбеђење подједнаких шанси коришћења услуга од јавног интереса, чиме се јача друштвена кохезија и одрживост; организацији служби по принципу комплементарних садржаја чиме се повећава гравитационо подручје корисника установе/услуге (могућност да се услуга користи ван места становања), а тиме и број/концентрација корисника, уз истовремено обезбеђење квалитетног сервисирања; и форсирање употребе мобилних услуга (приближавање услуге месту становања – "услуга ка кориснику"), чиме се повећава понуда и побољшава квалитет сервиса у насељима која су дефицитарна у обезбеђивању основних услуга.

Под претпоставком да ће бити испуњени основни предуслови даљег *привредног развоја* планског подручја, који се односе на довршавање процеса приватизације и прилагођавање новим тржишним условима привређивања, један од приоритета је даљи развој сектора вађења руда, пре свега модернизација и еко-реструктурирање рударско-металуршког комплекса РТБ Бор група Приоритетна је и санација, рекултивација и ремедијација старих, затворених површинских копова, одлагалишта рударске раскривке, флотацијских јаловишта и приобаља река која су насута наносима пиритне јаловине у циљу спречавања ширења загађења, заштите површинских и подземних вода, нове намене простора и побољшања стандарда живљења у насељима у њиховој околини. Бор је регионални (полифункционални) привредно-индустријски центар, а насеља са нуклеусом производно-прерађивачких активности и иницијалним облицима предузетништва и МСП су: Злот, Горњане, Заграђе, Брестовац, Оштрељ, Шарбановац и Метовница-Џаново поље. Планиране веће привредно-индустријске зоне на подручју Општине заузимаће око 1580 ha.

Развој *туризма* на територији Општине одвијаће се у оквиру борског рејона са бањама, језером и планинама. Рејон представља југоисточни део туристичке дестинације/регије Кучајске планине и обухвата планинске секторе Црни врх и Стол, Борско језеро, Брестовачку бању, Дубашницу, спелеолошке објекте (Лазарева пећина и пећине Верњикица, Водена, Мандина и Хајдучица, које се једним именом називају Злотске пећине), туристичко место - општински центар Бор са аеродромом и другим насељима, објектима и природним и културним вредностима. Главни туристички мотиви рејона везани су за Брестовачку бању, Борско језеро и туристички центар "Јелен" на Црном врху који ће се развијати као специјализован комплекс туристичких активности, уз услов даљег развоја и интегрисања туристичке понуде са Бором. Бор ће у свом непосредном окружењу интегрисати бројне туристичке ресурсе и вредности организоване у оквиру излетничке еко-понуде кањона Лазареве реке и Злотских пећина (уређена за посете само Лазарева пећина), понуде ловишта Дубашнице, планинарске-алпинистичке-скијашке понуде Стола, као и понуде сеоског туризма (насеља Злот, Горњане, Лука, Бучје, Метовница и Шарбановац - са термоминералним водама). У

Горњану се планира изградња еко села, а у окружењу Злота на Дубашници еко-етно бачија. Туристичке потенцијале од значаја за град и општину Бор треба валоризовати и у окружењу: општина Жагубица (Велика и Мала Тисница на западним падинама Црног врха и на источном делу Бељанице, посебно са ловиштима); град Зајечар (Гамзиградска бања и архелошко налазиште *Felix Romuliana*, уз могуће обнављање ускоколосечне пруге); општина Мајданпек (веза са Ђердапом, Рудном Главом, Рајковом пећином и др.); општина Неготин (веза са Дунавом, Дели Јованом, Вратном и др.); и општина Бољевац (део Малиника, део Дубашнице, веза са Ртњом, будућим акумулационим језером Боговина, Боговинском пећином и др.). Главна туристичка понуда рејона биће организована у следећим комплексима и местима: туристички комплекс Брестовачка бања - Борско језеро - Црни Врх (БО1) и туристички комплекс општински центар Бор са значајним туристичким потенцијалима у окружењу (БО2).

План развоја *путне инфраструктуре* од ширег значаја за територију Општине претпоставља подизање квантитета и квалитета путне мреже: повећањем саобраћајне доступности изградњом пута од Свилајнца до Бора, као дела трансверзалног правца кроз Србију (граница са Републиком Босном и Херцеговином - Мали Зворник – Ваљево – Топола – Свилајнац – Бор – Зајечар и даље ка Републици Бугарској), чиме би Тимочка крајина остварила најкраћу везу са Паневропским коридором X; побољшањем услова одвијања саобраћаја на мрежи путева I реда и побољшања услова живота изградњом обилазнице Бора; комплетирањем мреже (реконструкција и изградња), модернизација, рехабилитација, и појачано одржавање на државним путевима II реда; повећањем саобраћајне доступности подручја и саобраћајних веза са окружењем развојем више модалитета саобраћаја: реконструкцијом железничке пруге Зајечар - Бор - Мајданпек - Пожаревац (бр. 45) за ниво пројектованих брзина, а по потреби и електрификацијом, као и модернизацијом аеродрома "Бор", у циљу повећања конкурентности и атрактивности подручја за привредни и туристички развој.

План развоја *водопривредне инфраструктуре* засниваће се на успостављању интегралних регионалних вишенамених система за уређење, коришћење и заштиту вода и сликова Дунава, Тимока (Црног, Белог, Трговишког и Сврљишког Тимока) и Пека. Тимочки регионални систем има два подсистема, од којих је за територију Општине значајан подсистем Бор-Зајечар, који се поред коришћења локалних изворишта подземних вода (Злот - Селиште, Кривељ, Сурдуп), ослања и на водоакумулацију "Боговина" на Црном Тимоку. Планирају се и радови на реализацији канализационих система Бора, а имајући у виду услове заштите Борске реке обавезна је реализација ППОВ на испусту канализације Бора у Борску реку, али га треба предвидети и у Злоту и Брестовцу (заједно са Брестовачком бањом). Могућа је реализација групног канализационог система, са једним ППОВ на Борској реци у близини садашњег канализационог излива, за пречишћавање отпадних вода Бора, Брестовца и Брестовачке бање.

Развој *енергетске инфраструктуре* на Планском подручју засниваће се на: успостављању ефикасног система планског управљања и експлоатације изграђених енергетских ресурса, уз примену савремених решења и модернизације постојећег система преноса, изградње нових и дистрибуције енергије према међународним стандардима; стварању услова за континуирано, поуздано и рационално напајање електричном енергијом подручја и интензивирање коришћења обновљивих извора енергије. Развој електроенергетске мреже и објеката на територији Општине обухвата реконструкцију ТС 400/110 kV "Бор 2" и изградњу 7 деоница ДВ 35 kV. Планирана је изградња магистралног гасовода Ниш - Зајечар - Бор - Прахово. Гасовод се састоји од магистралног дела Нишка Бања - Књажевац - Зајечар - Вражогрнац, који се рачва на два магистрална крака: Вражогрнац - Бор и крака Вражогрнац - Неготин - Прахово. Предвиђено је 6 потенцијалних локација за изградњу МХЕ укупне снаге око 3.330 kW и укупне годишње производње од 11.470 MWh.

У области развоја *фиксне телефонске мреже и мобилне телефоније* предвиђа се побољшање постојећег стања, осавремењивањем приступних мрежа, заменом постојећих аналогних и застарелих дигиталних комуникација (центра) новим дигиталним у насељима: Горњане, Доња

Бела Река, Злот, Кривељ и Метовница. У циљу побољшања постојећег стања *поштанског саобраћаја*, предвиђено је отварање нове поштанске јединице у насељу Горњане.

У области третмана *комуналног отпада* предвиђа се затварање постојећих несанитарних депонија (дуж путева, речних токова и у близини сеоских и градских насеља) на територији свих општина Борског и Зајечарског округа; изградње нове регионалне санитарне депоније "Халово 2"; и установљивање децентрализованог система управљања отпадом, који би укључио и сеоска насеља. Планско опредељење је да се упоредо са отварањем регионалне депоније "Халово 2", а најкасније до 2014. године изврши систематско затварање, ремедијација и рекултивација постојећих општинских депонија у року од три године од отварања регионалне депоније и прецизирање мреже локација трансфер станица, од којих ће једна бити на територији општине Бор.

Делови територије Општине припадају следећим *категоријама животне средине*: 1) *висок степен загађености (подручје изузетне загађености животне средине)* – налази се на локалитетима са активностима у рударско-металуршком комплексу Бора; 2) *виши степен загађености (подручје загађене и деградиране животне средине)* – налази се у зонама насеља Бора са епизодним загађењима животне средине; у овој категорији налазе се и делови Општине који се налазе на растојању од око 10 km у правцу доминантног ветра већих загађивача, речни токови IV класе и токови ван класе и локације постојећих општинских депонија; 3) *средњи степен загађености (подручје угрожене животне средине)* – са средњим утицајем на загађење животне средине са повременим прекорачењем граничних вредности загађујућих материја у ваздуху имају локалитети у широј зони градског језгра Бора без организованог система контроле животне средине, делови речних токова III класе, зоне интензивне пољопривреде и зоне око великих фарми, шири коридори државних путева I и II реда, места са појавама бесправне изградње, те зоне ексцесивне и јаке ерозије; 4) *мали степен загађености (подручје претежно квалитетне животне средине)* – локалитети са релативно неизмењеном природном средином, без прекорачења граничних вредности загађујућих материја, шумска подручја, подручја са индивидуалним грејањем, нерешеним системом прикупљања и канализације отпадних вода, неадекватном употребом агрохемијских средстава, туристички комплекси и места са недовољно контролисаном посетом, локални (општински) путеви и пруге, сеоска насеља; и 5) *незагађена подручја (подручја квалитетне животне средине)* – представљени су локалитетима са скоро неизмењеном или неизмењеном природном средином који се углавном налазе на планинском подручју (ливадско-пашњачка подручја, шумски комплекси) и заштићеним зонама природних вредности и који су погодни за живот људи, уз извесни ризик од елементарних непогода; у овој зони налазе се подручја заштићених природних вредности.

Заштита и унапређење *квалитета животне средине* оствариваће се спровођењем планских концепција и решења, од којих су посебно значајне следеће: 1) *заштита и унапређење квалитета ваздуха спроводиће се* развојем и имплементацијом савременијих мера заштите у оквиру рударско-металуршког комбината; 2) *заштита и унапређење квалитета вода спровестиће се* заустављањем изливања јаловине из РТБ Бор у водотокове; чишћењем корита и приобаља Борске реке и Кривељске реке; и 3) *заштита и унапређење квалитета земљишта спроводиће се*: спречавањем даље контаминације земљишта услед експлоатације минералних сировина, техничком и биолошком рекултивацијом флотацијских јаловишта у Бору и Великом Кривељу; ремедијацијом и рекултивацијом земљишта у долинама Борске реке и Кривељске реке; рекултивацијом земљишта оштећеног сумпордиоксидом; очувањем економских и екосистемских функција земљишта спровођењем техничких и биолошких радова и мера заштите на евидентираним ерозионим теренима, посебно оним са ексцесивном ерозијом (на оголелим планинским врховима и кречњачким масивима), врло јаком ерозијом (у делу слива Борске и Поречке реке) и јаком (између Злота и Брестовца); и *унапређењем квалитета јавног здравља мерењем (мониторингом) ефеката рударско-металуршких активности на здравствено стање популације*.

До окончања истраживања и установљивања нових *природних добара*, Регионалним просторним планом се иницира заштита простора идентификованих просторних целина и то: Подручје Кучаја,

на територији општина Бор и Бољевац, оквирне површине 46.500 ha, које ће у целости или већим делом (Дубашница и Лазарев кањон) бити вредновано и предложено за национални парк; Подручје планине Дели Јован, на територији општина Неготин, Мајданпек, Бор и града Зајечара, оквирне површине 6.600 ha; Подручје планине Стол, на територији општине Бор, оквирне површине 1.700 ha. Међународно значајним биљним подручјима (Important Plant Areas-IPAs) припадају Велики крш и Стол, те клисура Лазареве реке, док међународно значајним стаништима лептира (Prime Butterfly Areas-PBAs) припада планина Стол. Део ових подручја је на територији општине Бор.

Регионалним просторним планом препознат је значај заштите, уређења и туристичке валоризације следећих евидентираних и заштићених *непокретних културних добара* на територији општине Бор: археолошко налазиште Лазарева пећина, Трњана код Брестовачке бање, трагови средњовековног рударења у више насеља општине (Лука, Кривељ, Брестовац и др.), просторно културно-историјска целина Брестовачка бања; Манастириште у Горњану, Црквина, Марков камен, Кмпије, Селиште, Тилва Њагра и др.

Смерницама за израду планских докумената и друге развојне документације за подручје Тимочке крајине, а од посебног интереса за општину Бор, предвиђено је да се покрене израда и до краја 2015. године донесе "Просторни план посебне намене рударског басена Бор" и "Просторни план подручја посебне намене инфраструктурног коридора државног пута бр.4,¹ деоница Марковац – Бор", као и израда и доношење "Просторног плана подручја посебне намене инфраструктурног коридора аутопута Ниш – Кладово".

На основу Регионалног просторног плана, Републичка агенција за просторно планирање ће, у сарадњи са Регионалном асоцијацијом за развој источне Србије (РАРИС) и локалним самоуправама, формирати базу података о простору у функцији коришћења, праћења и оцене спровођења, допуне и иновирања планских концепција и решења. На тај начин створиће се предуслови за формирање ГИС-а Тимочке Крајине.

3.3. ПРОСТОРНИ ПЛАН ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ ПРИРОДНОГ ДОБРА "БЕЉАНИЦА-КУЧАЈ" (НАЦРТ ПЛАНА 2012.)

Просторни план подручја посебне намене природног добра "Бељаница - Кучај" (у даљем тексту: ППППН Бељаница - Кучај) обухвата површину од 1545,89 km², од чега у општини Бор 141,69 km² (КО Злот II и КО Злот V). Планом је утврђено подручје будућег Парка природе "Кучај - Бељаница" са режимом II степена заштите за локалитет "Дубашница" и режимом III степена заштите природе за преостали део обухваћеног подручја општине Бор. Овим планом није предвиђено доношење урбанистичких планова на подручју општине Бор. Предвиђено је доношење урбанистичких пројеката за "Визитор центар Црни врх" и "Визитор центар природно добро Лазарев кањон".

Заштићене врсте дивље флоре и фауне, заштићени покретни налази (фосили, минерали, кристали, збирке и "препарати" биљака и животиња), спелеолошки објекти и еколошки значајна подручја (типови станишта и њихови делови, еколошки коридори и миграторни путеви), уживају заштиту на целокупном простору у обухвату ППППН Бељаница - Кучај. Њихова идентификација, установљење и начин и услови управљања, односно очувања и коришћења, утврђени су законом и регулисани подзаконским прописима.

Основно планско опредељење ППППН Бељаница – Кучај је формирање мреже заштићених и еколошки значајних подручја, адекватне величине и структуре.

Друго планско опредељење је очување и одрживо коришћење природе, заштићених подручја и природних вредности, пре свега дивље флоре и фауне, феномена геонаслеђа и предела, на начин који истовремено обезбеђује јавни интерес у заштити и очувању природних добара, и

¹ Према Уредби о категоризацији државних путева "Службени гласник РС" бр. 14/2012, пут носи ознаку државни пут IB реда број 25.

омогућава развој локалних заједница, одмор, уживање у природи и едукацију посетилаца.

Остваривање планских опредељења подразумева повећање ефикасности система управљања заштићеним подручјима, пре свега обезбеђење адекватне институционално-организационе подршке и кооперацију свих релевантних актера заштите природе, ради остваривања нормативне (законске и планске) заштите, истраживања, презентације и мониторинга природних вредности.

Промене врсте, граница или режима заштите заштићеног природног добра, предвиђене у ППППН Бељаница – Кучај, ближе ће се утврдити актом о проглашењу заштићеног подручја, до чијег доношења се уважавају успостављени режими заштите на природним добрима прописани актом о заштити, а сходно одредбама Закона о заштити природе ("Службени гласник РС", број 36/09, 88/10 и 91/10). Заштићена природна добра задржавају и свој статус заштите, функције и начин управљања и старања.

Планирана је заштита идентификованих просторних целина са посебним природним обележјима и вредностима на укупној површини од око 89 140 ha, и утврђује се врста, обухват и режими заштите, до окончања истраживања и доношења аката о проглашењу заштићеног подручја:

- Споменик природе "Лазарев кањон" (општина Бор - К.О. Злот II и К.О. Злот V, и општина Бољевац - К.О. Подгорац I) - природно добро од изузетног значаја (I категорија). Његова површина износи 1755 ha. Уредбом о заштити Споменика природе "Лазарев кањон" ("Сл.гласник РС", бр. 16/2000) прописани су режими и мере заштите овог природног добра; на овом подручју успостављен је режим заштите II степена; и
- Парк природе "Кучај-Бељаница" (општина Бор - К.О. Злот II; општина Бољевац - К.О. Подгорац I, К.О. Боговина, К.О. Мали Извор, К.О. Јабланица, К.О. Луково, К.О. Криви Вир; општина Деспотовац - К.О. Јеловац, К.О. Жидиље, К.О. Равна Река, К.О. Сењски Рудник, К.О. Сладаја, К.О.Стрмостен; општина Жагубица - К.О. Мали Камен, К.О. Жагубица, К.О. Крупаја, К.О. Милановац, К.О. Сиге, К.О. Рибаре, К.О. Изварица, К.О. Суви До; и општина Параћин - К.О. Извор, К.О. Горња Мутница, К.О. Буљане, К.О. Стубица) - природно добро од изузетног значаја (I категорија); према утврђеним границама, подручје Парка природе "Кучај-Бељаница" обухвата 88.940,75 ha.

У оквиру Парка природе "Кучај-Бељаница" Планом је предвиђена заштита посебног Геопарка краса на подручју Дубашнице, од значаја за спелеолошка истраживања, развој геотуризма и др.

Простор Парка природе "Кучај-Бељаница" је планинска целина са великим бројем геоморфолошких феномена крашког и палеовулканског рељефа (репрезентативних за простор Србије и Балканског полуострва), непрегледним пространствима под буковим шумама, бројним заједницама биљних и животињских врста - природних реткости, резервама питке воде високог квалитета, што уз изузетну пејсажну разноврсност даје овом простору печат дивљине и висок степен очуваности природних екосистема са свим одликама аутохтоности, уникатности и репрезентативности.

На подручју Парка природе "Кучај-Бељаница" издвајају се посебне просторне целине, режими заштите I, II и III степена, у зависности од природних вредности, антропогених утицаја, потребних мера заштите и очувања, као и могућности коришћења и развоја. Подручја под режимом заштите I степена заузимају укупну површину од 867,92 ha и налазе се на пет изолованих локација унутар природног добра ("Винатовача", "Бусовата", "Јужни одсек Бељанице", "Суви до", и "Жљебура"). Подручја под режимом заштите II степена заузимају укупну површину од 18.443,54 ha и налазе се на дванаест изолованих локација унутар природног добра ("Ресава-Суваја", "Увала Бусовата", "Увала Речке", "Бук", "Тисница-Самар", "Дубашница" (4036,76 ha), "Гајина Млака", "Торовиште", "Велико Игриште", "Велика и Мала Брезовица", "Радованска река" и "Ресавица - Некудовска река"). Подручје под режимом заштите III степена заузима укупну површину од 69.629,29 ha и обухвата територију Парка природе "Кучај-Бељаница" која није под режимима заштите I и II

степенa. Границе и обухват заштићених подручја и зона са различитим режимима заштите ближе ће се утврдити актом о проглашењу заштићеног подручја.

У обухвату ППППН Бељаница – Кучај налазе се следећа еколошки значајна подручја:

- међународно значајна подручја за заштиту биљака у Србији (IPA - Important Plant Areas in Serbia). Највећи део IPA подручја површине 1917 ha, налази се унутар заштићеног природног добра Споменик природе "Лазарев кањон". Шири простор Лазаревог кањона обилује ретким и ендемичним биљним врстама и потребно га је одржавати у стању сличном садашњем;
- међународно значајна подручја за дневне лептире у Србији (PBA - Prime Butterfly Areas in Serbia). На планском подручју је то простор Лазаревог кањона и клисуре реке Ресаве и Ртња. На подручју Лазаревог кањона PBA не излази ван граница тренутне заштите; ту је констатовано 80 врста дневних лептира и нису примећени негативни чиниоци који могу битно утицати на опстанак популација ових врста; у клисури реке Ресаве, на површини од 4790 ha констатовано је 74 врсте дневних лептира; најзначајнији фактор угрожавања је нарушавање станишта и експлоатација шума, док је пољопривреда локалног карактера и без значајних негативних последица;
- међународно и национално значајно подручје за птице (IBA подручје) са класификационим кодом у оквиру природног добра обухвата подручја Ресавске клисуре, Злотске клисуре и Ртња; и
- подручје предложено за потенцијалну међународну "Емералд мрежу" (захвата подручје Бусовата, Лазаревог кањона и Винатоваче); емералд мрежа је европска еколошка мрежа за очување дивље флоре и фауне и њихових природних станишта чији је основ Конвенција о очувању европске дивље флоре и фауне и природних станишта (Бернска конвенција), коју је Србија потврдила законом 2007. године ("Сл.гласник РС", бр. 102/2007); она функционише упоредо са програмом "NATURA 2000" који је обавезујући за државе чланице Европске Уније, чији је циљ да се обезбеди дугорочни опстанак најугроженијих и највреднијих врста и станишта Европе.

Идентификација и успостављање мреже еколошки значајних подручја на основу нашег законодавства, односно подручја "NATURA 2000" (Special Areas of Conservation - SACs and Special Protection Areas - SPAs) сходно меродавним европским директивама, неће значајније повећати обухват заштите простора са природним вредностима (биолошке разноврсности, геонаслеђа и предела).

Законском регулативом дефинисани су режими заштите I, II и III степена, т.ј. активности које су забрањене, односно ограничене у природним добрима (чл. 35. Закона о заштити природе "Службени гласник РС", бр. 36/2009, 88/2010 и 91/2010).

У оквиру заштићених подручја на подручју ППППН Бељаница – Кучај успостављају се три режима заштите, од којих се два односе на део општине Бор (II и III степен).

У режиму заштите II степена - могу се вршити управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења заштићеног подручја, без последица по примарне вредности њихових природних станишта, популација, екосистема, обележја предела и објеката геонаслеђа, обављати традиционалне делатности и ограничено користити природни ресурси на одржив и строго контролисан начин:

- забрањује се изградња индустријских, металуршких и рударских објеката, асфалтних база, рафинерија нафте, као и објеката за складиштење и продају деривата нафте и течног нафтног гаса, термоелектрана и ветрогенератора, лука и робно-трговинских центара, аеродрома, услужних складишта, магацина и хладњача, викендица и других породичних објеката за одмор, експлоатација минералних сировина, тресета и материјала речних корита и језера, преоравање природних травњака, привредни риболов, уношење инвазивних алохтоних врста, изградња објеката за рециклажу и спаљивање отпада и образовање депонија отпада; и
- ограничавају се радови на регулацији и преграђивању водотока, формирање водоакумулација, мелиорациони и други хидротехнички радови, изградња хидроелектрана, соларних

електрана и електрана на био-гас, објекта туристичког смештаја, угоститељства, наутичког туризма и туристичке инфраструктуре и уређење јавних скијалишта, изградња објекта саобраћајне, енергетске, комуналне и друге инфраструктуре, стамбених и економских објекта пољопривредних газдинстава, традиционално коришћење камена, глине и другог материјала за локалне потребе, изградња рибњака, објекта за конвенционално гајење домаћих животиња и дивљачи, риболов, лов, сакупљање гљива, дивљих биљних и животињских врста, газдовање шумама и шумским земљиштем, формирање шумских и пољопривредних монокултура, уношење врста страних за дивљи биљни и животињски свет регије у којој се налази заштићено подручје и примена хемијских средстава.

У режиму заштите III степена - могу се вршити управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења заштићеног подручја, развој села и унапређење сеоских домаћинстава, уређење објекта културно-историјског наслеђа и традиционалног градитељства, очување традиционалних делатности локалног становништва, селективно и ограничено коришћење природних ресурса и простора уз потребну инфраструктурну и другу изградњу:

- забрањује се изградња рафинерија нафте и објекта хемијске индустрије, металуршких и термоенергетских објекта, складишта нафте, нафтних деривата и природног гаса, уношење инвазивних алохтоних врста и образовање депонија; и
- ограничава се изградња других индустријских и енергетских објекта, асфалтних база, објекта туристичког смештаја и јавних скијалишта, инфраструктурних објекта, складишта индустријске робе и грађевинског материјала, викендица, експлоатација и примарна прерада минералних сировина, образовање објекта за управљање отпадом, изградња насеља и ширење њихових грађевинских подручја, лов и риболов, формирање шумских и пољопривредних монокултура, примена хемијских средстава и други радове и активности који могу имати значајан неповољан утицај на природне и друге вредности заштићеног подручја.

У циљу заштите и унапређења природних добара, и на подручју будућег Парка природе "Кучај-Бељаница", као и на другим подручјима посебних природних вредности планираним за заштиту, прописује се спровођење претходних мера заштите, за утврђене зоне/локалитете са одговарајућим режимом заштите (I, II или III степена).

3.4. ПРОСТОРНИ ПЛАН ЗОНЕ УТИЦАЈА РУДНИКА "ВЕЛИКИ КРИВЕЉ – ЦЕРОВО" И ИЗМЕНЕ И ДОПУНЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ ЗОНЕ УТИЦАЈА РУДНИКА "ВЕЛИКИ КРИВЕЉ-ЦЕРОВО" ЗА ПРОСТОР "ЛУКОВО – ФЛОТАЦИЈСКО ЈАЛОВИШТЕ" ("Сл. лист општина ...", бр. 3/94 и 15/95)

Просторни план зоне утицаја рудника "Велики Кривељ - Церово" припремљен је у току 1991-92. године као просторни план подручја посебне намене, у складу са Законом о планирању и уређењу простора и насеља (Сл. гласник СРС 44/95), на основу Одлуке о припремању Просторног плана и програма припреме Просторног плана који је усвојен на седници Скупштине општине Бор 30.01.1992. године.

Планско подручје укупне површине 10621 ha, обухвата цело подручје КО Кривељ, део насеља Брезоник (КО Бор II) и мање делове КО Бучје и КО Оштрељ у делу флотацијског јаловишта.

Просторни план је утврдио планска решења за развој планираних рударских активности у зони Великог Кривеља и Церова као и пропозиције за уређење простора и мере заштите животне средине.

Просторним планом није предвиђено пресељење читаве насељске заједнице Кривељ (која се састоји од централног насеља и 17 заселака) већ само делови насеља који су директно угрожени рударским активностима. У вези с тим установљена је тзв. "санитарна зона" и зона мониторинга око копова у чијем се обухвату у принципу предвиђа пресељење постојећих домаћинстава као и спровођење ригорозних мера заштите животне средине.

Процена да би рударски радови на подручју КО Кривељ могли да се окончају у наредних 30 година, дозвољава да се будући развој насељске заједнице Кривељ посматра и из те перспективе. Наиме, окончање експлоатације и прераде руде у овом подручју имало би за последицу битно другачије услове за егзистенцију и развој насељске заједнице, односно:

а) након затварања рудника појавиће се проблем запошљавања постојеће радне снаге из Кривеља, Бора и других насеља; овај проблем мора се решавати благовремено, било у систему РТБ Бор или на нивоу општине; у сваком случају Просторним планом резервисане су површине за нове производне погоне, објекте мале привреде, услуге и сл. на подручју насељске заједнице Кривељ;

б) престанком рударских радова дефинитивно ће се створити услови за потпуну рекултивацију копова, јаловишта и другог оштећеног земљишта као и за потпуни престанак деградације животне средине; добиће се нови квалитет пејзажа пошумљавањем јаловишта и фомирањем две водне акумулације у експлоатисаним коповима, као и бољи услови за развој пољопривреде (ратарства и сточарства), лова, риболова и др.; и

в) доследном применом Просторног плана и других планских и развојних докумената, контролом утицаја на животну средину, отварањем радних места у другим секторима (ван рударства) и побољшањем укупних услова живота у насељу после тог периода, може се битно допринети заустављању негативних трендова у развоју насеља као и његовој ревитализацији (у економском, демографском, социјалном и еколошком погледу).

Претходне процене и констатације допринеле су уверењу да, под одређеним условима, на овом подручју могу истовремено да егзистирају рударска производња и функције и активности насељске заједнице. Ризици измештања насеља или дела насеља ван подручја КО Кривељ били би много већи, трошкови таквог подухвата непотребно високи а, показало се, да већина мештана Кривељ не жели да напусти постојећу локацију.

У вези са претходном констатацијом, дугорочна концепција за организацију и уређење простора подразумева:

(а) насељска заједница Кривељ разбијене насељске структуре биће плански усмераваана ка потребном степену концентрације (згушњавања) ради обезбеђења економичности уређивања и комуналног опремања насеља;

(б) будућа изградња биће усмераваана највећим делом према новом насељу Бањица, централном насељу (Велики Кривељ) и другим деловима насеља која се налазе ван зоне истражних радова;

(в) делови насељске заједнице који се налазе у близини рударских радова обезбеђују се од негативних утицаја рудника посебним заштитним зонама (појасевима);

(г) на простору између централног насеља и индустријске зоне рудника у Великом Кривељу резервише се простор за формирање зоне мале привреде чији ће услови изградње и уређивања бити дефинисани у детаљном урбанистичком плану; у оквиру објекта домаћинства у постојећим и у новом насељу омогућује се бављењем допунским привредним активностима као и обављањем одређених услуга;

(д) централно насеље и ново насеље Бањица биће комунало уређена на нивоу градских насеља, иако ће бити настањена претежно мешовитим и пољопривредним домаћинствима; остали делови насељске заједнице добијају побољшану саобраћајну доступност и боље услове комуналног опремања;

(ђ) делови КО Кривељ који се налазе ван подручја рударских радова и ван грађевинских подручја насеља користиће се за пољопривредну производњу, шумарство, лов и риболов; и

(е) постојећи објекти друштвеног стандарда у Бору и централном насељу Кривељ могу да задовоље и будуће потребе насељске заједнице уз побољшану саобраћајну доступност и

побољшање квалитета услуга; предвиђа се изградња нових услужних објеката (трговина, здравство, угоститељство и др.) у новом насељу и Великом Кривељу.

Ефикасна и економична експлоатација рудних лежишта на подручју КО Кривељ, од које једним делом зависи и укупна производња у систему РТБ Бор, јесте један од основних приоритета Просторног плана. Међутим, сам карактер "просторног плана подручја намене" као и обим конфликта и негативних утицаја на окружење која та експлоатација изазива, утицали су на то да у основи дугорочне концепције организације и уређења простора Плана буду егзистенција и функционисање насељске заједнице Кривељ и заштита животне средине.

У складу са планским концепцијама и решењима за организацију, уређивање и коришћење простора предвиђено је етапно спровођење Просторног плана: (а) непосредном применом утврђених критеријума, стандарда, концепција и решења; (б) разрадом планских концепција и решења у детаљним урбанистичким плановима за Централно насеље, Индустијску зону рудника, Ново насеље Бањица, санацију насеља Брезоник и насеља Оштрељ (од утицаја флотацијског јаловишта)²; (в) разрадом приликом утврђивања "услова за изградњу" оних објеката који се налазе изван подручја за које се доносе детаљни урбанистички планови; (г) израдом инвестиционих пројеката, развојних програма и планова и сл.; и (д) применом законских и других прописа, праћењем (мониторингом) и санкционисањем појава и процеса, нарочито у домену изградње и уређивања простора, заштите природе и животне средине.

Приоритети приликом спровођења Просторног плана утврђени су у поглављу III "Услови и мере за остваривање Просторног плана" и то: (а) обезбеђење неопходних финансијских, технолошких, просторних и других услова, као и свођење просторних и еколошких конфликта и ограничења на прихватљиву меру како би се омогућила експлоатација рудних лежишта у В. Кривељу и Церову; (б) санација раније насталих штета од експлоатације и примарне прераде руде бакра и будуће ригорозно спречавање свих директних и индиректних штета; (в) социјална, економска и еколошка заштита становништва насељске заједнице Кривељ; и (д) доследно спровођење просторног плана, законских и других прописа који су у вези са спровођењем плана, као и свих постигнутих договора између републичких органа, РТБ Бор и МЗ Кривељ.

Услови и мере за остваривање плана у домену изградње, уређења и коришћења простора дати су за целокупни простор насељске заједнице Кривељ и по појединачним просторним целинама, односно за: зоне истражних радова (пресељење угрожених домаћинстава пре отпочињања радова на експлоатацији, није дозвољено формирање нових домаћинстава досељавањем); санитарне зоне (пресељење становништва – I фаза у року од две године од доношења плана и II фаза пре отпочињања радова на Е-100 на ПК "Велики Кривељ", забрана коришћења зоне за било какве рударске активности, формирање заштитног зеленог појаса), мониторинг зоне (стална и потпуна контрола утицаја површинских копова, флотацијских јаловишта, транспорта јаловине тракама и транспортних путева, на становништво, земљиште, водотоке и изворишта, снимање грађевинских објеката ради праћења утицаја рударских и других активности, јавно објављивање података, пресељавање угрожених домаћинстава на начин утврђен за домаћинства која се пресељавају из санитарне зоне); заштићену зону Велики Кривељ – Бањица (проширење гробља, уређење санитарне депоније, измештање фудбалског терена...); ново насеље Бањица (формирање 150 грађевинских парцела величине 15 ари бруто, комунално опремање насеља, изградња централних насељских садржаја и уређење зелених и спортско-рекреативних површина); и постојеће и будуће "рудничке просторе" (посебна обавеза рударског предузећа да предузима све мере за заштиту животне и радне средине наведене у "Елаборату о заштити животне средине" и изврши санацију и рекултивацију свих простора на којима престаје са радом).

У поглављу III-3. *Заштита средине од негативних утицаја изазваних рударским активностима* дате су техничко-технолошке мере за заштиту ваздуха од утицаја ПК "Церово", биолошке мере (озелењавање санитарних зона и рекултивација деградираних површина), мере заштите

² У претходном периоду донети су само ДУП Бањица и УУО насеља Оштрељ

површинских и подземних вода и заштита од буке. На подручју КО Кривељ успостављене су три мониторинг зоне: (А) зона праћења непосредне угрожености становништва (графички дефинисана, ширине 100-1000 m, с тим да се ширина зоне може мењати у зависности од резултата мерења); (Б) зона праћења угрожености изворишта, површинских и подземних вода и пољопривредних површина и (В) зона праћења угрожености од извора загађења лоцираних изван КО Кривељ. Места узимања узорка, односно ширина зона (Б) и (В) предвиђено је да се одреде на основу посебног пројекта на принципима датим у прилозима I и II сепарата "Заштита животне средине".

Санитарне мере у смислу непосредне заштите и уређења животне средине на Планском подручју подразумевају одређивање појаса земљишта у околини копова и одлагалишта који ће апсорбовати негативне здравствене утицаје. Санитарном заштитном зоном се сматра простор између места на којем се емитују опасне и штетне материје и стамбених и јавних зграда лоцираних у насељима (утврђује се на око 250 m). Санитарна заштитна зона се не може сматрати резервном зоном рудника и користити за проширење активности, а могућност да се земљиште користи за гајење пољопривредних култура треба посебно утврдити.

На основу социо - економских и демографских карактеристика становништва и домаћинства, оцене перспективе развоја насеља, природних условљености подручја, законске регулативе и планова развоја рударских активности, уз уважавање ставова грађана насеља Кривељ, утврђени су модалитети пресељења домаћинства.

3.5. ОСТАЛИ РЕЛЕВАНТНИ РАЗВОЈНИ ДОКУМЕНТИ

Студијска, планска, развојна и друга документација која је консултована у току израде Просторног плана:

- Посткризни модел економског раста и развоја Србије 2011-2020. године (Влада РС, 2011);
- Национална стратегија одрживог развоја Србије од 2008. до 2017. (Сл. гласник РС, бр.57/08);
- Стратегија управљања минерално-сировинским комплексом Републике Србије - I фаза (2012);
- Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2015. године и Програм за остваривање Стратегије развоја енергетике Србије до 2015. године (Сл. гласник РС, бр. 27/10);
- Водопривредна основа Републике Србије (Сл. гласник РС, бр.11/02);
- Стратегија регионалног развоја Републике Србије за период од 2007. до 2012. године (Сл. гласник РС, бр. 21/07);
- Стратегија развоја пољопривреде Србије (Сл. гласник РС, бр. 78/05);
- Стратегија развоја туризма у Републици Србији (Сл. гласник РС, бр. 91/06);
- Стратегија за биолошку разноврсност Републике Србије (2010);
- Национална стратегија одрживог коришћења природних ресурса и добара (Сл. гласник РС, бр.33/12);
- Стратегија и политика развоја индустрије у Србији 2011-2020. (2011);
- Стратегија развоја чистије производње у Србији (2008);
- Стратегија управљања отпадом за период 2010-2019. године (Сл. гласник РС, бр. 29/10);
- Стратегија за смањење сиромаштва у Србији (2003);
- Стратегија развоја Тимочке крајине, Регионална агенција за развој источне Србије (2010);
- Мастер план туристичке дестинације "Стиг-Кучајске планине-Бељаница" (2011);
- Мастер план туристичке дестинације "Доње Подунавље" (2011);
- Просторни план коридора магистралног гасовода "Јужни ток" (Сл. гласник РС, бр. 119/12);
- Просторни план подручја посебне намене сливног подручја акумулације "Боговина" (Сл. гласник РС, бр. 43/99);

- Просторни план подручја посебне намене археолошког налазишта Гамзиград - Felix Romuliana (Сл. гласник РС, бр. 131/04);
- Bor Regional Development Project, World Bank (2008);
- Стратегија локалног одрживог развоја општине Бор (Сл. лист општина, бр. 2/13)
- Бизнис план развоја РТБ Бор групе (2012);
- пројекти ремедијације/рекултивације деградираног простора, студије утицаја на животну средину, студије оправданости и сл. за објекте и комплексе у Рударском басену;
- План управљања националним парком "Ђердап" за период 2011-2020. (2012);
- ЛЕАП (Локални еколошки акциони план) Борског округа, Бор (2005);
- програми и други документи развоја регионалног и општинског значаја;
- резултати научних истраживања која се односе на просторни развој рударских басена;
- студијска и документациона грађа формирана у претходном периоду која се односи на просторни развој Борско-мајданпечког басена;
- студијска и техничка документација за објекте РТБ Бор групе и др.

4. СКРАЋЕНИ ПРИКАЗИ И ОЦЕНА СТАЊА, ПОТЕНЦИЈАЛА И ОГРАНИЧЕЊА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

4.1. СКРАЋЕНИ ПРИКАЗИ И ОЦЕНА СТАЊА

4.1.1. Природни системи и ресурси

Територија Општине простире се у северном делу источне Србије, на огранцима Карпатско-балканског планинског венца (западни део Дели Јована, Голи крш са Столом, Велики крш и део Малог крша), источном делу подручја Кучајских планина / Бељанице (природног добра и туристичке регије, са крашким структурама Малиника, Лазаревог кањона и Дубашнице), између Дунава (међународни пловни пут и Национални парк "Ђердап") и Старе планине (Парк природе и туристичка регија).

Природне одлике територије Општине одређују:

- разноврстан геолошки састав настао седиментацијом, дејством тектонских појава и вулканизма, са рудним богатством, које је одредило развој овог простора, са вредним појавама краса, термоминералних вода и др.;
- рељефни облици северне планинске зоне између Дели Јована и Великог крша, зоне веначних планина Великог и Малог крша и Голог крша са Столом, зоне Црног врха, крашке зоне источног Кучаја (са површи Дубашница, клисуром Злотске реке, кањоном Лазареве реке, са кањонима Микуљске реке, Демизлока и Појенске реке, планином Малиник, крашком хидрографијом понорница, вртачама, пећинама и јамама међу којима Лазарева пећина и Верњикица представљају најзначајнија природна добра), централне брдовите зоне са вулканским облицима и рудним лежиштима и јужне зоне у сливу Црног Тимока;
- умерено континентална клима са доминантним западним и северозападним ветровима, уз знатно учешће источног ветра и високим учешћем тишине, са хладнијим зимама и напросечно већим снегом на планинама;
- хидрографска мрежа Црног Тимока са притокама (Кривељска, Борска, Злотска, Брестовачка и Шарбановачка река) и притока Поречке реке (Црнајка); и
- вегетација (храста китњака, грабића и црног јасена, букве јеле и др.) и других видова флоре и фауне (укључујући и ловну дивљач).

Минералне сировине

Подручје Општине припада Тимочком магматском комплексу између Дели Јована на истоку и Бељанице на западу, гравитирајући генерално ка северним сливовима Пека и Млаве и јужном сливу Тимока.

Рудна лежишта јављају се готово на читавој територији Општине (Борско лежиште са северним и јужним наставцима, лежиште Велики Кривељ, Мали Кривељ, Церова река, Злот, Тилва Кумустаку, Купиново, Пјатра Рош/Црвена река - Ваља Жони и др.). Лежишта су различитог степена истражености и у различитој фази експлоатације.

Активни су рудници бакра Велики Кривељ, Јама и Церово са резервама руде од 465,15 мил. t, 327 мил. t и 170 мил. t, респективно. Лежиште Мали Кривељ се налази североисточно од Бора у долини Кирицинског потока.

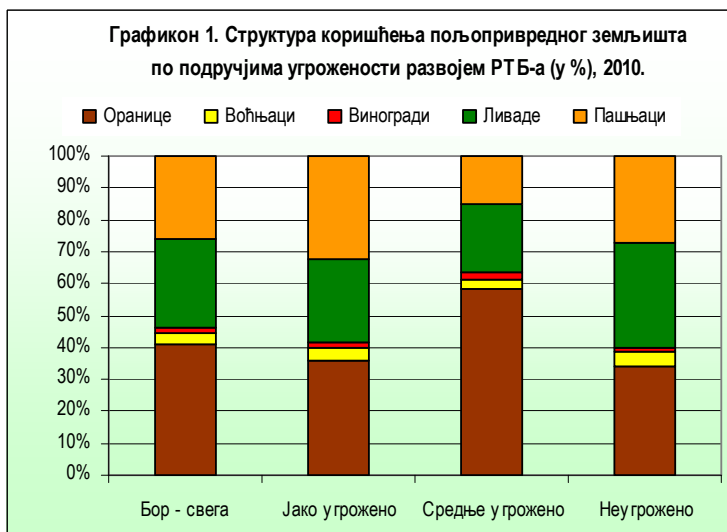
Хидротермално измењене зоне су: (1) Церова река (са северним делом изнад Малог Кривеља), дужине 6 km, која захвата подручје изворишних делова Церове и Божине реке; (2) Велики Кривељ, дужине око 4,5 km, ширине око 1 km; (3) Тилва Њагра, површине око 5 km²; (4) Злотска зона и зона Тилва Кумустаку површине од око 3 km²; (5) Купиново мањим делом задире на територију Општине; и (6) Пјатра Рош/Црвена река-Ваља Жони, рудне појаве у Злоту. Контактна метаморфне бакарне појаве евидентирани су код Умке, северно од Тилве Голе и око 5 km југозападно од Црног врха, дужине око 1 km и ширине од 100-250 m.

Каменолом кречњака Заграђе налази се у близини железничке станице Заграђе (КО Доња Бела Река), у месту Брез, око 5 km од Рготине, где се експлоатише кречни камен за кречану у Заграђу, а каменолом Кривељски камен западно од Великог Кривеља.

Пољопривредно земљиште

Пољопривреда и рурална подручја Општине су јако изложена неповољним, мада просторно хетерогеним, утицајима експлоатације и прераде бакра, који се најснажније манифестују високим степеном деградације пољопривредног земљишта сумпор диоксидом, а местимично и тешким металима, с једне стране, и сенилизацијом пољопривредног становништва, с друге.

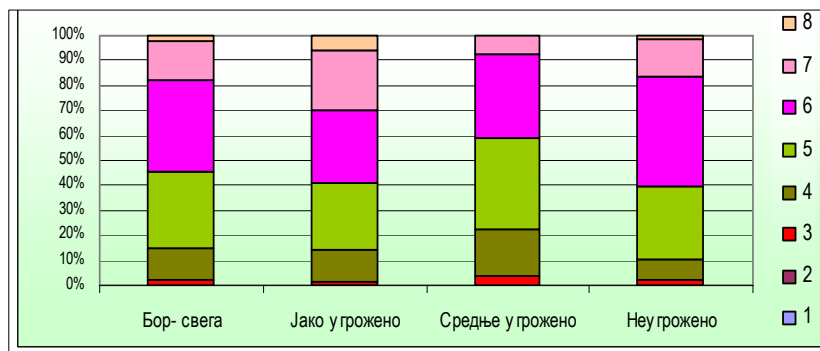
Од укупно 40.779 ha пољопривредног земљишта (47,6% укупних површина), јако оштећено SO₂, прашином и другим агенсима је око 12.600 ha (30,9%), и то на подручју КО Бор 1, Бор 2, Бучје, Доња Бела Река, Кривељ, Оштрељ и Слатина, које захватају 32,2% укупне општинске територије. Захваљујући ружи ветрова, пољопривредна земљишта у атарима насеља Брестовац, Метовница и Шарбановац, који захватају око 19% укупне површине општинске територије (укупно 10.291 ha) и имају релативно повољне рељефне и педолошке услове за развој пољопривредне производње, само су делимично оштећена. У брдско-планинским атарима (Горњане, Злот, Лука, Танда, Топла) који нису изложени аерозагађењима (око 48,6% општинске територије) налази се 17.886 ha пољопривредног земљишта, углавном, слабог бонитета, што се испољава и кроз релативно високу заступљеност пашњака, ливада и воћњака, односно ниску ораница и винограда (Графикон 1).



Изванредно богатство геоморфолошких облика рељефа, климатски утицаји и други фактори педогенезе условили су формирање више типова земљишта, издиференциране природне плодности. Најзаступљеније су смонице, образоване на терасама које су сачињавале дно и

ободне делове наикадашњег језерског басена, као и смеђа кисела земљишта, формирана у условима брдско-планинског рељефа, који се одликује јаком изломљеношћу и дубоким јаругама, с разликама у надморској висини од 200 до преко 1000 метара. На већим надморским висинама се местимично срећу и рендзине, а у котлинским пределима псеудоглејеви и алувијална земљишта. У оквиру сваке педолошке систематске јединице оштећена земљишта се разликују од нормалних по већој киселости, смањеној дубини хумусног хоризонта и другим неповољнијим хемијским, физичким и морфолошким особинама, неретко испод могућности коришћења за ратарску производњу.

Њихово претварање у пашњаке изводило се без икаквих мера уређења, па су то углавном врло запуштене њиве без квалитетне травне вегетације. Појачана ерозија представља додатни деструктивни фактор, посебно на теренима с већим нагибом, јер се продирањем гасова разара структура земљишта и долази до спирања хумусног слоја.



Графикон 2. Катастарска структура обрадивих земљишта општине Бор по подручјима угрожености аграрних ресурса развојем РТБ-а, 2010.

На алувијумима терена који нису јаче угрожени утицајима РТБ-а, као и на делу бољих смоница постоје локалитети погодни за рентабилну ратарску и повртарску производњу (Графикон 2). До времена спровођења одговарајућих мера ремедијације, загађена земљишта се могу користити за производњу биогорива у агрошумарском систему, који се заснива на комбинованом узгоју дрвенастих вишегодишњих биљака (дрвеће, шибље) и пољопривредних култура у виду одређеног просторног аранжмана, или сукцесивно у времену. Могућа је такође производња семена властитих трава, украсног биља и низа других непрехрамбених сировина пољопривредног порекла.

Планински и брдски атари, који су већином задржали неоштећену природу, имају савршене услове за комерцијалну производњу разноврсног воћа, посебно вишње, ораха, леске и кајсије, као и за плантажну производњу лековитог и ароматичног биља, а нарочито за развој говедарске и овчарске производње на бази еколошки безбедног коришћења пространих ливада и пашњака.

Генерално, под условом увођења еколошки безбедних технолошких решења у процес експлоатације и прераде рудних богатстава, упоредо са спровођењем одговарајућих мера поправке деградираних земљишта и усклађивања структуре и технологије пољопривредне производње с ограничењима која намеће рељеф, педолошки услови и местимична контаминираност земљишта, рурална подручја борске општине могу дати знатан допринос укупном економском развоју, посебно бољем снабдевању локалног становништва здравствено безбедном храном, као и заштити животне средине, очувању биодиверзитета, аутентичног лика предела и јачању потенцијала за развој туризма и других комплементарних активности на селу.

Шуме, ловишта и риболов

Шуме и шумска земљишта простиру се на 38.659 ha, од чега је 65% (25.080 ha) у приватној својини и 31,8% (12.274 ha) у државној, а 3,4% (1.304 ha) у другим облицима својине (РГЗ, 2011). Просечан степен шумовитости територије општине Бор износи 45%.

Шумски фонд је заступљен бројним групама еколошких јединица, које се у мањој или већој мери слажу са следећом рецентном вегетацијом:

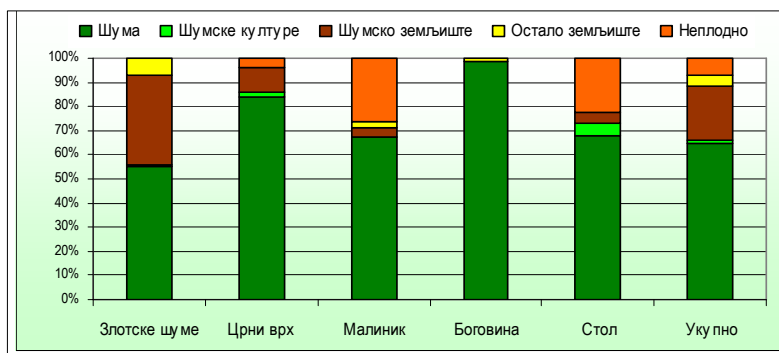
- типичне шуме сладуна и цера (*Quercetum frainetto-cerris*) на смеђим лесивираним земљиштима;
- шуме сладуна и цера са грабом (*Quercetum frainetto cerris carpinerosum betuli*) на смеђим и лесивираним смеђим земљиштима;

- шуме сладуна и цера са китњаком (*Quercetum frainetto cerris petraetosum*) на различитим смеђим и хумусно силикатним земљиштима;
- шуме китњака (*Quercetum montanum*) на смеђим земљиштима;
- шуме китњака и граба (*Quercetum carpinetum moesiicum*) на смеђим земљиштима;
- шуме грабића (*Carpinetum orientalis moesiicum*) на црницама и различитим еродираним земљиштима;
- шуме китњака, цера и граба (*Carpino Quercetum petraeae - cerris*) на земљиштима на лесу и киселим силикатним стенама;
- брдске шуме букве (*Fagetum moesiicae submontanum*) на киселим смеђим и другим земљиштима;
- планинска шума букве (*Fagetum moesiicae montanum*) на различитим смеђим земљиштима;
- ацидофилна планинска шума букве (*Luzulo Fagetum moesiicae montanum*) на јако киселим земљиштима; и
- ацидофилна шума букве са маховинама (*Musco Fagetum*) на екстремно киселим смеђим, оподзољеним и еродираним киселим смеђим земљиштима.

У приватним шумама, са просечном величином катастарске парцеле од 0,54 ха, доминирају изданачке шуме букве, изданачке шуме сладуна и цера, изданачке шуме китњака и изданачке шуме граба. У контактної зони на граници са државним шумама знатно је и учешће шума високог узгојног облика. Доминантна старост у приватним шумама је 40-60 година. Просечна запремина је 46 м³/ха, а текући запремински прираст 1,4 м³/ха.

Државним шумама и шумским земљиштима газдује готово у целини (11.384 ха) Шумско газдинство "Тимочке шуме - Бољевац" у оквиру ЈП "Србијашуме", преко Шумске управе Бор. Однос обрасле и необрасле површине у укупном државном шумском фонду је неповољан, посебно у Злотским шумама (Графикон 3). У укупном шумском фонду доминирају шуме високог порекла, које покривају 53% обрасле површине, изданачке састојине су заступљене са 8,3%, вештачки подигнуте са 6,5%, мешовите по пореклу са 4,9%, а шикаре и шибљаци са 31%. Обрасле шумске површине (7.525 ха) су већим делом намењене производњи дрвета.

Генерално, шуме су осредњих производних ефеката, пре свега због знатног учешћа разређених састојина. Стање шума по мешовитости је неповољно, јер преко 63% површина заузимају чисте састојине. У шумском фонду евидентиране су 23 врсте дрвећа, међу којима изразито доминира буква, са састојинама неправилне мере добних разреда. Високе шуме букве у оквиру производне функције имају просечно запремину од 206 м³/ха и просечни текући запремински принос од 2 м³/ха. На Црном врху доминирају климазаштитне шуме букве, а на Столу преовлађује багрем. Отвореност шума шумским путевима није ни минимално задовољавајућа (сем на Црном врху). Здравствено стање шума је добро, мада су угрожене шумским пожарима и још више аерозагађењем из РТБ-а. Укупно учешће деградираних састојина без обзира на порекло је 12,5%. Производни потенцијал шума се тренутно користи са 83%, у односу на запремину и око 80%, у односу на прираст. Основни дугорочни проблеми у газдовању државним шумама везани су за конверзију разређених и деградираних категорија шума, као и за конверзију изданаčkih шума и мелиорацију шикара.



Графикон 3. Структура коришћења државног шумског фонда 2010. (у)

На територији Општине налазе се два ловишта: "Злотске шуме - Црни врх" (15.447 ха, од чега је 800 ха ограђено) којим газдује ЈП "Србијашуме" и ловиште "Бакар" (68.835 ха) које користи

ловачко удружење Бор, у својству члана Ловачког савеза Србије. Цела општинска територија обухваћена је доминантним стаништем јелена и дивље свиње, са 3-4 будућа узгојна центра крупне дивљачи и локалитетом новог насеља муфлона и јелена лопатара.

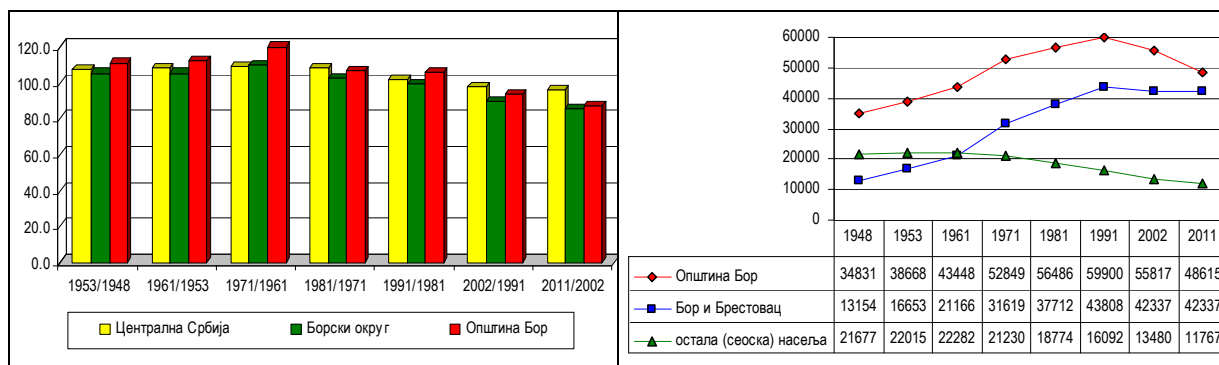
Очување и заштита ресурса за развој рибарства и риболова су у просторно-еколошком погледу тесно спрегнути с развојем и заштитом шумског ареала Општине. Риболовне воде борске општине, а и целе Тимочке крајине, припадају Рибарском подручју "Србија-исток". Риболовно веома атрактивно Борско језеро и претежан део локалних водотока дат је на привремено коришћење Удружењу рекреативних риболоваца "Риболовац" из Зајечара, док природним стаништима рибљег фонда у сливу Злотске реке, на подручју од интереса за спровођење законом прописаног режима заштите предела изузетних одлика "Кањон Лазареве реке", газдује ЈП "Србијашуме". Од значаја за развој привредног риболова је рибњак у државном власништву, површине 7224 m², на подручју КО Оштрељ.

4.1.2. Становништво, мрежа насеља и јавне службе

Становништво

Кретање броја становника на територији Општине имало је тенденцију пораста до 1991. године, што је у директној корелацији са привредним развојем базираном на експлоатацији и преради бакра (Графикон 4а). Интензивно досељавање у деценијама после Другог светског рата до 1990-тих година била је важна детерминанта динамике становништва и сталног тренда концентрације популације по којој је општина Бор израсла у значајан пол демографског раста и развоја у источној Србији. Последње две деценије евидентно је опадање броја становника, а интензивнија емиграција дешава се задњих десетак година, услед погоршања економских и других услова. На подручју Општине, 2002. године, живело је 55.817 становника, а 2011. године 48.615 становника (индекс промена 87,1).

Највећи пораст броја становника општинског центра/градског насеља био је у периоду 1960-их и 1970-их година, стагнација је забележена током 1990-их, а у последњој деценији број становника се знатно смањивао. Према Попису 2002., у Бору је било настањено 39.387 лица, а 2011. година 34.160 лица (око 70% становништва Општине). Сличан тренд кретања броја становника бележи и приградско насеље Брестовац (2002. укупно 2.950 становника, а 2011. око 2.690 становника). Истовремено, процес депопулације сеоских насеља евидентан је у свим међупописним периодима, тако да се број становника смањивао са 22.228 лица 1961. године, на 11.675 у 2011. години (Графикон 4б). Генерално, смањивање броја становника је текло спорије него у другим крајевима Србије, али се по насељима одвијало различитим интензитетом. Од 1960-их година највеће опадање броја становника забележено је у селима Кривељ, Топла, Танда и Горњане (индекс промена 36,7 до 44,5), затим у селима Метовница, Лука, Доња Бела Река и Бучје (индекс између 51,0 и 55,0), док остала села имају нешто умереније опадање броја становника (индекс између 57 и 64).



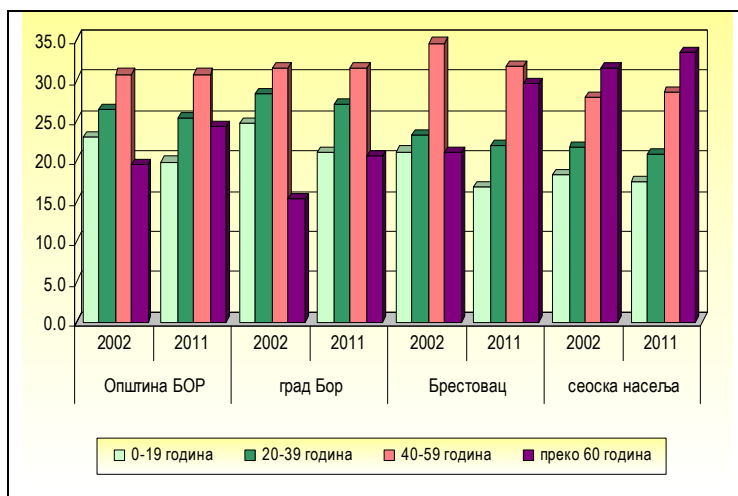
Графикон 4а. Индекс промене броја становника по међупописним периодима

Графикон 4б. Промене броја становника у периоду 1948-2011. година

Последњих деценија евидентно је опадање природне компоненте обнављања становништва (смањење стопе наталитета и фертилитета и повећање стопе морталитета). Просечна годишња стопа природног прираштаја у периоду 1981-1991. износила је 4,1‰, у периоду 1991-2002. година забележена је, мада незнатна, негативна вредност (-0,5‰), а у последњем међупописном периоду (2002-2011) интензивније опадање природне компоненте обнављања становништва (-5,6‰). Истовремено, тренд погоршања израженији је у демографском билансу мањих насеља, односно непрекидно опадање броја живорођених и пораст броја умрлих доводи на забрињавајућу тенденцију биолошке депопулације.

Просечно домаћинство је 2002. године имало 3,1, а 2011. 2,9 чланова. У структури домаћинстава, око половине има 4 и 2 члана, а нешто више од трећине су једночлана и трочлана. Модел нуклеарне породице успостављен је у свим типовима насеља, с тим што је у селима евидентан пораст самачких и двочланих, старачких домаћинстава.

Интензивна емиграциона кретања, негативан природни прираштај, као и процес старења, изменили су у периоду 2002-2011. године популационе потенцијале по великим старосним групама (Графикон 5). На подручју Општине младо становништво (до 19 година) било је 2011. године заступљено са 19,9%, и са знатно већим учешћем у граду (21%) него у Брестовцу (16,8%) и осталим сеоским насељима (17,4%). Сваки четврти становник (24,2%) је био старији од 60 година, а разлика између града и осталих насеља је значајна – Бор 20,6%, Брестовац 29,6%, а сеоска насеља 33,4%. Сумарно, становништво Општине је 2011. године било у стадијуму дубоке демографске старости (просечна старост 42,3 година), а при том су сва села у стадијуму најдубље демографске старости (преко 43 године). Простор Општине поларизован је на северну, северо-источну и јужну зону, са slabим резервама, и централну зону (Бор, Брестовац, Злот, Слатина, Оштрељ и Доња Бела Река) са већим резервама за нову радну снагу.



Графикон 5. Структура становништва по старосним групама (Попис 2002. и 2011.)

Потенцијали *предшколског контингента* (0-6 година) износили су на подручју Општине 2011. године 2.915 (6,0% од укупног становништва), а *основношколски контингент* (7-14 година) 3.811 (7,8%). Дистрибуција ових контингената по насељима је веома неравномерна – у Бору је концентрисано 75,1% предшколског и 73,4% основно школског контингента, Брестовцу 4,0% и 4,4%, а у селима 20,9% и 22,2%. Потенцијали у *радно способном становништву* износили су за жене (15-59 година) 14.872 (62% женске популације), а за мушкарце (15-64 година) 17.103 лица (72% мушке популације), при чему је у општинском центру концентрисано око 73% од укупног радно способног становништва. Потенцијал *женског фертилног становништва* (15-49 година) чини 10.733 (43% укупног женског становништва). Концентрација жена у фертилном добу у Бору и осталим насељима била је у односу 76% : 24%.

Промене у економској структури становништва резултирале су повећањем непољопривредног становништва на преко 90%, са релативно ниским стопама активности/запослености (око 34%), високим учешћем пензионера (око 24%) и издржаваних лица (око 33%). Удео пољопривредног

становништва (2002) показује зависност од удаљености од општинског центра – најмањи је у Бору и Брестовцу (0,2% и 0,8%) и насељима у контактної зони Бора (од 1-3%), следе Метовница и Злот (око 5%), Шарбановац, Доња Бела Река и Бучје (од 11-14%), Танда, Лука и Топла (од 43-46%), а највећи у селу Горњане (70%).

Становништво општине Бор у целини има релативно добар ниво формалног образовања. Средњи ниво образовања има 50,9% становништва Општине са 15 и више година старости (у Бору 57%, Брестовцу 52%, а у осталим насељима 37%), виши 4,6%, а високи ниво образовања 7,8%. Република Србија има веће учешће становништва са вишим и виским образовањем (5,7% и 10,6%), а Централну Србију без Београда нешто мање (4,9% и 7,2%).

У општинском центру се налази око две трећине стамбеног фонда, односно око 70% станова за стално становање. Нешто мање од половине ових станова је новијег датума (изграђених после 1970-тих година), са релативно добрим показатељима површине и опремљености инсталацијама. Села у северном и североисточном делу Општине и село Кривељ имају најстарији стамбени фонд, велико учешће малих стамбених јединица (посебне собе, гарсоњере и једнособни станови), као и испод просечну површину стана по кориснику и опремљеност инсталацијама (водовод и купатила). У селима у јужном делу Општине стамбени фонд је новијег датума, услови и квалитет становања су бољи, али је опремљеност инсталацијама незадовољавајућа.

Пресељење становништва

На подручју општине Бор у претходном периоду извршено је обимно пресељење становништва из зоне утицаја РТБ-а. Највећи обим пресељења био је у Бору (МЗ "Север") и на подручју заједнице насеља Кривељ. Детаљним урбанистичким планом санације месне заједнице "Север" у Бору из 1970. године, предвиђено је фазно измештање целе месне заједнице из зоне утицаја површинског копа у Бору, која је у то време имала преко 500 домаћинстава. Према том плану пресељен је до 1980. године већи део угрожених домаћинстава, мада за тај период нема поузданих података у РТБ-у и Управи општине Бор. Процена је да је већина пресељених домаћинстава насељена на локације у другим месним заједницама градског подручја Бора.

Према евиденцијама стручних служби РТБ-а, од 1980. године до данас су пресељена или су у поступку пресељења 133 домаћинства (Табеле 1 и 2).

Табела 1. Број исељених домаћинстава према зони утицаја

Зоне из којих се селе	Број домаћинстава
Санитарна зона флотацијског јаловишта "Велики Кривељ"	48
Санитарна зона површинског копа "Церово" (траса хидротранспорта, Фаза II)	23
Санитарна зона површинског копа "Велики Кривељ" (Захват IV, био-блок, К-10, К-100, одлагалиште Сарака)	51
Зона клизишта старог површинског копа "Бор"	10
Зона утицаја површинског копа "Заграђе"	1
УКУПНО	133

Табела 2. Начин пресељења и локација

Начин и/или локација	Број домаћинстава
новчана надокнада	35
није се изјаснио за локацију	12
тражи исплату у новцу	2
насеље Бањица	41
КО Кривељ	5
КО Шарбановац - насеље Тимок	16
КО Бор	19
друго	3
УКУПНО	133

Пресељење домаћинстава је урађено на основу одговарајућих планских докумената и имало је два основна модалитета. Први је била исплата у новцу за експроприсане непокретности

(земљиште, окућница, стамбени и други објекти). Мада није сачувана евиденција где су та домаћинства пресељена и на који начин су решавала своју егзистенцију, може се претпоставити да су се најчешће насељавала на урбано подручје, односно, на његову периферију. Други модалитет је органзовано пресељење, детаљно разрађено и понуђено житељима насеља Кривељ и Мали Кривељ, приликом припрема за отварање новог копа "Церово", почетком 1990-их година, тј. приликом проширења копа "Велики Кривељ". Програм са условима и модалитетима пресељења утврђен је Просторним планом подручја посебне намене зоне утицаја рудника "Кривељ-Церово" (Сл. лист општине Бор, 3/94 и 15/95). Пројект пресељења је тек делимично реализован и са доста пропуста. У току реализације пројекта није био спроведен организован и поуздан мониторинг, што је резултирало бројним мањкавостима и подстандардним условима живота грађана, како у односу на обавезе из прихваћеног планског документа, тако и у односу на утрошена финансијска средства.

Пресељење становништва и насеља суочава се са следећим ограничењима и проблемима:

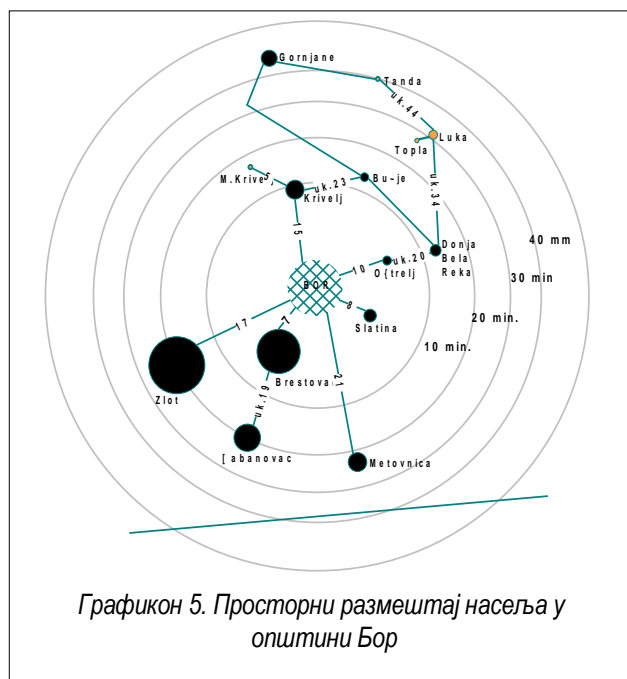
- непрецизна законска решења о пресељењу домаћинстава из зона експлоатације и зоне утицаја експлоатације и прераде минералних сировина; недефинисана законска решења у погледу обавеза корисника експропријације у односу на права мештана и вредности заједничких фондова у насељима која се делом или у целини измештају;
- не постоји одговарајућа агенција (организација), одељење општинске управе или управног округа, која би објединила послове у вези са експропријацијом, пресељењем, информисањем становништва о његовим законским правима, модалитетима и роковима пресељења; и
- настанак економске кризе и неизвесност око њеног исхода утиче на погоршање услова пресељења.

Мрежа насеља

Мрежу насеља формирају урбани центар Бор (у коме је сконцентрисано око 70% становника Општине), три приградска насеља и десет насеља са различитим степеном урбано-функционалне трансформације. Величинска структура руралних насеља релативно је уравнотежена, са 2 насеља до 500 становника (Танда, Топла), 5 насеља са 500-1000 становника (Слатина, Доња Бела Река, Оштрељ, Бучје, Лука), 3 насеља са 1000-1500 становника (Горњане, Кривељ, Метовница), и са по једним насељем са 1500-2000 становника (Шарбановац), 2500-3000 становника (Брестовац) и преко 3000 становника (Злот).

Према просторно-морфолошкој структури мрежа насеља је правилно организована, са прихватљивим радијусима доступности урбаног центра, што би требало да погодује високом степену територијалне интеграције Општине (Графикон 5). Мали број насеља, централни положај Бора и његова релативно добра саобраћајна приступачност, допринели су да је мрежа насеља недовољно функцијски издиференцирана. Због тога се може говорити о моноцентричној функционалној организацији простора, при чему Бор преузима улогу центра заједнице села, иако природно не развија функције овог нивоа централитета.

Сеоска насеља углавном су опремљена основним нивоом функција (школа, дом културе, амбуланта, трговина), док се све остале потребе задовољавају у граду. Од приградских насеља, Брестовац је обухваћен ГУП-ом Бора, а насеља Оштрељ и Слатина



Графикон 5. Просторни размештај насеља у општини Бор

директно гравитирају Бору. Удаљена насеља Горњане и Танда, на северу Општине, релативно су изолована од Бора, док Шарбановац и Метовница, преко комуникација у долини Црног Тимока, делимично гравитирају Зајечару.

Упоредном анализом величине насеља, запослености у месту становања и промена социоекономске структуре становништва, идентификовани су различити облици функционалне трансформације насеља: јачи трансформациони процеси захватили су насеља Брестовац, Злот, Кривељ, Оштрељ и Слатину; слабији степен трансформације јавља се у насељима Бучје, Доња Бела Река, Метовница и Шарбановац; док су насеља Горњане, Лука, Танда и Топла типично пољопривредна.

У северном делу територије Општине насеља су претежно разбијеног типа, у средњем делу (око урбаног центра) збијена, а у јужном делу разређена и полуразбијена. Начин насељавања је спонтано утицао и на начин коришћења простора. Интензивнијом изградњом захваћен је простор приградских насеља и туристички вредних локалитета, док се у јужном делу територије Општине заузимају вредније пољопривредне површине претежно неконтролисаним градњом, што је неодрживо са аспекта рационалног коришћења и организације простора.

Јавне службе

Јавне службе су са развојем привреде у Бору постигле завидан ниво за услове у Србији, али је потребна обнова објеката. Важно обележје социјалног развоја је концентрација активности, социјалних услуга и културних активности у Бору и субстандардна опремљеност сеоских насеља.

У општини Бор ради једна предшколска установа "Бамби", са шест вртића на градском подручју. Четири вртића у централном градском подручју су већег капацитета (од 114 до 232 детета), а уписано је 870 деце, односно преко капацитета је око 130, а на листи чекања 32 детета, према подацима из септембра 2011. године. Два мања вртића, у Бањском пољу и Брезонику, имају капацитет за око 60-оро деце, а уписано је око 40-оро деце. Објекти задовољавају комуналне стандарде (вода, канализација, грејање, клозети). Према подацима предшколске установе, постоји потреба за додатним капацитетима ради смештаја деце из МЗ "Нови градски центар", МЗ "Слога" и МЗ "Младост".

Основно образовање организовано је у осам матичних основних школа, од којих је пет у граду. Три матичне осморазредне школе се налазе у сеоским насељима (Кривељ, Брестовац и Злот) и имају десет истурених одељења и то: две подручне осморазредне (Метовница и Шарбановац) и осам четвороразредних школа. У једанаест четвороразредних школа број ученика је мали, а две (Селиште и Горњане-Преко Крш) немају уписане ученике, у школској 2012/2013. години. Према информацијама са терена један број деце (из Горњана и Танде) уписује или наставља осморазредну школу у општини Мајданпек. Проблем доступности имају деца из Бучја, која више разреде основне школе похађају у Бору уместо у матичној школи у Кривељу (на удаљености од око 40 km). Од свих четвороразредних школа само школа у Доњој Белој Реци има допунске наставне просторије – библиотеку и салу за физичко васпитање. У Бору постоји школа за децу ометену у развоју "Видовдан" коју похађају деца основношколског и средњошколског узраста, музичка школа "Миодраг Васиљевић", Регионални центар за рад са талентованим и надареним ученицима (један од десет таквих центара у Србији), као и Регионални центар за континуирано образовање одраслих. У Бору су лоцирани сви објекти средњег и високог образовања: Гимназија, Машинско-електротехничка школа, Техничка школа и Економско-трговинска школа, Технички факултет (са 1.300 студената) и Студентски центар (капацитета 322 корисника, од тога око 40 ученика средњих школа).

Здравствена заштита у Општини организована је у Здравственом центру који има две организационе јединице – Дом здравља за примарну и Општу болницу за стационарну здравствену заштиту. Општа болница располаже са 310 кревета и 107 лекара. Дом здравља организован је у девет специјалистичких служби са 57 лекара и 17 стоматолога. У саставу Дома здравља је 11 амбуланти у сеоским насељима и здравствена станица у Злоту. У амбулантама лекари долазе једанпут или два пута недељно, нема стално присутних медицинских сестара или

техничара, а укинуте су и стоматолошке ординације. Неколико амбуланти је у поступку реновирања, поједине су у врло лошем стању, а проблем је и недостатак апотека. У здравственој станици (са апотеком) у Злоту раде два лекара, један стоматолог, четири сестре и лаборант, исказана је потреба за радом у две смене и за ангажовањем педијатра. Приватна медицинска пракса постоји у релативно малом обиму и то на нивоу стоматолошких, апотекарских и лабораторијских услуга.

Социјална заштита организована је у оквиру Центра за социјални рад, који ради у објекту изграђеном 1934. године, површине око 300 m² и прилагођеном за кретање особа са инвалидитетом. На градском подручју постоји клуб за стара лица и геронтолошки центар. У Општини дуго није постојао објект за стационарни смештај старих и социјално угрожених лица, док није изграђен нови Дом за стара лица (мада на неприкладној локацији, поред Стрелишта). Почетак рада овог објекта очекује се ускоро. Према подацима за 2011. годину, у Општини је било 568 корисника материјалног обезбеђења и 362 корисника туђе неге и помоћи. Највећи број корисника живи у општинском центру (90,7% корисника материјалног обезбеђења и 69% корисника туђе неге и помоћи). Најчешће тражени видови помоћи су једнократна новчана помоћ (за храну, одећу, огрев, лекове и лечење, путне трошкове за лечење ван општине, плаћање дугова комуналних, стамбених и других услуга, погребне трошкове и др.).

У Бору раде три установе културе у државној својини: Народна библиотека са огранцима у четири села (Брестовац, Злот, Доња Бела Река, Кривељ) који користе просторије у месним заједницама; Музеј рударства и металургије са четири изложбена простора; и Центар за културу који ради у згради музичке школе. У свим сеоским насељима (осим села Топла) постоје наменски грађени објекти за културне активности (домови културе). Сви објекти су вишенаменски и користе се за различите врсте јавних услуга (администрација, МЗ, култура итд). Ови објекти представљају значајан ресурс локалних заједница и потенцијал за организовање великог броја активности од интереса за становништво (дневни центри, комерцијалне активности итд.). Поједини су већ реконструисани (објект у Бучју реконструисан 2011. године), али је већина у лошем стању, неодржавана и са нерешеним организационом и управљачком структуром.

Активности спорта у Бору су солидно развијене. У граду постоје више спортских клубова (два фудбалска, рукометни, кошаркашки, тениски, пливачки, боксерски и алпинистички) и друштава (стрелачко, планинарско-смучарско, ловачко). Најважнија установа физичке културе у Бору је спортски центар "Бор", располаже објектом који садржи: велику и малу дворану (вишенаменске), отворене и покривене базене (олимпијски и мали), тениске терене, терене за мале спортове, теретану, куглану, трим кабинет, фудбалски терен ФК "Рудар", скејт парк. На градском подручју је стрелиште СД "Металац", фудбалски стадион ФК "Бор", стадион малих спортова (три терена), стари спортски центар (једна велика и две мале сале физкултурне сале и базен који није у функцији). За рекреативне активности користе се и сале и спортски терени основних и средњих школа и клубови и отворени простори у месним заједницама. Од осталих спортских и рекреативних објеката/садржаја на подручју Општине постоје: у зони Борског језера – купалиште и спортски терени уз хотел "Језеро" (осам отворених терена за мале спортове – у лошем стању, осим одбојкашког), камп са отвореним рукометним игралиштем, такође, у јако лошем стању), затим дечије одмаралиште "Савача" шест терена за мале спортове и ски стазом која није у функцији, алпско скијалиште на Црном врху (ски-лифт дужине 800 m са ски-стазом дужине 900 m), ловишта ЈП "Србијашуме" и ловачког друштва "Бакар", полигон за обуку алпиниста на Столу (планинарско-смучарски дом и ски лифт који није у функцији) и планинарске стазе.

У сеоским насељима углавном постоје терени за мале спортове и фудбалска игралишта, а у појединим евидентни су проблеме лошег одржавања ових простора и објеката, нерешени имовинско-правни односи, а нарочито слаба организованост локалне заједнице.

Организације цивилног друштва већином су сконцентрисане у Бору, где постоји око 70 невладиних организација, удружења грађана и струковних асоцијација, док је свега неколико организовано у сеоским насељима. Активности невладиног сектора су разноврсне, од програма

усмерених ка рањивим/осетљивим друштвеним групама, хуманитарним и образовним активностима, до еколошких пројеката.

4.1.3. Привреда и туризам

Привредни развој

Динамичан развој РТБ Бор групе, заснован на производњи и преради бакра, утицао је на укупан друштвено - економски развој читавог подручја. Изградњом рударско-топионичарског комплекса измењена је привредна структура, убрзан је развој индустрије, грађевинарства, саобраћаја, трговине и др., повећан ниво привредне развијености општине, а Бор постаје један од водећих рударско-индустријских центара у Србији. Погоршавање услова привређивања у протеклих 20 година, застаревање технологија, пад цене бакра на светском тржишту, недостатак обртних средстава у комплексу РТБ-а, спори процес реструктурирања и приватизације, проблеми недостатка средстава за отварање нових лежишта и откривке, условили су пад физичког обима производње, значајне губитке, вишкове запослених, раст незапослености, пад личног и општег стандарда, слабије одржавање комуналних објеката и инфраструктуре, пад вредности некретнина, уз крупне проблеме загађивања и девастације животне средине. Због тешке привредне ситуације у периоду након 2002. године из општине Бор одселило се око 7000 становника.

Општина Бор припада кругу привредно недовољно развијених локалних самоуправа (раније развијених, потом девестираних), чији је степен развијености, мерен синтезним показатељима,³ на нивоу 80-100% просека Србије, уз надпросечне личне зараде (123,16% марта 2013.) захваљујући расту производње РТБ Бор групе.

У протеклом периоду на подручју општине Бор евидентан је стални пад запослености - са 23.791 радника у 1989., на 12.181 радника у септембру 2012. године, од којих је 1516 било у приватном сектору. У укупној запослености на подручју Бора, према делатностима, доминирају рударство са индустријом (37,7%), затим следе здравство (10,8%), образовање (8%), саобраћај и везе (4,8%), трговина (2,7%) и грађевинарство (1,8%). У 2012. години било је 6,111 незапослених лица. Квалификациона структура незапослених је веома неповољна с обзиром на доминацију лица без квалификација (41,8%), док је удео незапослених III - IV степена квалификација 53%, и од VI-VII степена 9%. Након примене Социјалног програма Владе Републике Србије за решавање вишка запослених у систему РТБ Бор, ово предузеће је напустило неколико хиљада радника.

Ради решавања проблема незапослености и запошљавања вишкова радника, очекује се да приватни сектор преузме водећу улогу у запошљавању. Према подацима Пореске управе Бор, марта 2011. године на подручју Општине било је 519 привредних друштава, од којих су 8 јавна предузећа, једно мешовито, док су сва остала у приватном власништву. Септембра 2012. године било је 1516 предузетника од којих је највећи број у области занатства и личних услуга, трговине, саобраћаја и веза. Привредна друштва и радње углавном су концентрисани у граду Бору, док је на руралном подручју пољопривреда основна привредна делатност.

Индустријску структуру карактерише доминација капитално-интензивних капацитета базног рударско-топионичарског и индустријског сектора: производња и прерада руде бакра, производња неметала и грађевинских материјала, прерада метала, производња опреме и делова, машина и апарата, металопрерада, производња пластике, абразива, прехрамбена, графичка, дрвна индустрија, сакупљање и рециклажа секундарних сировина, итд. Највећи капацитети у производњи и преради руда бакра налазе се у саставу РТБ Бор. Значајнији привредни субјекти су: Фабрика опреме и делова ФОД Бор, "Гранд инжињеринг" – металургија и прерада обојених метала, "Eurofoil" – фабрика полиестер фолија, Фабрика лак жице, "Гранд група ФЛЖ" д.о.о., Фабрика абразива, Фабрика вентила за пнеуматике, "Станчић" Бор, "Ђорђевић" – израда плочастог намештаја, Рудник и прерада кварцног пешчара у Доњој Белој Реци, "Митано", "Стојановић-Вагнер" – завршни радови

³ Уредба о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2011., "Службени гласник РС", бр. 69/2011. од 19. септембра 2011. године.

у грађевинарству, "Млинолуп", А.Д. Борпроммет – трговина, "Космос", Бордравел, "Технопроммет" – трговина, "Симпес" – хемијска индустрија и неметали, "ВОЈС" трговина, "Брест" – угоститељство и туризам, А.Д. Српска круна, Брестовачка бања, "Лав", "Албо" д.о.о., "Борска млекара" и др.

Бакар је постао изразито конјунктуран на тржишту, што је узроковало бројне промене у кретању цене. Од 2006. године евидентан је нагли скок цена бакра, тако да је до октобра 2011. достигао више од 10000 USD/t, док је маја 2013. године просечна цена бакра била око 7400 USD/t (5. јула 2013.год. - 6765 USD/t). Овакав тренд могао би да буде изузетно

подстицајан за развој РТБ Бор, као и за привлачење потенцијалних страних инвеститора у приватизацију овог система. Предузеће Рудници бакра Бор (РББ) је сложено предузеће за производњу бакра и прераду полупроизвода и финалних производа. Основна делатност предузећа РББ је вађење руда бакра којима се баве делови РББ - Рудник бакра "Велики Кривељ", Рудник бакра "Јама" и Рудник бакра "Церово", као и Флотација "Велики Кривељ", Флотација "Бор" и Флотација "Јама – Борска река", који се налазе у контактном подручју града Бора. Основна делатност предузећа Топионица и рафинација бакра (ТИР) је производња и прерада бакра. Главни производни погони лоцирани су у Бору.

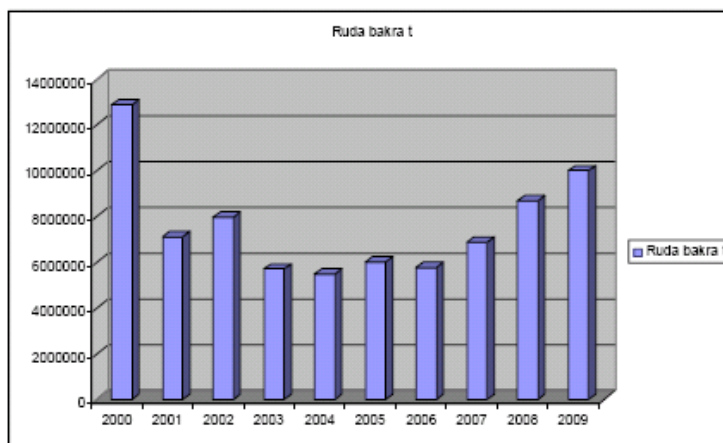
Табела 3. Производња РТБ Бор групе у периоду 1990-2010. година

	Руда (t)	Cu (%)	Cu (t)	Јаловина (t)
Велики Кривељ	152.142.496	0,325	494.212	101.485.224
Церово (1991-2002)	19.936.633	0,699	121.713	24.778.506
Коп Бор (1990-1993)	6.410.208	0,670	43.198	1.912.436
Јама	18.668.126	0,781	145.767	
Укупно Рудник бакра Бор	197.157.463	0,408	804.890	128.176.166
Рудник бакра Мајданпек	99.699.926	0,397	396.048	250.544.089
Укупно РТБ Бор група	296.857.389	0,405	1.200.938	378.720.255

У Бору је лоцирана и топоница и рафинација бакра, а у току су послови пројектовања за изградњу нове топонице. Подручја на којем се налазе рудници и постројења за прераду бакра су инфраструктурно потпуно опремљена (путеви, железничка пруга, снабдевање струјом, снабдевање водом и др.).

Рударско-металуршко-индустријски капацитети смештени су у неколико зона и појединачних локалитета, површине око 1450 ha (Табела 4).

У сеоским насељима су лоцирани мали производни погони: Злот (прерада дрвета, намештај, експлоатација камена, пекара, као и 3 индустријске хале), Брестовац (млин, прерада дрвета, папира, пластике, производња електричних апарата, металних конструкција, експлоатација камена), Доња Бела Река (производња пешчара, прерада камена, прерада дрвета, млин, ткачница), Заграђе (производња креча), Горњане (резање дрвета, металопрерада, ђумурана), Оштрељ (кланица), Метовница (млин, погон за прераду пластике, прераду и конзервисање кромпира, домаћа радиност), Танда (прерада млека, производња сирева, обрада дрвета, ђумурана), Кривељ (капацитети РТБ Бор, ђумурана), Лука (производња хемикалија).



Графикон 7. Производња руде бакра у Србији (2000-2009. година)

Извор: Стратегија управљања минерално сировинским комплексом Републике Србије - I фаза израда нацрта минералне политике и полазних основа

Табела 4. Размештај рударско-металуршко-индустријског комплекса у општини Бор

Локалитет	Број запослених	Површина (ha)
Рударско-металуршка зона у ивичном делу града Бора	3.281	527,5
Рударско-производна зона "Велики Кривељ"	950	741,5
Појединачни рударско-индустријски локалитети	740	136,5
- Погон Заграђе	155	33,8
- Погон Белоречки пешчар	76	21,1
- Истражни радови (погон)	133	2,5
Локације објеката служби предузећа, Џаново поље	376	63,3
Укупно	4.971	1.405-1.450

Извор: РТБ Бор, 2005. Служба за развој и инвестиције РББ, Бор

Туризам, спорт и рекреација

Туризам није афирмисан као развојна активност, а један од разлога је што је рударско-топионичарски басен озбиљно је угрозио животну средину и природно окружење као базичне туристичке ресурсе. Бор је у послератном периоду изградио значајне рекреативне и спортске капацитете, првенствено за одмор и опоравак запослених, а делом и за друге кориснике. У Бору су изграђени значајни спортски и рекреативни садржаји, а у његовом традиционално излетничком окружењу, посебно у Брестовачкој бањи и на Борском језеру, значајни су садржаји туристичке понуде (уз мање садржаје пунктова на Дубашници, Столу и уз Лазареву пећину). У Бору је афирмисан у одређеној мери пословни туризам, манифестациони и екскурзиони туризам (инициран је и развој "рударског" туризма), а у његовој околини – бањски, излетничко-рекреативни, дечији/омладински и ловни туризам, уз делимичне активности спортског, конгресног туризма и туризма посебних интереса (спелеолошког и др.). Бројни потенцијали природних добара (Лазарев кањон са Злотским пећинама и Малиником на Кучајским планинама, Брестовачка бања, Борско језеро, Црни врх, Велики, Мали и Голи крш са Столом, Дели Јован, вулканске купе, клисуре, термоминералне воде у Брестовачкој бањи и Шарбановцу и др.), непокретних културних добара (археолошка налазишта насеља и рударења из праисторијског, античког и средњовековног периода, просторна културно-историјска целина језгра Брестовачке Бање, објекти и меморијални споменици у Бору и др.), ловишта на Кучају, Дели Јовану и др., нису адекватно туристички вредновани. Последњих година туристичка понуда је унеколико обogaћена изградњом златског врта, видиковца на ободу великог копа и Јама-клуба у Бору, проширењем скијалишта на Црном врху и др.

Туристичка понуда Бора и околине није организована ни обједињена. Доминантне туристичке активности организују парцијални носиоци: Туристичка организација Бор, субјекти здравства и угоститељства у Брестовачкој бањи, одмаралиште "Савача" на Борском језеру, Спортски центар Бор и ЈП Борски туристички центар, Зоо врт у Бору, "Србијашуме" и др. Највећи део корисника је локалног порекла.

Регистрован туристички смештај у Бору заступљен је у хотелу "Албо" капацитета 29 соба (72 лежајева), једном броју коначишта и Студентском центру (хостел у летњем периоду), укупно око 200 регистрованих лежајева, а постоје значајни потенцијали туристичког смештаја у слободним капацитетима становања. Знатно већи туристички смештај заступљен је у околини Бора, укупно око 800 регистрованих лежајева (на Борском језеру су: хотел "Језеро" са 250 лежајева, одмаралиште за децу/омладину "Савача" са 250 лежајева, коначиште Вертиго са 30 лежајева, 36 лежајева у бунгаловима и аутокамп, а у Брестовачкој бањи је укупно око 150 лежајева у хотелу "Српска круна", мотелу "Излетник", Клубу РТБ Бор и у пет вила; уз Лазареву пећину је мотел "Злотске пећине" са 12 лежајева, на Дубашници је вила са 25 лежајева и ловачки дом, а на Столу планинарски дом са 40 лежајева). На Борском језеру и у Брестовачкој бањи постоји 1.129 станова за одмор/викендица са око 4.000 лежајева, а у селима Слатина, Метовница, Шарбановац и Злот око 300 станова за одмор са око 1.000 лежајева. Постепено се повећава број регистрованих домаћина у сеоском туризму, као и број категорисаних објеката смештаја у урбаним и сеоским срединама. Релативно солидни објекти напуштених школа у Горњану, Бучју, Луки, Шарбановцу и

др. представљају потенцијалне објекте за школски туризам (школа у природи, истраживачке радионице и др.). У свим коришћеним капацитетима остварује се веома низак промет испод свих мерила рентабилности. У 2007. години Општину је посетило 6.459 регистрованих туриста (од тога 691 страни) који су остварили 22.514 регистрованих ноћења (од тога 1.913 страних).

У оквиру туристичког центра "Јелен" на Црном врху започета је изградња комплекса капацитета од 1000 лежајева (завршен само резиденцијални објект са 30 лежајева). Према процени 2001. године, завршеност овог центра је око 47%, с тим што је последњих 10 година због лошег одржавања стање објекта погоршано.

4.1.4. Саобраћај и инфраструктурни системи

Саобраћајна инфраструктура

Основну путну мрежу на подручју општине Бор чине⁴:

- државни пут IB реда број 36: Параћин - Бољевац - Зајечар (М-5);
- државни пут IB реда број 37: Селиште - Бор - Зајечар (Р - 105, М-4);
- државни пут IIA реда број 161: Братинац - Жагубица - Брестовац (Р - 105);
- државни пут IIA реда број 165: Клокочевац - Заграђе - Звездан (Р - 106);
- државни пут IIA реда број 166: Бор - Заграђе (М - 4, Р - 106 б);
- државни пут IIB реда број 389: Стража - Брезовица - Борско језеро (Р - 255);
- државни пут IIB реда број 391: Брестовачка бања - Злот-Бољевац (Р - 247);
- државни пут IIB реда број 392: Злот - Злотска пећина (Р - 279);
- државни пут IIB реда број 393: Јасиково - Кривељ - веза са путем 166 (Р - 104 а);
- државни пут IIB реда број 394: Брестовац - Метовница - Гамзиград (Р - 105б); и
- државни пут IIB реда број 398: Лука - Салаш - Неготин (Р - 106а).

Укупна дужина категоризоване путне мреже (стање 2008. године) у општини Бор износила је 390 km, од чега је са савременим коловозом 68,5% дужине (државни путеви I реда – 46 km, од чега 21 km са савременим коловозом, државни путеви II реда – 192 km, од чега 175 km са савременим коловозом и локални путеви – 152 km, од чега 71 km са савременим коловозом). Учешће коловоза са савременим застором (68,5%) веће је у односу на Борски округ (66%).

Државни пут IB реда број 35 само тангира јужни део територије Општине, повезујући је (путем IB реда број 32) са Тимочком крајином и Бугарском, са једне и Поморављем (аутопутем – државним путем IA број 1), са друге стране. Остале везе са окружењем остварују се путевима II реда и железничком пругом долином Пека и Беле реке, на правцу М. Крсна–Пожаревац–Кучево–Бор–Вражогрнац (где се спаја са пругом Ниш–Зајечар–Прахово), изграђеном првенствено за потребе РТБ-а. Саобраћајни положај Општине битно ће се побољшати изградњом обилазница (наставак изграђене деонице ДП IB-36 од Зајечара до Бора) уз реконструкцију и електрификацију пруге према Београду, Нишу и Прахову. Аеродром у Бору није у функцији и захтева реконструкцију. Систем јавног друмског превоза и превоза железницом стагнирају/опадају, с тим да се у јавном аутобуском превозу уочавају тенденције опоравка.

Водопривредна инфраструктура

Општина Бор спада у маловодно подручје које није у стању да са задовољавајућом обезбеђеношћу подмири потребе за водом својих насеља ангажовањем само изворишта са властите територије. Главни разлог је веома велика временска неравномерност издашности карстних извора из којих се насеља Општине снабдевају, са могућим дугим маловодним периодима, када су угрожене функције водовода који се на та изворишта ослањају. Дужи период времена снабдевање се обављало уз прекомерну експлоатацију локалних изворишта, без

⁴ Уредба о категоризацији државних путева ("Службени гласник РС" бр. 105/13 и 119/13-измена); у загради су дате старе ознаке магистралних и регионалних путева - Одлука о утврђивању магистралних путева ("Службени лист СФРЈ", бр. 39/84 и 4/87) и Одлука о утврђивању регионалних путева ("Службени гласник СРС", бр. 20/76 и 14/77 и "Службени гласник РС", број 35/91).

остављања довољног гарантованог протока у водотоцима низводно од захвата. Због природних особености (карстификације сливова) и ангажованости речних долина насељима, комуникацијама и другим садржајима, јако су сужене могућности за реализацију акумулација, које би биле неопходне за регулисање водних режима. Због тога је акумулација "Боговина", као једина могућа чеона акумулација у сливу Црног Тимока, један од најзначајнијих објеката за уређење водних режима у Србији.

Водоводна инфраструктура у општини Бор прерасла је временом у Борски водоводни субсистем, као део Подсистема Црног Тимока, а у оквиру Просторног плана Републике Србије планираног Тимочког регионалног система за снабдевање насеља водом. Субсистем је био најпре ослоњен на локална карстна изворишта (Злот–Селиште, Злот–село, Сурдуп, Кривељ), која нису обезбеђивала захтевану поузданост снабдевања. Зато је као прелазно решење, до реализације акумулације, каптирано врело Мрљиш, које се налази на простору будуће акумулације "Боговина", чиме је формирана важна грана Подсистема Црног Тимока. Уз Бор, на овај водовод прикључена су насеља на Борском језеру, Брестовачка бања, Брестовац, Кривељ, Оштрељ, Доња Бела Река и Злот. Производња воде из водовода износи $255\div 290$ L/s (од тога из врела Мрљиш 45-52%) чисте воде која се само дезинфикује хлорисањем. Велики проблем водовода је у око 45% губитака у мрежи због старости мреже и нерегулисаног коришћења. Сва насеља у Општини имају водоводе или мање групне системе, неки водоводи су у реализацији (Танда, Лука, Шарбановац, Бучје), док је за неке водоводе припремљена пројектна документација (Метовница, Брестовац, Злот–изнад Манастиришта, Горњане). Битно је да након реализације свих тих водовода њихово одржавање и контрола квалитета буде централизовано на нивоу ЈКП Водовод Бор.

Индустрија се снабдева квалитетном водом из Борског водовода, а технолошком водом из Борског језера. Годишње се у Топионици и рафинацији бакра користи око 2,5 милиона m^3 воде из Борског језера. Борско језеро се пуни водом Борске реке и допуњава потисним цевоводом из Злотског система (одакле се препумпава вишак воде који није потребан Борском субсистему), а повезивањем водовода са системом Боговина побољшавају се услови за туристичку и рекреативну валоризацију језера.

Бор има сепарациони канализациони систем за отпадне воде града (просечно $150\div 180$ L/s.) и индустрије (просечно 56 L/s), без постројења за пречишћавање, са изливом у Борску реку низводно од града. Отпадне воде Топионице и рафинације бакра се сакупљају у јаму, неутралишу се и испуштају у збирни колектор индустријских отпадних вода. У Бањском пољу (код Брестовачке бање) постоји мали сепарациони канализациони систем са биодиском капацитета око 1 000 ЕС. Санитација осталих насеља Општине врши се преко импровизованих пропусних септичких јама, или непосредним изливањем у водотоке, у које се испушта и сточна осока. На овај начин се угрожавају властита и суседна изворишта, уз могућност преношења загађења на велике удаљености у карстним формацијама.

Због испуштања непречишћених отпадних вода из РТБ-а и насеља у водотоке као пријемнике претежно мањег капацитета, стање квалитета површинских вода Општине веома је лоше, посебно у Борској реци која је еколошки потпуно уништена, и у Црном Тимоку који је ван класе због отпадних вода насеља и индустрије.

Енергетска инфраструктура

Општина Бор не располаже сопственим енергетским изворима (сем ограничених обновљивих извора) те је упућена на снабдевање из система јавних енергетских републичких предузећа. Електроснабдевање Општине обухвата преносну мрежу и трафостанице номиналног напона 400 kV (ДВ Ђердап-Бор и Бор-Ниш са ТС 400/110 kV снаге $150+300$ MVA) и 110 kV (10 деоница ДВ и 10 ТС 110/x), дистрибутивну мрежу и трафостанице напона 35 и 10 kV (више деоница ДВ, 12 ТС 35/10 kV, већи број ТС 10/0,4 kV и 2 репетитора), као и нисконапонску дистрибутивну мрежу. Дистрибутивна мрежа је у граду Бору изведена као кабловска подземна мрежа, са већим бројем трафостаница 10/0,4 kV. Дистрибутивна мрежа приградских и сеоских насеља изведена је као

ваздушна дистрибутивна мрежа. Расположиви капацитети преносне мреже и трафостаница омогућавају поуздано снабдевање електричном енергијом, али проблем код коришћења представља дистрибутивна мрежа.

У Бору је изграђен квалитетан централизован систем топлификације ЈП "Топлана Бор", укупне инсталисане снаге од 169 MW. Топлификациони систем Бора је најразвијенији у Србији, јер је на систем прикључено скоро 90% домаћинстава, при чему око 8% има и потрошну топлу воду. Потребно је повећати степен искоришћења и енергетске ефикасности система као и степен аутоматизације, уз обнову топлотне мреже и изолације, као и уз хидраулично уравнотеживање.

Снабдевање Бора гасом предвиђа се из будућег магистралног гасовода Димитровград–Ниш, везом Ниш–Зајечар–Бор–Прахово или међународног гасовода "Јужни ток".

Обновљиви извори се практично не користе за задовољење енергетских потреба, сем биомасе као огрева. У Општини се не прате енергетски биланси и потребе, нити постоје планови развоја енергетике.

Телекомуникације

Телекомуникациона инфраструктура фиксне јавне мреже је средње развијена. Укупно је, средином 2011. године, било укључено 19.062 телефона, што је 39 телефона на 100 становника (по Попису 2011), тј. око просека у Србији. По техничко-технолошком критеријуму стање је такође у оквиру просека. Када се узме у обзир проценат дигитализације претплатника који износи 96%, као и незнатан број двојника (5%), онда се стање у фиксној телекомуникационој мрежи може оценити као задовољавајуће.

Од укупно 24 телекомуникациона чвора који су у раду на територији Општине, само три су аналогне телефонске централе, потпуно застареле и имају инсталиране двојнике. Ови системи, као и једна дигитална централа старе генерације (SI 2000) захтевају брзу замену, односно паралелно увођење нових мултисервисних приступних чворова (MSAN, односно DSLAM), који омогућавају пренос података, широкопојасни интернет и остале савремене услуге. У току 2010. и 2011. године укључено је 613-2B+D и 5.373 широкопојасних приступа. Уградња нових мултисервисних чворова у телекомуникациону мрежу, паралелно са постојећим телефонским централама, отпочела је у другој половини 2010. и настављена у 2011. години. У граду Бору пуштено је у рад 5 оваквих чворова на локацијама: Бор Хост и Бор Стари Центар (типа DSLAM), односно Бор 2, Металург и Нови граски центар Бор (типа MSAN). Инсталација савремених телекомуникационих чворова већ је извршена и у неким насељима ван града и то на локацијама: Брезоник, Шарбановац и Шарбановац–Тимок (типа DSLAM), као и MSAN Злот. Пуштена су 2 чвора фиксних телекомуникационих услуга у CDMA технологији на локацијама Бор 2 и Злот, преко којих је укључено 1002 претплатника. Фиксна телекомуникациона инфраструктура покривена је и значајном мрежом оптичких каблова: Зајечар–Бор, Бор–Мајданпек, Бор–Бољевац–Алексинац и Неготин–Плавна–Рудна Глава–Горњане–Пожаревац.

Мобилна телефонија се интензивно развија. Оператер "Телеком Србија" има у раду 8 базних станица, а у плану је изградња још две. Оператер ВИП има у раду 9, а у плану још шест базних станица. Слично је и са оператером "Теленор". Завршетком нових базних станица, добиће се не само квалитетно покривање Планског подручја основним телефонским сигналом, него што је посебно значајно, могућност коришћења свих савремених услуга преко GSM мреже.

Стање покривености **радио-дифузним сигналом** је добро. Постојећи предајник националног радиодифузног сервиса је на локацији Дели Јован, а поред тога на територији Општине постоји више репетитора као и 7 предајника ТВ кућа са националним покривањем и 6 предајника радио-дифузних организација регионалног и локалног покривања. У овој области предстоји дигитализација постојеће мреже, што ће омогућити знатно квалитетнији пријем свих врста радиодифузије. На територији Општине у раду је више кабловских дистрибутивних мрежа и бежичних мрежа за приступ Интернету. За те мреже не издаје се дозвола за рад, у складу са Правилником о начину коришћења радио-фреквенција по режиму општих овлашћења (Сл. гласник РС, бр. 28/13).

У раду су поштанске јединице на укупно 14 локација, и то четири у граду Бору, две у Шарбановцу и по једна у: Брестовцу, Брестовачкој бањи, Доњој Белој Реци, Злоту, Кривељу, Метовници, Оштрељу, Слатини. На једну поштанску јединицу просечно долази око 4000 становника.

Комунална инфраструктура

Комунална инфраструктура Општине је на релативно задовољавајућем нивоу. У области стамбено-комуналне делатности послује 5 предузећа: ЈКП "3. октобар" Бор (сакупљање и депоновање смећа, зимска служба, погребне услуге, одржавање зеленила, одржавање робне пијаце, обављање послова хуманог хватања паса и мачака луталица), ЈКП "Водовод" (производња и дистрибуција воде), ЈКП "Боговина" (за истоимени регионални систем водовода), ЈП "Топлана" Бор и ЈП за стамбене услуге "Бор" (одржавање стамбених зграда, закуп пословног простора и др.).

Системом сакупљања отпада обухваћено је око 67,5% од укупног броја становника Општине. Отпад се сакупља свакодневно (или неколико пута у току недеље) са територије општинског центра и насеља Злот, Шарбановац, Брестовац, Метовница, Слатина, Оштрељ и Кривељ, док услугом сакупљања отпада нису обухваћена села Бучје, Доња Бела Река, Лука, Танда, Топла и Горњане. Просечна годишња количина отпада која се одлаже на градску депонију износи $V_{sr}=23.314 \text{ m}^3$, док је просечна дневно одложена количина око 27 тона (према подацима ЈКП "3. октобар").

Евакуација комуналног отпада врши се одлагањем на градску депонију, која се налази на јаловишту североисточно од градског подручја, у индустријском кругу РТБ-а, као и на низ мањих несанитарних депонија на руралном подручју. Постојеће стање у прикупљању и депоновању отпада није у складу са санитарним условима и принципима заштите животне средине, посебно у сеоским насељима. Градска депонија не задовољава основне санитарне и хигијенске услове. На свим депонијама се одлаже неселектован комунални, грађевински, медицински, хазардни и кланични отпад, као и угинуле животиње. Не постоји организовани систем примарне селекције отпада и рециклаже, као ни развијено тржиште материјала из отпада (осим PET амбалаже).

Посебан проблем на територији општине Бор представља индустријски отпад и отпад пореклом из рударства и металургије. Вишедеценијском експлоатацијом и прерадом руде бакра настале су депоније раскривке, флотацијска јаловишта и бројне друге депоније. Главни генератори отпада су подземни рудник Јама (старо гвожђе, мазива и уља, истрошени акумулатори, муљ од таложенија воде за бушење), раскривка из старог отвореног копа Бор и др. Отпадни материјали од процеса топљења и прераде бакра су шљака из пламене пећи, која се депонује у делу напушеног површинског копа у Бору, као и шљака из конвертера и пећи пламене рафинације, затим прашина, пиритна изгоретина, отпадне воде, ливачки песак, отпадне емулзије, истрошене гуме, мешавина стаклене вуне, лима, старог гвожђа и пластике, која се одлаже на ободу копа. Раскривка се одлаже непосредно поред површинских копова без примене одговарајућих мера заштите. Флотацијска јаловина се одлаже у флотацијским јаловиштима у долинама река и потока без посебне заштите животне средине.

Општина Бор је 2007. године израдила Главни пројекат санације и ремедијације постојеће градске депоније у Бору, који због недостатака материјалних средстава још није реализован. С друге стране, општина Бор је потписник Споразума о регионалној сарадњи у управљању комуналним отпадом, који предвиђа изградњу регионалне депоније Халово 2 (на територији града Зајечара), за потребе Борског и Зајечарског округа.

Општински центар располаже са једним уређеним гробљем, које је у надлежности ЈКП "3. октобар", док су гробља у сеоским насељима у надлежности месних заједница и локалног становништва. Стање и начин на који се гробља одржавају у руралном делу Општине је незадовољавајуће, а попуњеност је готово потпуна. На подручју Општине, према условима ЈКП нису евидентирана сточна гробља, нити гробља за кућне љубимце.

Градски центар општине Бор располаже једном зеленом и једном «бувљом» пијацом (отворени тржни центар).

4.1.5. Заштита животне средине, природних и непокретних културних добара

Животна средина

Стање животне средине на подручју општине Бор озбиљно је нарушено активностима у рударству и металургији РТБ Бор групе. Главни узроци и облици угрожавања животне средине су: *рударство*, са површинским коповима, одлагалиштима раскривке и флотацијским јаловиштима, којима се заузима пољопривредно и шумско земљиште и мења морфологија терена, уз стварање индустријског отпада и отпада пореклом из металургије, загађење вода, земљишта и ваздуха; флотација која загађује воде; *металургија* са топионицом која загађује ваздух сумпор-диоксидом и прашином са тешким металима и арсеном, стварајући индустријски отпад, односно са погонима сумпорне киселине, електролизе и др. у којима се стварају отпадне воде; *индустријски објекти* са фабрикама прераде метала, лак жице и др. које емитују прашину, органска једињења и стварају отпадне воде; *енергетски објекти* са топланом-енерганом која емитује прашину, чађ, сумпор-диоксид и др.; *саобраћај* који загађује ваздух и ствара буку; *пољопривреда* (у мањем обиму) неконтролисаним коришћењем агрохемијских средстава, као и стварањем отпада. Поред тога, *минирање стенске масе* у површинским коповима генерише повећани ниво буке и повећање концентрације прашине, изазива сеизмичке потресе у непосредном окружењу, који могу изазвати оштећење грађевинских објеката у насељима (Велики Кривељ).

Квалитет ваздуха, посебно у граду, као и у селима В.Кривељ, Оштрељ и Слатина, доминантно је угрожен сумпор-диоксидом, чија концентрација је достизала вредности до 30 пута веће од дозвољених, зависно од метеоролошких услова. Повећане концентрације метала у лебдећој прашици односе се највише на арсен. Поред наведених загађивача, на квалитет ваздуха утичу и азотни оксиди, таложне материје киселог карактера. На територији општинског центра и у његовој непосредној околини врши се континуални мониторинг сумпордиоксида, чађи, лебдећих честица и таложних материја, као и олова, кадмијума, мангана, никла, цинка, бакра, арсена и живе.

Квалитет вода је угрожен у свим водотоцима низводно од садржаја РТБ-а и осталих индустрија (са 1,754.000 m³ отпадне воде из индустрије годишње), а Борска река је индустријски колектор. Водотоци су угрожени и комуналним отпадним водама (3.002.855 m³ отпадне воде у граду годишње) које се упуштају без пречишћавања. Очувани водотоци су само у западном и северном делу територије Општине. Континуални мониторинг протока воде и концентрације хлора врши се на пумпним станицама Тилва, Топовске шупе, Злот и Рготина, а квалитет површинских вода се прати 4 пута годишње у производним погонима РТБ-а Бор.

Земљиште у Бору и непосредној околини угрожено је повећаним садржајем бакра (који се највише акумулира у корену биљака), посебно у катастарским општинама Оштрељ, Слатина и Бучје, док је у осталим просторима близу граничних вредности. Поред бакра, у земљишту је повећан и садржај арсена, азота, фосфора и калијума. Највеће загађење земљишта багром и арсеном забележено је у КО Кривељ, Оштрељ, Брезоник, Слатина и Бучје.

Повећан *ниво буке* забележен је у погонима РТБ. Систематски мониторинг буке се не спроводи, а планирано је усвајање локалног акционог плана заштите од буке.

Јонизујуће зрачење генерисано је из недемонтираних громобрана (код Злотске пећине, на крову Лак жице, кланице "Полет" и Дома културе), из јонизујућег детектора дима (спорстко-пословни центар "Младост"), јављача пожара (ФОД, РТБ, ватрогасни дом, Симпо, Нова тржница), као и из јонизујућих уређаја у погонима РТБ-а и погонима ТИР-а.

Ризик од *индустријских/хемијских удеса* постоји првенствено код објеката РТБ (флотације и флотацијска јаловишта В. Кривељ и Бор, погон Топионице, погон за производњу кисеоника, погон електролитичке рафинације, погон сумпорне киселине и средства транспорта за превоз опасних материја), као и код два објекта у граду (хемијска индустрија "Станчић" и ливница "Гранд инжењеринг"). Поред директне угрожености опасним хемијским материјама око 3.700 запослених у РТБ-у, због близине РТБ-а посредно је угрожено становништво три градске МЗ (Брезоник,

Север и Стари градски центар) и три села (В. Кривељ, Оштрељ и Слатина), а од два објекта у граду становништво МЗ Рудар и МЗ Слога.

На територији Општине постоји одређени број објеката који могу довести до прекограничног загађења и то: погон флотација "Велики Кривељ", старо флотацијско јаловиште у Бору и фабрика сумпорне киселине. Животна средина може бити угрожена и радом постројења које подлеже обавезама из SEVESO II директиве, и то: *постројење вишег реда* – Топионица и рафинација бакра Бор.

Природна добра

Најважније природне вредности на територији Општине су остаци богате геолошке историје у виду бројних ексклузивних крашких појава и облика, термоминералних вода и крашких биогеографских појава. Најизразитији и најбогатији крас заступљен је на источном делу Кучаја у геоморфолошким целинама крашке површи Дубашница, клисуре Злотске реке, кањона Лазареве реке (са кањонима Микуљске реке, Демизлока и Појенске реке) и планине Малиник, са бројним пећинама и јамама, међу којима су најзначајније Лазарева пећина и Верњикица (уређене за посетиоце), уз Водену пећину, Хајдучицу, Мандину пећину, Стојкову леденицу и др. Другу, дисперзовану групацију, представљају крашки облици Великог и Малог крша, Голог крша са Столом, као и обухваћеног дела Дели Јована, са мањим пећинама, јамама и другим крашким облицима. Такође су значајне бројне палеовулканске купе, пре свега Тилва Њагра, затим Тилва Мика, Страхинова и Првулова чука и др. Термоминералне воде температуре од 32 до изнад 40°C и капацитета до 8,5 L/sec заступљене су у Брестовачкој бањи, а термоминерални извори (непознатих карактеристика и издашности) јављају се и у Шарбановцу.

Укупан живи свет у ближој околини Бора (домет директног аеро- и хидро-загађења од РТБ) готово је уништен или озбиљно угрожен и постоје озбиљни проблеми да се он санира. Са удаљењем од басена стање се побољшава.

Заштићено природно добро на простору Општине је Споменик природе "Лазарев кањон", на површини од 1.755 ha (од чега 1.176 ha на територији општине Бор), у оквиру којег се издвајају простори изузетних природних вредности: локалитет "Малиник" (букова прашума са реликтном врстом – тисом на површини од 58 ha) и локалитет "Лазарева пећина" (локалитет геоморфолошког карактера). Евиденирана природна добра су: Парк природе "Кучај-Бељаница" и Геолошка стаза у Брестовачкој бањи. У еколошки значајна подручја, односно делове Еколошке мреже Србије (успостављене Уредбом о еколошкој мрежи) издвојена су подручја: Кучај-Бељаница, Стол, Визак, Велики крш, Мали крш и Дели Јован.

Рекултивација

Према подацима РГЗ (2011), неплодно земљиште (6.194 ha) чини 7,2% од укупне територије општине Бор. У тим оквирима се налази око 1.270 ha површина директно заузетих рударско-металуршким активностима. Процењује се да је током стогодишње експлоатације и прераде бакра површинским коповима, одлагалиштима јаловине и бранама јаловишта деградирано око 4.600 ha земљишта, на којима су пре стварања рудника биле шуме и ливаде, а у долинама река и притока и мање површине њива. Програми пошумљавања земљишта јако оштећених сумпор диоксидом, који су у претходном периоду спровођени у више наврата, нису довели до формирања стабилних шумских екосистема од већег позитивног утицаја на квалитет животне средине и биодиверзитет. Изузетак у том погледу представља градски парк у Бору, који је формиран затрпавањем јаруге раскривком из копа.

Реализација програма пошумљавања земљишта деградираних SO₂ започета је шездесетих година прошлог века и настављена наредне деценије, сађењем багрема (Кормарош око 800 ha и Слатина око 30 ha) и местимично црног бора (Кривељ око 20 ha). Затим је у периоду 1992-1998. године на око 600 ha површина, засађено 1.500.560 садница дрвећа, углавном, багрема и багренаца, с примесом јавора, јасена и других врста. Просечан проценат пријема је био око 48,8%, а највиши код багрема и багренаца. Пошумљавањем су захваћени делови Површинског копа

"Бор", флотацијских јаловишта "Велики Кривељ" и "Бор", као и санитарне зоне Површинског копа "Церово", већим делом без претходне припреме терена одговарајућим мерама техничке рекултивације, са следећом динамиком садње по годинама: 1992.– 13.960; 1993.– 115.000; 1994.– 300.000; 1995.– 500.000; 1996.– 341.600; 1997.– 120.000; 1998.– 110.000 садница. Ови засади су данас јако проређени и слабог здравственог стања. Техничка рекултивација је, углавном, спровођена само за пољопривредне намене.

У периоду 1998-2007. године су потпуно запостављени радови на одржавању раније рекултивисаних површина и на спровођењу нових програма. Подстрек за поновно активирање РТБ-а на рекултивацији деградираног простора дала су средства из Националног инвестиционог плана РС (2008-2010), којима су финансирана шумска рекултивација на 12 ха одлагалишта рудника "Сарака" и на 2 ха одлагалишта ПК "Церово".

До 2010. године завршена је експлоатација Површинског копа "Бор" и попуњавање дела флотацијског јаловишта "Велики Кривељ". Реалне изгледе за целовиту рехабилитацију ових деградираних (brownfield) терена пружа спремност Светске банке за финансирање свих потребних пројектних и извођачких активности.

Културно наслеђе

Непокретна културна добра општине Бор обухватају археолошка налазишта (60), једну просторну културно-историјску целину и споменике културе, међу којима је део заштићен, али ни једно добро није категорисано.

Досадашња заштита непокретних културних добара на територији Општине доминантно је везана за историјску перспекцију борског рударства и металургије, што је пре свега заслуга Музеја рударства и металургије у Бору. Најзначајнија заштићена археолошка праисторијска налазишта од раног енеолита до позног бронзаног доба су: Чока лу Балаш код Кривеља, Лазарева пећина код Злота, Кучајна у Бору и Трњане код Брестовачке бање, са остацима праисторијских насеља и рударења. Од осталих праисторијских налазишта, међу заштићеним добрима истичу се налазишта у Брестовцу, Шарбановцу и Злоту, а међу евидентираним су налазишта у Бору и Брестовачкој бањи. Од заштићених налазишта из римског периода, значајнија су у Танди, Доњој Белој Реци, Брестовцу, Метовници и Злоту, а од евидентираних налазишта, значајнија су на Столу, у Доњој Белој Реци и у Бору. Од заштићених средњовековних налазишта значајнија су у Горњану и Луци, а од евидентираних су налазишта у Горњану, Д. Белој Реци и Злоту.

Посебну целину непокретних културних добара чини заштићена просторна културно-историјска целина ужег подручја Брестовачке бање, са заштићеним објектима Конаком Кнеза Милоша и Кнежевим дворцем (уз обухватање објеката турског хамама и купатила). Културна добра савремене историје датирају од почетка XX века, а међу њима су у Бору заштићени споменици културе зграда "Француске касине" (данас Технички факултет) и три меморијална споменика (српским и француским војницима 1912-1918., П. Радовановићу и М. Раднотију). Евидентирана су: црква у Бору, рударска стамбена колонија, јеврејско спомен обележје и споменик палим борцима и жртвама фашистичког терора (уз један број објеката које такође треба евидентирати), црква у Слатини, а у 12 села евидентиране су 4 цркве и 21 меморијални споменик културе. Традиционални стамбени објекти народне архитектуре у Општини само су делимично евидентирани (у Злоту и Луци), али на њима никад није обављен систематски поступак техничког документовања и рестаурације, те је овај фонд наслеђа у процесу потпуног нестајања или утапања у савремене сеоске структуре.

4.2. ПОТЕНЦИЈАЛИ И ОГРАНИЧЕЊА

Потенцијали просторног развоја општине Бор су:

- рудно богатство метала и неметала (бакра и пратећих метала, пешчара, креча, грађевинског камена и др.); ресурси термоминералних вода (у Брестовачкој бањи и Шарбановцу);
- развијена рударска, металуршка, индустријска и делом услужна делатност;

- развој делатности високог образовања у области техничко-технолошких наука и перманентно усклађивање студијских програма са привредним потребама;
- потенцијално повољан географски положај због релативне близине Дунава (перспективне развојне осовине Србије), планираног развоја саобраћајног коридора Ниш-Зајечар-Прахово и аеродрома Бор и суседске и регионалне сарадње са Бугарском и Румунијом (у оквиру пројекта Euro-region);
- повољне могућности просторне и функцијске интеграције мреже насеља Општине, с обзиром на изохрону доступност сеоских насеља према урбаном центру;
- погодности плански формираних насеља за развој и уређење; значајна расположивост јавног земљишта; обим и квалитет објеката јавних служби у власништву државе и локалне самоуправе;
- висок степен изграђености и опремљености објеката урбаног становања у Бору, са високим степеном комуналне опремљености; изграђеност канализационе мреже у Бору (градске и индустријске) и Бањском пољу (поред Брестовачке бање); солидна покривеност Бора и непосредне околине фиксном и мобилном телефонијом, мрежом за пренос података и Интернетом, као и поштама; изграђен квалитетан централизовани систем топлификације градског подручја; прихватљива опремљеност града садржајима комуналних служби (гробља, пијаце, сакупљање смећа, одржавање јавних површина);
- погодно пољопривредно земљиште за воћарство, мањим делом за повртарство и највећим делом за сточарство, лековито и ароматично биље (ливаде и пашњаци), као и капацитети за прераду и складиштење пољопривредних производа;
- релативно велика обраслост Општине здравом шумом од значаја за заштиту вода, заштиту од ерозије, заштиту ваздуха од нежељеног емисионог дејства, заштиту саобраћајница, за рекреацију, лов и сакупљање шумских плодова, уз могућности пошумљавања девастираног земљишта; пространа ловишта са разноврсним фондом аутохтоне, уз део унете дивљачи;
- чиста карстна врела у близини Бора, као и погодност за водоснабдевање Општине из будуће акумулације "Боговина" (општина Бољевац);
- близина извора електроенергије (Ђердап 1 и 2) са већом сигурношћу електроснабдевања (преко преносне мреже 400 и 150 kV), уз могућности ограниченог коришћења обновљивих извора (хидроенергије, биомасе, ветра и геотермалне енергије); централизовано снабдевање топлотном енергијом у Бору;
- геолошка, морфолошка, хидролошка и биолошка разноврсност, од значаја за научна истраживања, едукацију и туристичку презентацију;
- заштићено природно добро "Лазарев кањон" (са Злотским пећинама, Малиником, кањонима притока и др.), у оквиру Парка природе "Кучај-Бељаница" са предложеним Геопарком краса на Дубашници и друга евидентирана и предложена природна добра;
- заштићени и евидентирани археолошки локалитети (трагови рударења и насељавања из праисторијског, римског и средњовековног периода), просторна културно-историјска целина Брестовачке бање, споменици културе (рударски, меморијални и сакрални);
- значајни потенцијали за развој туризма у погледу географског положаја, природних услова, природних и културних добара, објеката рекреације и спорта, јавних служби и услуга, манифестација и др., а посебно у погледу туристичког смештаја (у Бору, укључујући могући приватни смештај, на Борском језеру, у Брестовачкој бањи, у викенд кућама, у Злоту, Шарбановцу, Метовници, као и у започетом центру на Црном врху);
- солидна изграђеност објеката рекреације и спорта у граду Бору, у Брестовачкој бањи, на Борском језеру, Црном врху (скијалиште), Столу, Дубашници и Злотским шумама (лочишта);

- успостављен европски пешачки коридор Е4 кроз територију Општине (на траси од Луке преко Стола, Великог крша, Брестовачке бање, Дубашнице, Лазаревог кањона и Малиника) и петнаест излетничких стаза трасираних на Дубашници; и
- кадровски потенцијал који уз додатну едукацију може унапредити и систем управљања на општинском и регионалном нивоу, стратешког планирања, институционалног развоја и промоције потенцијала Општине.

Ограничења просторног развоја општине Бор су:

- застарелост технологије, недовољна искоришћеност и одржавање објеката експлоатације и прераде руда метала и неметала; неопремљеност нових привредних локација;
- угрожена природа и животна средина у радијусу утицаја РТБ-а (посебно у средњем и источно-југоисточном делу Општине), са великим загађивањем ваздуха сумпор-диоксидом из топионице и прашином са површинских копова, загађивањем и угрожавањем земљишта (површинским коповима, флотацијама, јаловиштима и др.) и загађивањем вода (од флотације, отпадних вода металургије и др.);
- неповољан садашњи саобраћајни положај и релативна саобраћајна изолованост Општине без квалитетне директне везе државних путева са коридором X и VII, са неадекватном и лошом локалном путном мрежом, као и застарелом, неелектрифицираном железничком пругом;
- ослабљен демографски потенцијал услед негативног природног прираштаја и интензивног исељавања (од 2002-2011. године одселило се око 7000 становника)
- моноцентрична организација мреже насеља, са израженом функционалном доминацијом општинског центра и неразвијеним функцијама руралних центара; процеси трансформације сеоских насеља више су квантитативне промене (у социо-економској структури становништва) док су слабије изражене квалитативне промене (заокруживање функција и достизање одређеног степена централитета и функционалне самосталности насеља);
- ограничења у уређењу насеља у близини рудника, проблеми у комуналном опремању дисперзних насеља, неконтролисана стамбена изградња изван насеља, посебно у јужном делу територије Општине; недовољна опремљеност сеоских насеља јавном комуналном инфраструктуром (непотпуност водоводне мреже, нерегулисаност санитације насеља, постојање дивљих депонија);
- непостојање уређаја за пречишћавање отпадних вода из РТБ-а, индустрије и града (упуштање непречишћених вода у Борску реку);
- нерационално коришћење и запуштеност објеката јавних служби у сеоским насељима;
- висок степен деградираниости квалитетнијег пољопривредног земљишта под утицајем РТБ-а, ексцесивна ерозија на косим теренима поспешена загађењем, рељефна ограничења пољопривреде на највећем, брдско-планинском простору Општине, уситњеност поседа породичних газдинстава и др.;
- доминација изданаčkih приватних шума у шумском фонду, а код државних шума делом екстремно лоша станишта, знатно учешће зрелих и престарелих чистих састојина, девастираних састојина лошег квалитета и изданаčkih шума, недовољна отвореност шумским путевима и др.; административна ограничења за проширење и комерцијализацију локалних ловишта (посебно у атарма Злота), недовољан фонд дивљачи и затвореност ловишта ЈП "Србијашуме";
- релативна безводност простора; недовољност површинских и подземних вода за аутономно водоснабдевање Општине, сужене могућности за изградњу хидроакумулација у Општини и неопходност водоснабдевања из окружења (ХА "Боговина", сада из врела Мрљеш); велики губици у водоводној мрежи због застарелости и нерегистрованог коришћења; девастираност водотока због прекомерне експлоатације изворишта и загађења отпадним водама; угроженост поплавама у сливу Црног Тимока;

- недовољна развијеност и застарелост дистрибутивне електромереже и постројења; прекомерна енергетска потрошња и енергетска неефикасност делатности посебне намене; дотрајалост постројења, опреме и уређаја система централизованог снабдевања топлотном енергијом у Бору, уз низак степен искоришћења и енергетске ефикасности, велике губитке и др.;
- недовољан квалитет претплатничке мреже фиксне телефоније, због неизграђености оптичких каблова и привода, недовољне дигитализације, недовољна покривеност насеља широкопојасним комуникационим системом;
- недовољно заштићено и валоризовано природно и културно наслеђе, посебно етно-баштина села; запостављање и одумирање традиционалних активности и обичаја;
- ограничења за развој туризма на делу територије угрожене животне средине и природе (посебно у Бору и околини); ограничени рељефни услови за целогодишњу понуду; недовољно укључивање природних и културних вредности у туристичку понуду; непланска градња и неуређени садржаји Брестовачке бање (здравствени, спортско-рекреативни, културни садржаји) и Борског језера (плаже, пунктови спорта на води, риболовне стазе); непланска изградња викенд кућа недовољне комуналне опремљености; недостатак и низак ниво обучености кадра у туристичком менаџменту и маркетингу; неорганизован туристичко-информациони систем у погледу капацитета смештаја, промоције туризма, као и регистрације, категоризације и контроле објеката у функцији туризма; и
- неповољно развијен институционални систем маркетинга за промоцију привредних, природних и културних потенцијала Општине, природног и културног наслеђа, хуманих ресурса и сл.

4.3. SWOT АНАЛИЗА (ПРЕДНОСТИ, СЛАБОСТИ, ШАНСЕ, ОПАСНОСТИ)

ПРЕДНОСТИ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> • Резерве минералних ресурса за развој рударства, металургије, индустрије, грађевинарства • Дуга традиција рударске и металуршке делатности и РТБ Бор група као лидер у производњи и преради бакра • Релативно повољан географски положај према тимочној и дунавској регији (као перспективним осовинама развоја Републике) • Функције Бора као центра округа и регионалног центра • Пољопривредни потенцијали и производња (сточарство, ратарство, повртарство, лековито биље и др.); релативно велика обраслост здравом шумом са економским и заштитним функцијама • Расположиви производни, инфраструктурни и услужни капацитети • Високостручан и образован кадар • Постојање научно-образовних институција (Технички факултет, Институт за рударство и металургију) • Погодна просторно-морфолошка организација мреже насеља • Погодан размештај и расположивост објеката јавних служби у руралном подручју • Расположиве јавне површине у централним деловима сеоских насеља • Иницирана сарадња јавног и приватног сектора (институције, привреда, невладин сектор), активирање предузетничке локалне управе • Туристички потенцијали (природни, културни и створени) • Значајне површине укључене у Еколошку мрежу • Заштићена најзначајнија културна баштина • Солидна покривеност мобилном телефонијом, мрежом за пренос података и Интернетом • Висок степен изграђености и опремљености објеката урбаног становања у Бору, са високим степеном комуналне опремљености. 	<ul style="list-style-type: none"> • Монофункционалност привредне структуре, снажна деиндустријализација и девастација индустрије (од 1990-их година), некада развијено подручје, сада припада недовољно развијеним општинама • Недовршено реструктурирање РТБ Бор групе • Неадекватна саобраћајна повезаност са окружењем (путна, железничка), слаб квалитет локалне путне мреже, старе и слабо одржаване пруге • Угроженост животне средине, као последица експлоатације и прераде руда бакра и неметала (загађеност ваздуха, воде и земљишта – Бор као "еколошка црна тачка" у Србији) • Ослабљени демографски ресурси услед негативног природног прираштаја и интензивног исељавања • Висока стопа незапослености • Неповољна кадровска структура • Недовољна улагања у развој технологија и истраживања • Деградација пољопривредног земљишта и доминантно слаб педолошки покривач; слабо организовано тржиште пољопривредних производа • Недовољно одржавање инфраструктуре и функционисање јавних служби на сеоском подручју • Угрожавање туристичких потенцијала утицајем РТБ Бор • Неуспостављен мониторинг и спровођење мера заштите природних и културних добара • Застарелост дистрибутивне електромереже и постројења • Релативна безводност простора, неопходност водоснабдевања из окружења (ХА "Боговина") и сужене могућности за изградњу МХЕ • Велики губици у водоводној мрежи због застарелости и нерегистрованог коришћења; девестираност већине водотока због прекомерне експлоатације изворишта и загађења отпадним водама • Изостанак пречишћавања отпадних вода из РТБ-а, индустрије, града и сеоских насеља • Угроженост поплавама у сливу Црног Тимока • Непотпуно организовано сакупљање комуналног отпада, несанитаран начин одлагања отпада на градској депонији и неплански формираним сметлиштима, нерегулисано одлагање различитих врста отпада.

ШАНСЕ	ОПАСНОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> • Раст тражње за бакром на светском тржишту, тржишна конкурентност производње и прераде бакра • Активирање тзв. "креативних ресурса" за будући развој (истраживачки ресурси, предузетничке активности, инфраструктура, стратешки управљачки механизми и институције и др.) • Интензивирање коришћења природних ресурса (руда бакра, неметала, дрвног фонда, термоминералних извора, природних лепота и др.) уз нови развојни циклус заснован на обрасцима одрживог развоја • Заинтересованост светских компанија за прераду бакра за партнерство са РТБ, учешће међународних институција у решавању еколошких проблема (Светске банка, ЕАР и др.) и за кредитирање будућих пројеката у рударству и металургији • Развијен рударско-металуршки и прерађивачки сектор и подршка реструктурирању компаније РТБ Бор групе; • Развој прерађивачких капацитета; подстицај стварању кластера МСП у производном, услужном и пољопривредном сектору • Међународна, регионална и суседска сарадња (Euro-region, Подунавље, Тимочка крајина) • Могућност коришћења IPA фонда • Развој научно-истраживачких и образовних институција у Бору и Зајечару • Побољшање капиталне регионалне и локалне инфраструктуре (пруга, путева, аеродрома у Бору, енергетске инфраструктуре, водоснабдевања, пречишћавања вода, депоновања отпада, итд.) • Расположиве предности за локацију и развој индустријске зоне (greenfield) и запуштене индустријске локације (brownfield) • Активирање туристичких потенцијала и развој туризма • Подстицај и подршка пољопривредној производњи (сточарство, лековито биље) и преради • Реструктурирање и приватизација јавних комуналних предузећа 	<ul style="list-style-type: none"> • Продужено трајање светске економске и финансијске кризе и последице на извознике и друга предузећа, развој локалне економије и социјалну одрживост • Пословни ризици у сектору бакра • Низак степен инвестиција, слаба конкурентност привреде, недовољно коришћење подстицајних средстава из домаћих и страних извора и недовољна сарадња локалне самоуправе и привреде • Динамика реструктурирања и приватизације, алтернативе развоја које нису засноване на принципима одрживог развоја, несаниране последице лоше приватизације уз пратеће стечаје и ликвидације дела предузећа • Даље угрожавање животне средине због очекиваног интензивног развоја производње и прераде бакра без неопходне еколошко-просторне и друге контроле и изостајање новог развојног циклуса на принципима и критеријумима одрживог развоја • Наставак демографског егзодуса (тзв. "демографска катастрофа"); релативно неповољна квалификациона структура незапослених • Спорост настанка нових предузећа, неразвијена предузетничка култура и недостатак менаџерског кадра • Слаба организованост МСП, недостатак јавно-приватног партнерства • Заостајање еколошко-просторне санације и рехабилитације деградираног простора у Бору и околини, нерешена питања комплекса хотела на Црном врху и др. • Пораст незапослености и броја сиромашних грађана • Тежи и неповољнији услови доступности финансијским изворима, капиталу; високи трошкови прилагођавања еколошким захтевима • Кашњења у реализацији крупне инфраструктуре, ИКТ, бесправна изградња, заостајање квалитета комуналне инфраструктуре у сеоским насељима • Високи енергетски захтеви привреде, слаба енергетска ефикасност, неразвијеност коришћења локалних извора обновљиве енергије

II ПРИНЦИПИ, ЦИЉЕВИ И ОПШТА КОНЦЕПЦИЈА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

1. ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

Основни **принципи** просторног развоја Општине су: промоција одрживости развоја свих економских (посебно рударских) и других активности у простору; рационално коришћење и очување територијалног капитала, локалног и регионалног идентитета, заштита јавног интереса и јавних добара; превенција, санација, смањење и ограничење загађивања животне средине; инклузивност – антиципирање и партиципација широког круга актера и грађана у креирању и управљању променама у домену економије и социјалног развоја; економска оправданост, социјална прихватљивост и просторно-еколошка предострожност у избору програма и пројеката/локација; поступност у примени принципа одрживог развоја; корпоративна социјална и еколошка одговорност; подстицање територијалне кохезије ради смањења просторних неравномерности; енергетска ефикасност; унапређење локалног идентитета уз функцијску специјализацију; повећање локалне територијалне и економске конкурентности, атрактивности и приступачности подручја; регионална интегрисаност и функционално повезивање са суседством и ширим окружењем; заштита и презентација природне и културне баштине; транспарентност у доношењу планских и инвестиционих одлука.

2. ЦИЉЕВИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

2.1. ОПШТИ ЦИЉЕВИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

Општи циљеви развоја, уређења и заштите подручја општине Бор јесу:

- функционално интегрисање Општине са окружењем кроз бољу саобраћајну, информациону, економску и културну повезаност и сарадњу;
- обезбеђење веће интегрисаности подручја и повећање мобилности фактора производње и развоја рационалним инфраструктурним повезивањем мреже насеља, реконструкцијом и побољшањем функционисања постојећих инфраструктурних система и мреже јавних служби; приоритетно просторно интегрисање рударско-металуршког комплекса са осталим деловима привреде и минимизирање његових негативних ефеката на окружење;
- заустављање даље деградације животне средине, угрожавања и уништавања природних и туристичких ресурса, природних и културних добара, сузбијање раубовања и ненаменског коришћења простора и непланске изградње, нарочито ревитализацијом угрожених подручја;
- диверзификација привреде Општине, уз иницирање нових производних програма, у складу са ресурсима и тржишним условима, оснивањем МСП и привлачењем страних улагања, уз равномернији развој привредних и других активности у складу са предностима појединих делова Општине;
- успоравање процеса концентрације становништва и активности у општинском центру, уз стварање услова за демографску обнову руралног дела Општине, унапређењем квалитета живота и инвестирањем у развој социјалних и привредних функција; и
- очување биолошке разноврсности, геонаслеђа и предела; обезбеђење трајне заштите природних и културних вредности и њихово одрживо коришћење у оквиру рекреације, туризма и комплементарних активности, едукације и научних истраживања.

2.2. ЦИЉЕВИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА ПО ОБЛАСТИМА

2.2.1. Коришћење природних ресурса

Коришћење минералних сировина

Оперативни циљеви развоја у области коришћења минералних сировина су:

- заштита ресурса минералних сировина од деградације и погоршања услова експлоатације (непланска изградња и сл.);

- наставак рударско-геолошких истраживања;
- реструктурирање, модернизација и технолошка иновација РТБ Бор групе;
- остваривање партнерског односа са другим заинтересованим предузимачима и финансијским сектором;
- прилагођавање производње захтевима заштите животне средине;
- рекултивација деградираног простора који није више у функцији рударства и др.

Коришћење водних ресурса

Основни циљ је интегрално коришћење, уређење и заштита водних ресурса на целом подручју општине Бор, које подразумева вишенаменски систем, оптимално уклопљен у окружење и усклађен са свим другим корисницима простора, а уједно уклопљен и у водне системе вишег реда, у складу са Водопривредном основом Србије и Просторним планом Републике Србије.

Оперативни циљеви коришћења и заштите вода су:

- заштита изворишта Злот - Селиште и Злот - село, Сурдуп, Кривељ и њихових зона санитарне заштите, као и заштита локалних сеоских изворишта која се након реализације регионалног система задржавају у условима оптималне, еколошки прихватљиве експлоатације;
- активна заштита долине Црног Тимока ублажавањем поплавних таласа у акумулацији "Боговина", тако да низводна долина Црног Тимока буде заштићена од поводња $Q_{vv} 2\%$;
- побољшање режима малих вода на Црном Тимоку наменским испуштањем воде из акумулације "Боговина" у маловодним периодима, тако да проток на делу тока кроз општину Бор никада није мањи од мале месечне воде обезбеђености 95%;
- трајно обезбеђење класа квалитета свих површинских и подземних вода према захтевима из Водопривредне основе Србије који подразумевају да се сви водотоци на подручју општине Бор задрже у I, IIa и IIb класи квалитета, осим Борске реке, на којој се не може обезбедити бољи квалитет од III класе ($BPK_5 < 12 \text{ mg/L O}_2$);
- антиерозиона заштита сливова, као мера планског уређења и заштите простора; примена биолошких мера заштите (пошумљавање, мелиорација пашњака) не само као заштитни, већ и као развојни елемент за економско унапређење подручја слива акумулације; и
- стварање услова за развој комплексних хидромелиорационих система на земљиштима виших бонитетних класа у долини Црног Тимока.

Коришћење пољопривредног земљишта

Основни циљ коришћења пољопривредног земљишта је очување и унапређивање природне способности земљишта за производњу здравствено безбедне хране и обављање других важних екосистемских, економских, социкултурних функција, у складу са специфичним захтевима одрживог управљања природним ресурсима у условима интензивне експлоатације минералних сировина. На тој основи утврђују се следећи оперативни циљеви:

- временски и просторно ограничавање привременог заузимања пољопривредног земљишта коповима и јаловиштима, уз истовремено елиминисање њихових наповољних утицаја на окружење, разрадом одговарајућих решења у фази техничко-технолошког пројектовања рударско-металуршких активности;
- спречавање прекомерног заузимања пољопривредних површина за потребе социоекономског развоја;
- поправљање хемијских, физичких и морфолошких особине земљишта оштећених вишедеценијском експлоатацијом и прерадом бакра, као и другим привредним и потрошачким активностима;
- заустављање ерозије, усклађивањем намена коришћења и начина обраде земљишта са нагибом терена и применом других еколошки безбедних агротехничких и заштитних мера;
- спречавање неповољних утицаја интензификације пољопривредне производње на састав и структуру земљишта, квалитет воде и ваздуха, емисију гасова стаклене баште и биолошку и

предеону разноврсност, применом производних метода и пракси које не угрожавају еколошки праг супституције земљишта материјалним факторима развоја;

- заштита генетског, специјског и екосистемског биодиверзитета, прихватањем специфичних производних пракси тзв. "пољопривреде ради заштите", која доприноси очувању биљних и животињских врста и станишта са статусом заштићених природних вредности и реткости;
- побољшање економских услова коришћења пољопривредног земљишта, укрупњавањем земљишних поседа, изградњом и одржавањем система за наводњавање спровођењем агромелиорација и применом правила кодекса добре пољопривредне праксе; и
- обезбеђивање појачане подршке редовном обрађивању пољопривредног земљишта у брдско-планинским атарима и на деградираним теренима.

Коришћење шума

Општи дугорочни циљ управљања коришћењем шума и шумским земљиштима је очување продуктивности, виталности и обновљивог потенцијала шума на нивоу којим се задовољавају еколошке, економске и социјалне потребе садашње и будућих генерација, како на локалном, тако и на националном нивоу, без угрожавања и оштећивања других екосистема, у складу с принципима одрживог развоја.

На тој основи се постављају следећи оперативни циљеви коришћења шумског фонда на територији општине Бор:

- унапређење стабилности, виталности и производности постојећих државних и приватних шума, увећањем обраслости и негом шума, обнављањем аутохтоних врста дрвећа, индиректном и директном конверзијом изданаčkih шума у високе или друге одговарајуће узгојне облике и спровођењем мера заштите шума;
- повећање укупне површине под шумом у складу са рејонизацијом и категоризацијом простора;
- повећање величине парцела и степена консолидације шума у приватном власништву, пошумљавањем плитких, еродобилних и других обрадивих земљишта најслабијег производно-економског потенцијала;
- повећање доприноса шума заштити животне средине, подизањем мултифункционалних заштитних шумских појасева и других видова заштитног шумског зеленила;
- очување и унапређивање производне способности шумских станишта за узгој ловне дивљачи, нарочито аутохтоних и економски највреднијих врста, као и за задовољавање других важних еколошких, економских и социјалних потреба локалног становништва; и
- очување и обнављање генетског фонда и разноврсности, посебно заштићених, реликтних и ендемичних врста, шумских и других заједница.

2.2.2. Становништво, мрежа насеља и јавне службе

Становништво

Основни циљ је одржавање популационе виталности и ублажавање процеса опадања броја становника, како у општинском центру, тако и у осталим насељима Општине. Оперативни циљеви спецификовани су за поједине групе становништва и њихове интересе и потребе:

- задржавање млађих контингената становништва, нарочито у руралним подручјима, уз побољшавање услова образовања, становања, социјалних услуга, као и кредитно-финансијских аранжмана за развој пољопривредне производње, туризма и предузетништва;
- доношење и реализација специфичних програма за побољшање услова живљења млађе популације;
- побољшање образовне и квалификационе структуре становништва, спровођењем програма доквалификације и преквалификације путем система образовања; и
- унапређење социјално-здравствене заштите и помоћи старијим грађанима, посебно самачким и старачким домаћинствима, уз укључивање у програме збрињавања старих.

Услови пресељења становништва из зоне рударских активности

Основни циљ у вези са пресељењем становништва из зоне рударских активности је обезбеђење државних институционалних, организационих, финансијских, социо-економских и других услова за благовремено и правично решење проблема пресељења у сарадњи надлежних државних и локалних органа, рударских предузећа, месних заједница, организација цивилног сектора и угроженог становништва, односно:

- благовремено доношење одговарајућих планских докумената и програма пресељења;
- правовремена припрема свих услова за пресељење становништва из зона утицаја рударских радова и обезбеђење нормалног одвијања живота до момента пресељења;
- регулисање статуса становника који остају да живе у деловима насеља под индиректним утицајем рударских радова;
- правовремено пресељење становништва сходно пројектованим активностима РТБ Бор групе из зона директно угрожених рударским радовима, а у складу са законским и другим правима;
- функционисање комуналне инфраструктуре, саобраћајница, привредних објеката и јавних служби током спровођења пресељења, као и финансирање њихове изградње на новим локацијама;
- усмеравање развоја насељских функција и садржаја на просторе изван зоне утицаја активности РТБ Бор групе;
- обезбеђење адекватног приступа јавним службама на новим локацијама; и
- заштита и помоћ старијим грађанима и другим рањивим групама становништва.

Мрежа насеља и функције центара

Оперативни циљеви за организацију мреже насеља су:

- развој полицентричног модела мреже насеља, уз афирмацију функција већих руралних насеља, којим се на рационалан начин побољшава доступност средишњих и других функција за локално становништво и остале кориснике простора;
- централне функције у Бору (регионалном и општинском центру), као и у средишњим насељима у руралном подручју (центрима заједнице села и сеоским центрима) развијати и димензионисати у складу са бројем становника који гравитира и користи те услуге;
- повећање атрактивности насеља за прилив инвестиција и активирање неискоришћених ресурса, што ће допринети равномернијем и усклађенијем привредном развоју Општине; и
- побољшање квалитета услуга и функција средишњих насеља у руралном подручју како би се живљење на овим просторима учинило прихватљивим и пожељним.

Социјални развој и јавне службе

Основни циљ организовања јавних служби (образовање, здравствена заштита, социјална заштита, култура и физичка култура) је да се на релативно уједначен начин обезбеди доступност услуга од јавног интереса и остваривање загарантованих социјалних и културних права грађанима.

Оперативни циљеви за остваривање социјалног развоја су:

- остваривање обавезујућих минималних стандарда за активности из категорије основних услуга од јавног интереса, на целој територији Општине;
- рационално коришћење и задржавање објеката и простора наменски грађених за потребе услуга од јавног интереса (образовање, здравство, социјална заштита, култура и спорт);
- сарадња јавног и приватног сектора и организација цивилног друштва у заједничким пројектима; и
- формирање доступних, квалитетних и одрживих услуга у области социјалног развоја.

2.2.3. Просторни развој привредних делатности

Рударство, индустрија, МСП и услуге

Општи циљ одрживог (социоекономског) развоја на подручју Просторног плана је привредни опоравак, јачање конкурентности привредних сектора (посебно сектора рударства и металургије, прерађивачке индустрије, пољопривреде и услуга), остваривање динамичног, одрживог и инклузивног

раста, унапређење економске и трговинске размене, запошљавање и просперитет локалног становништва на основу мобилизације и јачања креативних ресурса (знања, високостручног кадра, научне и истраживачко-развојне инфраструктуре, иновација, улагања у истраживања и развој, мреже МСП и предузетништва)..

Према *Стратегији локалног одрживог развоја општине Бор 2011-2021.године* стратешки циљеви економског развоја су: 1) развој инфраструктуре и подизање квалитета комуналних услуга на виши ниво и 2) развој алтернативних грана привреде и МСП-а (развој индустрије- подстицање развоја ИТ сектора, завршетак започете индустријске зоне и развој рециклажне индустрије, туризма, пољопривреде, МСП и трговине).

Оперативни циљеви развоја и размештаја привредних делатности су:

- динамични раст експлоатације руде и производње бакра, повећање конкурентности, ефикасности и продуктивности, раст енергетске ефикасности, на обрасцима одрживости;
- ефикасно пословање РТБ Бор групе, отварање нових лежишта, ревитализација, модернизација дела постојећих и изградња нових производних капацитета, побољшање организационе и управљачке структуре, изградња дела недостајуће инфраструктуре, обезбеђење адекватне политике развоја на националном нивоу као и обезбеђење нових модела јавно-приватног партнерства за улагања у овај комплекс;
- очување и заштита подручја лежишта руда бакра и других ресурса спречавањем даље изградње у контактним зонама рударских и других капацитета;
- обезбеђивање услова за ефикасну просторну организацију и функционисање производних, услужних и инфраструктурних делатности и садржаја у функцији привредних намена, посебно утврђивање нових локалитета за смештај комплекса рударско-металуршких и других индустријских капацитета и садржаја;
- привредни и индустријски раст (повећањем броја предузећа, запослености, асортимана производње и услуга, друштвеног производа, подршка привлачењу нових предузећа и предузетништва) истицањем компаративних локационих предности и фактора у Бору;
- иницирање нових производних програма у складу са тржишним условима, оснивањем малих и средњих предузећа и привлачењем страних улагања и др.;
- поступна примена принципа одрживог развоја рударства (одрживо пословање) и очување животне средине и заустављање деградације пољопривредног земљишта;
- економско-еколошка рехабилитација дела постојећих прерађивачких капацитета и превентивни приступ у планирању нових активности, примена економски и еколошки ефикасних технологија ради штедње и рационализације коришћења сировина, енергената, воде, смањења индустријског отпада, јаловине, шљаке, обима транспорта и емисије загађујућих материја, и сл.;
- рационално и ефикасно коришћење грађевинског земљишта у привредној зони Бора;
- поред постојећих, потенцијално увођење нових локационих облика индустрије и МСП (бизнис инкубатор, привредна/предузетничка зона, индустријска зона, научно-технолошки парк/иновациони центар, појединачни локалитети и др.); и
- повећање енергетске ефикасности у привредним капацитетима, као и коришћења обновљивих извора енергије.

Пољопривреда

Оперативни циљеви развоја пољопривреде су:

- повећати физички обим и тржишну конкурентност пољопривредне производње (прехранбене и непрехрамбене);
- осигурати опстанак и развој породичних пољопривредних газдинстава, с обзиром на њихову мултифункционалну улогу у укупном социоекономском развоју;
- обезбедити подршку потпунијем искоришћавању локално хетерогених погодности за обнову и развој сточарства, као и производње воћа, лековитог биља, семенског материјала и других радно интензивних култура у системима традиционалне и/или органске пољопривреде;

- повећати запосленост и дохотке сеоског становништва: паралелном подршком поларизацији аграрне структуре и развоју непољопривредних делатности на селу, посебно у области еколошки прихватљивог туризма и других комплементарних делатности; и
- обезбедити подршку пословном организовању пољопривредних газдинстава и других актера руралне економије ради обезбеђења задовољавајућих доходака и приноса на средства уложена у развој пољопривредно-прехранбене производње и друге економске активности на селу.

Шумарство, ловство и риболов

Оперативни циљеви развоја шумарства, ловства и риболова су:

- обезбедити одрживи развој државног шумарског сектора узимајући у обзир еколошке, социјалне и културолошке захтеве, наспрам економских потенцијала производа шума;
- обезбедити подршку одрживом развоју приватног шумарства у оквиру руралног развоја, укључујући оснивање малих и средњих предузећа у шумарству и сродним делатностима;
- обезбедити услове и могућности за коришћење шума у научно - истраживачке, образовно-васпитне, рекреативне, културне и друге сврхе;
- значајно повећати бројност популације ситне дивљачи, повећати бројност и побољшати полну и старосну структуру крупне дивљачи, нарочито аутохтоних и економски највреднијих врста;
- подржати очување ретких и угрожених врста ловне дивљачи и остале фауне, трајно заштићених врста дивљачи и друге дивље фауне;
- обезбедити рационално коришћење популација дивљачи путем ловостаја; и
- подржати заштиту и одрживо коришћење рибљег фонда.

Туризам

Оперативни циљеви развоја туризма су:

- заштита и унапређење темељних услова и ресурса туризма - првенствено животне средине и природе;
- организовање, уређивање и коришћење туристичких простора по критеријумима и стандардима заштите животне средине, природе, природне и културне баштине; укључивање туризма у унапређење квалитета животне средине, очување и промоцију природних вредности и културног наслеђа (организационо, финансијско и др.);
- подстицање развоја туристичких активности са најповољнијим условима за максимално продужење туристичке сезоне: унапређењем постојећих видова пословног, манифестационог, и екскурзионог туризма, као и бањског, излетничко-рекреативног, дечијег/омладинског, ловног, спортског и конгресног туризма; организовањем видова излетничког и стационарног зимског и летњег спортско-рекреативног туризма и сеоског туризма, као и излетничког - споменичког, еколошког, етнолошког, ловног и риболовног туризма, геотуризма и др.;
- организовање јединствене понуде града, туристичких центара, пунктова и села, као и понуде у простору Општине (туристички смештај, јавне службе, спортско-рекреативни садржаји, излетнички и планинарски итинерери, ловишта и др.);
- интензивирање туристичке сарадње са општином Зајечар (на мотивима блиских ресурса, услуга аеродрома у Бору, термоминералних извора у Николичеву и др.);
- квалитетно саобраћајно повезивање општине Бор са Дунавом и другим дестинацијама у суседним општинама;
- комплетно саобраћајно повезивање туристичких ресурса и садржаја Бора и околине (јавни превоз, Европски пешачки коридор Е4, као и излетничке и планинарске стазе за пешаке, планинске бициклисте, јахаче и друге стазе);
- обнова и комплетирање техничке инфраструктуре и комуналне опреме у функцији туризма (водоснабдевање, канализација, енергетске и телекомуникационе инсталације, елиминација смећа, уређење пијаца, јавних зелених површина и др.);

- активирање комплементарних активности посредством туризма (развој села и пољопривреде, мале привреде, јавних служби, саобраћаја и др.), уз очување, презентацију и активирање вредности природне и културне баштине;
- обезбеђивање обима и стандарда сервиса и јавних служби (посебно трговине, занатских сервиса, здравства, културе, администрације и др.), у складу са потребама сталних становника и туриста; и
- успостављање информационог система и система мониторинга о смештајним капацитетима и туристичком промету Општине.

2.2.4. Просторни развој инфраструктурних система

Саобраћај и саобраћајна инфраструктура

Оперативни циљеви развоја саобраћајног система су:

- постизање равномерне саобраћајне доступности свих делова територије Општине;
- уједначавање квалитета и развијености путне мреже, посебно локалних путева и остваривање њихове покривености савременим коловозним застором,
- покривеност свих насеља системом јавног аутобуског превоза путника одговарајућег квалитета и фреквенције услуга;
- повећање улоге железничког саобраћаја у превозу путника; и
- подизање квалитета доступности Општине и њене повезаности са окружењем кроз изградњу/реконструкцију државних путева као и развојем других видова саобраћаја (ваздухопловног и др.).

Водопривредна инфраструктура

Оперативни циљеви и критеријуми за развој водопривредне инфраструктуре су следећи:

- трајно решење снабдевања водом насеља у зони обухвата регионалног система "Боговина" са обезбеђеношћу не мањом од 97% (највећа обезбеђеност са којом се планирају такви системи у свету), и са нормама снабдевања које се користе за планирање таквих система у свету (250 L/стан.дан); трајно решење снабдевања водом свих других насеља са обезбеђеношћу 95%; и у условима редукције мора да буде испоручено најмање 70% од тражених количина воде;
- обнова мрежа свих водовода (смањење губитка на мање од 20%);
- снабдевање индустрије на подручју Општине са обезбеђеношћу од 95÷97% (РТБ Бор група са обезбеђеношћу 97%);
- потпуна санитација насеља – у Бору, Злоту и Брестовцу (заједно са Бањом) реализација канализационих система сепарационог типа, са постројењем за пречишћавање отпадних вода (ППОВ); у сеоским насељима, посебно оним у зонама регионалних и локалних изворишта, реализација прописаних септичких јама и стварање оперативне организације њиховог пражњења и одношења до ППОВ, односно, уклањања на начин који ће бити санитарно безбедан; и
- заштита од поплава према критеријумима из Водопривредне основе Србије: заштита Бора и других насеља од тзв. педесетогодишњих великих вода ($Q_{vv} 2\%$), као и пољопривредног земљишта од $Q_{vv} 5\%$.

Енергетика, енергетска инфраструктура и енергетска ефикасност

Оперативни циљеви развоја енергетике, енергетске инфраструктуре и енергетске ефикасности су:

- рационална употреба енергије и повећање енергетске ефикасности;
- ревитализација, модернизација и доградња електроенергетске инфраструктуре за довољно, сигурно, квалитетно и економично снабдевање електричном енергијом свих потрошача на подручју Општине;

- почетак снабдевања природним гасом за потребе индустрије, комуналне потрошње и домаћинства, што је повезано са изградњом магистралног гасовода Ниш-Књажевац-Бор-Зајечар-Прахово и/или међународног гасовода "Јужни ток";
- унапређење и модернизација рада централизованог снабдевања топлотном енергијом у циљу сигурног и рационалног снабдевања потрошача;
- побољшање управљања енергијом која се производи на локалном нивоу; и
- побољшавање квалитета животне средине већим коришћењем обновљивих извора енергије (мале хидроелектране, геотермална енергија, ветар и др.), приоритетно интензивирањем истраживања потенцијала извора обновљиве енергије на подручју Просторног плана.

Телекомуникације и поштански саобраћај

Оперативни циљеви у области телекомуникација и поштанског саобраћаја су:

- изградња и организација савремене телекомуникационе мреже која ће да обезбеди универзални сервис сваком домаћинству, као и широкопојасни приступ мрежи свим заинтересованим корисницима;
- даљи развој мреже оптичких каблова и широкопојасних комуникацијских система, са мултисервисним приступним чворовима;
- стварање услова за максималну могућност бежичног приступа;
- стална модернизација мобилне мреже, увођење нових услуга у складу са светским стандардима и потпуна покривеност територије Општине сигналом (најмање по један мобилни прикључак сваком грађанину);
- дигитализација мреже емисионих станица за потребе радиодифузије и повезивање транспортним системима (радиорелејним и на оптичке каблове), тако да се оствари доступност најмање седам радио-ТВ канала у дигиталном облику до сваког домаћинства; и
- повећање и уједначавање доступности и увођење нових поштанских услуга на целој територији Општине.

Комунална инфраструктура

Оперативни циљеви управљања комуналним инфраструктуром су:

- увођење одговарајућег система управљања у циљу смањења утицаја опасног и комуналног отпада на животну средину;
- адекватна евакуација отпада пореклом из рударства и металургије; санација земљишта девастираног складиштењем флотацијске јаловине и отпада пореклом из рударства;
- смањење количине комуналног и индустријског отпада повећањем обима рециклаже и поновне употребе;
- повећање броја становника обухваћених системом прикупљања отпада;
- фазно затварање, санација и рекултивација локалних сметлишта у руралним подручјима (а у каснијим фазама и градске депоније, у складу са регионалним планом управљања отпадом), праћено отварањем сабирних трансфер станица и рециклажних дворишта у близини места настанка, или евакуација отпада путем мобилних трансфер станица веће доступности на централну-регионалну депонију;
- сакупљање и прерада крупног отпада од стране специјализованих организација;
- преусмеравање опасног отпада на регионално складиште;
- уређење и комунално опремање градских и сеоских гробаља и проширивање капацитета постојећих гробаља;
- изградња сточних и гробаља за сахрањивање кућних љубимаца; и
- уређење, комунално опремање и проширење капацитета постојећих зелених и изградња нових сточних пијаца.

2.2.5. Заштита животне средине, природних и културних добара

Заштита животне средине

Оперативни циљеви интегралног приступа очувању ресурса и решавању проблема у животnoj средини су:

- смањење емисија штетних материја у ваздух из индустрије, са депонија, флотацијских јаловишта и из површинских копова, колективног и индивидуалног грејања и саобраћаја;
- рекултивација и ревитализација земљишта оштећеног рударским радовима;
- унапређење система прикупљања у одлагања отпада, као и повећање степена рециклирања, у складу са Стратегијом управљања отпадом;
- развој система компостирања отпада из пољопривреде;
- смањење потрошње воде у индустрији и домаћинствима;
- смањење емисије буке из саобраћаја и индустријских постројења;
- спречавање инцидентних неконтролисаних испуштања загађујућих материја у ваздух, воде и земљиште;
- повећање обима инвестиција за заштиту животне средине;
- развој интегралног информационог система о стању животне средине, укључујући систем мониторинга (ваздуха, вода, земљишта и буке);
- побољшање информисаности и обуке становништва за заштиту животне средине; и
- обезбеђивање учешћа јавности у доношењу одлука које могу имати утицај на квалитет животне средине.

Заштита природних добара

Основни циљ је одрживо коришћење природног наслеђа првенствено у склопу научноистраживачког и образовног рада, културе, спорта и рекреације, у складу са успостављеним системом заштите природе.

Оперативни циљеви заштите природних добара су:

- очување биолошке разноврсности, геонаслеђа и предела;
- очување/одржавање разноврсности дивље флоре и фауне и њено повећање реинтродукцијом несталих аутохтоних врста животиња и биљака;
- очување станишта, бројчано снажење и просторно ширење популација ретких и угрожених биљних и животињских врста;
- заштита природних и агроекосистема од инвазивних врста биљака и животиња, као и од других врста, сорти и раса које уносе непожељне промене у природни предео и агробиодиверзитет;
- обезбеђење трајне заштите природних вредности уз њихово ограничено коришћење за рекреацију, туризам и комплементарне активности, едукацију и научна истраживања;
- развој интегралног информационог система о стању природе и животне средине; и
- популаризација заштите природе и развијање еколошке свести код локалног становништва и посетилаца/туриста.

Уређење и ревитализација простора

Основни циљ рекултивације и ревитализације пострударских и других деградираних предела је обнављање природне способности педолошког слоја за формирање и развој стабилних екосистема, упоредо с унапређивањем функционалног и естетског квалитета предела. На тој основи се постављају следећи оперативни циљеви:

- спровођење техничке и биолошке рекултивације одлагалишта и флотацијских јаловишта који више нису у функцији рударско-металуршких активности;
- повећање еколошког, здравственог, естетског и економског квалитета деградираних предела, у односу на изворно/предексплоатационо стање;

- усклађивање примењиваних мера целовите предеоне рехабилитације пострударских терена с планским активностима и мерама за повећање квалитета живљења и ефикасности привређивања на локалном и регионалном нивоу; и
- обезбеђивање подршке повећању биокапацитета укупног простора у окружењу рударских и металуршко-топионичарских објеката, применом одговарајућих мера ремедијације геосредине и успостављањем тзв. тампон зона према заштићеним природним добрима, насељима и сл.

Заштита непокретних културних добара

Оперативни циљеви заштите непокретних културних добара су:

- интегрисана заштита културних и природних вредности;
- заштита непокретних културних добара од свих облика неконтролисане изградње и реконструкције, посебно од индустријских погона, великих инфраструктурних система, војних објеката и др. који могу трајно да деградирају окружење културног добра;
- утврђивање статуса заштите за евидентирана добра и њихове заштићене околине;
- истраживање, евидентирање и утврђивање статуса заштите за комплексе, објекте и места из XIX и XX века, целине и објекте народног градитељства;
- спровођење активности на конзервацији, рестаурацији, ревитализацији и презентацији откривених највреднијих и најугроженијих добара;
- интегрисање презентације културног наслеђа у туристичку понуду Општине;
- регулисање правне и физичке заштите, ревитализације и коришћења НКД у приватном и државном/јавном власништву, односно на приватном и државном земљишту;
- континуирана едукација и информисање јавности, посетилаца и локалног становништва о вредностима културне баштине на подручју Општине и окружења; и
- испитивање могућности и оправданости изградње етнопарка у близини Бора (ради очувања старих објеката народног градитељства из сеоских насеља Општине).

3. ОПШТА КОНЦЕПЦИЈА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

Концепција просторног развоја Општине има у виду алтернативе које су базиране на основним циљевима просторног развоја, на процени два изгледна агрегирана сценарија развоја (доминација рударско-металуршког комплекса и диверзификована привредна структура) и две опције просторне организације – компетитивна и кохезивна. Компетитивна просторна организација подразумева даљу концентрацију привредних, рударских, услужних, социјалних, инфраструктурних и других садржаја и становништва на подручју града Бора, док концепт територијалне кохезије подразумева равномернију дистрибуцију кључних делатности и садржаја, посебно на руралном подручју.

Алтернатива А:

Доминација рударско-металуршког комплекса у привредној структури Општине

Ово стратешко опредељење просторног развоја општине Бор подразумева да окосницу привредног и укупног развоја чини даљи интензивни развој рударско-металуршко-индустријског комплекса. То подразумева динамичан раст експлоатације и прераде руда бакра, пешчара, креча и техничког камена, економско-еколошку модернизацију и ревитализацију прерађивачких капацитета у сектору бакра, активирање нових лежишта руда, отварање нових рудника, ширење рударских зона као и постојећих привредно-индустријских зона и планиране индустријске зоне у Бору. У просторној структури привреде подручја Општине водећу улогу имаће и даље Бор као снажан регионални привредно-рударски и индустријски центар.

Досадашња изразита доминација рударско-металуршког сектора у привредној структури општине Бор била је заснована на расположивим природним, рударско-производним, инфраструктурним капацитетима изграђеним током 100-годишње експлоатације руде бакра. Са становишта просторног развоја досадашњи рад комплекса бакра, поред многих позитивних ефеката у

формирању БДП, запошљавању, развоју локалне самоуправе, имао је и веома неповољне еколошке последице на подручју Бора и у ширем окружењу. Ранији концепт пословања овог комплекса карактеришу врло мала улагања у заштиту животне средине. Међутим, бројни проблеми у пословању, неуспешна приватизација компаније, строги еколошки и други прописи, притисци јавности, континуирани раст тражње за баком, врло високе цене бакра, конкурентност производње у новим околностима, утицали су на промену стратешких опредељења развоја компаније РТБ Бор групе. Досадашњим истраживањима утврђене су знатне резерве руде бакра са пратећим металима на новим и већим локацијама у оквиру рудних рејона од око 2,6 милијарди t, што чини око 2,5% светских резерви овог метала. Стратешка улога бакра, високе цене бакра, раст тражње у свету и конјунктурни значај овог метала иницирали су израду дугорочних планова за обнову и интензивирање физичког обима производње и прераде бакра у РТБ Бор групи, уз подршку државе и кроз активно партнерство са локалном самоуправом и грађанима. Нови концепт дугорочног развоја и пословања комплекса бакра заснива се на конкурентности производње бакра и на примени принципа одрживог рударства, на економско-еколошком реструктурирању и модернизацији прерађивачких капацитета у складу са домаћим и европским стандардима заштите животне средине и стандардима корпоративне социјалне одговорности. Дугорочни концепт развоја комплекса бакра уз наведене претпоставке омогућио би мноштво позитивних развојних ефеката, обнове и оживљавања привредне активности, подстицаја развоју других делатности уз просторно-еколошки прихватљиве и контролисане утицаје на окружење и просторне структуре и садржаје. Реализација овог концепта подразумева активно учешће локалних институција и актера у процес припремања и доношења развојних корпоративних пројеката, програма и инвестиционих одлука, као и припремања и доношења планских решења, све уз примену обострано прихватљивих партнерских аранжмана за сарадњу, финансирање, управљање, контролу, заштиту права и интереса, итд.

Дугорочни развој рударско-металуршког комплекса и експлоатације пешчара, креча, камена и других неметала, као главних привредних сектора Бора, условљен је и озбиљним стратешким и пословним ризицима и неизвесностима из опште тржишне позиционираности и трендова у сектору бакра у свету и из међународног окружења (на пример, продужено трајање светске економске и финансијске кризе, раст цена капитала и могућности за покривање трошкова пројеката, утицај финансијских и извозних кредитних агенција, као и утицај агенција за процену кредитног рејтинга).

Уколико би се концепт будуће интензивне и обимне рударско-металуршке производње и развоја заснивао само на профиту (без интегрисања принципа и стандарда економске, еколошке и социјалне одрживости у компанијско пословање и уз минимализацију екстерних трошкова за заштиту и унапређење животне средине, подизање квалитета укупног животног и општег стандарда грађана и локалне самоуправе), будући развој, заштита, уређење и коришћење територије општине Бор могли би се одвијати према следећем хипотетичком сценарију:

- природни услови подземних и површинских вода, рељефа, земљишта, биљног и животињског света били би измењени и угрожени;
- насеља и друге антропогене структуре постали би еколошки угрожени и непогодни за живот, рад и рекреацију знатног дела становника, док би природна добра могла бити делом девастирана;
- простор би могао постати много загађенији, фрагилнији/рањивији, уз повећање учешћа индустријских акцидената;
- здравље становништва могло би бити знатно угроженије, а његова егзистенција везана искључиво за рударско-металуршки комплекс и урбане услуге, уз настављање професионалне оријентација становништва углавном на рударска занимања, и др.;
- становање, јавне службе, рекреација, физичка култура и спорт могли би бити озбиљно просторно-еколошки ограничени;
- изгледно би дошло до смањења шума и пољопривредног земљишта, уз могућно делимично напуштање пољопривреде (због девастирања земљишта и загађивања ваздуха и вода);

- осим пословног градског туризма, ограничене би биле све остале туристичке активности и садржаји (због угрожавања животне средине, природе, ловства, села, садржаја рекреације, спорта и других мотива туристичке тражње); и
- развој саобраћаја и саобраћајне инфраструктуре, водопривреде и водопривредне инфраструктуре, енергетике и енергетске инфраструктуре, телекомуникација и комуналних садржаја, били би прилагођени само доминантној привредној основи и потребама борске агломерације, уз слабо инфраструктурно и комунално опремање насеља на сеоском подручју.

Овај сценарио илуструје могуће последице уколико не би био измењен однос рударско-металуршког комплекса према здрављу људи и окружењу из претходног периода. Изменом досадашње праксе у погледу просторних решења и примене ригорозних мера заштите животне средине, рекултивације деградираног простора, ублажавања социјалних тензија кроз стално партнерство за локалним актерима, сасвим би били ограничени изгледи и перспекције негативних и непожељних просторно-еколошких и других последица. Раст цене бакра и племенитих метала на светској берзи последњих година омогућава и боље економске услове за решење просторних, социјалних и еколошких проблема на овом простору.

Алтернатива Б:

Просторно уравнотежен развој заснован на концепту диверзификованог привредног развоја и социјалне кохезије

Поред рудног богатства, општина Бор располаже и бројним другим ресурсима и условима за комплексан развој, односно недовољно искоришћеним територијалним капиталом. То су: још увек витално становништво релативно повољне квалификационе, образовне и социоекономске структуре, недовољно искоришћени природни услови и ресурси (изван рударства) - рељеф, воде, клима, шуме, биодиверзитет, пољопривредно земљиште и друге природне вредности, амбијентални ресурси, аутентичан локални, насељски и регионални идентитет простора, културни диверзитет, обрасци и добра, етно и привредна традиција, као и створени услови, активности и физичке структуре рударства, металургије, индустрије, грађевинарства, предузетништва, пољопривреде, шумарства, туризма, услуга, становања, јавних служби, мреже насеља, културних добара, саобраћаја и саобраћајне инфраструктуре, водопривреде и водне инфраструктуре, енергетике и енергетске инфраструктуре, телекомуникација и комуналних садржаја. Посебан значај има расположиви институционални капитал – факултети, средње школе, здравствене и социјалне институције, веома развијене институције цивилног друштва (НВО у секторима заштите животне средине, социјалне бриге, етно-сарадње, спорта, суседске и регионалне сарадње, разна удружења, неки облици пословне сарадње итд.), институције локалне самоуправе, развој институционалних аранжмана на локалном нивоу и у сарадњи са регионалним и републичким институцијама и сл. Основни услов за остваривање просторно прихватљивог, уравнотеженијег и диверзификованог развоја Општине је у рационалном смањењу негативних утицаја рударско-металуршког комплекса на становништво, остале активности и простор, уз стимулисање других активности за које постоје значајнији ресурси и услови. Смањење негативних утицаја рударско-металуршког комплекса требало спровести кроз економско-еколошку и техничко-технолошку модернизацију комплекса РТБ-а примерену принципима одрживог развоја, уз одговарајућу еколошку заштиту и санацију досадашњих штета (рекултивација и ремедијација).

Ова алтернатива подразумева претпоставку да рударство неће за свој будући развој ангажовати простор који има услова за туристички развој и који има вредно природно и културно наслеђе (Брестовачка бања, Борско језеро, Црни врх, Дубашница, Злот). Такође, ова опција усклађеног територијалног развоја (утемељена на већем степену диверзификације привредних активности, капацитета и садржаја) подразумева подршку интегралном руралном развоју, активностима и локацијама разних привредних намена у селима (нпр. преради пољопривредних производа, дрвопреради, другим производним и услужним садржајима), боље инфраструктурно и комунално опремање сеоских насеља, подизање доступности услуга јавних служби и квалитета живљења сеоског становништва, подршку пројектима опстанка на селу, младима, пољопривреди и сл.

Остваривање концепта диверзификованог привредног развоја и равномерније просторне дистрибуције развојних активности и садржаја подразумева следећи сценарио:

- развој рударско-металуршког комплекса на основама економско-еколошког реструктурирања, технолошке модернизације производње и укључивања елемената заштите животне средине у интегрални модел корпоративног развоја и управљања пројектима; развој прерађивачке индустрије са чистијим технологијама и МСП у свим економским активностима за које постоје реални економски потенцијали и интереси;
- развој пољопривреде, посебно сточарства (говедарства) и воћарства, као и капацитета за складиштење и прераду пољопривредних производа, уз спречавање даље деградације пољопривредног земљишта;
- одрживи демографски и социоекономски развој, подизање образовног нивоа и равномернија насељеност целог подручја Општине, уз обезбеђивање запослења у различитим активностима и интегрални развој руралног подручја;
- унапређење саобраћајне приступачности, регионалне сарадње и пројеката, развој и одржавање саобраћајне инфраструктуре, водопривреде и водопривредне инфраструктуре, енергетике и енергетске инфраструктуре, телекомуникација и комуналних садржаја, у складу са диверзификованим привредним активностима и захтевима кохезивне (равномерније) просторне дистрибуције кључних активности, садржаја и ресурса Општине;
- оптимална валоризација и заштита природе и животне средине у функцији заштите природних ресурса и утицаја елементарних непогода, здравља становништва, становања, социјалног развоја, рекреације, спорта и физичке културе, водопривреде, пољопривреде, шумарства и туризма;
- заштита и валоризација природне и културне баштине у функцији социјалног и културног развоја, рекреације, спорта, физичке културе и туризма;
- релативно равномеран развој стандарда становања, јавних служби, рекреације, спорта и физичке културе у општинском центру и микроразвојним центрима на руралном подручју;
- унапређење шума (посебно њихових заштитних функција) и развој шумарства и ловства;
- развој туризма везан за већ формиране спортско-рекреативне и туристичке локалитете (Брестовачку бању, Дубашницу, Борско језеро, Стол и Црни врх), за просторе природних добара, културну баштину, атрактивна села и општински центар;
- боља доступност, квалитет и релативно равномеран развој услуга у општинском центру и осталим већим општинским насељима, примерен развоју становништва и осталих активности;
- опремање постојећих или нових локалитета за привредне намене недостајућом комуналном инфраструктуром; и
- унапређење локалног институционалног капитала и институционално-организационих аранжмана за боље припремање, доношење и управљање стратешким пројектима и планским решењима.

Усвојена концепција

У Просторном плану полази се од дугорочних стратешких интереса привреде и становништва Општине, као и опредељења укупног и секторског просторног развоја општине Бор, заснованог на новом развојном моделу и обрасцима одрживе производње и потрошње, те налажењу компромиса избором између понуђених основних (или модификованих) планских алтернатива тако, што ће се: (1) омогућити наставак традиционалне привредне активности на бази експлоатације и прераде рудног богатства уз ригорозну заштиту животне средине и утврђивање општих просторних, еколошких и других услова; и (2) истовремено стварати просторне, урбанистичке, институционалне и друге услове и подршке за развој других привредних делатности на бази активирања и коришћења свих осталих расположивих потенцијала Општине уз равномернију територијалну дистрибуцију активности и садржаја на руралном подручју.

III ПЛАНСКИ ДЕО – ПЛАНСКА РЕШЕЊА

1. КОРИШЋЕЊЕ, УРЕЂЕЊЕ И ЗАШТИТА ПРИРОДНИХ СИСТЕМА И РЕСУРСА

1.1. КОРИШЋЕЊЕ И ЗАШТИТА ГЕОЛОШКИХ РЕСУРСА - МИНЕРАЛНИХ СИРОВИНА

Министарство надлежно за област рударства и геолошких истраживања издало је у протеклом периоду већи број решења за извођење истражних радова као и одобрења за експлоатацију руде бакара, племенитих и других метала на подручју Борског рударског басена.⁵

А) КОНЦЕСИЈА која је у поступку раскидања уговора:

1. Предузеће “Avala resources”, локалитет “Чока Курга”, уговор о концесији бр. 310-06-119-01-119 од 17.04.2006., минерална сировина: бакар, злато и пратећи метали.

Б) ИЗВОЂЕЊЕ ГЕОЛОШКИХ ИСТРАЖИВАЊА

1. Предузеће “Rakita Exploration”, локалитет “Јасиково – Дурлан поток”, лист у катастру: 1925, број решења: 310-02-00225/2012-14, минерална сировина: злато, бакар и пратећа минерализација.

2. Предузеће “Stara Planina Resources”, локалитет “Дубрава – Оштрељ”, лист у катастру: 2079, број решења: 310-02-458/2012-03, минерална сировина: злато, бакар и пратећа минерализација.

3. Предузеће “Rockstone group”, локалитет “Танда”, лист у катастру: 2060, број решења: 310-02-00244/2012-03, минерална сировина: бакар, гвожђе, злато, хром и пратећа минерализација.

4. Предузеће “Appalachian Resources Balkan”, локалитет “Северни део Дели Јована”, лист у катастру: 2052, број решења: 310-02-00910/2012-14, минерална сировина: злато и пратећи метали.

5. Предузеће “Rockstone”, локалитет “Лука”, лист у катастру: 2024, број решења: 310-02-00256/2012-14, минерална сировина: злато и пратећи метали.

6. Предузеће “Deli Jovan Exploration”, локалитет “Дели Јован”, лист у катастру: 2078, број решења: 310-02-00207/2013-03, минерална сировина: злато и пратећи метали.

7. Предузеће “Stara Planina Resources”, локалитет “Топла”, лист у катастру: 2039, број решења: 310-02-00446/2012-14, минерална сировина: злато и пратећи метали.

8. Предузеће “Stara Planina Resources”, локалитет “Борско језеро”, лист у катастру: 2043, број решења: 310-02-00445/2012-14, минерална сировина: злато и пратећи метали.

9. Предузеће “Тилва”, локалитет “Чока Кумпјатра”, лист у катастру: 1927, број решења: 310-02-01112/2011-14, минерална сировина: бакар, злато и пратећи метали.

10. Предузеће “Тилва”, локалитет “Тилва Њагра”, лист у катастру: 2022, број решења: 310-2-01113/2011-14, минерална сировина: бакар, злато и пратећи метали.

11. Предузеће “Југо-Каолин”, локалитет “Део – Север”, лист у катастру: 1992, број решења: 310-02-00718/201-14, минерална сировина: кварцни пешчар.

12. Предузеће “Avala resources”, локалитет “Потај Чока – Тисница”, лист у катастру: 1688, број решења: 310-02-00121/2006-06, минерална сировина: бакар, молибден, средбро, олово, цинк.

13. Предузеће “Avala resources”, локалитет “Бреза”, лист у катастру: 1793, број решења: 310-02-00837/20007-06, минерална сировина: злато, сребро, бакар, олово, цинк.

14. Предузеће “Avala resources”, локалитет “Малиник”, лист у катастру: 1814, број решења: 310-02-00888/2007-06, минерална сировина: злато и пратећи метали.

15. Предузеће “Stara Planina Resources”, локалитет “Савинац”, лист у катастру: 2047, број решења: 310-02-00967/2012-14, минерална сировина: бакар, злато и пратећи метали.

⁵ Извор: Министарство природних ресурса, рударства и просторног планирања, Сектор за геологију и рударство, бр. 350-01-00076/2013-03, од 21.06.2013.

16. Предузеће “Stara PlaninaResources”, локалитет “Сумраковбац”, лист у катастру: 2063 број решења: 310-02-00262/2012-03, минерална сировина: злато и пратећи метали.
17. Предузеће “Stara Planina Resources”, локалитет “Оснић”, лист у катастру: 2058 број решења: 310-02-00207/2012-03, минерална сировина: злато, бакар и пратећи метали.
18. Предузеће “Rakita Exploration”, локалитет “Брестовац – Метовница”, лист у катастру: 1926, број решења: 310-02-00221/2012-14, минерална сировина: злато, бакар и пратећи метали.
19. Предузеће “Тилва”, локалитет “Николичево”, лист у катастру: 2044 број решења: 310-02-00778/2012-14, минерална сировина: бакар, злато и пратећи метали.
20. Предузеће “РТБ Бор – група”, локалитет “Мали Кривељ – Брезоник”, лист у катастру: 1818, број решења: 310-02-00287/2008-06, минерална сировина: бакар.
21. Предузеће “РТБ Бор – група”, локалитет “Југоисточни део рудног поља Бор”, минерална сировина: бакар, у процедури добијања решења.
22. Предузеће “РТБ Бор – група”, локалитет “Церово”, минерална сировина: бакар, у процедури добијања решења.

Напомена: сва истражна поља су вишегодишња, и сходно Закону о рударству и геолошким истраживањима, издају се на 3 године уз могућност продужења 2 + 2 године (укупно 7 година).

Б. ЕКСПЛОАТАЦИЈА ЛЕЖИШТА

1. Предузеће “РТБ Бор – група”, локалитет “Церово цементација”, лист у катастру: 367, број решења: 310-02-116/91, минерална сировина: бакар.
- Предузеће “РТБ Бор – група” је поднела захтев за проширење експлоатационог поља.
2. Предузеће “РТБ Бор – група Топионица и рафинација у реструктурирању”, локалитет “Кривељ”, лист у катастру: 271, број решења: 310-02-0168/2006-06, минерална сировина: кречњак.
 3. Предузеће “РТБ Бор”, локалитет “Мали Кривељ”, лист у катастру: 28, број решења: 04-2768/3, минерална сировина: бакар, ЕП у статусу потврђивања.
 4. Предузеће “Југо – Каолин”, локалитет “Део Доња Бела Река”, лист у катастру: 332, број решења: 310-02-00447/2011-14, минерална сировина: кварцни пешчар.
 5. Предузеће “РТБ Бор – група”, локалитет “Заграђе”, лист у катастру: 377, број решења: 310-02-52/2006-06, минерална сировина: кречњак.
 6. Предузеће “РТБ Бор – група”, локалитет “Велики Кривељ”, лист у катастру: 26 Б/1, број решења: 314-01-1218/2006-06, минерална сировина: кречњак.
- ЕП 26 Б, Велики Кривељ подељено је на ЕП 26Б/1, чији су подаци дати изнад и на Еколошку заштитну зону – Јаловиште.

В. ОВЕРЕНЕ РЕЗЕРВЕ

1. Предузеће “РТБ Бор – група”, лежиште “Церово”, број решења: 310-02-00522/2007-06, минерална сировина: бакар.
2. Предузеће “РТБ Бор – група”, лежиште “Краку Бугуреску”, број решења: 310-02-00135/2008-06, минерална сировина: бакар.
3. Предузеће “РТБ Бор – група Топионица и рефинација у реконструкцији”, лежиште “Кривељски камен”, број решења: 310-02-00822/2006-06, минерална сировина: мермер.
4. Предузеће “РТБ Бор – група”, лежиште “Велики Кривељ”, број решења: 310-02-000916/2010-06, минерална сировина: бакар.
5. Предузеће “РТБ Бор – група” лежиште “Брезоник”, број решења: 310-02-00038/206-06, минерална сировина: бакар.
6. Предузеће “РТБ Бор – група”, лежиште “Борска река”, број решења: 310-02-00185/2006-06, минерална сировина: бакар.
7. Предузеће “РТБ Бор – група”, лежиште “Тилва Рош” и “П₂А”, број решења: 310-02-00038/2006-06, минерална сировина: бакар.

8. Предузеће “РТБ Бор – група”, лежиште “Т₁” и “Т₂”, број решења: 310-02-00526/2011-14, минерална сировина: бакар.
9. Предузеће “РТБ Бор – група”, лежиште “Т”, број решења: 310-02-00789/2009-06, минерална сировина: бакар.
10. Предузеће “РТБ Бор – група”, лежиште “Депо шљаке 1”, број решења: 310-02-00484/20006-06, минерална сировина: бакар.
11. Предузеће “Југо - Коалин”, лежиште “Доња Бела река”, број решења: 310-02-01200/2010-06, минерална сировина: кварцни песак.
12. Предузеће “РТБ Бор – група”, лежиште “Заграђе Коп 5”, број решења: 310-02-00197/2011-14, минерална сировина: кречњак.
13. Предузеће “РТБ Бор – група”, лежиште “Заграђе Коп 2”, број решења: 310-02-00197/2011-14, минерална сировина: кречњак.

Табела 5. Геолошке рудне резерве на локалитетима РТБ Бор групе

Лежиште	Руда (t)	Cu (%)	Cu (t)	Au (g/t)	Au (kg)	Ag (g/t)	Ag (kg)
Борска река	1.007.832.732	0.53	5.374.128	0.16	163.978	1.69	1.708.084
Т.Рош, П2А и Брезоник	14.664.684	0.73	106.428	0.25	3.710	1.59	23.294
Т	220.998	5.11	11.308	2.62	579	7.23	1.598
Велики Кривељ	617.877.887	0.31	1.969.766	0.056	34.683	0.243	150.445
Депо топионичке шљаке	8.230.246	0.72	58.846	0.28	2.321	4.50	37.036
Церово	319.377.890	0.31	990.392	0.15	46.168	0.86	275.399
Краку Бугареску Цементација	70.092.715	0.30	208.235	0.09	6.104	1.20	83.983
Јужни Ревир –Мајданпек	404.596.830	0.32	1.298.936	0.18	70.842	1.34	539.980
Северни Ревир- Мајдан- пек (процењене)	210.502.353	0.32	677.729	0.25	52.712	2.02	424.203
Укупно	2.653.396.335	0.40	10.695.768		381.097		3.244.022

Извор: Бизнис план за производњу бакра, РТБ Бор група, 2011.

Укупне геолошке резерве (А+Б+Ц₁) у јамској експлоатацији процењене су на 1.022.718.414 t, а укупне геолошке резерве (А+Б+Ц₁) у површинској експлоатацији на 1.630.677.921 t.

Резерве које се на економски исплатив начин могу експлоатисати су билансне рудне резерве и оне износе:

- укупне билансне резерве (А+Б+Ц₁) у подземној експлоатацији су 320.950.251 t, и
- укупне билансне резерве (А+Б+Ц₁) у површинској експлоатацији су 756.972.102 t.

Резултати рударско-геолошких истраживања у северо-западном делу подручја Општине, као и планови за евентуалну експлоатацију минералних сировина у том периоду за сада нису доступни. Претпоставка је да до 2020. године на овим просторима не треба очекивати развој рударских активности.

На северо-источном и централном делу подручја Општине, према развојним плановима РТБ Бор групе, предвиђени су приоритетни истражни радови на следећим локалитетима:

- југоисточни простор Борског лежишта и лежиште бакра Борска река;
- лежиште бакра Велики Кривељ;
- лежиште бакра Мали Кривељ - Брезоник;
- лежиште бакра Мали Кривељ - Церово, и
- лежиште кварцних пешчара Доња Бела Река.

Планска опредељења и решења за експлоатацију минералних сировина утврдиће се Просторним планом подручја посебне намене Борско-мајданпечког рударског басена, а у складу са налазима стратешке процене утицаја експлоатације минералних сировина на животну средину и процене

утицаја појединачних експлоатационих поља на животну средину на подручју општине Бор. Процена утицаја на животну средину појединачних експлоатационих поља обухватиће нарочито идентификацију зона њихових утицаја, постојећих еколошких ризика и њихову категоризацију са проценом нивоа потенцијалних еколошких ризика.

Рационалну и одрживу експлоатацију минералних сировина на подручју општине Бор омогућиће доследна примена техничко-технолошких мера, у циљу спречавања и минимизирања штетних утицаја и последица по животну средину, здравље људи, предео и наслеђе. То подразумева и обезбеђење континуиране контроле и мониторинга стања животне средине у зонама утицаја експлоатационих поља и еколошких последица експлоатације, транспорта, складиштења и прераде минералних сировина.

1.2. ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ

План заштите и одрживог коришћења пољопривредног земљишта, као интегралног природног ресурса, почива на три основне смернице:

- спречавање даље деградације пољопривредног земљишта и очување његових функција, предузимањем ефикасних превентивних мера на изворима загађења, тј. применом еколошки безбедних технологија у процесима експлоатације и прераде минералних сировина, као и у другим привредним и потрошачким активностима на локалном нивоу;
- кориговање намена и начина коришћења пољопривредног земљишта према степену деструктивних утицаја рударства и метатулургије на погодности и ограничења за економичну производњу квалитетних и здравствено безбедних пољопривредно-прехранбених артикала; и
- враћање/обнављање деградираног земљишта минимално до стања које одговара пређашњем или планираном коришћењу, уз узимање у обзир трошкова примењених мера.

У складу са савременим концептом заштите земљишта, планска решења су усмерена на побољшање просторно-еколошких услова за развој пољопривредне производње, селективном применом следећих, територијално диференцираних решења:

- заштита површина и плодности пољопривредног земљишта од штетних утицаја рударства и металургије, укључивањем еколошких стандарда у израду техничке пројектне документације;
- спровођење програма поправке и комплексног уређења обрадивих земљишта оштећених сумпордиоксидом и другим штетним агенсима;
- искључивање из пољопривредне производње контаминираних, ексцесно еродобилних и других екстремно оштећених земљишта, спровођењем програма пошумљавања, односно промовисањем агрошумарских производних система, који имају позитивне ефекте на одржавање плодности земљишта, капацитет задржавања воде, контролу ерозије, биодиверзитет, складиштење угљеника и контролу испуштања нитрата;
- коришћење земљишта загађених тешким металима и другим здравствено ризичним агенсима искључиво за производњу биогорива и других непрехрамбених биљних производа, уз давање предности културама које ослобађају земљиште од опасних и штетних материја;
- делотворна контрола поштовања утврђених режима коришћења пољопривредног и другог земљишта у зонама заштићених природних добара;
- одрживо коришћење земљишних ресурса у брдско-планинским подручјима с неоштећеном природом, обезбеђењем подршке обнови система традиционалне пољопривреде;
- пошумљавање обрадивих земљишта најслабијег производног потенцијала, која су већином на већим надморским висинама, са нагибима изнад 25% и плитким профилем хумусног слоја, као и на теренима изложеним јаким утицајима аерозагађења;
- обрада еродобилних земљишта конзервационим методама, које укључују плодород, увођење заштитних усева у постојеће плодореде, редуковано орање, малчирање, угаровање, затрављивање маргиналних ораница, редовно одржавање ливада и пашњака и сл.;

- очување производних, еколошких, рекреативних, здравствених и естетских функција скромно заступљених ораница, башти, воћњака и травних површина у рубном појасу града Бор и на другим локацијама привлачним за становање;
- одрживо коришћење природних травњака, посебно у брдско-планинским пределима, што подразумева и обезбеђење подршке обнови и развоју овчарства, говедарства, коњарства, козарства и неконвенционалних врста травоједа, у складу с локалним условима;
- смањење заузимања пољопривредног земљишта за потребе укупног социоекономског развоја (комуналне делатности, производно занатство, постројења за пречишћавање отпадних вода, уређење комуналних депонија, рекреативне површине и сл.), подршком ефикаснијем коришћењу, уређењу и привођењу неизграђеног грађевинског земљишта планираној намени;
- уређење пољских путева, укључујући одговарајуће трасирање и уређење излазних и силазних сточних стаза, пролаза, прилаза, распутица и других пашно-товарних путева, који су узрочници стварања бразди, вододерина, урвина и других видова јаружне ерозије;
- успостављање контроле коришћења минералних ђубрива и средстава за заштиту биља, уз истовремено промовисање метода њихове интегралне примене у процесима техничко-технолошког унапређивања пољопривредне производње;
- заштита биодиверзитета, дестимулисањем интензивног коришћења маргиналних брдско-планинских земљишта, односно очувањем међа, бара, забрана и сл. у долињским атарима; и
- побољшање информатичке основе о пољопривредном земљишту и другим елементима природне средине, кроз (су)финансирање педолошких, агротехничких, хидролошких и шумарских истраживања, успостављање мониторинга животне средине и сл.

С обзиром на преовлађивање киселих земљишта јако подложних ерозији, углавном, услед вишедеценијских имисија SO_2 , од одлучујећег значаја за очување, односно обнављање економских и екосистемских функција земљишта општине Бор има евидентирање ерозионих терена. На издвојеним ерозионим подручјима, начин коришћења пољопривредног земљишта треба прилагодити условима терена и гајити културе које ће поред биљне производње обезбедити и заштиту земљишта од ерозије. Потребно је спровести противерозионе радове и противерозионе мере, углавном, на два начина: (1) као препорука власницима земљишта за све површине и културе угрожене слабијим ерозионим процесима; и (2) као обавеза за све власнике земљишта и култура које се налазе у склопу издвојеног и проглашеног ерозионог подручја.

На површинама које су нападнуте ексцесивном и јаком ерозијом потребно је спровођење следећих техничких и биолошких радова и мера:

- технички радови у сливу у циљу спречавања наглог отицања и заустављања ерозионог дејства воде, као и припреме терена за подизање шумских и/или пољопривредних култура; у ове радове спадају: контурни рустикални зидићи и преградице од камена, контурне терасе (градони), контурни јаркови, разне врсте плетера и шкарпирање стрмих обала и јаруга;
- биолошки радови имају троструку улогу: сузбијање ерозије земљишта и повећање његове способности за производњу биомасе; у ове радове спадају: пошумљавање, мелиорација шума и шикара, мелиорације пашњака, подизање воћњака и винограда, малињака и гајење других пољопривредних култура на истерасираном земљишту, као и оснивање заједничких ливада;
- од радова у кориту треба примењивати преграде (депонијске и консолидационе), регулације доњих токова корита и санирање клизишта;
- извођење површинске и дубинске дренаже за санацију ручева и клизишта; и
- у заштитним зонама изнад акумулационих базена треба подизати шумске појасеве у функцији илофилтера за задржавање наноса који се спира са виших терена; уз уважавање еколошких ограничења; у заштитне шумске засаде могу се укључити и одређене сорте дивљег воћа, лековитог биља и других врста од значаја за прехранбену и фармацеутску индустрију.

Од противерозионих мера посебан значај има начин орања при гајењу ратарских култура (контурно и гребенасто), као и контурно–појасна обрада, а од стриктних забрана посебно је значајна забрана гајења окопавина на падинама већег нагиба. Када су у питању нестабилни терени, забрана механичког оштећења тла има приоритетан значај. Узимајући нагиб падине као основни чинилац предиспонираности подручја на процесе ерозије и начин искоришћавања као основни узрочник, мере и радови за противерозиону заштиту се примењују диференцирано по појединим пољопривредним културама (Табела 6).

Табела 6. Полазишта за утерђивање противерозионих захвата

Нагиб падине - %	Радови, мере и предлог начина коришћења	
Оринице		
0-3	Дозвољено гајење ратарских култура без ограничења	
3-7	Дозвољено гајење ратарских култура без ограничења уз услов обавезног контурног орања	
7-12,5	Дозвољено гајење ратарских култура изузев окопавина уз услов гребенског орања	
12,5-20	Дозвољено гајење ратарских култура уз услов контурно појасне обраде	
20-25	Дозвољено гајење ратарских култура без окопавина сваке треће године, под условом да се у периоду између два дозвољена орања површина користи као травна култура - детелина	
> 25	Потпуна забрана орања и формирање травних или шумских култура	
Виногради		
0-5	Гајење винограда без ограничења	
5-10	Мулчирање обавезно, препоручује се израда контурних бразда на растојању од 20 m	
10-15	Обавезна израда контурних бразда у виногради са редовима по линији нагиба, бразде на растојању од 15 m (750 m/ha), оквирно бразда у сваком 4. или 5. реду	
15-20	Обавезна израда контурних бразда на растојању од 10 m (1000 m/ha)	
20-30	Обавезна израда контурних бразда на растојању од 5 m (2000 m/ha)	
>30	Крчење винограда, затрављивање или пошумљавање	
Воћњаци		
до 10	Гајење воћњака уз нормалне мере неге и препоручује се мулчирање	
10-15	Гајење воћњака без посебних ограничења и обавезно мулчирање	
15-25	Гајење воћњака уз појачане мере неге и формирање травних појасева по хоризонталу у сваком 2. реду	
>25	Гајење воћњака уз изузетне мере неге и потпуно затрављивање тла легуминозама изузев зоне око стабла Ø 3.0 m	
Нагиб - %	Квалитет	Радови, мере и предлог начина коришћења
Ливаде		
0-5	Забарене услед високог нивоа подземне воде	Одводњавање
5-15	Ослабљен флористички састав	Појачане мере неге са прихрањивањем вештачким или стајским ђубривом на псеудоглејним земљиштима, дубоко растојање, растресање
>15	Слаб флористички састав и механичка оштећења тла	Мелиорација делимичном обрадом и подсејавање смешом семена племенитих трава
Пашњаци		
< 15	У стадијуму деградације	Појачане мере неге и заштите са прихрањивањем вештачким ђубривом
>15	У стадијуму деградације и деградирани	Мелиорација делимичном обрадом и подсејавање смешом семена племенитих трава

На нагнутим теренима је, такође, неопходно формирање противерозионих појасева жбунастог, шумског и травног типа, ради смањења кинетичке енергије сливајућег млаза који врши еродирање површинских слојева земљишта и подлоге. На тај начин могуће је повећати толеранцију у смислу граничног нагиба за гајење ратарских култура, а редукцију истих извршити само на местима где не постоји никаква економска оправданост гајења житарица и окопавина. Уз то, живим ретензионим појасевима се значајно побољшава еколошки систем подручја, а у врсте за формирање појасева могу се унети бројне племените карактеристике, као што су медоносност, лековитост и др. У воћњацима и виногради у циљу смањења ерозионих процеса потребно је формирање контурних бразди, као и заснивање нових засада искључиво садњом по изохипси, односно управно на садашње редове.

У функцији заштите од ерозије и унапређења општих услова животне средине, у периоду 2011-2021. године планира се пошумљавање око 3.850 ha пољопривредних земљишта најслабијег

производно-економског потенцијала, углавном, приватних њива 8. (251 ha) и 7. кат. класе (2.990 ha), као и ливада 8. кат. класе, уз релативно скромно учешће вештачког пошумљавања земљишта којима газдује ЈП "Србијашуме" (234 ha, од чега 55 ha чине голети). Планирано пошумљавање пољопривредних земљишта захтева израду одговарајућих пројеката.

У складу с основним поставкама концепта одрживог пољопривредног и руралног развоја, план коришћења и заштите пољопривредног земљишта спроводиће се упоредо с обезбеђењем комплементарне подршке повећању конкурентности аграрне привреде и диверзификацији економских активности на селу, уз активно учешће локалног становништва у дефинисању локално хетерогених еколошких и развојних потреба.

1.3. ШУМЕ И ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ

План уређења и коришћења шума и шумских земљишта обухвата мере које се односе на:

- унапређивање стања постојећих шума;
- увећање површине под шумом – пошумљавањем;
- превентивну заштиту шума;
- унапређивање заштите шума; и
- одржавање и изградњу шумских саобраћајница.

Унапређивање стања постојећих шума обезбедиће се:

- увећањем степена обраслости, квалитета и побољшањем размера смесе у високим шумама на површини од 1.410 ha;
- конверзијом високих деградираних шума на површини од 400 ha;
- индиректном конверзијом изданачких шума у високи узгојни облик на површини од 60 ha у шумама у државном власништву и 400 ha у приватном власништву;
- директном конверзијом изданачких шума у високи узгојни облик на површини од 150 ha у државним и 300 ha у приватним шумама;
- интензивним мерама неге (чишћења) у културама и вештачки подигнутим састојинама на површини од 1.700 ha;
- интензивним мерама неге (прореде) у очуваним састојинама на површини од 1.600 ha;
- попуњавањем - форсирањем природним и вештачким путем, обнављања аутохтоних врста дрвећа;
- спровођењем мера (превентивне и репресивне) заштите шума на површини од 38.000 ha;
- спровођењем мера противпожарне заштите;
- забраном сеча реликтних, ретких и угрожених врста као што су дивља трешња, горски и планински јавор, бели јасен и планински брест, бреза, тиса, јасика и др.; и
- ширењем површине посебно заштићених делова природе у складу са међународним критеријумима и локалним предиспозицијама.

Повећање површине под шумом обезбедиће се пошумљавањем око 3.850 ha пољопривредних земљишта најслабијег производно-економског потенцијала (VI, VII и VIII бонитетне класе) у државном и приватном власништву.

План неге и обнове државних шума који ће се спроводити и обим радова по газдинским јединицама приказује Табела 7.

Табела 7. План неге и обнове државних шума

Врста рада	Опис рада	Злотске шуме	Црни врх	Малиник	Боговина	Стоп	Укупно
311	Обнављање шума природним путем	0,0	72,7	53,5	1,5	4,2	131,9
313	Пошумљавање голети и обешумљених површина	54,6	0,0	0,0	0,0	0,0	54,6
314	Вештачко пошумљавање сетвом семена	0,0	96,4	0,0	0,0	43,9	140,3
317	Вештачко пошумљавање садњом	0,0	0,0	0,0	0,0	38,6	38,6
801	Попуњавање природно обновљених површина сетвом	54,6	0,0	0,0	77,2	0,0	131,9

Врста рада	Опис рада	Злотске шуме	Црни врх	Малиник	Боговина	Стоп	Укупно
802	Попуњавање природно обновљених површина садњом	151,6	40,3	35,5	0,0	14,7	242,0
804	Попуњавање вештачки подигнутих састојина садњом	1,1	31,7	12,6	0,0	8,6	53,9
913	Сеча избојака	152,7	126,0	53,5	49,7	25,6	407,4
915	Уклањање корова ручно	1,1	215,0	104,8	0,0	17,9	338,9
919	Окопавање	0,0	0,0	0,0	0,0	4,0	4,0
922	Кресање грана	533,7	62,9	13,5	75,9	13,2	699,1
923	Чишћење од доњих грана	12,5	0,0	0,0	0,0	12,8	25,3
925	Међуредна обрада	118,1	24,1	0,0	0,0	88,1	230,2
926	Чишћење у младим природним састојинама	31,8	83,7	1,3	14,8	239,9	371,4
927	Чишћење у младим културама	1,1	681,6	140,4	497,4	44,4	1365,0
928	Исправљање садница	19,5	0,0	0,0	0,0	0,0	19,5

План коришћења државних шума у десетогодишњем периоду обухвата: сече обнављања на површини од 2.055 ha; и проредне сече, као мере неге, на површини од 1.643 ha. Очекивани принос од реализације ових сеча је око 132.000 m³ (главне сече) и око 56.000 m³ (проредне сече), тј. укупно 188.000 m³ или око 1.880 m³/годишње. У приносу доминира буква.

Унапређивање стања, повећавање површина и одрживо коришћење приватних шума спроводиће се на основу посебног Програма газдовања приватним шумама на територији општине Бор, уз претходно иновирање евиденције стања постојећег приватног шумског фонда. У складу с Регионалним просторним планом Тимочке крајине, приоритетни радови у приватним шумама су: пошумљавање голети и пожаришта; обнављање багрема; оплодне сече у високим шумама; окопавање и прашење; прореде у средње добним састојинама и повећање површина под шумама пошумљавањем маргиналних обрадивих земљишта (изнад 5. катастарске класе).

Превентивна заштита шума, како државних, тако и приватних, обухвата следеће мере: чување шума од бесправног коришћења и заузимања; забрана пашарења на површинама где је процес обнављања у току, и у шумским културама (према плану гајења шума); праћење евентуалне појаве сушења шума, каламитета инсеката и биљних болести и у случају појаве истих, благовремено обавештавање специјалистичке службе која ће поставити тачну дијагнозу и прописати адекватне мере сузбијања; успостављање шумског реда; постављање ловних стабала; заштита шуме од пожара, посебно у пролеће и лето, постављањем знакова обавештавања и забране ложења ватре, организовањем дежурства и појачаним надзором лугарских реона у критичном периоду, ради благовременог откривања пожара и одговарајућих интервенција; и одржавање постојећих и изградња нових противпожарних пута.

Мере за унапређење заштите шума састоје се у следећем: прогнози појаве штетних инсеката и болести; развијању и унапређивању извештајне и дијагностичко-прогностичке службе; стручном оспособљавању лугара и техничара за препознавање економских штета; стварању збирке најважнијих економских штета у циљу едуковања особља; довођењу у ред сечишта, санирање ветролома и снеголома, односно места која би могла да послуже као погодна локација за појаву жаришта сипаца поткорњака и других секундарних инсеката; контролу пожаришта у циљу спречавања предиспозиције за масовне појаве неких штетних инсеката и болести; и заштите подмладка од дивљачи, која је посебно важна у деградираним састојинама.

Спровођење планираних мера неге и заштите шума и одрживо управљање укупним потенцијалом простора под шумама је практично неизводљиво без постојања одговарајуће мреже шумских комуникација. Шумским основама по газдинским јединицама, односно Програмом газдовања приватним шумама, треба квантификирати радове на: изградњи тврдих и меких шумских путева; реконструкцији постојећих путева; и одржавању постојеће путне мреже.

2. СТАНОВНИШТВО, МРЕЖА НАСЕЉА И ЈАВНЕ СЛУЖБЕ

2.1. СТАНОВНИШТВО

Становништво на подручју Општине представља значајан потенцијал будућег развоја ("хумани капитал"), с тим што је евидентна његова просторна диференцијација, односно јасно изражена поларизација између подручја општинског центра и осталог простора Општине.

Пројекција броја становника урађена је на основу: досадашњих демографских промена, комбинацијом математичког и аналитичког метода, и укључивањем прогноза и планских решења о будућем привредном и социјалном развоју за које се очекује да ће утицати на демографски развој; очекиваног развоја привредног сектора и капацитета за привлачење младог радно способног и фертилног становништва; потенцијала развоја Бора као регионалног центра, и једног од стожера сарадње са суседним државама; и др. У условима ниске извесности будућег економског развоја, постављене варијанте промене броја становника су врло условне.

Према пројекцијама до 2021. године, број становника на подручју Општине ће незнатно опасти или стагнирати у односу на број становника 2011., према првој варијанти, односно порасти, према другој варијанти (Табела 8).

Обе варијанте предвиђају опадање броја становника у сеоским насељима. Депопулација сеоског становништва присутна је од 1960-их година, тако да процењена популациона динамика до 2021. представља наставак дугорочних тенденција. Наиме, не постоје реалне могућности за преокрет у популационој динамици с обзиром на постојање веома неповољне старосне структуре и изражену биолошку депопулацију. Планске пропозиције усмерене су ка успоравању и смањењу интензитета ових тенденција. Ублажавање негативних тенденција и стабилизација демографске ситуације у сеоским насељима може се очекивати пред крај периода, уколико би се кроз програме економског и социјалног развоја створили услови за побољшање услова привређивања и општег стандарда живљења чиме би се младо репродуктивно и радно способно становништво мотивисало да се не одсељава. Стога се очекује да ће се број становника у сеоским насељима до 2021. године смањити на око 10.100, што у односу на 2011. годину (11.760) представља око 1.670 становника мање.

Према првој варијанти, очекује се стагнација броја становника у општинском центру. Ова варијанта полази од претпоставке о заустављању емиграционих токова, али и привредном расту недовољном за стимулисање повратка или досељавање новог радно-активног становништва. Друга варијанта полази од претпоставке да ће интензивирање привредног развоја утицати на демографски раст, како у погледу досељавања, тако и погледу повећања наталитета. Повећање броја становника у Бору оствариће се на подручју просторне целине "Бор 2", у којој постоје услови за стамбену изградњу и насељавање.

Стагнација, односно пораст броја становника до 2021. године, очекује се и у насељу Брестовац, пре свега у приградском делу – целини у којој постоје услови за стамбену изградњу и насељавање.

Табела 8. Пројекција броја становника општине Бор 2021.год., по насељима

Подручје/насеље	Број становника по попису				Пројекција броја становника 2021. год.
	1981	1991	2002	2011	
Општина Бор	56.486	59.900	55.817	48.615	47.850 (53.000)
градско насеље Бор	35.591	40.668	39.387	34.160	35.000 (39.800)
остала насеља	20.895	19.033	16.430	14.455	12.850 (13.200)
Брестовац	2.121	3.140	2.950	2.690	2.700 (3.050)
Бучје	970	789	666	579	490
Горњане	1.705	1.446	1.114	930	790
Д. Бела Река	1.157	1.049	823	741	680
Злот	4.918	4.280	3.757	3.299	2.890
Кривељ	2.026	1.586	1.316	1.052	870
Лука	849	702	612	537	430
Метовница	1.794	1.569	1.331	1.111	990

Подручје/насеље	Број становника по попису				Пројекција броја становника 2021. год.
	1981	1991	2002	2011	
Оштрељ	887	798	654	586	490
Слатина	1.253	1.116	921	890	820
Танда	567	442	350	319	240
Топла	211	154	100	97	30
Шарбановац	2.437	2.161	1836	1.624	1.430

Постојећа старосна структура је неповољна из аспекта рађања, што уз претпоставку о даљем опадању плодности становништва нужно условљава снижавање стопе наталитета, а тиме и даље интензивно старење (Табела 8а). То ће, и поред претпоставке о снижавању смртности по старости, неминовно довести до повећања опште стопе морталитета и самим тим до негативног природног прираштаја. На крају планског периода четвртина становништва биће старији од 60 година, а сваки пети становник млађи од 20 година. Према другој варијанти очекује се веће учешће деце и омладине (око 18%) и млађег средовечног становништва (око 25%).

Табела 8а. Пројекција старосне структуре становништва насеља општине Бор 2021. године

Подручје/насеље	Година	Укупно	Старосне групе			
			Деца и омладина (0-19)	Млађе средовечно (20-39)	Старије средовечно (40-59)	Старо становништво (60 и више)
општина Бор	2002	55817	12764	14731	17163	10884
	2011	48615	9655	12277	14937	11746
	2021	47850 (53000)	8377 (9642)	11385 (13420)	15418 (16878)	12670 (13060)
Бор	2002	39387	9683	11132	12389	6028
	2011	34160	7157	9237	10739	7027
	2021	35000 (39800)	6300 (7500)	8800 (10750)	11650 (13000)	8250 (8550)
Остала насеља	2002	16430	3081	3599	4774	4856
	2011	14455	2498	3040	4198	4719
	2021	12850 (13200)	2077 (2142)	2585 (2670)	3768 (3878)	4420 (4510)
Брестовац	2002	2950	624	682	1021	620
	2011	2690	451	590	854	795
	2021	2700 (3050)	405 (470)	545 (630)	890 (1000)	860 (950)
Бучје	2002	666	117	138	196	210
	2011	579	98	107	190	184
	2021	490	80	90	170	150
Горњане	2002	1114	186	220	309	394
	2011	930	144	176	290	320
	2021	790	110	140	250	290
Доња Бела Река	2002	823	124	169	261	265
	2011	741	125	168	221	227
	2021	680	110	160	180	230
Злот	2002	3757	759	878	1015	1062
	2011	3299	626	749	906	1018
	2021	2890	535	640	795	920
Кривељ	2002	1316	213	267	356	454
	2011	1052	164	186	268	434
	2021	860	125	135	230	370
Лука	2002	612	109	125	166	208
	2011	537	92	106	141	198
	2021	430	70	70	130	160
Метовница	2002	1331	250	275	381	423
	2011	1111	185	216	315	395
	2021	990	140	180	290	380
Оштрељ	2002	654	121	133	182	212
	2011	586	101	135	168	182
	2021	490	80	100	140	170
Слатина	2002	921	173	226	262	250
	2011	890	165	212	254	259
	2021	820	150	190	240	240
Танда	2002	350	61	76	100	112
	2011	319	52	61	97	109
	2021	240	35	45	75	85

Подручје/насеље	Година	Укупно	Старосне групе			
			Деца и омладина (0-19)	Млађе средовечно (20-39)	Старије средовечно (40-59)	Старо становништво (60 и више)
Топла	2002	100	12	21	32	35
	2011	97	16	20	30	31
	2021	40	7	10	8	15
Шарбановац	2002	1836	332	389	493	611
	2011	1624	279	314	464	567
	2021	1430	230	280	370	550

2.2. МРЕЖА НАСЕЉА

Насеља Општине биће и надаље под снажним утицајем Бора, као значајног регионалног центра и покретача друштвено-економског развоја у широј околини, те је питање његовог квалитативног урбаног развоја и кључно питање мреже насеља Општине. И у наредном периоду процес урбанизације одвијаће се у спрези са улогом рударства, пољопривреде и туризма, као и других терцијарних и кварталних делатности, са наглашеним развојним везама ка Зајечару и Мајданпеку.

Да би се обезбедио квалитативан помак у правцу усклађенијег развоја насеља, решења се траже у побољшању урбано-руралних веза и већем усмеравању миграционих токова према руралном подручју. У погледу функционалне структуре мреже насеља тежиште је на успостављању полицентричног модела, путем афирмације функција већих руралних насеља и давањем подстицаја развоју у подручјима ретке насељености. За издвајање насеља која ће перспективно развијати централне функције узимају се у обзир следеће могућности: преузимање функција од општинског центра (секундарне и терцијарне делатности), властито привредни простор, властито подручје дневних миграција, удео активног становништва који ради у самом насељу, као и просветне, културне, услужне и друге функције.

Сходно наведеним захтевима и циљевима, мрежу насељских центара у планском периоду чиниће:

- 1) урбано средиште – општински (регионални) центар Бор;
- 2) центри заједнице села – Кривељ, Злот и Доња Бела Река; и
- 3) сеоски центри – Метовница, Шарбановац, Горњане и Лука.

У функционалном смислу део шире урбане зоне Бора (зону непосредног утицаја) чине приградска насеља: Слатина, Оштрељ и Брестовац. Приградска насеља брже од осталих мењају своју физиономију, и видљивије су промене у социоекономској структури становништва, с обзиром на доминантан удео непољопривредног становништва. У функционалном погледу она се третирају као примарна сеоска насеља без значајних спољних функција, која су у систему насеља функционално под утицајем градског насеља. Специфичност у општини Бор је да су ова насеља опремљена насељским функцијама које превазилазе ниво примарних насеља, што им даје боље предуслове за квалитетну урбану трансформацију. Очекује се да ће се у њима даље смањивати број пољопривредног становништва и да ће добијати урбане карактеристике брже од осталих насеља.

Центри заједнице сеоских насеља (ЦЗС), по правилу, окупљају села са сеоским центром и више примарних насеља у једну организациону целину. У случају општине Бор, ово правило се не може применити пошто села ове функционалне категорије, Злот, Кривељ и Доња Бела Река, не обједињују друга села, већ се у мрежи насеља везују директно за градско насеље. Насеље Злот издваја се као потенцијални субопштински центар, с обзиром на већ изражен виши степен рурално-урбане трансформације. Насеља Кривељ и Доња Бела Река издвајају се у ову категорију с обзиром на заступљеност непољопривредних делатности, које омогућавају формирање властитог подручја дневних миграција. Поред унутрашњих функција центри заједнице насеља, по правилу, имају развијене и спољне функције, посебно улогу

пољопривредних организационих седишта, али су у овом случају ту улогу изгубила у скорашњим транзиционим променама гашењем пољопривредних задруга. У наредном периоду ова насеља морају да нађу нове подстицаје за развој пословних и привредних функција, кроз нове облике пољопривредних удружења. Стога у овим насељима постојећи капацитети задруга треба да се задрже у функцији села, с тим да им се додели нови садржај према исказаним заједничким потребама пољопривредних произвођача. Од привредних намена у њима се по правилу смештају: индустријски и прерађивачки погони, ветеринарска амбуланта, пијаца, пољопривредна апотека, специјализована продавница, бензинска пумпа. Од насељских функција налазе се: осмогодишња школа, месна канцеларија, амбуланта, апотека, банка, продавнице индустријских производа, гостионице, занатске радионице, дом културе, пошта, аутобуска станица. За ова насеља пожељан правац развоја је достизање статуса градских насеља, што поставља низ захтева опремања насеља и проширивања врста услуга.

Села са сеоским центром имају улогу да функционално обједињују околна примарна села у просторно организациону целину. Ипак, поједина насеља имају самостални карактер у мрежи насеља, али се издвајају као сеоски центар према броју становника и површини атара (преко 1000 становника и 2000-4000 ha пољопривредне површине). То се односи у првом реду на насеља Метовница и Шарбановац. Насеља Горњане и Лука која се издвајају као сеоски центри развијају функције за подручје свог атара, као и малих насеља Танда и Топла у њиховом окружењу. Од привредних функција у овим насељима се, по правилу, смештају објекти за примарну прераду пољопривредних производа, складишта пољопривредних производа, складишта репродукционог материјала, откупна места пољопривредних производа, занатске радионице и сл. Од друштвених функција насеља су углавном опремљена објектима јавних служби и основних услуга: месна заједница, дом културе, подручна школа, пошта, амбуланта, аутобуска станица, гостионица, продавнице мешовите робе. Даљи развој се види пре свега у реконструкцији објеката, као и понуди садржаја и подизању квалитета пружених услуга.

Примарна сеоска насеља, Бучје, Мали Кривељ, Танда и Топла, развијају само унутрашње функције везане за потребе становника самог насеља. Ово су насеља са малим бројем становника, углавном пољопривредног занимања. Међу овим селима, село Топла, које има мање од 100 становника и стални негативни демографски тренд, у наредном периоду вероватно ће се угасити као насеље, јер нема ни друштвених ни економских услова за даљу егзистенцију. Остале величинске категорије села ће се организовати у мрежи насеља тако да се сваком од насеља пруже оптимални услови егзистенције и развоја.

Промене које се очекују код сеоских насеља неће захватити подједнако сва насеља. За усмеравање процеса трансформације сеоских насеља имају се у виду следеће просторно-функционалне групе:

- приградска насеља која су у функционалном смислу део шире зоне града;
- насеља у којима преовлађују непољопривредне делатности, као што су она са доминантном улогом рударства или са доминантним туристичко-бањским функцијама;
- типична долињска и котлинска села са преовлађујућом ратарском производњом;
- села у брдско планинском подручју са преовлађујућом сточарском производњом; и
- појатарски реони као привремене или сталне насеобине.

Извесно је да ће се у наредном периоду даље смањивати број сеоског становништва и да ће уједно доћи до измена у социоекономској структури, тиме што ће се повећати учешће непољопривредног становништва. Ове промене ће бити брже у насељима која су функционално развијенија (центри заједнице села и приградска села), него у селима са сеоским центром или функционално неразвијеним категоријама као што су примарна сеоска насеља. Насеља која имају туристичке садржаје имају такође боље подстицаје за развој јер се у систему насеља двоструко везују, тиме што су поред основних заступљене и туристичке функције. Било да је туризам основна или допунска функција, за ова насеља би изостанак ове функције представљао проблем даље егзистенције. Развој сеоског туризма који се поставља као опција развоја готово

свих насеља у Општини подразумева да ће се у њима унапредити и проширити инфраструктурна опремљеност и побољшати квалитет услуга: енергетска мрежа, водовод, канализација, добра саобраћајна повезаност путевима са савременим коловозом, здравствене услуге, пошта, телефон, продавнице индустријске робе, гостионице и сл. Да би се то остварило, неопходно је да се насеобинске групације (засеоци, мала самостална насеља) организују око насељских центара, пре свега добром саобраћајном повезаношћу, а преко њих и са насељима вишег реда.

Организација насеља генерално се заснива на одређивању грађевинског подручја и претежне намене простора кроз шематске приказе уређења насеља. Грађевинска подручја примарних сеоских насеља и села са сеоским центром не захтевају битне измене у односу на затечено стање. Повећање грађевинских подручја предвиђа се код центара заједнице села и приградских села сходно очекиваном развоју функција и планираној инфраструктурној изградњи. У недостатку прогноза будућег привредног развоја на сеоском подручју, Просторним планом се осигурава могућност флексибилног коришћења простора унутар посебних површина за привредне намене као и у склопу зона мешовите намене. Изградња на плоднијим пољопривредним површинама је ограничена и везана за пољопривредну производњу, што одговара основном концепту да се ограничава ширење гарађевинских подручја насеља у корист заштите пољопривредног и шумског земљишта.

2.3. ПРЕСЕЉЕЊЕ СТАНОВНИШТВА ИЗ ЗОНЕ РУДАРСКИХ АКТИВНОСТИ

У периоду до 2021. године, пресељење становништва биће условљено планираним развојем површинских копова "Велики Кривељ" и "Церово". Процена је да у зонама утицаја ових копова живи око 50 домаћинстава. Могуће је, такође, пресељење дела домаћинстава из насеља Брезоник због утицаја постојећих и планираних рударских активности у том подручју. Проблематика пресељења домаћинстава биће детаљније обрађена у Просторном плану подручја посебне намене Борско-мајданпечког рударског басена и Плану генералне регулације за насеље Кривељ (КО Кривељ и делови суседних КО).

Просторним планом утврђују се следећи основни принципи пресељења становништва из зоне рударских активности:

- поштовање грађанских и политичких, економских и социјалних права грађана у току пресељења насеља у складу са међународним конвенцијама и националним законодавством;
- опремљеност нових насеља комуналном и социјалном инфраструктуром најмање на нивоу садашњих насеља;
- јасно дефинисање обавеза које преузимају РТБ Бор група и локална самоуправа, са гаранцијама за поштовање и спровођење преузетих обавеза;
- јасно дефинисање обавеза које преузима експроприсано домаћинство са гаранцијама за поштовање и спровођење преузетих обавеза;
- детаљна разрада опције организованог пресељења која ће бити понуђена домаћинствима у току спровођења програма пресељења (неопходно је обезбедити да и појединачна пресељења домаћинстава која изаберу накнаду за експроприсану имовину у новцу, буду плански усмеравана);
- подстицање организованог пресељења насеља или делова насеља;
- организација и уређење новог насеља према наслеђеним функционалним и социјалним вредностима старог насеља; измештање културног наслеђа, привредних и комуналних објеката, као и објеката јавних служби; комунално опремање новог насеља према савременим потребама пресељеног становништва и сл.;
- подстицање програма економског и социјалног развоја који ће садржати подршку запошљавању локалног становништва;
- благовремена разрада средњерочних и дугорочних програма/планова ширења копова и заузимања земљишта, како би се предупредила изградња на правцима ширења копова,

елиминисали трошкови и други проблеми поновног расељавања или измештања домаћинстава у тек насељеним зонама; и

- подстицање диверзификације производних и услужних активности, ради унапређења економског, социјалног и културног развоја и обезбеђења задовољавајућег квалитета животне средине.

Досадашња истраживања и планска пракса указују да је потребно дефинисати модалитете пресељења становништва и насеља у циљу ефикасније имплементације планских решења, као и заштите интереса локалног становништва. Неопходно је континуирано и потпуно информисање становништва о условима пресељења.

Постоје два основна **модалитета** пресељења.

- 1) **Самостално пресељење.** Експроприсаним домаћинствима исплаћује се накнада у новцу за пољопривредно земљиште и за објекте домаћинства. Ова опција изискује најмање ангажмана од стране корисника експропријације и подразумева: пресељавање у неко од постојећих насеља (куповина куће или стана или изградња објекта у својој регији). Ова опција носи одређени број потенцијално штетних последица: интензивирање спонтане изградње на урбанистички неуређеним и комунално неопремљеним теренима, за које не постоје урбанистички планови и који, најчешће, нису ни предвиђени за изградњу; диспергована изградња нових стамбених објеката и окућница, будући да ће експроприсани власници куповати ново пољопривредно земљиште на локацијама где цене буду повољне и сразмерне висини добијене накнаде; извесно је да ће таква нова изградња бити без урбанистичке и грађевинске дозволе и на комунално неопремљеним подручјима; такав начин изградње и насељавања је неповољан и за остваривање минималног комуналног опремања и организовање јавних служби и других активности и услуга; настављање процеса деаграризације и притисак расељених домаћинстава на радна места у градским насељима; и повећање активности у сектору сиве економије, због немогућности запошљавања у формалном сектору.
- 2) **Организовано пресељење** у зоне изграђених/формираних насеља, са обезбеђивањем грађевинске парцеле/окућнице у замену за експроприсано грађевинско земљиште, може имати две подваријанте: (1) са изградњом стамбеног и помоћних објеката – ова подваријанта обавезује корисника експропријације да прибави грађевинско земљиште, да га комунално опреми, изгради одговарајуће објекте комуналне и социјалне инфраструктуре, изгради стамбене објекте и да овако изграђене објекте да у власништво грађанима у замену за њихово земљиште и некретнине; и (2) без изградње стамбеног објекта – за разлику од претходне, ова подваријанта је реалнија јер не предвиђа да корисник експропријације организује изградњу нових стамбених и пољопривредних објеката за пресељена домаћинства.

Као форма организованог пресељења може се предвидети и понуда парцела за изградњу у оквиру формираних насеља, које експроприсана домаћинства могу купити по тржишним ценама од корисника експропријације. Оваквом понудом уређених/опремљених парцела за изградњу уважавају се два важна интереса: јавни интерес који се огледа у организованом пресељавању и смањивању спонтаног и диспергованог насељавања; и појединачне интересе експроприсаних домаћинстава да се населе у уређене зоне, са обезбеђеном комуналном опремом, формираним јавним службама и знатно бољим квалитетом живљења него што би то био случај када би насељавање било неорганизовано и спонтано.

Специфичне форме организованог пресељења су: (1) организовано пресељење пољопривредних домаћинстава и (2) програми пресељавања за домаћинства са посебним потребама.

Организовано пресељење пољопривредних домаћинстава подразумева могућност обезбеђења пољопривредног земљишта, директном куповином од власника или давањем у закуп пољопривредног земљишта у државној својини експроприсаним власницима који намеравају да се баве пољопривредном производњом. Ова опција подразумева да корисник

експропријације благовремено откупи пољопривредно земљиште од приватних власника, или да обезбеди право коришћења пољопривредног земљишта у државној својини.

Програми пресељавања за домаћинства са посебним потребама подразумевају специфична решења за домаћинства која нису способна или довољно припремљена да сама организују своје пресељење и изградњу нове куће. Таквим домаћинствима је могуће понудити различите опције из тзв. "социјалног програма" за пресељење (претпоставка је да има старачких домаћинстава, са или без наследника, која би прихватила да добију стан у власништву или на доживотно коришћење, или, пак, доживотан смештај у дому за стара лица, или неки други облик гарантованог доживотног обезбеђења и старања уз компензацију за своју имовину).

2.4. ЈАВНЕ СЛУЖБЕ

На подручју Општине постоје значајни ресурси за организовање активности и услуга у области социјалног развоја – јавно земљиште и објекти у јавном власништву (државе и локалне самоуправе), које је неопходно задржати, забраном продаје и промене намене ових објеката. Од интереса за организовање широког спектра услуга у области социјалне заштите, бриге о деце и сл., је да се садашњи објекти месних заједница и други објекти у власништву Општине и даље задрже за ове и сличне намене, а да се утврде модалитети њиховог ефикаснијег коришћења и одржавања, давањем у закуп за организовање непрофитних активности од интереса за квалитет свакодневног живота грађана.

На општинском нивоу потребно је утврдити минималне, односно обавезујуће стандарде за основне услуге од јавног интереса (предшколске установе, обавезно образовање, примарна и превентивна здравствена заштита, дневни боравци за старе и лица са додатним потребама, основна културна инфраструктура, инфраструктура намењена игри и окупљању деце и младих).

Основно стратешко опредељење јесте стварање услова за побољшање просторне доступности и обезбеђење подједнаких шанси у коришћењу услуга јавних интереса, што омогућава јачање друштвене кохезије и развој социјалног капитала заједнице. У томе смислу, неопходна је разрада модалитета прилагођених локалним специфичностима. Поред постојећих објеката јавних служби, успостављање и развијање мобилних услуга (приближавање услуге месту становања - "услуга ка кориснику") је основ за побољшање доступности услуга од јавног интереса, нарочито за становнике у слабије опремљеним насељима. Мобилне услуге и службе могу да покрију велики спектар услуга у основном образовању, превентивној и примарној здравственој заштити, социјалној заштити, програмима доквалификације и преквалификације, култури и другим областима. Мобилне услуге обухватају возило са одговарајућом уграђеном опремом и мобилне екипе (мобилна стоматолошка ординација, мобилна лабораторија, мобилна библиотека, мобилна учионица са компјутерском опремом и интернетом, мобилни вртић) које периодично (једном недељно, двонедељно, месечно) долазе у насеље и раде у објектима у сеоском насељу. У том смислу, свако насеље би за потребе обављања ових активности требало да има одговарајући објекат. Ти објекти могу да буду организовани као мали мултифункционални центри у којима се могу обављати различите активности (поменуте мобилне услуге, активности локалних организација цивилног друштва, програми за локално становиштво и др.). У свим селима постоје домови културе, већина је квалитетно грађена, а значајан број се и сада користи и може се користити као мултифункционални центри.

Предшколско образовање и васпитање деце се помера из сектора социјалне заштите ка сектору образовања. Начела једнаких шанси у образовању упућују на непрекидно повећање обухвата предшколског контингента овим видом образовања и васпитања. Због недовољног капацитета постојећих установа у граду у односу на потребе, као и због очекиваног повећања обухвата деце предшколског узраста, потребна је доградња постојећих или изградња нових објеката. Потребни капацитети предшколских установа могу се повећати и дугорочним закупом приватних објеката, подстицањем ангажовања приватног сектора и његовим умрежавањем и

приступом јавним фондовима. Важно је ослонити се на модалитете организације предшколских установа које не захтевају већа инвестициона улагања (законско регулисање дугорочног закупа, смањивање пореских стопа за издавање у закуп објеката/простора намењених јавним потребама, коришћење монтажних објеката, формирање мобилних вртића итд.).

Процена је да ће на подручју Општине до 2021.године контингент 0-6 година старости бројати између 2.500 и 2.800 деце (у општинском центру између 2.000 и 2.200). Рачунајући са потпуним обухватом деце предшколског узраста изузев деце до једне године старости (око 15%), процењује се да до 2021. године треба обезбедити простор за смештај од око 2.100 до 2.400 деце. Користећи норматив од 6,5 m² изграђеног простора по детету треба обезбедити између 13.650 и 15.600 m² изграђеног простора, односно између 42.000 и 48.000 m² слободног простора (20 m² по детету).

Према подацима из предшколске установе, исказана је потреба за додатним капацитетима ради смештаја деце из МЗ "Нови градски центар", МЗ "Слога" и МЗ "Младост". За смештај ове деце неопходно је отворити нови вртић на локацији Нови градски центар. Такође, исказане су и потребе становника из насеља Злот за организовање предшколске установе за узрасну групу од три до пет година. За ове потребе одговарајући простор се може обезбедити у оквиру адаптације Дома културе.

Проширење мреже објеката треба усмеравати и на центре заједнице насеља, а потребни капацитети могу се обезбедити коришћењем вишкова простора у основним школама или другим јавним објектима. За сву децу из удаљених подручја обавеза је увођење организованог превоза. У систему мобилних служби треба подржати формирање мобилних, путујућих дечијих вртића који једном или два пута недељно раде са децом у сеоским насељима са малим бројем деце. У свим облицима организовања треба обезбедити услове (посебне програме) за укључивање деце са посебним потребама уз обезбеђивање специјализованог превоза, као и ромске деце. Радно време предшколских установа прилагођавати и усклађивати са радним временом и потребама родитеља.

Мрежа **основних школа** (осморазредних и четвороразредних) је веома разуђена. Истовремено, просторна дистрибуција школа и школског простора није у корелацији са садашњим и очекиваним променама у контингенту деце основношколског узраста. Школе у општинском центру, углавном, имају исподпросечне површине по детету, али су комунално/инфраструктурно боље опремљене, док школе у селима имају надпросечне капацитете у погледу површина, а субстандардну комуналну опремљеност.

И поред тога што Општина обезбеђује субвенције за превоз ученика, присутни су проблеми усклађивања јавног превоза са радним временом школе и његовог функционисања у зимским условима. Не постоји интернат за децу која похађају основну школу, тако да је изражен проблем просторне доступности уситњене мреже школа.

Основне школе у Бору раде у две смене, због недовољних капацитета. Треба очекивати да ће се у склопу настојања ка европским интеграцијама прихватити и европски стандарди у погледу радног времена основних школа и да ће се настојати на организовању рада школа у једној смени, у режиму целодневне наставе и/или наставе са продуженим боравком. Применом овог стандарда, а у укључујући и могућност продужетка трајања обавезног образовања на 10 или 12 година, биће потребно повећање школског простора у општинском центру. Процена је да ће у Бору, 2021. године, основношколски контингент бројати између 2.700 и 3.100 деце. Рачунајући са нормативима од 8 m² (БГП) по ученику до краја планског периода треба обезбедити између 21.600 и 24.800 m² школског простора. За наведени контингент деце пожељно је да се обезбеди и одговарајући школски комплекс, који рачунат по 25 m² по ученику достиже између 6,8 и 7,8 ha.

Специфични проблеми основног образовања у осморазредним и четвороразредним школама у сеоским насељима су мали број ученика, углавном подстандарни услови у погледу опремљености објеката и организација наставе у комбинованим одељењима. Уједначавање и

побољшање услова школовања у истуреним четвороразредним школама може се постићи комбиновањем различитих метода: 1) унапређење матичне/подручне осморазредне школе (доградња, реконструкција, обнова) уз обавезно организовање специјализованог ђачког превоза за ученике који живе на удаљености већој од 2-4 km, у зависности од конфигурације терена и безбедности пешачког кретања, (могућа опција је и организовање интернатског смештаја), и 2) задржавање постојеће схеме подручних школа/истурених одељења са увођењем нових програма којима би се побољшао квалитет наставе у овим школама, као што је увођење мобилних наставних екипа које би биле специјализоване за поједине програме и тиме обезбедиле деци у овим школама нове облике наставе и знања која су приступачна деци из матичних школа, осмишљеним екскурзијама и програмираним вишенедељним боравком ученика у другим школама итд.

Просторе основних школа, по потреби активирати и за друге компатибилне активности (школски туризам, еколошке школе, истраживачке акције и сл.), као и активности од интереса за унапређење социјалног и културног живота у насељу. То је нарочито значајно за мања насеља, као и за подручја у којима недостају простор/објекти за организацију других услуга (предшколска настава, организовање центара континуираног учења и преквалификације, односно доквалификације и других активности усмерених на побољшање нивоа образовања и радне компетенције становника, дневни боравак за старе, активности организација цивилног друштва, простори за окупљање омладине, за гостовања и културне активности и др.).

Мрежу објеката основних и **средњих школа** треба посматрати као јединствену целину на нивоу Општине, а условне "вишкове простора" у појединим школама искористити за организовање предшколске наставе, продуженог боравака и целодневне наставе, формирање дневних боравака за децу са додатним потребама, организовање центара континуираног учења и преквалификације, односно доквалификације и других активности усмерених на побољшање нивоа образовања и радне компетенције грађана.

Приоритет има повећање обухвата контингента средњошколским образовањем на 80%, а перспективно треба рачунати на потпуни обухват генерација 15 до 18 година средњим образовањем. Процењује се да ће до краја планског периода на подручју Општине контингент лица 15-18 година старости бројати око 2.400 лица. С обзиром на интенције у Европској Унији за увођење средњег образовања као обавезног вида образовања, цео овај контингент треба узети у обзир за планирање потреба средњешколског образовања. У односу на стање 2012/2013 школске године, када је средњошколским образовањем било обухваћено 1.694 ученика (где свакако има и ученика са стране тј. других општина) до краја планског периода формираће се додатни контингент од око 900 ученика само са подручја Општине. Постојећи школски простор није довољан да прихвати контингент ове деце. У реконструкцији и доградњи примењивати стандард од 8 m² школског простора по ученику и 20 m² отвореног простора.

Развој образовања до 2021. године треба да прати организовање комплементарних садржаја. Овде се пре свега мисли на смештај ученика. У Бору нема ђачки/ученички дом или интерната у оквиру средњих школа, за смештај средњошколаца користе се капацитети Студентског центра (смештено око 40 ученика). У овом центру у току је реализација пројекта проширења капацитета (повећање лежаја за 70). Недостатак потребних капацитета могуће је решавати и на друге начине – умрежавањем понуда приватног смештаја, кампус системи организовања средњег и високог образовања и сл.

У домену **високог образовања** опредељење је обезбеђење подршке стручним потенцијалима у области универзитетског образовања и научно-истраживачких капацитета организовањем и давањем на коришћење/дугогодишњи закуп расположивих објеката и парцела за универзитетске кампусе и друге погодне форме за ефикасно организовање и функционисање активности универзитетског образовања и научног рада. Могуће је отварање нових високошколских установа комерцијалног типа. Недостатак простора за смештај студената може се решавати партнерским односом и подстицањем (пореске олакшице и сл.) станодавцима да издају станове студентима по повољнијим условима.

Виши квалитет **здравствене заштите** и обезбеђивање правичног и једнаког приступа за све становнике Општине подразумева прилагођавање рада здравствених служби потребама и специфичностима локалних средина. Будући да већина сеоских насеља нема активну амбуланту, а имајући у виду и релативно висок удео старачких домаћинстава, као и других осетљивих група, за повећаним потребама за лекарским услугама, локална управа може да стимулише отварање приватних амбуланти које би биле у саставу дома здравља, а део средстава да остварује из јавних фондова намењених примарној здравственој заштити. Очекује се да ће надлежно министарство имати у виду слабу доступност услуга примарне здравствене заштите грађанима у сеоским насељима, те да ће се решења тражити и у укључивању приватне лекарске службе у овај сектор.

Такође, обезбеђивање веће доступности услуга примарне здравствене заштите становништву на руралном подручју укључује и организовање мобилних здравствених тимова – формирање мултидисциплинарних тимова повезивањем примарне здравствене заштите (дом здравља) са институцијама социјалне заштите (центар за социјални рад) и апотекарске установе.

У *Стратегији одрживог развоја општине Бор 2011-2021. година* наведено је и оснивање болнице на точковима са путујућом апотеком и унапређење рада постојећих амбуланти у селима, а у *Стратешком плану за социјалну политику општине Бор 2008-2012* указује се на недостајуће услуге у области здравствене заштите. Међу услугама које захтевају одговарајуће просторне ресурсе, али и одговарајућу просторну дистрибуцију и доступност, наводе се: саветовалиште за болести зависности са програмом примарне превенције, клуб(ови) за подршку особама са сметњама у развоју, развојно саветовалиште са услугама и програмима за особе са инвалидитетом, услуге и програми за ромску популацију, мобилни тимови за рад на терену, нарочито са старим и угроженим у сеоским срединама, активности и услуге у области превенције ради предупређивања потреба за болничким и институционализованим услугама – прихватне станице и прелазне куће по завршетку болничког лечења до повратка у породицу и др.

Општа оријентација у реформи **социјалне заштите** је успостављање мреже ванинституционалних облика заштите и развој превентивних и комплементарних програма усмерених на корисника, који доприносе већој заштити и бољем квалитету живота посебно осетљивих друштвених група и појединаца и подржавају живот у заједници. Подстицање форме нестационарних и неинституционализованих облика социјалне заштите има значајне предности у односу на стационарне форме и институционализацију. При томе, важно је активности/услуге социјалне заштите организовати на малим гравитационим подручјима од места становања, односно у локалним заједницама (месна заједница), укључујући и организовање мањих смештајних капацитета за временски краткотрајне боравке (викенд и сл.) и дневне боравке (деца са посебним потребама и развојним сметњама, старији чланови породице и сл.). Такође, ови простори могу да приме и друге функције, као што је припрема хране/обеда по субвенционираним ценама, пружање одређених врста услуга по непрофитним/некомерцијалним ценама. Могуће је и ангажовање волонтерског рада различитих генерација и подстицање различитих видова интергенерацијске и унутаргенерацијске комуникације, солидарности и подршке.

Важан сегмент у организовању социјалних услуга је и ширење различитих облика подршке организацијама цивилног друштва. Активности организација цивилног друштва у организовању појединих облика социјалне подршке (пројекат сигурна кућа, заштита од насиља у породици, дневни боравци за старе и лица са додатним потребама, кућна нега и сл.) треба подржати, нарочито у обезбеђењу просторних услова (субвенционисане закупнине и сл.).

У циљу рационализације, поједине услуге (збрињавање самохраних родитеља, привремено збрињавање породица са социјалним потребама и др.) могуће је организовати и на међуопштинском нивоу.

Локална управа у сарадњи са приватним сектором може да понуди различите модалитете смештаја, заштите и бриге пензионерима и старим лицима (заједнице становања старих људи, модификовани типови домова за старе, форме доживотног издржавања уз контролу и

супервизију надлежних служби и специјализованих организација, економски одрживе мобилне екипе које раде на непрофитној основи). Пожељно је да дом за старе буде у близини здравствених установа.

У домену **културе** рачуна се на увођење нових механизма и организационих форми културне политике и стварање кохерентног система који ће уравнотежити приватне и јавне иницијативе и омогућити интерсекторску сарадњу. Очување културног идентитета и диверзитета подручја Општине оствариће се преко локалних и регионалних програма развоја културе и интегрисањем културно-образовних и других интерсекторских програма. Припрема и остваривање ових програма захтева и рехабилитацију, умрежавање и модернизовање постојећих установа културе, повећање њихове доступности, као и активно укључивање приватног и непрофитног сектора. У том смислу у развоју културних делатности приоритним се сматра употпуњавање мреже објеката за културне активности и реконструкција, уређење и адекватно одржавање објеката културе у граду и домова културе у сеоским насељима.

У мрежи **спортско-рекреативних објеката** на подручју Општине треба повећати квалитет и опремљеност појединих објеката и спортских терена, претежно на руралном подручју. Евидентна је занемареност спортских и рекреативних активности које чине темељ здравих стилова живота код готово свих генерација грађана: предшколске деце, ученика основних и средњих школа, студената и одраслих грађана. У том смислу потребно је усмеравати инвестиције планиране за спорт и рекреацију ка школском спорту и опремању простора у оквиру школских објеката, као и подршка месним заједницама и удружењима грађана да активирају и одржавају отворене просторе за спортске активности.

Очекивано повећање целодневне наставе у основним школама, ширење праксе продуженог боравка и прелазак школа на рад у једној смени, створиће услове да школе (основне и средње) постепено постану централна спортско-рекреативна институција у којој се могу организовати усклађени програми за ученике и родитеље, у комбинованом непрофитном и самофинансирајућем моделу и у партнерству локалне власти, организација цивилног друштва и школских управа. Унапређење услова за рекреацију становништва треба подржати и формирањем рекреативних и спортско-рекреативних садржаја у центрима заједница насеља и сеоским центрима. Такође, објекте школа у селима треба укључити у школски и сличне видове туризма (еколошке школе, истраживачке секције, смештај планинара и сл.).

3. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ ПРИВРЕДНИХ ДЕЛАТНОСТИ

3.1. ЕКСПЛОАТАЦИЈА И ПРЕРАДА РУДЕ БАКРА

Развојна политика Борског рударског басена⁶ базира се на принципима одрживог развоја и обухвата три аспекта:

1) економски

- обезбеђење одговарајућег дугорочног економског окружења за истраживање и рударске активности како би се обезбедила експлоатација и прерада минералних сировина;
- заштита ресурса минералних сировина кроз планирање коришћења земљишта за сигурну будућу доступност и експлоатацију;
- развој нових технологија у циљу већег (максималног) искоришћења минералних сировина и то у свим фазама од истраживања, преко експлоатације до испоруке потрошачима; и
- промовисање енергетске ефикасности;

2) социјални

- промовисање суштинског доприноса експлоатације минералних сировина друштву;

⁶ Извор: Основе управљања минералним сировинама Србије, РГФ, 2010.

- промовисање транспарентности рударско-металуршког сектора (од локалног до националног нивоа), како би се дала подршка јасним и правовремено донетим одлукама у области истраживања, експлоатације и прераде;

- промовисање корпоративне одговорности рударског сектора; и

3) аспект животне средине:

- еколошко чишћење и санација животне средине;
- високо "хватање" сумпора од 98% (у односу на садашњих 40-50%);
- обезбеђење контроле прихватљивог нивоа ризика негативних утицаја на животну средину од рударства;
- очување земљишта кроз рекултивацију и праксу континуалног мониторинга; и
- истраживање и развој еколошких рударских метода (од почетка до краја експлоатације), ефикасног коришћења материјала, замене, рециклаже и коришћења најбољих расположивих техника.

У наредном периоду, поред примарне производње бакра, очекује се и знатнији развој рециклаже индустријских метала и комуналног отпада с обзиром да је она стратешки циљ локалног развоја (Стратегија локалног одрживог развоја општине Бор 2011-2021). То захтева израду студија друштвено-економске оправданости, као и спровођење адекватних планских, пројектних, евалуацијских процедура и мониторинга оваквих садржаја.

Развој рударства и прераде бакра на подручју општине Бор дефинитивно ће бити утврђени Просторним планом подручја посебне намене Борско-мајданпечког рударског басена, до чијег доношења ће се спроводити планска опредељења и решења овог просторног плана.

Стратешки дугорочни развој РТБ Бор групе је кључна детерминанта будућег развоја привреде општине Бор. Развој комплекса подразумева нове крупне инвестиционе захвате у капиталне рударске, металуршке, прерађивачке, инфраструктурне и друге капацитете РТБ, као окосницу развоја и просторне организације на подручју Општине. Претпоставке развоја рударства и обојене металургије заснивају се на: тренду високих цена бакра на светском тржишту; расту тражње на светском тржишту бакра и производа (просечно 4% годишње); створеним рударско-прерађивачким, инфраструктурним капацитетима, кадру и институцијама, природним ресурсима руда бакра у борској општини и др.; додељеним правима за истраживања и експлоатацију лежишта на Црном Врху и осталом подручју; оценама да, иако у околним државама постоји суфицит концентрата бакра, истовремено, постоји дефицит прерађивачких (топионичких) капацитета (у Европи је присутан суфицит топионичких погона и дефицит руда бакра); одлуци РС о укидању царина на извоз бакра и производа у САД (2005. године); прописима ЕУ који налажу да минимум 51% производа који се извозе у ЕУ садрже домаће компоненте, да би производи (бакра) добили потврду о пореклу; обавезности примене регулативе о заштити животне средине базиране на директивама ЕУ (EIA, SEA, IPPC, ETS (до 2016.године), CCS и др.), као и на изгледном усвајању инструмента забране или ограничавања емисије живе (UNEP) до почетка 2013. године.

Рударење од више од једног века у Борској металогенетској зони има за последицу велику количину одбачених сировина које су у датом тренутку третиране као јаловина. У садашњим условима због повољних тржишних услова, могуће је на адекватан начин ревалоризовати корисне компоненте из таквих сировина и створити додатни профит компанији. Сировине које би биле интересантне за хидрометалуршко добијање бакра на бази тренутно расположивих података налазе се на локацијама:

- оксидна руда бакра у лежишту Краку Бугареску, Церово - Цементација 3 и 4;
- откривка површинског копа Церово - Цементација 1;
- одлагалиште јаловине старог површинског копа Бор (Високи и Северни планир);
- старо Борско флотацијско јаловиште; и
- одлагалиште јаловине површинског копа Јужни ревер у Мајданпеку (депонија лимонита Бугарски поток и Чока Мускал).

Компанија РТБ Бор група је захваљујући подршци Владе Републике Србије, покренула нову развојно-инвестициону фазу у рударству и металургији повећањем капацитета производње руде, добијањем концентрата бакра и увођењем нове технологије металуршке прераде бакра, која треба да буде окончана крајем 2013. и почетком 2014. године (уз могуће кашњење од 1-2 године). Пројектом "Реконструкција Топионице бакра и изградња Фабрике сумпорне киселине" и студијом EIA Study – New Smelter and Sulphuric Acid Plant Project, University of Belgrade, Faculty of Metallurgy, 2010., предвиђа се модернизација и реконструкција Топионице бакра и изградња Фабрике сумпорне киселине у оквиру постојећег комплекса у граду Бору, који ће се реализовати до 2014. године⁷. Планирана улагања се односе на комплекс концентратора из добијеног концентрата и производњу блистер бакарних производа, сумпорне киселине и других производа за извоз. Укупан производни капацитет Топионице биће око 80.000 t бакра и прерада око 400.000 t концентрата, углавном из сопствене производње РТБ Бор групе. Овом фазом обухваћен је и део еколошких пројеката према "Bor Regional Development Project" за изградњу постројења за третман шљаке и постројења за пречишћавање отпадних вода.

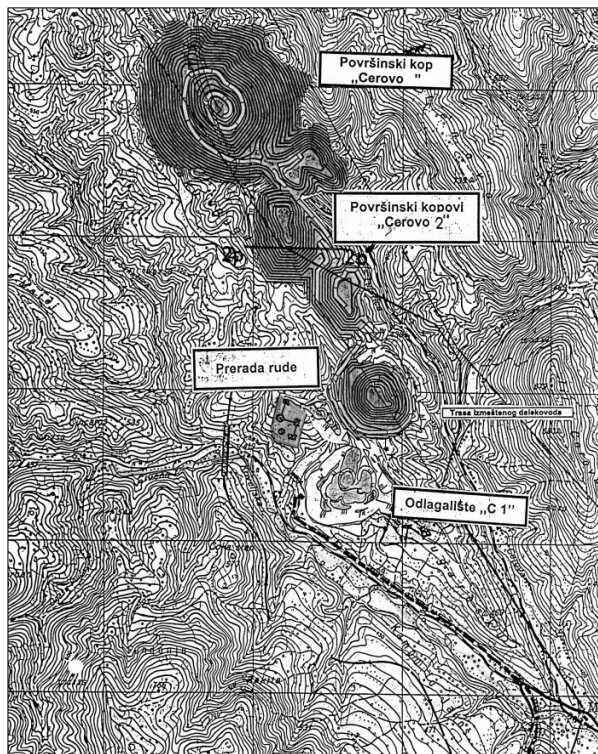
Према Бизнис плану за производњу бакра за период 2011-2021. године (РТБ Бор група, 2011) у периоду 2011-2021. године планира се просечна годишња производња 65 мил. t ископина, 726.115 t катодног бакра, 16.679 kg злата и 95.500 kg сребра, 3.321.475 t сумпорне киселине, уз пратеће ретке метале који нису посебно билансирани. Процењује се да ће се број запослених у РТБ Бор групи до 2021. задржати на нивоу из 2011. године – 4.726 радника (са РБМ). Предвиђено је да РТБ Бор група уведе у свим производним фазама, а нарочито у металургији, еколошки високо захтеван и безбедан технолошки процес који је усаглашен са свим еколошким нормама Србије и ЕУ.

Дугорочни развој РТБ Бор групе до 2021.године у области рударске производње бакра базира се на интензивном расту експлоатације руде бакра: 1) површинском експлоатацијом на лежиштима "Велики Кривељ" и "Церово" (Краку Бугареску), као и јамском експлоатацијом из постојећих мањих рудних тела са већим садржајем бакра, злата и пратећих метала, 2) будућом подземном експлоатацијом лежишта "Борска река" и 3) применом нових технологија у рударству и металургији. Производња бакра из шљаке биће обустављена после 2013.године.

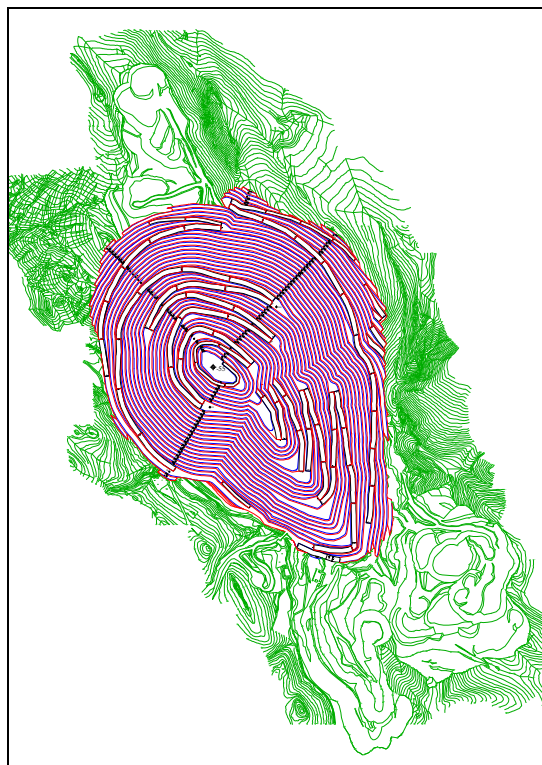
Физички обим производње рудника "Велики Кривељ" се пројектује на 10,6 милиона t руде годишње. Измене у погону ради повећања капацитета прераде нису завршене до краја тако да су потребна додатна инвестициона улагања како би капацитет прераде у погону Флотација Велики Кривељ достигао пројектовани обим производње.

Пројекција производње руде бакра у I фази реактивираниог рудника "Церово" (лежишта Церово 1 и Церово 2, Церово примарно и Дренова) је око 2,5 мил. t, а у II фази 5,5 мил. t годишње. У "Церову" се планира ревитализација постојећих погона и изградња новог хидротранспорта до кривељске флотације за пуни капацитет рудника од 5,5 милиона тона руде годишње (скица 2). Планирана је прерада руде у Флотацији В. Кривељ, без измештања пруге и железничког моста до 2021.године. Предуслов активирања је израда и имплементација пројекта заштите животне средине на изградњи система заштите водотока, земље и ваздуха од штетног утицаја површинске експлоатације и успостављање мониторинга заштите животне средине, који обухвата следеће целине: заштиту реке Ваља Маре, заштиту реке Церова и заштиту земље изградњом новог хидротранспорта пулпе од рудника Церово до флотације Велики Кривељ.

7 Све процене стручних извора (ISCG, Aurubis, радови на интернационалној конференцији о бакру у Хамбургу, 2010.) указују да је на подручју Европе присутан суфицит топионичких капацитета. Међутим, на подручју Бора ради се о модернизацији постојеће топионице уз проширење њених капацитета.



Скица 2. Развој површинске експлоатације у зони Церова



Скица 3. Развој површинског копа "Велики Кривељ"

Извор: Јенић Д.: "Стратешки програм развоја површинске и подземне експлоатације у РТБ-Бор", саветовање "Програми стратегије управљања минералним ресурсима Републике Србије", Златибор 15-17 јун 2011.

Повећање капацитета производње на површинском копу "Велики Кривељ" на 10,6 милиона тона руде годишње условљено је проширењем границе према селу Велики Кривељ (скица 3).

Припремне активности обухватају:

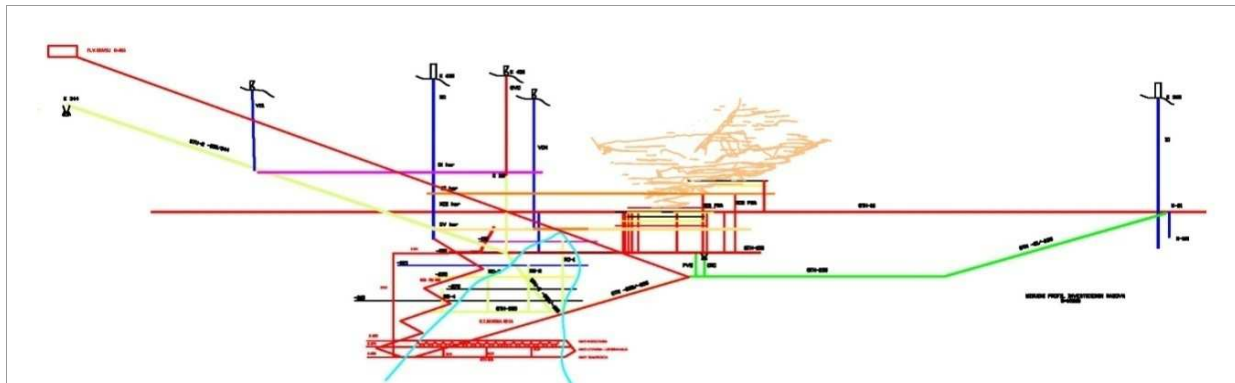
- корекцију постојећих граница санитарне и мониторинг зоне овим просторним планом, до доношења Просторног плана подручја посебне намене Борско-мајданпечког рударског басена;
- мониторинг заштите животне средине, односно, мониторинг сеизмичког утицаја минирања на околне објекте у руднику бакра "Велики Кривељ";
- пројекат заштите Кривељске реке од рудничких вода са копа, Сарака потока и рудничких вода из јаме и изградња објеката система заштите;
- пројекат и изградњу система заштите од аеро загађења од прашине са брана флотацијског јаловишта Велики Кривељ; и
- пројекат одлагања раскривке и флотацијске јаловине у откопани простор старог борског копа, којим РТБ Бор улази у активну санацију, рекултивацију и ремедијацију зоне старих радова.

У Јами се припрема масовнија производња након отпочињања откопавања виших делова лежишта "Борска река" у 2015. години. У лежишту "Борска река" геолошке резерве руда су преко 1 милијарде t руде, преко 5,5 милиона t бакра, са пратећим елементима (злато, сребро, молибден, сумпор и др.). Билансне резерве су укупно око 320 мил. t руде са 0,50% бакра, 0,204 g/t злата и 35,89 g/t молибдена. Постоји интерес страних компанија за заједничко улагање у рудник "Борска река", као и за заједничко инвестирање у истраживање нових рудних налазишта у оквиру постојећих басенских експлоатационих поља и то применом методе откопавања блок-кејвинг методом (block saving method), посебно на постојећим рудним лежиштима "Церово", "Чока Марин" и "Борска река", као и на подручјима око њих (Графикон 8).

Површински коп у Бору био је један од највећих рудника бакра у Европи површине од око 250 ha, дубине око 420 m, укупне запремине откопаног простора од 237 милиона кубних метара, те представља идеално решење за одлагање откривке и флотацијске јаловине. Панирано је да се

сва јаловина копа "Велики Кривељ" одложи у борски коп у наредних 20 година, тако да одлага-лиште добије коначан облик некадашњег рељефа тог простора.

Графикон 8. Могућа схема експлоатације лежишта "Борска река"



Извор: Јенић Д.: "Стратешки програм развоја површинске и подземне експлоатације у РТБ-Бор", Саветовање "Програми стратегије управљања минералним ресурсима Републике Србије", Златибор 15-17. јун 2011.

Рудник и прерада кварцног пешчара у Доњој Белој Реци, приватизован 2011., планира интензивни раст експлоатације и прераде равне руде пешчара у наредних 20 година. У периоду 2012-2021. године планира се вађење 6,8 мил. t ископине са 4,5 мил. t равне руде. Улагањем у планирану производњу овај рудник и прерада би могли да постану највећа сировинска база кварцног стакларског песка у региону југоисточне Европе. Према проценама, овакав развој комплекса могао би да привуче произвођаче равнoг стакла на подручје борске општине. **Фабрика креча "Заграђе" у Доњој Белој Реци** планира интензивну експлоатацију креча на експлоатационом пољу које омогућава производњу за 20 година. Развој ових капацитета подразумева примену активне политике и мера заштите животне средине.

3.2. ИНДУСТРИЈА, МСП, УСЛУГЕ

Планирани размештај привредних структура на подручју општине Бор заснива се на обезбеђењу доступности лежиштима руда бакра, уважавању еколошко-просторних ограничења, постојећој просторној структури производних капацитета, предложеним критеријумима за избор и усмеравање размештаја производних и услужних капацитета.

Основни елементи будуће **просторне организације привреде** су:

- Бор као полифункционални регионални центар и рударско-индустријски центар; и
- сеоска насеља која имају привредне садржаје, рударске капацитете и економски потенцијал за неке врсте производње и услуга.

И у наредном периоду предвиђа се да Бор као полифункционални (и рударско-индустријски) центар средње величине, буде окосница развоја Борског округа и Источне Србије. Најзначајнији елементи просторне структуре производних делатности у будућем периоду су крупни рударско-металуршки и индустријски капацитети РТБ Бор групе.

Потребе нових производних капацитета и МСП за локацијама биће реализоване на следећи начин: 1) заузимањем нових површина за интензивирање експлоатације руда бакра, изградње нових коридора за транспортну инфраструктуру и пратећих садржаја; 2) коришћењем локација у постојећим и планираним привредно-индустријским зонама Бора; 3) дисперзијом и смештајем малих производних и услужних садржаја (локационо флексибилних, радно-интензивних грана и услужних делатности) обезбеђењем засебних инфраструктурно опремљених локација у Бору и у сеоским насељима у којима је испољен интерес за развој МСП; 4) изградњом микро погона у оквиру постојећег стамбеног ткива сеоских насеља, уз поштовање правила изградње и уређења простора и услова заштите животне средине; и 5) активирањем и побољшањем инфраструктурне

опремљености напуштених објеката (нпр. сушара, откупних станица, производних хала, складишта и др.-браунфилд локалитета).

3.3. ПРОСТОРНИ РАЗМЕШТАЈ ПРИВРЕДНИХ АКТИВНОСТИ

1) Рударско-металуршка зона у рубном појасу општинског центра Бор

Постојећа рударско-металуршка зона, површине око 527,5 ха у северо-источном делу Бора је кључни елемент у просторно-функционалној структури Општине, урбаног центра Бор и борског басена. У зони су лоцирани крупни рударско-металуршки капацитети РТБ Бор групе (Површински коп "Бор" - сада одлагалиште јаловине, планири, Флотација "Бор", Топионица и рафинација бакра, јаловишта, индустријски круг, подземна експлоатација "Јама" са сервисним и извозним окнима, складишта и др.). Зона располаже ресурсима руде бакра и крупним производним, топионичарским и прерађивачким капацитетима. Функционално је повезана са рударском зоном Великог Кривеља, с обзиром да се суви концентрат бакра из флотације В. Кривељ транспортује у топионичку прераду РТБ ТИР. За планирану реконструкцију Топионице (или изградњу нове Топионице) и изградњу нове Фабрике сумпорне киселине до 2014. године, на локацији постојећег комплекса, добијена је локацијска дозвола од надлежног министарства децембра 2010. године (иако за овај комплекс не постоји релевантан плански документ). У планском периоду предвиђа се инфраструктурно опремање дела зоне недостајућом мрежом и објектима (постројење за пречишћавање отпадних вода, изградња/проширење терминала/паркинга за механизацију, уређење паркинг простора за путничка возила, уређење површина, и друго), обезбеђивање тампон зоне зеленила према централним урбаним функцијама и наменама, преуређење девастираних и напуштених објеката, као и потенцијални пратећи садржаји (складишта, одржавање, логистичке и пословне услуге и др.). Смештај наведених активности и садржаја на овом локалитету условљава се стриктном применом урбанистичко-техничких услова, строгих еколошких и других стандарда. Императив је примена активних мера заштите животне средине у складу са новим системом стандарда, санација еколошких проблема, ремедијација и чишћење Борске реке, уређења ширег окружења и др.

2) Рударско-производна зона "Велики Кривељ" и "Церово"

Рударско-производна зона "Велики Кривељ" поклапа се са лежиштем руда бакра на том подручју, на удаљености око 7 km северно од Бора. Зона је повезана са Бором регионалним путем и интерном рудничком саобраћајницом. У оквиру ове зоне лоцирани су крупни производни рударски капацитети РТБ Бор - Рудника бакра "Бор". Зона захвата површину од око 741,5 ха, од чега се на 380 ха простире Флотација "Велики Кривељ" (јаловишта, бране, индустријски круг), 285 ха површински коп "Велики Кривељ" и 76,5 ха комплекс погона "Церово" (површински коп, планир и индустријски круг, удаљеног око 25 km од Бора). Зоне рудника В. Кривељ и Церово су технолошки повезане с обзиром на то да се планира хидротранспорт руда из рудника Церово на прераду у Флотацију В. Кривељ. Еколошки утицаји рударске зоне на насеље Велики Кривељ и околину су веома деструктивни, због чега је потребна санација животне средине, ремедијација Кривељске реке, утврђивање санитарне зоне према насељу Велики Кривељ итд.

3) Привредна зона уз пут ДП ИБ-37 Бор - Зајечар

У оквиру нове привредне зоне уз државни пут ИБ-37 Бор-Зајечар лоцирано је неколико привредно-индустријских и других предузећа, од којих је највећи број из бившег састава РТБ Бор-а - Фабрика лак жице, Фабрика абразива, Фабрика полиестер фолија, Фабрика филмова, Фабрика соли метала, Фабрика вентила, Фабрика бакарне жице, Фабрика упаљача, "Електромонт", складишта, стоваришта. У наредном периоду наставиће се започето активирање и изградња ове мешовите привредне зоне, у којој би требало да буду смештена нова МСП, аутобаза и други садржаји. Планира се ширење зоне за нових 35 ха, тј. са 55,81 ха на 90,16 ха. Ова нова зона, као значајан елемент просторне структуре привреде има одређене компаративне предности за интензивније активирање: релативно повољан положај, неизграђено земљиште, могућност за инфраструктурно опремање простора, добру саобраћајну повезаност и др.

4) Привредна зона уз пут ДП IIA - 166 Бор - Заграђе

Привредна зона мешовитих производних и услужних делатности уз пут Бор-Слатина представља важан елемент планиране просторне структуре привредних делатности на подручју града Бора. Предвиђа се њено проширење са 28,5 ha на 53,5 ha, комунално опремање и уређење. Поред неколико већих корисника у оквиру зоне лоциран је и Бизнис инкубатор са неколико малих приватних предузећа. Планира се прикључивање на вреловодну мрежу и изградњу даљинског грејања у простору Бизнис инкубатор центра, уређење прилаза и паркинга. Ова мешовита привредна зона је делимично инфраструктурно опремљена, са неадекватним макардамским приступом теретној железничкој станици. Према Акционом плану за спровођење Националног инвестиционог плана у општини Бор, планира се подршка развоју инфраструктуре ове зоне (индустријска зона - зона мале привреде и сервиса) са циљем развоја локалног бизниса, раста производње и продуктивности, отварања нових радних места и запошљавања, помоћи самозапошљавању, смањењу социјалних тензија које се очекују након приватизације РТБ-а Бор групе.

5) Постојеће привредне зоне на III km и у централној зони Бора

У наредном периоду предвиђа се задржавање мешовитих привредних зона на III km и у централној зони Бора у постојећем обиму.

6) Појединачни рударски локалитети: рудници кварцног песка "Белоречки пешчар", Доња Бела Река, Фабрике креча "Заграђе" и Џаново поље (механизација), захтевају примену мера заштите животне средине, посебно заштиту површинских и подземних вода, земљишта и насеља од утицаја прашине, минирања, вибрација, као и боље одржавање бившег државног пута II реда због великог обима транспорта терета из рудника. Кварцни пешчар се експлоатише површинском експлоатацијом и транспортује хидрауличким системом до постројења за прераду. Погон и постројење за прераду пешчара користи знатне количине технолошке воде из Равне реке.

Табела 9 Планиране веће привредно-индустријске зоне на Планском подручју (без зона истраживања и зона експлоатације минералних сировина за које су одобрене концесије)

Назив зоне	Површина (у ha)	Концепт развоја и уређења локације
1. Рударско-металуршка зона у рубном појасу урбаног центра Бора	527,5	Развој постојећих крупних рударско-металуршких и прерађивачких капацитета уз даљи интензиван раст експлоатације и производње бакра, модернизацију опреме и објеката, специјализацију производног програма (тзв. brownfield локалитет који захтева санацију, рекултивацију простора, промену намене дела комплекса, и др.). Активна политика заштите животне средине, примена BAT i BREF технологија и стандарда одрживости, екоменаџмента и других високих еколошких стандарда Реконструкција Топионице и изградња нове фабрике сумпорне киселине у оквиру постојећег комплекса ТИР, уз примену усвојених мера из документа EIA i SIA. Изградња флотације шљаке. Изградња постројења за пречишћавање индустријских и других отпадних вода. Повећање енергетске ефикасности. Уређење простора и опремање недостајућом инфраструктуром (одржавање саобраћајница, индустријских колосека, терминала за утовар-истовар, водоснабдевање, електроенергетска, телекомуникациона инфраструктура и др.). Формирање заштитног зеленог појаса у рубној зони Бора.
2. Рударско-производна зона "Велики Кривељ" и "Церово"	741,5	Интензивни раст производње уз повећање постојећих капацитета, даља модернизација производње и реактивирање рудника "Церово". Изградња новог хидротранспортног система за руде од Церова до Флотације В. Кривељ. Побољшање транспортног система јаловине од В. Кривеља до борске "рупе". Заштита животне средине у складу са пројектом "Bor regional development project" (WB, 2006.); санација /изградња колектора испод јаловишта Флотације "В.Кривељ"; пречишћавање рудничких отпадних вода, чишћење и ремедијација Кривељске реке; установљавање санитарне и мониторинг зоне заштите према насељу и др.
3. Привредна зона уз пут ДП IБ-37 Бор-Зајечар	90,16	Развој постојећих и нових индустријских капацитета. Развој складишта, стоваришта, пословне намене и других привредних садржаја Развој нових МСП. Изградња недостајуће инфраструктуре. Спровођење мера заштите животне средине.

4. Привредна зона уз пут ДП IIA - 166 Бор -Заграђе	53,5	Додатно инфраструктурно опремање простора (пут, водовод, канализација, електроенергетска мрежа, асфалтирање приступа теретној железничкој станици и др.). Развој нових МСП. Претежно производно-пословне намене, мала привреда и сервис. Активирање бизнис инкубатор центра за МСП. Спровођење мера заштите животне средине.
5. Постојеће привредне зоне на III km и у централној зони града Бора	20,24	Задржавање мешовитих намена зоне (развој МСП и пословних намена) Уређење локације. Заштита животне средине. Изградња индустријског железничког колосека Постоје ограничења у ширењу локације
6. Привредна зона у центру Бора	10,84	Постојећи производни, пословни, услужни и други капацитети. Постоје ограничења у ширењу локације
7. Више појединачних рударских локалитета (Доња Бела Река, Заграђе, Цаново поље)	136,5	Рударски локалитети за експлоатацију неметала (пешчара, креча, камена и др.). Смештај разних сервисних служби. Уређење и опремање недостајућом инфраструктуром. Стално одржавање саобраћајница због великог обима транспорта сировина. Примена мера заштите животне средине (заштита површинских и подземних вода, аерозагађење, минирања и вибрације, и др.).
8. Мали локалитети у сеским насељима	>1	Развој МСП у области прераде пољопривредних производа, остали прерађивачки погони, складишта, услуге.

Просторну организацију услужних делатности у наредном периоду карактерисаће наставак просторне дифузије услужних делатности, уз задржавање крупних елемената просторне структуре сектора услуга: централна и линеарна градска зона Бора дуж улице Зелени булевар, зона аутобуске и железничке станице трговинско-услужни центри дуж магистралних улица Бора, тржни центри, пијаца, појединачни пунктови и дисперзоване локације у стамбеном ткиву града, појединачне локације у осталим насељима Општине и друго.

3.4. ПОЉОПРИВРЕДА И РУРАЛНИ РАЗВОЈ

Основна поставка одрживог пољопривредног и руралног развоја на подручју општине Бор је искоришћавање подстицаја општег економског развоја за диверзификацију економских активности на селу, упоредо с континуалним побољшавањем агроеколошких услова за производњу квалитетних и здравствено безбедних пољопривредно-прехранбених производа, обезбеђивањем подршке решењима која су дата планом коришћења и заштите пољопривредног земљишта. На тој основи се може постићи повећање тржишне конкурентности аграрне понуде на локалном и ширем тржишту, реструктурирањем пољопривредног сектора у правцу ефикаснијег коришћења људских потенцијала и повећања продуктивности расположивог земљишта и економске ефективности ангажованих материјалних фактора развоја.

Унапређивање организационих облика пољопривредне производње условљено је обезбеђењем институционалне, финансијске и информатичке подршке за:

- стимулисање процеса концентрације земљишта, стоке и техничких средстава код економски и биолошки виталних домаћинстава, развојем локалног тржишта земљишта и применом других територијално специфичних подстицаја за интензивније ослобађање аграрних ресурса старачких газдинстава;
- одржавање, развој и унапређивање техничко-технолошких услова пољопривредне производње на ситним и средњим газдинствима, с мешовитим или непољопривредним изворима прихода, која имају, по правилу, повољнија демографска обележја од чисто пољопривредних домаћинстава, па стога и одлучујућу улогу у развоју села;
- оснивање крупних сточарских фарми, уз стимулисање асоцијација локалних произвођача и приватним предузетника, као и спољних инвеститора за улагања у одговарајуће програме, приоритетно за развој говедарства, овчарства, козарства и коњарства у брдовитим атарима;

- промоцију предузетништва и оснивање и развој микро и малих предузећа за прераду локалних пољопривредних и шумских производа, занатских радионица за израду туристичких сувенира, разноврсних сервиса и продавница, агенција сеоског туризма и сл.;
- економски опоравак и технолошко иновирање прехранбене индустрије у регионалним оквирима, првенствено ради остваривања обима и квалитета производње који је неопходан за офанзивније освајање извозних тржишта;
- изградњу малих и микро прерађивачких погона који ће бити пословно повезани с локалним туристичким иницијативама, како би се обезбедило усклађивање асортимана понуде локалних прехранбених производа, посебних одлика квалитета, с потребама туристичке тражње; приоритетне локације ових погона су центри заједница села, као и друга села саобраћајно погодна за прихватања примарне прераде воћних плодова, стоке, млека и др.; и
- формирање произвођачких асоцијација и других облика пословног и струковног повезивања породичних газдинстава, међусобно и са сфером промета и прераде пољопривредних производа; у тим оквирима нарочиту подршку треба обезбедити успостављању одговарајућих организационих облика за колективно, односно рентабилно и ефикасно коришћење скупе механизације (машинске задруге, машински прстенови, односно кружоци, приватна услужна предузећа и сл.), која је потребна за одржавање и експлоатацију ливада и пашњака, као и за спровођење одговарајућих мера ревитализације биолошки и економски вредних травних заједница.

Техничко-технолошко унапређивање пољопривредне производње засниваће се на строгом вођењу рачуна о еколошком прагу/граничној способности земљишта и других елемената биосфере за неутралисање штетног утицаја појединих инпута на стање животне средине и живог света, при чему је потребна подршка:

- повећању нивоа техничке опремљености земљишта и људског рада: заменом амортизованог тракторског парка; увођењем подстицаја за набавку прикључних машина и специјализоване опреме, нарочито за осавремењавање технолошких процеса у сточарској производњи и за експлоатацију и одржавање ливада и пашњака; коришћењем минералних ђубрива и других хемијских средстава, у складу са принципима строго контролисаног прихрањивања и интегралне заштите биља; широм применом квалитетног сетвеног и садног материјала; побољшањем расног састава стоке и еколошки безбедним коришћењем других инпута;
- изради и спровођењу посебних инвестиционих програма/привредно-еколошких планова развоја воћарства и других грана, односно врста биљне производње, уз дефинисање обавезних мера заштите земљишта и биљног покривача од ерозије;
- изради пројектне документације за развој сточарске производње, у првом реду у пашњачком систему, напореда са обезбеђивањем квалитетне ветеринарске заштите, побољшањем санитарно-хигијенских услова стајског смештаја и исхране стоке током целе године;
- потпунијем искоришћавању местимичних природних (високи удео природних и семиприродних екосистема у физичкој структури простора), технолошких (ниска примена хемијских средстава и других савремених инпута у пољопривредној производњи) и социокултурних погодности (очувана традиција, знања и афинитет локалног становништва у производњи и домаћој преради ексклузивне хране препознатљивог порекла) за офанзивнији приступ организовању органског, односно интегралног система сточарске, воћарске и повртарске производње, плантажног гајења лековитог и ароматичног биља, као и дивљег воћа и биља за природно бојење тканина, уз интродукцију ових врста у природну средину и на пољопривредна газдинства, напореда с предузимањем активности за добијање одговарајуће робне марке;
- укључивању непољопривредних капацитета (нарочито: шума, водотока, недовољно коришћених грађевинских објеката, узгредних и отпадних органских материја и других извора) у тржишно атрактивне програме сакупљања јестивих гљива, лековитог и ароматичног биља, самониклог/дивљег воћа и других јестивих биљака; развоја рибарства; ширења стакленичке/пластеничке производње поврћа, цвећа, расада, печурака и сл.; оснивања фарми крзнаша; освајања нових технологија производње биомасе у заштићеном простору и сл.; и

- развоју техничке, комуналне, тржишне и информатичке инфраструктуре од значаја за ефикасно функционисање пољопривреде

Побољшање квалитета пољопривредно-прехранбених производа и постизање хигијенско-здравствених безбедоносних стандарда условљено је у пресудној мери резултатима оствареним у доменима организационог и техничко-технолошког унапређивања аграрног сектора. У овом сегменту примат има убрзано увођење *HACCP* стандарда (Анализа опасности и критичне контролне тачке) и *Global GAP* стандарда (производња по принципима Добре пољопривредне праксе) у широку пољопривредну праксу. При томе се морају уважити и следећи захтеви:

- дефинисање технолошких и других стандарда за добијање и очување препознатљиве робне марке, односно заштићеног имена порекла из еколошки посебно вредних делова општинског подручја, упоредо са успостављањем система контроле примене тих стандарда;
- успостављање стручно-саветодавне подршке, лабораторијског атестирања, одговарајуће тржишне инфраструктуре и других услова за сигуран пласман органских производа по ценама којима се компензирају умањени приноси услед поштовања Законом прописаних стандарда;
- побољшање услова чувања стајског ђубрива и осоке, уз обезбеђивање услова за њихову редовну примену у ратарско-повртарској, воћарској, виноградарској и ливадарској производњи;
- успостављање строге контроле примене и складиштења минералних ђубрива, средстава за заштиту биља, стајњака и осоке, као и еколошки безбедног одстрањивања амбалаже од агрохемикалија и других отпадних материјала из пољопривредних газдинстава, односно предузећа која се баве производњом и прерадом пољопривредно-прехранбених производа;
- конкретизовање мера подршке реафирмацији система традиционалне пољопривреде, посебно у области пашњачког сточарења, уз диференцирање односа између ситне и крупне стоке на нивоу насеља и газдинстава; пожељно је очување традиционалних искустава у погледу заједничког напасања говеда и оваца на истој површини;
- повећање капацитета сопствене крмне базе, подршком спровођењу програма мелиорација ливада и пашњака, као и програма унапређења производње сточног крмног биља на ораницама; и
- ради одржавања стоке у доброј кондицији и олакшавања људског рада, при опремању газдинстава зградама за смештај стоке морају се задовољити следећи основни стандарди: одвајање смештаја говеда од смештаја оваца; у стајама за говеда, просечне површине 12 m² по музној крави са подмлатком, неопходне су електричне и водоводне инсталације и канализација; уз све стаје за говеда треба да буду изграђена ђубришта са јамом за осоку; овчарници су типа дубоке стаје, такође, са електричним и водоводним инсталацијама, површине 1,2 m² по овци изнад једне године старости; у градњи треба користити погодни локални материјал и сл.

Унапређивање људског потенцијала обезбедиће се окретањем будућег руралног развоја ка концепту мултифункционалне пољопривреде, уз поштовање услова природне средине, подршком диверсификовању економских активности на селу, развоју друштвених и културних функција села, као и вођењем рачуна о обезбеђењу сеоском становништву добрих услова живљења. Будући да активности које повећавају конкурентност руралних подручја, као места становања и вођења економских делатности, условљавају њихов одрживи развој, потребно је да се на општинском нивоу приступи идентификовању, одређивању и покретању сложеног процеса партиципативног територијалног развоја. Приоритетно је обезбеђивање услова за спровођење развојних акција према принципу одоздо ка горе, кроз подршку развоју локалних акционих група, невладиног сектора и грађанске иницијативе. Због високог степена просторне хетерогености демографских, социоекономских, природних и инфраструктурних услова, конкретне мере подршке се морају дефинисати по појединачним руралним подручјима, специфичних развојних потенцијала и ограничења, уз уважавање следећих општих захтева:

- подршка насељавању у развојно / туристички перспективним брдско-планинским селима;
- обухватање остарелих пољопривредника и других категорија радно неспособног становништва мерама социјалне политике;

- подршка младим пољопривредницима у преузимању напуштених, односно старачких газдинстава;
- стручна обука и дифузија информација запосленима у пољопривреди и шумарству;
- обезбеђење институционалних и материјалних претпоставки за ефикасан рад саветодавне пољопривредне службе и осавремењавање организованости ветеринарске службе; и
- развијање разноврсних видова перманентног образовања, стицања нових квалификација и подржавање других мера диверзификовања руралне економије и унапређивања општих услова живљења на селу.

Рурални развој биће ослоњен на обезбеђивање просторних услова за диверсификацију економских активности на селу. Разрада овог сегмента захтева мултисекторални приступ, којим се у пуној мери уважавају територијална хетерогеност и специфичне социоекономске и еколошке потребе локалних заједница.

Груписањем атара насеља према степену изложености штетним агенсима рударско-топионичарских активности, који се неминовно рефлектују на целокупност агроеколошких и социоекономских услова, Просторним планом одређује се физичка основа руралног развоја за три основна **рурална подручја** (према границама одговарајућих катастарских општина).

1) **Периурбано-рударска зона** се простире у атарима насеља Бор, Бучје, Доња Бела Река, Кривељ, Оштрељ и Слатина, изван терена трајно оштећених експлоатацијом и прерадом руде бакра, односно заузетих насељском изградњом. Обухвата око 12.600 ha пољопривредног земљишта, 11.544 ha површина шума и шумског земљишта (31% и 30% од укупних површина пољопривредног и шумског земљишта Општине, респективно) и рибњак површине 0,7 ha (КО Оштрељ). Одликује се бројним конфликтима и специфичним проблемима коришћења и заштите пољопривредног земљишта, који су примарно условљени високим степеном загађености и деградираности простора, с једне стране, и значајем континуирања пољопривредне производње за обнову и очување природних и амбијенталних вредности у окружењу флотацијских јаловишта и одлагалишта раскривке, с друге. Пољопривреда има овде битно другачије функције него у осталом делу општинске територије. Представља комплексан систем који у много већој мери обухвата спектар изведених користи и услуга које укључују одмор и рекреацију, економску виталност и предузетништво, здравље и добробит појединца и заједнице и очување и унапређење животне средине и предела, него економске добити од традиционалних активности везаних за производњу, прераду, маркетинг, дистрибуцију и потрошњу пољопривредно-прехранбених производа.

Примарни значај за одрживо коришћење аграрних ресурса тог подручја има егзогена подршка, кроз увођење савремених еколошких стандарда у процес експлоатације и прераде рудних богатстава, упоредо с предузимањем ефикасних мера за санацију загађења, према програмима ремедијације и рекултивације деградираног простора. У том погледу, највеће еколошке користи могу се очекивати од рекултивације деградираног простора пошумљавањем и од проширења мреже заштитног зеленила. У развоју пољопривреде нарочиту пажњу треба поклонити усклађивању структуре и технологије производње с ограничењима која намеће рељеф, слаб бонитет и местимична контаминираност земљишта. До времена спровођења одговарајућих мера ремедијације и агромелиорација, потребна је подршка искоришћавању местимичних погодности за производњу широког спектра тржишно конкурентних непрехрамбених видова биомасе.

Са становишта просторног развоја, приоритетно је спровођење програма комплексног уређења сеоских атара.

Приоритети подршке развоју пољопривреде јесу: стручна обука и дифузија еколошких, научно-техничких и тржишних информација власницима пољопривредног земљишта, који се готово у целини издржавају из непољопривредних и мешовитих извора прихода (52,9% и 42,7%, респективно, према подацима Пописа 2002.), као и запосленима у аграрном сектору, укључујући сферу снабдевања пољопривредно-прехранбеним производима. Висока техничка опремљеност

земљишта, углавном, захваљујући приходима од запослености у РТБ-у, добра саобраћајна инфраструктура и близина града представљају олакшавајућу околност за улазак локалног становништва у разноврсне непољопривредне активности, од приватних производних и услужних радњи сеоског занатства и трговине, до предузетничког ангажовања у домену пољопривреде, рибарства и шумарства (мини фарме пужева, крзнашица, дивљачи; рибњаци, узгој пчела и сл.). По западном и северо-источном ободу постоје такође могућности за ангажовање на развоју руралног, ловног и риболовног туризма. Ове погодности се морају на одговарајући начин уважити мерама урбанистичког планирања, уз истовремено наметање стандарда у погледу примене агротехничких мера којима се не угрожава животна средина и здравствени квалитет хране и даље ширење неповољних утицаја РТБ-а на пољопривредно земљиште, шуме и водне ресурсе. Пољопривредна производња је овде доминантним делом подређена задовољавању прехранбених потреба сопственог домаћинства, а високо учешће пашњака у структури коришћења пољопривредног земљишта и слаб производно-економски потенцијал обрадивих земљишта представљају, поред здравствених ограничења, лимитирајуће факторе за укрупњавање газдинстава и интензификацију пољопривредне производње конвенционалним методама. Стога се нарочито мора уважити одлучујућа улога ситних газдинстава у очувању руралне насељености и обнови природних вредности индустријским развојем нарушених предела (тзв. браунфилд терени).

По узору на решења политике руралног развоја ЕУ (тзв. оса II другог стуба Заједничке аграрне политике), на која се ослањају Стратегија развоја пољопривреде Србије (2005) и Нацрт стратегије руралног развоја Србије (2009), потребно је да се у периурбано-рударској зони Бора обезбеди посебна подршка побољшању стања животне средине руралних предела, по основу ограничења за вођење рентабилне пољопривредне производње, будући да пољопривредна газдинства обављају овде посебне агроколошке услуге, које нису обухваћене обавезујућим стандардима заштите животне средине и добре пољопривредне праксе, као ни ограничењима ради заштите биодиверзитета у оквиру еколошке мреже. Реч је о буџетским надокнадама које су превасходно намењене: задржавању пољопривредника на газдинствима; заштити и унапређењу плодности земљишта (неговање живица и тераса, директна сетва, конверзија обрадивих површина у пашњаке, увођење плодореда, покривање земљишта заштитним усевима, екстензификација биљне и сточарске производње, антиерозионе технике обраде земљишта и др.); заштити воде (редукована употреба ђубрива и пестицида у оквиру система интегралне производње, водозащитни појасеви и др.); заштити и обликовању мозаичне структуре предела (очување традиционалних елемената структуре предела, карактеристичних за локално поднебље и његов културни идентитет, узгој аутохтоних сорти, смењивање парцела са различитим културама у простору, очување тераса, бара, трстика, жбуња, дрвећа на међама, шумарака и сл.).

2) Долинско-брежуљкасто подручје, природно предиспонирано за интензивну пољопривредну производњу, простира се у атарима насеља Брестовац, Метовница и Шарбановац, у којима нису екстремно изражени деструктивни утицаји експлоатације и прераде бакра на природну средину и живи свет. Обухвата око 10.291 ha пољопривредног земљишта и 5.120 ha површина шума и шумског земљишта (25,2% и 13,2% од укупних површина пољопривредног, односно шумског земљишта Општине, респективно). Располаже земљиштима осредњег производно-економског потенцијала, али ипак, најбољим у Општини. Има значајне туристичке потенцијале, пре свега, у Брестовачкој бањи, на Борском језеру, Црном врху и у низу оближњих оаза нетакнуте природе, што чини изванредну погодност за допунско запошљавање локалног становништва на пружању услуга у области руралног туризма, спорта, лова, риболова и других видова рекреације. На тој основи пољопривреда има, такође, реалне изгледе за успешну преоријентацију на проширење асортимана и повећање обима понуде свежег воћа, поврћа и сточарских производа за локално туристичко и градско тржиште, под условом претходне примене мера санације водотока и земљишта. Приоритетно је иновирање информационе основе о загађењима појединих локалитета арсеном, алуминијумом, манганом, бакром, цинком и другим тешким металима као и таложним честицама праха и песка, који угрожавају здравствену безбедност хране, а затим и о

хемијском саставу и структури пољопривредног земљишта, у првом реду у погледу киселости и садржаја органских материја, с обзиром на вишедеценијске имисије SO₂, које разарају структуру и смањују дубину педолошког слоја. Затим следи разрада одговарајућих програма ремедијације, односно агротехничких и биолошких мелиорација, као и обезбеђење финансијске, информатичке и институционално-оперативне подршке за њихово спровођење у што је могуће краћем року.

На овом подручју основна дугорочна ограничења за остваривање рентабилне/тржишно конкурентне воћарске, ратарске, повртарске и сточарске производње произилазе у мањој мери из агроеколошких услова, него из велике уситњености земљишних поседа, углавном, услед снажних утицаја процеса индустријализације у претходном периоду, који се данас манифестују високим уделом пензија у структури прихода домаћинстава с пољопривредним газдинством, с једне стране, и великом незапослености радно способног становништва, с друге. Преко је потребна подршка диверсификацији економских активности на сопственим ситним и средњим породичним газдинствима, односно оснивању разноврсних производних и услужних предузећа на селу, ради допуњавања прихода од пољопривреде приходима ван газдинства, до нивоа паритетног дохотка.

Упоредо с пуним уважавањем улоге ситних и средњих газдинстава, с мешовитим изворима прихода, у развоју сеоске привреде и очувању руралног амбијента, подршку треба обезбедити и укрупњавању земљишних поседа и специјализацији пољопривредне производње, уз обавезно успостављање склада између развоја сточарске производње и капацитета локалне крмне основе, првенствено ради редовне примене стајњака у функцији обнове и трајног очувања природне плодности земљишта. При томе је обавезно предузимања ефикасних мера за спречавање негативних ефеката већих сточних фарми на квалитет воде, земљишта и ваздуха. Безусловно се мора зауставити стихијско испадање обрадивих површина из пољопривредне производње, обезбеђењем подршке младим пољопривредницима за преузимање старачких газдинстава.

Подршка развоју пољопривредне производње требало би да укључи инвестиционе, стручно-саветодавне, организационе и маркетиншке мере. Нарочито је потребно активирање саветодавне службе на увођењу савремених еколошких стандарда у широку пољопривредну праксу. У области сточарства приоритетно је опремање газдинстава уређајима за припрему и чување сточне хране, савременим стајским смештајем и пратећим санитарним објектима за складиштење стајњака. У развоју воћарства треба, у првом реду, подстицати удруживање произвођача ради заједничког наступа на тржишту, куповине хладњача, унапређења сортимента и стандардизације квалитета производа. При интензивирању ратарско-повртарске производње мора се строго водити рачуна о поштовању стандарда квалитета животне средине, заштите здравља људи, животиња и биљака, добробити животиња и заштите пољопривредног земљишта, уз местимично искоришћавање локалних агроеколошких погодности за развој органске или интегралне производње хране и пића високе биолошке вредности.

Са становишта заштите животне средине и очувања природних предела, приоритетно је: спречавање стихијског заузимања плодних долињско-котлинских земљишта у грађевинске и друге непољопривредне сврхе; предузимање превентивних мера заштите вода, ваздуха и климе од неповољних утицаја пољопривредне производње; пошумљавање обрадивих земљишта на већим нагибима, у склопу спровођења комплексних мера и радова на заштити од ерозије; поштовање урбанистичких стандарда уређења насеља, локације сточних фарми и прерадних капацитета, санитације сеоских зграда и дворишта; и сл.

Нарочиту пажњу треба поклонити искоришћавању предности CDM (Механизми чистог развоја) пројеката за производњу биогорива, посебно на приобалним, односно плавним теренима, који су повремено погодни за садњу и сечу, уз употребу механизације, брзорастућих шумских врста (топола, багрем, липа, врба и сл.), које обезбеђују оптималну секвестрацију угљеника и високу стопу повраћаја уложених средстава у релативно кратком року.

3) Брдско-планинско подручје обухвата атаре насеља Горњање, Злот, Лука, Танда и Топла, који су у целини поштеђени негативних утицаја рударско-топионичарских агенса на квалитет земљишта, вода и ваздуха, биодиверзитет и предео. Има уникатна природна добра, која чине

велики потенцијал руралног развоја, али и наглашено негативне демографске тенденције. Обухвата око 17.880 ha пољопривредног земљишта и 22.000 ha површина шума и шумског земљишта (44% и 57% од укупних површина пољопривредног, односно шумског земљишта Општине, респективно). Располаже пољопривредним земљиштима релативно слабог бонитета, међу којима преовлађују ливаде (33%) и пашњаци (27%). Високо учешће шума (53%) у структури коришћења укупног простора, богатство ловне дивљачи и незагађени водотоци пружају изванредне услове за допунско ангажовање пољопривредног становништва на развоју шумарства, ловства, туризма и других комплементарних делатности, које респектују природне, економске, социјалне и културолошке карактеристике предела неоштећене природе. Одрживо коришћење ових потенцијала простора захтева спољњу подршку, у првом реду, ради задржавања нужног минимума сталне настањености, којим се обезбеђује и задржавање еколошки оптималног дела земљишних ресурса у функцији пољопривредне производње.

С обзиром на спрегу између развоја пољопривреде и сеоског туризма, апсолутни приоритет има подршка развоју инфраструктуре и јавних служби, пре свега побољшању стања локалне путне мреже и решавању проблема комуналног отпада и водоснабдевања, а затим повезивању у простору и укључивању у мрежу заштићених и евидентираних природних добара ради њихове пуне економске валоризације кроз развој еколошког, васпитно-образовног, етнолошког, агротуризма и других видова туризма.

Одрживо коришћење пољопривредног земљишта у овом еколошки значајном подручју захтева подршку традиционалној пољопривреди. Тај систем обезбеђује висок степен еколошке рационалности производње, коришћењем искуствено стечених знања за управљање агробiodиверзитетом. У тим оквирима посебну подршку треба обезбедити примени конзервационих метода обраде земљишта, као и рециклирању инпута у комбинованој биљно-сточарској производњи, која чини битну карактеристику традиционалне пољопривреде. Оријентација ка локалним врстама и сортама, прилагођеним климатским, педолошким и хидролошким условима поднебља, доприноси заштити специјског агроdivерзитета. Велики број ситних парцела под различитим биљних културама, одвојених негованим травнатим међама, живицама, терасама и јарковима, дрворедима и шумарцима, формира мозаични изглед предела и обезбеђује станишта и екокоридоре заштићеним биљним и животињским врстама. Редовним кошењем/испашом ливада и пашњака унутар шумских површина се такође чувају станишта биљних и животињских врста и негује отворени предео. Старање о овим елементима бiodиверзитета и предела производи изузетно значајне користи за друштво у целини. Реч је о тзв. агроeколошким услугама, које морају бити адекватно плаћене из заједничких (буџетских) средстава. Доприносећи заштити врста и станишта традиционална пољопривреда пружа такође изванредну основу за заштиту генетског divерзитета, кроз гајење аутохтоних сорти поврћа, воћа и других пољопривредних биљака, раса и сојева стоке, живине и сл.

Очување локалних карактеристика производа и традиционалних метода производње, које су основа за дефинисање тзв. специфичног или вишег квалитета, може се постићи правилном политиком заштите географског имена порекла. Висококвалитетне, органски произведене сточарске производе, воће, мед, рибу, дивљач, лековито биље и шумске плодове потребно је економски валоризовати заштитом порекла и пласманом у угоститељским објектима и туристичким капацитетима. Тржишни резултати оваквог вида маркетиншке стратегије, засноване на диференцијацији производње за тржишне нише, више су него задовољавајући и огледају се, пре свега, у постизању знатно виших цена на тржишту. Ангажовање око сертификације, промоције и контроле квалитета овако заштићених производа захтева повезивање пословних субјеката у ланцу, што доприноси унапређењу производње и осигурању прихода, посебно малих произвођача.

С обзиром на велику заступљеност шума и недовољне прехранбене потенцијале за исхрану богатог животињског света, одговарајућим агроeколошким надокнадама треба такође подстицати приватне власнике слабо коришћених обрадивих површина на производњу вуломинозне хране за дивљач. За ове сврхе је нарочито прикладно подржавање вишегодишодшњих закупа необрађиваних ораница, запуштених воћњака и некошених ливада. Наменско засејавање ораница крмним биљем за прихрањивање дивљачи, одржавање ливада и пашњака и екстензивно коришћење старих воћњака,

пored заштите специјског и екосистемског биодиверзитета и пејзажа, може имати значајне пратеће позитивне ефекте на очување површина и плодности пољопривредног земљишта и насељености.

Са развојног становишта, приоритетно је да се обезбеди подршка младим, предузетничко оријентисаним сеоским домаћинима за укупњавање и развој пољопривредне производње, односно за диверсификацију активности на газдинствима. Такође је потребно субвенционисање газдинстава која су суочена са тежим природним, инфраструктурним и другим условима за одржавање пољопривредног земљишта у његовој намени. Природне погодности за оснивање комерцијалних воћњака, плантажно гајење лековитог и ароматичног биља, формирање крупнијих овчарских, говедарских и мешовитих сточарских фарми треба подржавати изградњом хладњача и прерадних капацитета, као и континуираним обезбеђењем стручне помоћи, посебно у погледу интегралне заштите и прихрањивања биљака, односно развоја органске производње хране.

У складу с мултисекторским приступом руралном развоју, потребно је да се и у другим плановима, пројектима и програмима обезбеде диференциране мере подршке заштити земљишта, повећању конкурентности пољопривредне производње и отклањању ресурсних, структурних, техничко-технолошких и социоекономских ограничења развоја описаних руралних подручја. Изнете планске пропозиције треба разрадити доношењем Програма одрживог пољопривредног и руралног развоја општине Бор. У тим оквирима приоритет има активирање на искоришћавању Компоненте II "Пројекта регионални развој Бора" за кофинансирање програма запошљавања и развоја приватног сектора на селу, кроз подршку обезбеђивању услуга за развој пословања за мала и средња предузећа (МСП) и појединачне предузетнике.

3.5. ШУМАРСТВО, ЛОВСТВО И РИБАРСТВО

С обзиром на високу заступљеност шума и шумског земљишта у површини укупне територије (око 45%) и релативно велики економски потенцијал постојећег шумског фонда, како у погледу производње дрвне масе, тако и обезбеђивања низа других вредних производа и изведених користи и услуга, развој шумарства представља значајну полугу одрживог просторног развоја општине Бор.

Потребно је да органи локалне самоуправе активирају сарадњу са сопственицима, односно корисницима шума, постојећим удружењима власника приватних шума, Шумском управом Бор, односно управом Тимочког шумског подручја, локалним еколошким иницијативама и другим заинтересованим актерима на локалном, регионалном и републичком нивоу, на обезбеђивању подршке остваривању следећих приоритетних активности:

- даљи развој Удружења власника приватних шума, која су у општини Бор основана 2006. године (УВПШ Злот, Кривељ и Брестовац), међу првим у Републици Србији заједно с УВПШ Подгорац из суседне општине Бољевац, а која својим активностима пружају јак добар пример осталим удружењима и неудруженим власницима шума, како у заступању интереса власника и заједничких радова на инфраструктури у својим шумским поседима, тако и у активностима заједничке производње, пласмана производа и услужних делатности, па и у погледу размене искустава у тој области на међународном плану, која је реализована с Националним савезом власника шума Словеније, уз подршку ФАО пројекта, Управе за шуме и ЈП "Србијашуме";
- оснивање и развој малих и средњих предузећа у шумарству и индустрији базираној на шумским производима, ради повећања животног стандарда сеоског становништва и повећања запослености на руралним подручјима;
- сакупљање и производња семена шумског воћа, тврдих лишћара и других врста дрвећа;
- производња шумског садног материјала, посебно селекционисаног или познатог порекла;
- унапређење социјалних функција шума (рекреација, туризам, здравствене и предеоне вредности); и
- развој маркетинга и одрживе употребе (дрвних и недрвних) шумских производа.

Развој **ловства** на подручју општине Бор засниваће се на спровођењу, односно иновирању ловно-привредних основа за постојећа ловишта ("Злотске шуме - Црни врх", којим газдује ЈП "Србијашуме" и ловиште "Бакар", којим газдује ловачко удружење Бор).

Располажући великим потенцијалом за узгој дивљачи, ловишта представљају значајан и досада недовољно валоризован ресурс одрживог развоја руралних подручја општине Бор. Приоритети потпунијег коришћења тог ресурса и развоја ловства су:

- поштовање законом прописане забране лова трајно заштићених и ловостајем заштићених врста дивљачи; неузнемиравање дивљачи у ловишту; и сузбијање других видова незаконитог лова и коришћења ловних станишта;
- заштита и унапређење гајења ловостајем заштићених врста крупне дивљачи са аспекта прихране и спровођења превентивне здравствене заштите (примена минерализованих брикета соли, стартера, гровера, витаминско-минералних додатака храни, концентрата са одговарајућим процентом протеина за одређену врсту дивљачи, медикамената за дехелминтизацију и сл.);
- неугрожавање биолошке равнотеже и биолошке разноврсности при примени узгојних мера за постизање оптималне густине популације дивљачи у ловиштима, уз посебно вођење рачуна о забрани уношења нових алохтоних врста дивљачи и њихових хибрида;
- свођење свих врста непријатеља ловне дивљачи на подношљиву меру;
- очување површина и квалитета ловних станишта, применом планираних мера заштите и коришћења шума и пољопривредног земљишта утврђених овим просторним планом;
- изградња и одржавање ловно-техничких објеката (отворене и затворене високе чеке за лов, заседи-седалице на дрвету, солишта, валови за зрнасту храну за јелене и друге врсте хранилица, вештачка гнезда и сл);
- изградња ловно-производних објеката и оградивање дела ловишта;
- изградња или адаптација објеката за привремено складиштење одстрелјене дивљачи и/или објеката за обраду и расецање меса дивљачи на функционално значајним локацијама;
- побољшање услова смештаја у ловачким домовима, колибама и викендицама, у функцији развоја ловног туризма; и
- развијање сарадње са ловачким друштвима, удружењима власника приватних шума, органима безбедности и другим заинтересованим органима, организацијама и научним институцијама на регионалном, републичком и међународном нивоу.

Одрживо коришћење **риболовних ресурса**, на начин који доприноси очувању диверзитета ихтиофауне и еколошког интегритета водених екосистема, остварује се доношењем годишњих оперативних програма (најкасније до краја текуће године за наредну годину), с ослонцем на Програм управљања рибарским подручјем за период издавања дозволе на његово коришћење, уз посебно вођење рачуна о:

- мерама за заштиту и одрживо коришћење рибљег фонда и могућностима и начинима његовог годишњег повећања;
- мерама порибљавања по врстама и количини риба и времену и месту порибљавања, као и мерама за заштиту рибљих плодишта, риба и рибље млађи са плавних подручја;
- процедури за откривање и сузбијање загађивања вода рибарског подручја; и
- условима обављања риболовних активности и мерама за њихово унапређење, као и за унапређење риболовног туризма.

У оперативном погледу, приоритетне активности на одрживом развоју спортско-рекреативног **риболова** су: санација водотока низводно од флотацијских јаловишта; чишћење Борског језера, речних корита и приобаља од комуналног и другог отпада; успостављање ефикасног система контроле издавања и коришћења риболовних дозвола; обезбеђење инспекцијске подршке контроли ловостаја, тј. забране излова појединих врста рибе у одређеном периоду, као и поштовању забране излова одређених врста рибе испод прописане дужине.

Са становишта искоришћавања риболовних ресурса у руралном развоју, приоритетно је обезбеђење подршке унапређивању технолошких капацитета постојећег и оснивању нових рибњака на еколошки прикладним локацијама и економској валоризацији локалних потенцијала за развој риболова кроз развој риболовног и руралног туризма. Пастрмски рибњаци се могу градити само на рекама на којима не угрожавају изворишта. Акумулације за водоснабдевање не могу се користити за кавезни узгој риба, а друге акумулације само у складу са водним условима и на основу водне сагласности.

4. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ ТУРИЗМА, СПОРТА И РЕКРЕАЦИЈЕ

Развој туризма у општини Бор зависи од даље судбине РТБ Бор групе, односно од квалитета животне средине и природе којима је условљена валоризација туристичких ресурса. Ако се остане на монофункционалном концепту, Бор са околином не само да неће постати туристичка дестинација, већ због евентуалног даљег угрожавања животне средине и природе може да изгуби и своје досадашње рекреативне и спортске функције (услед немогућности коришћења, пропадања или пренамене физичких садржаја ових активности), односно да уђе у категорију простора изразито и трајно непогодних за туризам и рекреацију.

За опцију диверзификованог привредног развоја, уз освајање нових области производње, увођење савременијих, чистијих технологија и интензивнијих заштитних техничко-технолошких мера, паралелно са санирањем природе и животне средине, туризам добија перспективу да се развија као значајнија привредна грана, најпре на основу квалитетније рекреације, а затим са комплетирањем целовите туристичке понуде. У концепцији диверзификованог развоја привреде, Бор, Брестовачка бања и Борско језеро, као и започети туристички центар на Црном врху, могли би да се integriшу у планирану примарну туристичку дестинацију Кучајских планина (по Просторном плану Републике Србије), под претпоставком да се неће остварити потенцијална експлоатација руде бакра на туристичким подручјима Црног врха, Кучајских планина и др.

Оптимистички концепт развоја туризма Бора и околине заснован је на принципима одрживог развоја, односно на компромису између потреба и интереса развоја рударства/металургије, очувања и унапређења квалитета животне средине, односно развоја социјалног и културног стандарда локалног становништва. Под претпоставком значајног поправљања стања угрожене животне средине и природе, у градском центру Бор ће се развити значајнији облици пословног, конгресног и манифестационог туризма, засновани првенствено на урбаним условима постојећег и потенцијалног туристичког смештаја, постојећих и будућих садржаја јавних служби (посебно културе, трговине, сервиса, саобраћаја, здравства, администрације), саобраћајне и техничке инфраструктуре и комуналних служби, а делом и на мотивима културне баштине Бора. Са наведеним функцијама и садржајима, Бор се укључује као градски центар у главну туристичку целину општине Брестовачка бања – Борско језеро – Црни врх.

Главни туристички мотиви у општини биће и даље везани за: Брестовачку бању са стационарним бањским туризмом и излетничким туризмом на мотивима лечења, рекреације, природних вредности и културне баштине (са ресурсима и вредностима које треба организовати и интензивније валоризовати, уз изградњу балнеолошких, рекреативних и смештајних садржаја сходно капацитету ресурса и простора); затим, Борско језеро са стационарним одморишним, дечијим/омладинским, спортским и излетничким туризмом на мотивима рекреације, спорта и природних вредности (са уређеном обалом, спортско-рекреативним садржајима на води и сувом, туристичким смештајем са пратећим садржајима, уз услов да се у коришћењу језера приоритет да туризму, или да се коришћење воде ограничи на толерантне осцилације које се могу савладати употребом приобалних сплавов за купање и спортове на води); као и туристички центар "Јелен" на Црном врху са стационарним одморишним, стационарним и излетничким спортским туризмом (уз ексклузивни туристички смештај, спортски блок, алпско и нордијско скијалиште). Опстанак и развој бање и језера, као и туристичког центра на Црном врху, зависиће од евентуалне одлуке о експлоатацији руде на том подручју. Град Бор, иако са угроженом животном средином, због изграђености постојећег и потенцијалног смештаја, јавних служби,

сервиса и спортско-рекреативних објеката, пословног туризма и др. функционално се укључује у целину Брестовачка бања – Борско језеро – Црни врх, формирајући примарну, континуалну туристичку зону у средишном делу Општине.

На осталом подручју Општине, туристички мотиви биће везани: за кањон Лазареве реке, Малиник и Злотске пећине, ловишта Кучајских планина и Дели Јована, скијашке и планинарске просторе Стола, Великог и Голог крша, као и за сеоска насеља Злот, Горњане, Лука, Бучје, Метовница и Шарбановац. У овим просторима ће се развијати излетнички планински, климатски и спортско-рекреативни туризам, ловни и други облици туризма специјалних интереса (еко-туризам, спелеологија, пењање, планинарење, планински бициклизам, јахање, параглајдинг, змајарење и др.), уз стационарни сеоски туризам. Са обухваћеним деловима наведених планина, ловиштима и селима, овај већи део територије општине представља секундарну, дисконтинуалну туристичку зону.

Туристички потенцијали Општине валоризоваће се заједно са потенцијалима у суседним локалним заједницама. У општини Жагубица то је потенцијална понуда В. и М. Тиснице на западним падинама Црног врха и на источном делу Бељанице (са потенцијалним скијалиштима, планинарским стазама и ловиштима), уз унапређење пута Бор – Жагубица, све од значаја за туристички центар на Црном врху. У општини Зајечар понуду од значаја за Бор чине Гамзиградска бања, археолошко налазиште Ромулијана и Зајечар (уз могуће обнављање ускоколосечне пруге од Црног врха до Зајечара). У општини Мајданпек од интереса је заједничка валоризација планинског гребена Малог крша, као и повезивање општине Бор са НП Ђердап и Дунавом. У општини Бољевац, која захвата делове Лазаревог кањона, Малиника и Дубашнице у оквиру Кучајских планина, понуду од значаја за Бор чине још Ртањ, планирана ХА Боговина и др. У општини Неготин потенцијали сарадње су на заједничкој валоризацији Дели Јована, повезивању општине Бор са Дунавом и НП Ђердап, у мотивима Рајачких и Рогљевских пивница и др.

Полазећи од оптимистичког концепта развоја туризма и туристичких потенцијала, утврђује се **зонирање туристичких подручја** Општине на:

- *примарну, континуалну туристичку зону* са туристичким просторима:
 - . Бор (градски центар на подручју ГУП-а, са туристичким атракцијама у граду и у оквиру РТБ Бор групе);
 - . Брестовачка бања (бањски центар, заштићена културна добра и идентификовано природно добро околног предела);
 - . Борско језеро (језерски центар са Савачом и идентификована природна добра Тилва Њагра и предео језера); и
 - . Црни врх (планински центар са скијалиштем); и
- *секундарну дисконтинуалну туристичку зону* на осталом делу Општине, са туристичким просторима:
 - . Кучајске планине (источни део у подручју еколошке мреже од интереса за заштиту, са Лазаревим кањоном, Малиником, Злотским пећинама и планираним геопарком Дубашница), са сеоским туристичким насељем Злот, излетничким еко-пунктом Злотске пећине, ловачким пунктом Дубашница, ловиштима (Злотске шуме – Црни врх и др.), излетничким и планинарским стазама;
 - . планине Мали крш (део) – Велики крш – Стол – Голи крш (подручје еколошке мреже), са сеоским туристичким насељима Горњане, Лука и Бучје, планинарским пунктом Стол, излетничким и планинарским стазама;
 - . планина Дели Јован (део подручја еколошке мреже) са ловиштем и планинарским стазама; и
 - . издвојена сеоска туристичка насеља Метовница и Шарбановац уз Црни Тимок и државни пут IB-36.

Са наведеним природним и створеним потенцијалима и под наведеним еколошким условима, за туристичка подручја Општине процењује се оптимални број од око 5.000 туристичких лежајева у планском периоду, укључујући у тај број постојеће лежајева, комерцијализовање дела станова, стамбених и викенд кућа, као и мању изградњу нових капацитета. Од тога, у Бору је оптимално укупно 800 лежајева, претежно за кориснике пословног, конгресног и манифестационог туризма. У околини Бора оптимално је 4.200 лежајева, од тога 1.000 у Брестовачкој бањи, 1.300 на Борском језеру, 1.000 на Црном врху (завршавање планираних објеката), укупно 200 на локалитетима туристичких пунктова Злотске пећине, Дубашница и Стол и укупно 700 у селима Злот, Горњане, Лука, Бучје, Метовница и Шарбановац.

Организација и дистрибуција туристичких капацитета предвиђена је на следећи начин:

- градски центар Бор – 800 лежајева, и то 400 у хотелима са категоријама 3* и 4* и коначиштима (200 постојећих уз реконструкцију и 200 нових) и 400 у приватним пансионима, кућама, становима и собама (постојеће уз адаптацију); са градским спортско-рекреативним садржајима, јавним службама и сервисима;
- бањски туристички центар Брестовачка бања – 1.000 лежајева (400 постојећих, 400 у приватним пансионима, викенд кућама и собама - постојеће уз адаптацију) и 200 нових у апартманима и пансионима; са бањским и спортско-рекреативним садржајима, јавним службама и сервисима;
- језерски туристички центар Борско језеро – 1.300 лежајева (600 постојећих, 500 у приватним пансионима, викенд кућама и собама - постојеће уз адаптацију) и 200 нових у апартманима и пансионима, са реновираним хотелом "Металург", спортско-рекреативним садржајима на води и копну и пратећим објектима;
- планински туристички центар "Јелен" на Црном врху – 1.000 лежајева у хотелу (400 лежајева, од тога 30 завршених) и апартманима (600 лежајева), са спортским блоком и скијалиштем;
- излетнички пункт Злотске пећине – 100 лежајева (12 постојећих и 88 нових) у мотелу;
- ловачки пункт Дубашница – 50 лежајева (25 постојећих и 25 нових) у ловачком дому уз ловиште Дубашница;
- планинарски пункт Стол – 50 лежајева (40 постојећих и 10 нових) у планинарском дому, са скијалиштем, алпинистичким и излетничким полигоном; и
- шест сеоских туристичких насеља – 700 лежајева (Злот 250, Горњане 50, Лука 50, Бучје 50, Метовница 150 и Шарбановац 150) у постојећим приватним пансионима и собама уз адаптацију и опремање, са неопходним пратећим садржајима, уз коришћење напуштених школских објеката.

Приоритети развоја **рекреације и спорта** у градском центру Бор су: обнова и модернизација готово свих затворених и отворених спортско-рекреативних објеката; и диверзификација рекреативне и спортске понуде активности увођењем нових облика и дисциплина посебно за децу и омладину, у постојећим и новим објектима (разноврснији мали спортови, борилачки спортови, атлетика, клизање, матичне организације спортова у природи и др.). Такође, од значаја за развој туризма биће и уређење центра града са пешачком, културном, трговинском и услужном зоном, као и са унапређењем постојећих и уређењем нових зелених површина.

У Брестовачкој бањи приоритет је: обнова и модернизација постојећих објеката за рекреацију и спорт, посебно старог хамама и бањског купатила; изградња рекреативних аква-садржаја (затвореног пливачког базена, ђакузи базена, дечијег базена), као и изградња и уређење нових спортско-рекреативних садржаја – универзалне сале и отворених терена за мале спортове, трим стаза и шеталишта у парк шуми. За очување мира у централном бањском језгру планирани државни пут IIA -161 обићиће Бању. На потесу Бор 2 – Брестовачка бања треба испитати могућност формирања репрезентативне парк-шуме (у будућности ботаничке баште).

Такође, треба размотрити могућност проналажења боље (пространије) локације за 300 врт. На Борском језеру биће обновљени и модернизовани постојећи садржаји рекреације и спорта у зависности од даљег доминантног начина коришћења језера. Уз толерантно осцилирање нивоа

воде, Борско језеро би могло да добије доминантну спортско-рекреативну намену у оквиру примарне туристичке зоне. У том случају, на језеру би се уредиле плаже и пунктови/терминали за спортове на води (претежно на сплавовима), око језера уредиле стазе за спортски риболов, а у непосредном залеђу комплетирали спортско-рекреативни садржаји.

На Црном врху биће обновљено постојеће и изграђено планирано алпско скијалиште (са новом двоседежном жичаром, постојећим и новим ски-лифтом, три главне ски-стазе и везним стазама), у концепту отвореног, јавног добра. У склопу завршетка туристичког центра биће изграђен и спортски блок хотела, планирана нордијска ски-стаза и летње излетничке стазе.

У даљем окружењу Бора где нема већих еколошких ограничења за рекреацију и спорт, изградиће се и уредити следећи садржаји: на Столу ће се проширити и комплетирати започето мало алпско скијалиште (изградњом 1-2 ски-лифта и 2-3 ски-стазе, док би постојеће скијалиште остало у функцији ски-школе), уз уређење нордијске ски-стазе на Голом кршу, изградњу отворених терена за мале спортове, стреличарство, полетишта змајара и параглајдериста (са неопходним пратећим објектима у функцији скијалишта, угоститељства, свлационица и санитарија); у оквиру кањона Лазареве реке и Злотских пећина, уз оспособљавање пећине Верњикица за поновну презентацију, уредиће се излетничке стазе; главна ловишта на Кучајским планинама (800 ha затвореног ловишта ЈП "Србијашума" и остале површине локалног ловачког удружења у оквиру ловишта Злотске шуме – Црни врх и Бакар) биће организована и уређена за интензивније комерцијално коришћење, а остала мања ловишта (Брезна и Дели Јован) боље уређена, уз унапређење бројности и структуре ловне дивљачи; на територији Општине уредиће се траса Европског пешачког коридора Е4, уз повезивање са сеоским туризмом, бачијама, планинарским и другим активностима и садржајима, а од Бора према Брестовачкој бањи, Борском језеру, Црном врху (и даље ка Кучајским планинама), Малом и Великом кршу, Столу-Голом кршу, и даље према Дели Јовану, излетничке, излетничко-планинарске и планинарске стазе за пешаке, планинске бициклисте и јахаче (на посебним трасама и за џипове). Преко Дубашнице је трасирано петнаест стаза које ће се актуелизовати проглашењем Геопарка краса (од посебног значаја за развој геотуризма, спелеолошког, истраживачког, едукативног и сличних облика туризма).

Оптимална организација активности и садржаја рекреације и спорта Општине подразумеваће: интегрални градски спортски центар у Бору; балнеолошко-рекреативни комплекс у саставу бањског центра Брестовачка бања; водено-копнени спортско-рекреативни комплекс у склопу језерског туристичког центра Борско језеро; скијашки комплекс у оквиру планинског туристичког центра на Црном врху; и пунктове – еко-пункт на улазу у Лазарев кањон, планинарски спортско-рекреативни пункт Стол и ловачки пункт Дубашница.

5. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ ИНФРАСТРУКТУРНИХ СИСТЕМА

5.1. САОБРАЋАЈ И САОБРАЋАЈНА ИНФРАСТРУКТУРА

5.1.1. Пројекција саобраћајних потреба

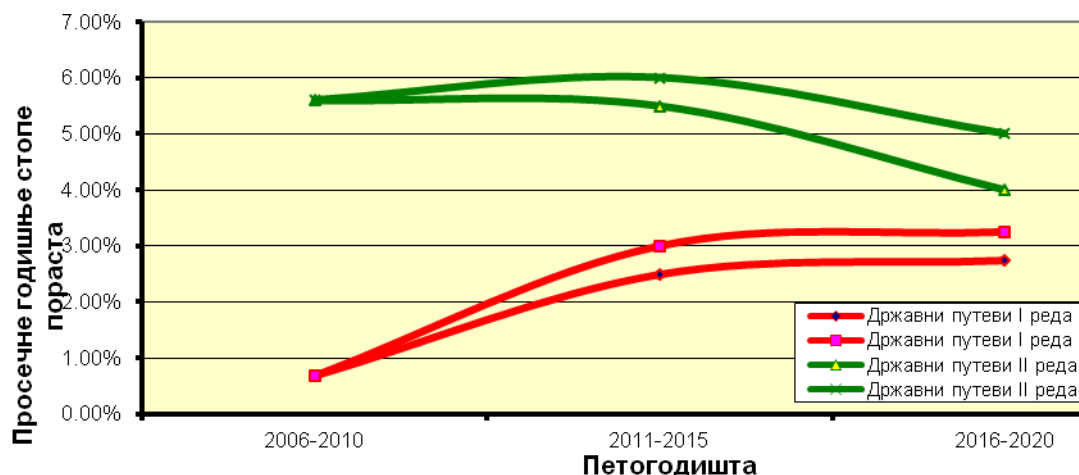
У периоду до 2020. године предвиђа се раст степена моторизације по следећем сценарију:

- у периоду 2011. – 2016. година: раст од 2,0 % годишње и
- у периоду 2017 – 2020. година: раст од 1,75% годишње.

На тај начин би 2020. године степен моторизације изражен бројем путничких аутомобила на 1.000 становника достигао вредност од 283,80, односно, исказано у броју путничких аутомобила (ПА) на једно домаћинство – 0,78 (2010. године степен моторизације је био 236 ПА/1.000 становника, односно 0,64 ПА по домаћинству).

Годишња мобилност становништва Општине неће се битније променити, упркос прогнозираном развоју индивидуалне моторизације. Требало би очекивати битнију улогу система јавног превоза путника, посебно друмског.

Пораст саобраћаја на мрежи државних путева I и II реда прогнозиран је респектујући трендове из претходног периода и уносећи извесне корекције које се ослањају на прогнозиране промене у нивоу друштвено – економске развијености Општине (Графикон 9).



Графикон 9. Просечне годишње стопе пораста ПГДС-а

Достигнути обим ПГДС-а на репрезентативној деоници државног пута I реда у 2020. години може се очекивати у распону од око 3.660 до 3.850 возила на дан, а на репрезентативној деоници државног пута II реда у распону од 1.200 до 1.300 возила.

Табела 10. Очекивани ПГДС на репрезентативним деоницама државних путева I и II реда

Категорија пута	Петогодишња			Просечна годишња стопа раста у периоду
	2006-2010	2011-2015	2016-2020	
Државни путеви I реда	2.658	3.007	3.444	1,74%
	2.658	3.081	3.616	2,07%
Државни путеви II реда	751	982	1.194	3,14%
	751	1.005	1.283	3,63%

5.1.2. Развој мреже путева

Развој и подизање квалитета мреже путева на подручју Општине заснива се на следећим активностима: (1) изградњи обилазнице државног пута IB реда број 37 око Бора, (2) реконструкцији дела државног пута ка Селишту; и (3) модернизацији других државних као и локалних путева (100% удела савременог коловозног застора, нише за стајалишта јавног аутобуског превоза путника и др.).

Изградњом обилазнице пута ДП IB-37 око Бора оствариће се квалитетнија веза са државним путем IA реда број 1 - аутопутем Београд – Ниш (односно са друмском везом коридора X).

Предвиђена је, такође, изградња обилазнице на траси државног пута ДП IIA -161 са северо-источне стране Брестовачке бање. На обилазници око Бора требало би дефинисати две денивелисане раскрснице (петље) и то: у тачки одвајања изграђеног државног пута IB реда број 37 од планиране обилазнице (јужна петља) и у тачки спајања са државним путем IIA реда број 161 (западна петља). Укрштања државног пута IIB реда број 394 и локалних путева ОП-1 и ОП-11 са трасом обилазнице ДП IB-37 не треба да буду денивелисана, као ни обилазница ДП IIA-161 са насељским саобраћајницама. Треба омогућити фазну реализацију свих укрштања (уз потребне мере осигурања безбедности и резервисање простора потребног за њихову реализацију).

Планирана је реконструкција и рехабилитација коловоза свих државних и општинских путева како би се обезбедио захтевани ниво услуге и развој јавног друмског превоза путника.

Табела 11: Државни путеви I и II реда

ДРЖАВНИ ПУТЕВИ	По старој Одлуци ⁸	Стање	Дужина у границама Општине (km)
– државни пут IБ реда број 36: Параћин - Бољевац - Зајечар;	М - 5	постојеће	8,3
– државни пут IБ реда број 37: Селиште - Бор - Зајечар;	Р-105 - обилазница М-4	постојеће планирано	21 4,0
		постојеће	29,3
		планирано	4,0
УКУПНО ДРЖАВНИ ПУТЕВИ IБ РЕДА:		Збир:	33,3
– државни пут IIA реда број 161: Братинац - Жагубица - Брестовац;	Р-105	постојеће	25,0
– државни пут IIA реда број 165: Клокочевац - Заграђе - Звездан;	Р-106	постојеће планирано	21,8 2,2
– државни пут IIA реда број 166: Бор - Заграђе;	М-4, нова улица Р-1066	постојеће планирано	10,4 2,9
– државни пут IIB реда број 389: Стража - Брезовица - Борско језеро;	Р -255, ОП - ББ	постојеће планирано	26,6 0
– државни пут IIB реда број 391: Брестовачка бања - Злот-Бољевац;	Р - 247	постојеће планирано	14,6 3,0
– државни пут IIB реда број 392: Злот - Злотска пећина;	Р - 279	постојеће	3,3
– државни пут IIB реда број 393: Јасиково - Кривељ - веза са путем 166; и	Р-104а (ОП-6) (ОП-5)	постојеће планирано	27,5 6,8
– државни пут IIB реда број 394: Брестовац - Метовница - Гамзиград.	Р-1056	постојеће	15,5
– државни пут IIB реда број 398: Лука - Салаш - Неготин	Р-106а	постојеће	3,8
		постојеће	141,4
		планирано	18,7
УКУПНО ДРЖАВНИ ПУТЕВИ II РЕДА:		Збир:	160,1
		постојеће	170,7
		планирано	22,7
УКУПНО ДРЖАВНИ ПУТЕВИ:		Збир:	193,4

Табела 12: Општински путеви

ОПШТИНСКИ ПУТЕВИ	Стање	Дужина (km)
општински путеви	планирано	10 km
општински путеви	постојеће	340,5 km
некатегорисани општински путеви	постојеће	10,5 km
УКУПНО ОПШТИНСКИ ПУТЕВИ		350,5 km

5.1.3. Развој јавног превоза путника

У јавном друмском превозу путника очекује се даље побољшање, како у домену организације мреже линија, што би требало да донесе пуну покривеност подручја Општине, тако и у квалитету услуга.

Да би се остварила изнета очекивања потребно је да се унапредни начин управљања јавним превозом, посебно ако се има у виду чињеница да на тржишту услуга постоје различити

⁸ Одлука о утврђивању магистралних путева ("Службени лист СФРЈ", бр. 39/84 и 4/87) и Одлука о утврђивању регионалних путева ("Службени гласник СРС", бр. 20/76 и 14/77 и "Службени гласник РС", број 35/91).

превозници. Једно од решења јесте да се у оквиру општинских служби оформи дирекција за јавни превоз путника, чији би задатак био да развија, организује и управља мрежом општинских и градских линија, успостави оквири тарифног система и обавља контролу услуге. С обзиром да се процес приватизације овог сегмента јавних услуга заокружује, успостављање оваквог регулаторног тела је неопходно. Оно би, осим наведеног, прописивало начин и услове уласка на тржиште услуга јавног превоза и спроводило јавне тендере и уговарање услуга.

У централној зони Бора мора да се изгради аутобуска станица као трајан објекат, а дуж мреже линија требало би поставити одговарајућа стајалишта са настрешницама и информативним паноима. У непосредној близини аутобуске станице планира се изградња јавног паркиралишта за аутобусе, теретна и путничка возила.

5.1.4. Железнички саобраћај

Предвиђа се побољшање ситуације у вези са осавремењивањем система вуче и опреме на регионалној железничкој прузи Мала Крсна-Мајданпек - Бор - Распутница 2 (Врахогрнац),⁹ што подразумева и одређене санационе радове на доњем строју пруге. У планском периоду не предвиђа се обимна реконструкција железничких постројења. Путничка и теретне станице остаће и даље у употреби на истим локацијама. Потребно је, такође, испитати могућност активирања старе железничке пруге узаног колосека од Зајечара преко Бора до Црног врха за потребе туристичког развоја Општине.

У планском периоду појавиће се потреба за измештањем дела трасе железничке пруге у зони планираног развоја новог површинског копа "Церово – Примарно" на подручју КО Кривељ. Услови измештања пруге и положај нове трасе треба урадити путем истовремене израде планског документа, генералног пројекта и претходне студије оправданости, кроз сарадњу РТБ Бор групе и "Железнице Србије" а.д. После 2021. године, уколико дође до експлоатације лежишта "Борска река" постоји могућност угрожавања коридора железничке пруге у зони Брезоника.

5.1.5. Ваздушни саобраћај

Просторним планом Републике Србије аеродром у Бору сврстан је у потенцијалне регионалне аеродроме.

Према актуелним плановима предвиђа се да се на мрежи регионалних аеродрома улаже у модернизацију полетно – слетне стазе и радио – навигационе опреме.¹⁰

Увођењем ваздушног комерцијалног саобраћаја битно би се побољшала приступачност општине Бор, чиме би се поспешиле и привредне активности.

Уколико дође до отварања новог рудника у непосредном окружењу, може доћи до угрожавања Аеродрома (и деонице пута ДП ИБ - 37).

5.1.6. Бициклистички и пешачки саобраћај

У градским и туристичким насељима и на потесу Бор 2- Брестовачка бања - Борско језеро - Црни врх у одговарајућим урбанистичким плановима обезбедити коридоре (стазе) за бициклистички и пешачки саобраћај. У насељима обезбедити услове за кретање хендикепираних особа.

5.2. ВОДОПРИВРЕДНА ИНФРАСТРУКТУРА

Реализација нове, као и обнова постојеће водопривредне инфраструктуре на простору Општине Бор саставни је део две класе система предвиђених Просторним планом Републике Србије:

(1) **Борског водоводног субсистема** као дела Подсистема Црног Тимока у оквиру Тимочког регионалног система за снабдевање водом насеља; и

⁹ Ова инвестиција налази се у Нацрту Просторног плана Србије (2010), параграф 453, страна 212

¹⁰ Ова инвестиција налази се у Нацрту Просторног плана Србије (2010), параграф 463, страна 217

(2) **Тимочког речног система** за снабдевање технолошком водом индустрије у оквиру РТБ-а Бор, за заштиту квалитета вода и за уређење водних режима (заштита од поплава и повећање малих вода – као мера тзв. оплемењавања малих вода); кључни објект Тимочког речног система сада је Борско језеро, а у будућности ће важне водопривредне функције преузети на себе и будућа акумулација "Боговина" на Црном Тимоку.

Те две класе система већ сада имају тесне интеракције, јер се из Борског подсистема, у периодима када воде има довољно, из Злотског крака убацује део воде у Борско језеро, како би се побољшале његове производне перформансе (снабдевање индустрије технолошком водом) и побољшала туристичка и рекреациона валоризација те акваторије.

Борски водоводни субсистем је већ добио приближно коначну конфигурацију. Чине га изворишта и доводи из три правца на подручју Општине (Злотски, Кривељски и Сурдупски) и четврти из каптираног врела Мрљиш на подручју будуће акумулације Боговина. Тиме је урађена прелазна фаза тог субсистема, са високом обезбеђеношћу снабдевања од преко 97%. Завршетак тог подсистема је повезан са реализацијом акумулације Боговина, чиме ће Подсистем Црног Тимока постати један од најпозданијих система за снабдевање водом у Србији.

(1) Злотски довод, који допрема воду са Бељавинских врела (Гаура Маре, Гаура Мика, Рнић и Мељанић), чији је капацитет у маловођу око 110 L/s, као и из Злотског врела капацитета (10÷60) L/s. Преко ПС Секундарна и ПС Примарна вода се пребацује до резервоара / прекидне коморе Прихватна (хидрауличка стабилност се на том краку довода обезбеђује са још три прекидне коморе), а одатле до ПК Расподелна. Та прекидна комора је врло битна за оба система - Борски водоводни подсистем и Тимочки речни систем – јер се у њој вода расподељује у два правца: (а) према водоводу Бора и (б) ка Борском језеру, да би се повећао биланс захваћених вода у тој акумулацији, као и за допуну снабдевања туристичког насеља, које воду добија из доста оскудног врела Злаце; крак довода који води према граду уводи се у градски дистрибуциони резервоар Топовске шупе, из кога се уводи у дистрибуциони систем града.

(2) Кривељски довод се ослања на врело Кривељска Бањица поред насеља Велики Кривељ; одатле се вода цевоводом доводи до резервоара Кривељ, одакле се преко ПС Кривељ цевоводима Ø 350 и Ø 400mm допрема до дистрибуционог резервоара Р Тилва Мика и преко њега уводи у систем;

(3) Сурдупски довод се ослања на врело Сурдуп, око 8 km источно од града; уз врело је изграђен сабирни резервоар и пумпна станица, преко које се потисним цевоводом Ø 350 mm вода потискује ка прекидној комори Маре; из те ПК вода се преко гравитационог цевовода Ø 350 mm упућује према резервоару Тилва Мика, и даље према дистрибутивном систему; на тај начин резервоар Тилва Мика регулише дотоке из праваца Кривељ и Сурдуп; и

(4) Довод Боговина, реализован у лето 2002. године као прелазно решење, изузетно је важан за поуздано функционисање Борског водоводног подсистема; наслања се на извориште Мрљиш са 4 каптажна бунара из којих се вода потисним цевоводом (Ø550 mm, L=14,70 km) потискује у Р "Селиште"; из Р "Селиште" се вода цевоводом (Ø 500 mm, L=4,10 km) гравитацијом упућује у Р Шарбановац, одакле се преко ПС цевоводима Ø500mm потискује најпре до ПК Чока Мошуљ, а затим даље до резервоара Р "Топовске шупе"; улога тог резервоара је да прихвати и регулише воде које се доводе из правца Злот и Боговина и уведе их у дистрибутивни систем Борског водовода; садашњи рачунски капацитет доводног крака Боговина износи око 170 L/s и тај крак је од изузетне важности за поуздано снабдевање водом Бора и за еколошки прихватљиву експлоатацију осталих изворишта, без надексплоатације.

Са становишта даље реализације Борског водоводног подсистема, у оквиру Тимочког регионалног система, битни су следећи радови и мере:

- наставити активности на обнови доводне и дистрибутивне мреже, како би се губици у Борском водоводу смањили на мање од 20%, што је предуслов за нормално функционисање тог система;

- реализовати и стриктно поштовати све три зоне заштите изворишта на територији општине (Бељавинска врела, Злотско врело, Кривељска Бањица и Сурдуп), водећи рачуна о хидролошкој површини слива у условима дубоке карстификације; обезбедити преко надлежних органа Републике Србије да се оствари потпуна заштита изворишта Боговина као изворишта републичког значаја, како би се сачувао квалитет воде у сливу врела Мрљиш и будуће акумулације;
- након израде математичког модела водоводног система, у складу са закључцима о евентуалним уским грлима у дистрибутивном систему и потреби реализације нових објеката: ценовода, резервоара, пумпних и хидрофорских станица, резервисати просторе за њихову реализацију;
- све гране водоводног система и сва чворишта опремити мерним уређајима за мерење протока и притисака, како би се могло да оперативно управља радом читавог система у реалном времену, уз праћење водних биланса у систему и контролу потрошње и стабилности читавог Борског водоводног субсистема; и
- повећање запремине резервоара тако да се оствари специфична запремина не мања од 300 L/корисник.

Вода за технолошке потребе и даље ће се обезбеђивати из Борског језера, које је и грађено за ту намену. Повећање биланса вода у том језеру, које има доста мали доток због мале површине слива, и даље ће се обављати из Злотског довода, у свим периодима када воде има довољно у Борском водоводу, као приоритетном кориснику. У тим периодима ће се према Борском језеру у ПК Расподелна усмеравати она количина воде која није неопходна Борском водоводу. Имајући у виду конструкцијске особености насуте Брестовачке бране и бочног прелива, као и постојање валобрана, постоји могућност да се у случају потребе кота нормалног успора повиси за око 0,5 m (додавање устава на садашњем слободном преливу), како би се остварила већа запремина акумулације која се може користити за регулисање протока за потребе индустрије РТБ Бор. Тај део запремине би се користио само краткотрајно, у водном делу године.

Каналисање и санитација насеља. Разматрано подручје лежи на подручју два слива, те су су планирана два независна канализациона сепарациона система: а) за насеља у сливу Борске реке - град Бор, б) за насеља у сливу Брестовачке реке.

(а) Канализација Бора у сливу Борске реке је мешовитог типа: главни колектори, који започињу од улива Болничког потока (дужине 7,1 km), решени су у виду општег система, док је канализациона мрежа решена као сепарациони систем. Садашњи тунелски одводник има задовољавајућу пропусну способност за падавине повратног периода 5 година. За ређе повратне периоде тунел долази под притисак, са озбиљним последицама по његову функционалност. Таква диспозиција биће неодржива у условима реализације ППОВ, те се мора обавити сепарација система и на главним одводницима.

(б) Канализација у сливу Брестовачке реке обухвата сва насеља у долини Брестовачке реке, од Брестовца низводно до Брестовачког језера, узводно. Сепарациони систем имају насеља на том сливу: Бор II, Металург и Бањско Поље, а Брестовачка бања и комплекс Борско језеро имају делимично канализацију за отпадне воде насеља. Брестовац нема канализацију. Све канализације тог слива се уливају у Брестовачку реку.

Велики проблем садашњег система града Бора је постојећи главни колектор - тунел, који делимично пролази испод старог флотацијског јаловишта РТБ-а Бор. У тај колектор се уводе и отпадне воде насеља и атмосферске воде, те се ради о објекту у коме се до тада сепарациони систем канализације Бора претвара у мешовити систем. Тај тунелски одводник је на више места оштећен, те би његово испадање из функције имало озбиљне последице по град Бор.

Генералним пројектом из 2004. године разрађене су три варијанте канализације и пречишћавања отадних вода.

Варијанта I је централизована варијанта, по којој се све отпадне воде - и из слива Борске реке и из слива Брестовачке реке доводе до заједничког ППОВ, на Борској реци на подручју КО Слатина у близини садашњег излива. Из слива Борске реке се отпадне воде доводе тунелом до ППОВ. Воде из насеља у сливу Брестовачке реке се воде коридором дуж пута од Брестовачког језера до ЦС Брестовац низводно од Брестовца. Одатле се вода препумпава до ЦС Бор II, до које стиже и колектор из насеља Металург. ЦС Бор II налази крај пута, источно од Брестовца, и из ње се канализациони садржај потискује до ЦС Бор II-1 (југоисточно од насеља Металург), одакле се потисним цевоводом и постојећим колектором уводи у нови тунел. Рационално решење: у тунелу поставити нов колектор (како би се обезбедила сепарација отпадних и атмосферских вода) којим се отпадне воде одводе до локације ППОВ. У тој варијанти може се рачунати да на централно ППОВ Бор доспева $Q_{sr, dn.} = 212 \text{ L/s}$ (постојеће стање), односно $Q_{max, h.} = 375 / 450 \text{ L/s}$ (постојеће / будуће стање).

Варијанта II је варијанта која се предлаже за реализацију. То је варијанта ранијег решења по којој се реализују два ППОВ, једно у сливу Борске реке, друго у сливу Брестовачке реке, на месту непосредно низводно од Брестовца. Основна конфигурација система је готово иста, једина разлика је у томе што нема препумпавања из слива у слив, тако да не постоје поменуте три пумпне станице (ЦС Брестовац, ЦС Бор II и ЦС Бор II-1), већ се низводно од Брестовца, крај Брестовачке реке, реализује ППОВ Брестовац, до кога се доводе све отпадне воде насеља на потезу од Брестовца до Брестовачког језера. Поред магистралног колектора у коридору дуж Брестовачке реке до ППОВ Брестовац води и колектор из насеља Бор II и Металург. У тој варијанти се може рачунати са следећим количинама отпадних вода: ППОВ Бор: $Q_{sr, dn.} = 155 \text{ L/s}$, $Q_{max, h.} = 275 / 330 \text{ L/s}$. ППОВ Брестовац: $Q_{sr, dn.} = 60 \text{ L/s}$, $Q_{max, h.} = 100 / 120 \text{ L/s}$.

Варијанта III је алтернатива варијанте II, још више децентрализована, тако да се предвиђа укупно четири ППОВ: Бор (за све отпадне воде из насеља која се налазе у сливу Борске реке), и три ППОВ у сливу Брестовачке реке: ППОВ Брестовац (за истоимено насеље и насеља до близу Бањског поља), ППОВ Бањско поље (Бањско поље и Брестовачка бања) и ППОВ Борско језеро (насеља у комплексу око Борског језера).

Све три варијанте су прихватљиве са гледишта коришћења простора, али извесну предност имају варијанте I и II, које имају мањи број ППОВ, тако да за ту сврху ангажују мање простора. Посматрајући само са гледишта ангажовања простора и одржавања ППОВ предност има варијанта I, која има само једно централно ППОВ крај Борске реке. Слабост те варијанте I је потреба великог пумпања (око 180 m), са значајним трошковима енергије. Та варијанта има три црпне станице, које немају веће просторне захтеве (могу се реализовати и као подземна постројања), али захтевају брижљиво одржавање. Морају имати и резервни агрегат, за случај кvara главног пумпног агрегата. Са становишта свих параметара који су битни за одлучивање (инвестициони трошкови, трошкови експлоатације, поузданост система, просторни захтеви, уклапање у окружење) предност се даје варијанти II, са два ППОВ - Бор на Борској реци у зони КО Слатина, и ППОВ Брестовац, низводно од Брестовца. Посебна предност те варијанте је и могућност флексибилније реализације система. Оба ППОВ треба да имају све садржаје који су уобичајени код таквих постројења за пречишћавање отпадних вода насеља: механичко пречишћавање, биолошки процес пречишћавања (акценат је на што ефикаснијем уклањању органских материја), линија за обраду муља, угушћивање, аеробна стабилизација (дигестија), дехидратација муља пресама. Имајући у виду доста тескобне просторне услове, не треба прихватити алтернативу са пољима за сушење муља, већ за то треба предвидети пресе. Ефективност ППОВ треба да задовољи следеће захтеве за пречишћене отпадне воде, пре њиховог упуштања у водотоке: $BPK_5 \leq 5 \text{ mg O}_2/\text{L}$, $HPK \leq 12,5 \text{ mg/L}$, суспендоване материје $CM \leq 35 \text{ mg/L}$, број колиформних бактерија $20 \times 10^3 \text{ L}^{-1}$. У циљу остварења високе поузданости - одржавање свих ППОВ треба да буде централизовано, на нивоу општинских комуналних служби.

У складу са развојним плановима општине Бор у области комуналне делатности реализоваће се изградња система за одвод и пречишћавање отпадних вода и у другим насељима.

5.3. ЕНЕРГЕТИКА, ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА И ЕНЕРГЕТСКА ЕФИКАСНОСТ

5.3.1. Енергетика

Природни услови територије општине Бор не омогућавају задовољење сопствених потреба за енергетским изворима, јер не постоје потенцијали угља, нафте и природног гаса или капацитети за производњу електричне енергије, већ је Општина највећим делом упућена на снабдевање из енергетског система Републике.

Подручје Општине има могућности за коришћење обновљивих енергетских извора (мале хидроелектране, биомаса, ветар, геотермална и сунчева енергија).

5.3.2. Енергетска инфраструктура

У преносној електричној мрежи Србије планирана је реализација ТС 400/110 kV Бор 2. Инсталисана снага ове ТС је 150 + 300 MVA, а због старости трансформатора од 150 MVA (из 1971.) у периоду 2010-2015. године треба рачунати са његовом заменом. Мада би у овој ТС постојећа инсталисана снага била довољна до краја планског периода, ако се може очекивати да, при испаду јединице од 300 MVA, снага са којом ради ХЕ Ђердап 2 није мања од 120 MW и 40 MVA, нови трансформатор треба да буде снаге 300 MVA, као и остали трансформатори 400/110 kV у мрежи Србије. Раније рађене студије које су се бавиле избором оптималне снаге трансформатора 400/110 kV за мрежу Србије показале су да је оптимална снага 300 MVA.

Планирана је изградња и реконструкција ДВ-а преузета из Плана развоја преносног система за период до 2015.: ДВ 110 kV број 147/2 Бор 2 - Неготин; број 150 Бор 1 - Мајданпек 1 и број 148/2 Бор 2 - Зајечар 2 – реконструкција, као и ДВ-и 110 kV број 147/1 и 148/1 Бор 1 - Бор 2, уместо постојећих једноструких, нови двоструки.

Због планираног проширења површинског копа "Церово" на подручју КО Кривељ, предвиђа се измештање далековода 110 kV бр. 150 и бр. 177 Бор - Мајданпек.

У складу са стратегијама дугорочног развоја Републике Србије и према указаним потребама привреде и других потрошача електричне енергије, могућа је реконструкција, адаптација или санација постојећих далековода реда 400, 220 и 110 kV у циљу повећања сигурности и безбедности мреже стратешких далековода.

Студијом дугорочног перспективног развоја **електричних мрежа 110 и 35 kV** на подручју "Електротимока" Зајечар за период до 2020. године (2002) предвиђене су следеће активности на подручју општине Бор:

- повећање инсталисане снаге у ТС 110/35 kV "Бор 1" са постојећих 2x31,5 MVA на 2x63 MVA;
- проширење постројења 35 kV у ТС 110/35 kV "Бор 1" за четири водне ћелије;
- изградња ТС 35/10 kV "Бор IV" 2x12,5 MVA са 4 ћелије на 35 kV страни (2 ТР+ 2В) и укупно 18 ћелија на 10 kV страни (2ТР + 1КТ + 1М + 14 В), у близини Николичевског пута с обзиром на развој индустрије у том делу Бора;
- изградња два кабловска вода 35 kV од ТС 110/35 kV "Бор 1" до ТС 35/10 kV "Бор IV";
- изградња надземног вода 35 kV (двоструког) ТС 110/35 kV "В. Кривељ"- ТС 35/10 kV "Бор III" дужине 10 km и ширине коридора 18 m;
- опремање две водне ћелије 35 kV у ТС 110/35 kV "В. Кривељ";
- повећање инсталисане снаге у ТС 35/10 kV "Бор II" на 2 x 12,5 MVA и проширење 10 kV постројење за четири водне ћелије;
- у ТС 35/10 kV "Заграђе" инсталисање другог трансформатора од 4 MVA;
- у ТС 35/10 kV "Крст" замена постојећег трансформатора 0,63 MVA новим трансформатором снаге 2,5 MVA, ако дође до изградње планираног каменолома Црна Река;
- реконструкција ТС 35/10 kV "Француске баракe" за инсталисану снагу 2 x 8 MVA, ако се настави са изградњом хотелског комплекса "Јелен" на Црном врху;

- повећање инсталисане снаге у ТС 35/10 kV "Дубрава" на 2,5 + 4 MVA и доградња објекта за смештај 35 kV постројења (тренутно је постројење 35 kV за спољну монтажу);
- у ТС 35/10/6 kV "Злот" инсталисање још једног трансформатора 35/10 kV од 2,5 MVA и још једног трансформатора 35/6 kV од 2,5 MVA;
- у ТС 35/10 kV "В. Кривељ" инсталисање и другог трансформатора од 2,5 MVA;
- обезбеђење резервног напајања ТС 35/10/6 kV "Злот" изградњом вода 35 kV Злот- Француске бараке;
- обезбеђење резервног напајања ТС 35/10 kV "Шарбановац" изградњом вода 35 kV Шарбановац – Селиште; и
- повећање инсталисане снаге у ТС 35/10 kV "Бор III" на 2 x 12,5 MVA.

Постојеће ТС 10/0,4 kV се задржавају, а будући број и размештај нових ТС 10/0,4 kV биће дефинисан кроз урбанистичке планове нижег реда у складу са наменом површина. Све ТС 10/0,4 градиће се као слободно стојећи типски објекти снаге 1 x 630 kVA или 2 x 630 kVA.

За прикључење малих хидроелектрана на електричну мрежу на подручју општине Бор биће неопходно изградити нове трафостанице и прикључне водове:

- за МХЕ снаге 1596 kV на реци Црни Тимок код Метовнице - ТС 35/x kV и прикључни вод 35 kV до ТС 35/10 kV "Шарбановац"; и
- за више МХЕ снаге до 500 kV на Злотној реци - ТС 10/x kV и прикључне водове 10 kV.

У наредном периоду предвиђа се доградња **топлификационог система** Бора изградњом нових вреловода (на простору између објекта Новог градског центра и хотела "АЛБО", од огранка за МЗ "Металург" до објекта Тимочке дивизије 6, у МЗ "Старо селиште" и др.) и изградњом/реконструкцијом локалних котларница (уз коришћење котлова новије генерације на течном гориву, "пелете" или "чипс", уз могућност преласка на природни гас).

На основу "Пројекта геолошких истраживања нафте и гаса на територији Србије јужно од Саве и Дунава" (даље Пројекат) НИС-у су одобрена **нафтно-геолошка истраживања** (Решење бр.310-02-059/2010 од 01.04.2010.год.) на истражном подручју који се у регистру истражних поља води под бројем 1915. Пројектом су предвиђене две фазе геолошких истраживања – регионална и детаљна геолошка истраживања нафте и гаса у периоду од 2010. до 2020. године. Пројектом за регионална геофизичка испитивања Србије – регионални профил Р4-10 изведен је по траси започетој северно од Ариља, преко Гуче, планине Јелице, Мрчајеваца, Кнића, јужно од Крагујевца, Јагодине, Сења, Сењског рудника, Равне реке, Пасуљанских ливада, Злота, Брестовачке бање, Кривеља, Дели Јована, Сикола и завршава се источно од Неготина на граници према Бугарској. Подручје Бора се налази у оквиру истражног региона "Тимок" на коме је планирано да се ураде гравиметријска и геомагнетска испитивања у обиму од 850 тачака, 2Д фрефлективна сеизмичка испитивања у обиму од 600 km и да се избуше четири бушотине.

Већ дужи низ година предвиђа се градња **гасовода** за источну Србију. Снабдевање општина источне Србије природним гасом, преко предузећа "Југоросгас", тесно је повезано са реализацијом магистралног гасовода Димитровград – Ниш и/или снабдевањем из правца Бугарске, магистралним гасоводом "Јужни ток", јер обе варијанте обезбеђују потребне техничке услове за гасификацију Бора.

Концепција развоја гасоводне мреже реализацијом магистралног гасовода Димитровград – Ниш утврђена је пројектом "Развој гасне инфраструктуре у источној Србији" (РГФ, 2008.). Према тој варијанти снабдевања Србије из правца Бугарске изградњом магистралног гасовода Софија - Димитровград - Ниш, подручје Нишке Бање лоцирано је као место почетка магистралног гасовода Ниш - Зајечар - Бор - Прахово. Траса магистралног као и магистралних огранка гасовода генерално прате важније путне коридоре, обилазећи насељена места. Гасовод се састоји од магистралног дела Нишка Бања - Књажевац - Зајечар - Вражогрнац, који се рачва на два магистрална крака: Вражогрнац - Бор и Вражогрнац - Неготин - Прахово.

Гасовод "Јужни ток" предвиђен је да буде изграђен до 2017. године. Према првим анализама магистрални гасовод би ушао у Србију на нивоу Зајечара и наставио према Параћину, одакле би се уклопио у већ постојећу трасу магистраног гасовода Хоргош-Ниш. Предвиђа се да Параћин буде раскрсница за северну (према Београду) и јужну Србију и даље за Космет и Македонију. Магистрални гасовод је притиска 70 bar и за његово повезивање са постојећим гасоводним системом неопходне су мерно-регулационе станице за смањење притиска на 50 bar. Уколико се у Зајечару направи таква мерно-регулациона станица, гасификација Тимочке крајине би била економски много оправданија јер би се смањиле дужине транспорта до највећих потрошача Бора, Неготина и Прахова, укључујући и сам Зајечар. Из Зајечара би се снабдевале општине Тимочке крајине путем разводних магистралних гасовода и то: крак према Књажевцу и крак према Вражогрнцу и Бору, односно Прахову.

5.3.3. Енергетска ефикасност и обновљиви извори

Основна организациона мера за рационално коришћење енергије је увођење енергетског менаџера на нивоу Општине, као и обавезе енергетског менаџмента за велике потрошаче енергије као што је РТБ Бор група. Тиме се обезбеђује организован начина праћења потрошње енергије и предузимање мера за њено смањење и повећање енергетске ефикасности.

У сектору индустрије, комуналне енергетике и зградарства од великог значаја је израда енергетских ревизија које имају за циљ снимање постојећег стања потрошње и идентификовање мера за унапређење енергетске ефикасности.

Доследном применом важећег СРПС У.Ј5.600 (раније ЈУС У.Ј5.600 из 1987. године) и других пратећих стандарда о пројектовању нових стамбених зграда и њиховој термичкој заштити могуће је смањити пројектну инсталисану снагу за грејање за 30–40% и остварити приближно толику уштеду у енергији за грејање, што ће имати велики значај за топлану Бор. Реализација мере захтева само стриктно извршење и поштовање постојећих прописа и остварење реалних цена станова уз контролу енергетског квалитета објекта при примопредаји зграда и грејних система у њима. Повољним кредитима треба подржати ревитализацију – побољшање топлотне заштите постојећих зграда путем изолације зидова и замене прозора, чиме би се смањила специфична потрошња топлотне енергије за најмање 20%.

Изменама Закона о енергетици предвиђено је формирање Фонда за енергетску ефикасност. Средства из тог фонда би се усмеравала на побољшање енергетске ефикасности у индустрији, домаћинствима, јавним објектима и саобраћају, што ће омогућити повољније финансирање пројеката енергетске ефикасности.

Мале хидроелектране могу се градити на местима на којима не ремете развој планираних већих објеката у оквиру система за снабдевање водом и речних система и не угрожавају еколошке функције водотока и насеља која се налазе крај река. Оквирно полазиште за реализацију малих хидроелектрана (МХЕ) даје Катастар МХЕ из 1987. године. Према њему, на подручју општине Бор налази се шест евидентираних локација за изградњу малих хидроелектрана (Табела 13). Катастар МХЕ нема карактер обавезности ни по локацији ни по диспозицији, већ треба посебним анализама преиспитати и доказати да ли су та решења прихватљива и да ли се уклапају у социјално и еколошко окружење, уз прибављање и поштовање услова заштите природе и водних услова. Сходно одредбама Плана у области водоснабдевања назначена локација на Злотској реци не може да се користи за МХЕ, јер је извориште водоснабдевања.

Табела 13. Евидентиране локације МХЕ на подручју општине Бор

Општи подаци							
Назив	Водоток	Локација	Координате преграде		Максим. бруто пад	Инстал. снага	Годишња производња
			х	у	m	kW	kWh
Горњане	Љубова река	Горњане	49 03 220	75 88 920	75	514	1.360.000
Метовница	Црни Тимок	Метовница	48 64 260	75 91 700	17	1.596	5.650.000
Џаново поље	Брестовачка река	Економија Џаново поље	48 73 070	75 90 430	25	121	430.000

Општи подаци							
Назив	Водоток	Локација	Координате преграде		Максим. брuto пад	Инстал. снага	Годишња производња
			x	y			
Преваље	Злотска река	Сумраковац	48 71 960	75 81 210	12	300	1.010.000
Злот	Злотска река	Злот	48 76 410	75 78 170	17	463	1.750.000
Корњет	Бељевина	Злот север	48 80 860	75 75 960	70	336	1.270.000

За прикључење будућих малих ХЕ неопходно је изградити, у зависности од снаге ХЕ, ТС 35/x kV или 10/x kV и одговарајуће водове 35 kV или 10 kV, што се дефинише давањем техничких услова ЕД "Електротимок" Зајечар.

Процењује се да подручје располаже значајним потенцијалом биомасе, који се може користити за различите енергетске потребе. С обзиром на квалитет и потражњу за дрвном масом неопходно је рационално газдовање овим обновљивим извором енергије.

Подручје Општине располаже потенцијалом ветра, јер се налази у зони повољних услова за његово коришћење. Предуслов је снимање карактеристика ветра на изабраним микролокацијама, како би се утврдила учесталост брзина ветра и утврдио оптималан капацитет ветрогенератора.

Геотермални потенцијал подручја чини Брестовачка бања са својим природним изворима и температурама воде вишим од 30°C.

Постоје могућности коришћења и сунчеве енергије, али само за припрему потрошне топле воде,

5.4. ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈЕ И ПОШТА

5.4.1. Телекомуникације

На Планском подручју може се очекивати веома брз и значајан пораст потреба за широкопојасним прикључцима свих врста, не само у урбаном центру, него и у осталим насељима.

Потреба за повећаним бројем широкопојасних прикључака захтева набавку нових комутационих уређаја, изградњу и реконструкцију приступних мрежа, са знатно већим уделом оптичких каблова, као и организацију мреже за бежични приступ. Основна планска решења у области **фиксне телефоније** су:

- побољшање постојећег стања заменом постојећих, застарелих дигиталних комутација (центра) и осавремењивањем приступних мрежа;
- изградња новог оптичког кабла (ТОСМ 03 x 8 x 12 x 0,4 x 3,5 ЦМАН) Бор-Зајечар поред трасе пута ДП 16-36;
- изградња оптичких каблова на релацијама Шарбановац - Метовница, Слатина - Оштрељ - Доња Бела Река, Кривељ - Бучје и у свим приступним мрежама; и
- код реконструкције магистралних оптичких каблова повећање броја влакана за успутна насеља.

Планом "Телекома Србија", до 2015. године, предвиђена је набавка и уградња савремених мултисервисних приступних чворова (MSAN) и дигиталних приступних мултиплексера (DSLAM), који обезбеђују потпуну децентрализацију приступне мреже и реализацију свих савремених телекомуникационих услуга.

Поред постојећих 5 чворова у граду Бору, предвиђена је уградња још једног MSAN уређаја, на локацији МЗ Петар Кочић, као и значајно проширење постојећих.

Предвиђена је уградња савремених чворишта која омогућавају широкопојасни приступ и у мањим насељима Општине, и то: MSAN Слатина, DSLAM Бањско поље, MSAN Оштрељ, MSAN

Брестовац, MSAN Кривељ, DSLAM Борско језеро, MSAN Горњане, MSAN Доња Бела Река, MSAN Бучје и MSAN Метовница.

Реализацијом овог плана, као и проширењем постојећих CDMA чворова, за бежично покривање ретко насељених делова, а по потреби и увођењем нових чворишта, телекомуникациона инфраструктура у Општини моћи ће да задовољи потребе у будућем периоду.

У области **мобилне телефоније** може се очекивати следеће:

- до 2017. године обезбеђење потпуне доступност услуга треће генерације мобилне телефоније, што ће захтевати изградњу нових базних станица минимално у двоструком броју од постојећих којима располажу мобилни оператери Телеком-MTC, VIP, Telenor и других лиценцираних оператора; и
- до 2020. године обезбеђење потпуне доступности услуга четврте генерације мобилне телефоније, што ће захтевати изградњу знатног броја нових базних станица.

Предвиђена је дигитализација постојеће мреже **емисионих и репетиторских станица** као и изградња нових станица. Приликом избора локација базних станица мобилних оператора треба избегавати стамбене објекте, све стационаре, болнице, социјалне, школске и дечје установе.

5.4.2. Поштански саобраћај

У циљу побољшања постојећег стања мреже објеката и услуга **поштанског саобраћаја**, предвиђено је:

- отварање нових поштанских јединице у насељу Горњане и другим насељима да би се повећала доступност ових услуга становницима на руралном подручју Општине;
- могућност функционисања дела поштанских јединица као уговорних пошти; или увођење мобилног поштанског шалтера који би, по одређеном распореду, обилазио удаљенија насеља; и
- увођење нових поштанских услуга у поштанском саобраћају.

5.5. КОМУНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА

Стратешка опредељења за **управљање комуналним отпадом** дефинисана су на регионалном и локалном нивоу, у складу са препорукама Стратегије управљања отпадом, Просторног плана Републике Србије, Регионалног просторног плана Тимочке крајине, Регионалног плана управљања отпадом за подручје Тимочке крајине и актуелним европским и светским трендовима у овој области.

Стратешка опредељења су: 1) рекултивација, санација и краткотрајно коришћење (3-5 година, до реализације регионалне депоније) до затварања постојеће несанитарне градске депоније у кругу РТБ-а; затварање, чишћење и ремедијација дивљих сметлишта на руралном подручју до 2015. године; детаљно геолошко и хидротехничко испитивање и анализа квалитета подземних вода у непосредној близини свих депонија, због процене еколошке угрожености земљишта; и преусмеравање свих токова отпада на планирану регионалну депонију Халово 2 (за подручје Борског и Зајечарског округа).¹¹ Предвиђено је успостављавање децентрализованог система управљања отпадом. Децентрализовани систем спроводио би се прикупљањем примарно селектованог органског и неорганског отпада у рециклажним двориштима, и/или организацијом мобилних трансфер станица за прикупљање и откуп секундарних сировина на оним локацијама које су неприступачне за камионе стандардних габарита, као и у насељима у којима је због њихове специфичне функције (туризам) неопходна чешћа евакуација отпада. Након затварања, на локацији градске депоније треба приступити изградњи трансфер станице, у складу са Регионалним планом управљања отпадом, као и изградњи система рециклажних дворишта у сеоским насељима (Злот, Брестовац, Шарбановац, Слатина, Оштрељ, Кривељ, Бучје, Доња Бела Река) и планираним туристичким центрима

¹¹ Будући да су се неколико пута догодиле поплаве на простору планираном за изградњу регионалне депоније размотриће се и могућност утврђивања нове локације за смештање отпада са територије Тимочног региона (а који ће уважити и додатне критеријуме локације депоније, какви су нивои 100 годишњих и 1000 годишњих вода и др.).

Брестовачка бања, Борско језеро и Црни Врх. Остала сеоска насеља (Горњане, Лука, Топла и Танда) ће бити обухваћена мобилним системом евакуације отпада.

Медицински отпад биће транспортован на регионална складишта за овај тип отпада, на локацију чије се прецизирање очекује у планском периоду. До тада, биће складиштен у оквиру медицинских установа на територији Општине. Опасни отпад ће бити, према Стратегији управљања отпадом, складиштен на регионалном складишту на територији Нишког округа. Управљање отпадом пореклом из индустрије и металургије и даље ће бити у надлежности РТБ-а Бор, који ће спроводити његову инертизацију и евакуацију.

Развој комуналне инфраструктуре подразумева санирање и уређење **гробља**, опремање гробљанским грађевинама гробља у МЗ Брезоник, планско проширивање новог градског гробља, као и једног броја сеоских гробља (Брестовац, Доња Бела Река, Злот, Бучје, Метовница, Шарбановац), уз утврђивање надлежности комуналног предузећа и евентуално других субјеката над свим гробљима; изградњу нових и одржавање и опремање постојећих сточних гробља (Метовница, Оштрељ, Слатина); и др.

Предвиђа се изградња зелене **пијаце** у новом градском центру Бора и њено стављање под надлежност комуналног предузећа, као и отварање сточних и зелених пијаца у центрима заједница села, уз обезбеђивање потребних санитарних услова.

6. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, УРЕЂЕЊЕ ПРЕДЕЛА, ПРИРОДНА И КУЛТУРНА ДОБРА И РИЗИЦИ И ОПАСНОСТИ У ПРОСТОРНОМ РАЗВОЈУ

6.1. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Заштита и унапређење квалитета животне средине биће спровођени према просторно еколошким зонама, применом режима и правила изградње и уређења простора и мера заштите животне средине.

На основу адаптираних критеријума за категоризацију простора према степену загађености животне средине утврђених кроз Просторни план Републике Србије, на подручју Општине се предвиђају четири квалитативне категорије насеља и зона према очекиваним нивоима загађености и угрожености животне средине проузрокованих антропогеним притиском. Ове категорије базиране су на процени могућег еколошког оптерећења (кроз индикаторе квалитета воде, ваздуха, земљишта и др.) датог и кроз Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину.

1) Подручје загађене и деградиране животне средине (висок степен загађености)

Обухвата локалитете са повременим већим прекорачењем граничних вредности имисија загађујућих материја у ваздух, воду и земљиште – подручја експлоатације руде (Брезоник, Борска река, Кривељ, Церово), металуршка постројења (рударско металуршка зона у Бору, рударско-производна зона Велики Кривељ, рударско-индустријски објекти погона "Белоречки пешчар" и погона "Заграђе"), локалитете постројења која подлежу обавезама из SEVESO II директиве (Топионица и рафинација бакра), коридоре дуж постојећих државних путева реда (ДП 16 36 и ДП-16 35), локалитете флотацијских јаловишта и депонија индустријског и опасног отпада.

2) Подручје угрожене животне средине (средњи степен загађености)

Обухвата локалитете се повременим мањим прекорачењем ГВИ и МДК и повременим проблемима у прикупљању и третману пољопривредног и комуналног отпада и одвођењу отпадних вода, дакле подручја се израженом антропопресијом. То су: заштитни појасеви дуж постојећих и планираних државних путева II реда са могућношћу повремениг мањег прекорачења ГВИ, МДК вода и земљишта, нивоа буке; субопштински центри и приградска насеља; локације постојећих несанитарних руралних депонија; подручја са емисијама јонизујућег зрачења (код Злотске пећине, на крову Лак жице, кланице "Полет" и Дома културе, спорстко-пословни центар "Младост", ФОД; РТБ, ватрогасни дом, Симпо, Нова тржница, ТИР); зоне угрожене ексцесивном и

јаком ерозијом; насеља са производним капацитетима – Злот, Горњане, Доња Бела Река, Заграђе, Брестовац, Оштрељ, Метовница и др.

3) Подручје претежно квалитетне животне средине (мали степен загађености)

Обухвата територије са загађењем чинилаца животне средине у дозвољеним границама. То је рурално залеђе Општине са традиционалном пољопривредом, у коме нема директног утицаја рударства и металургије, и постојећи и планирани туристички центри (Бор, Брестовачка бања, Борско језеро и Црни врх и пунктови Злотска пећина, Дубашница и Стол због могућности повећања антропопресије на овај простор услед развоја туризма), односно туристичка подручја Кучајске планине, Борско језеро - Брестовачка бања - Црни врх, Велики крш - Голи крш - Стол и Дели Јован. У овој категорији налазе се и коридори општинских путева.

4) Подручје квалитетне животне средине (незнатни степен загађености)

Обухвата локалитете без сталних антропогених извора и то споменик природе "Лазарев кањон" и евидентирана природна добра Кучајске планине, Тилва Њагра и предео Борског језера, предео Брестовачке бање, Велики Крш, Голи Крш/Стол, Дели Јован и клисуру Беле реке.

Обухват појаса и зона заштите животне средине утврђени су на основу прелиминарне процене утицаја рударско-металуршких, инфраструктурних, индустријских и туристичких објеката и радова на животну средину.

Побољшање **квалитета ваздуха** на подручју Просторног плана засниваће се на примени правила и мера заштите за смањење нивоа емисије: из постојећих извора загађивања ваздуха (из рударства, металургије, са постојећих флотацијских јаловишта, из саобраћаја) предузимањем технолошких, економских и организационих мера на локалном, регионалном и националном нивоу; од загађења у новим индустријским погонима; као и на изради катастра загађивача ваздуха и побољшања постојећег система мониторинга квалитета ваздуха проширивањем осматрачких места у складу са Европском директивом о процени и управљању квалитетом амбијенталног ваздуха (96/62/EC)¹², Законом о заштити ваздуха ("Службени гласник РС", бр. 36/09) и Уредбом о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха ("Службени гласник РС", бр. 11/10).

Заштита вода засниваће се на примени правила и мера којима се обезбеђује: увођење технологија хидрометалургије у преради отпадних вода рударства; хемијски третман отпадних вода из привредних капацитета; изградња система за пречишћавање индустријских и комуналних вода; санација оштећених колектора испод флотацијских јаловишта; ревитализација деградираних водотока, рекултивација приобаља засутог флотацијском јаловином; увођење система мониторинга и еколошког управљања у индустријским и јавним предузећима; ширење и модернизација постојеће канализационе мреже у насељима и изградња ППОВ; заштита локалних изворишта водоснабдевања; уклањање смећа са обала и из корита водотока на подручју Општине; очување класа квалитета свих водотока према захтевима из Водопривредне основе РС; антиерозиона заштита сливова; успостављање одговарајућих режима у ужој и широј зони санитарне заштите изворишта водоснабдевања; и доследна примена Закона о водама.

Заштита и очување **квалитета земљишта** биће обезбеђени: израдом катастра пољопривредног земљишта оштећеног рударским радовима; одвијањем површинске експлоатације минералних сировина у границама зона планираних за даљу експлоатацију и постојећим границама одобрених експлоатационих права; успостављањем мониторинга квалитета земљишта; израдом пројеката рекултивације и ревитализације земљишта; селективним избором пољопривредних култура које се могу успешно гајити у постојећим еколошким условима; очувањем економских и екосистемских функција земљишта спровођењем техничких и биолошких радова и мера заштите на евидентираним ерозионим теренима; рекултивацијом постојећих сметлишта, старих

¹² Council Directive 96/62/EC of 27 September 1996 on ambient air quality assessment and management, Official Journal L 296, 21/11/1996

флотацијских јаловишта и др; ограничавањем на најмању могућу меру коришћења и фрагментације квалитетног пољопривредног земљишта за непољопривредне намене, у првом реду заштитом од трајног губитка изградњом објеката и инфраструктуре; и др.

Заштита од **буке** спроводиће се применом правила и мера којима се обезбеђује: мерење буке и заштита од буке у оквиру РТБ-а Бор и локалитетима експлоатације минералних сировина, изграђеним зонама и коридорима државних путева и пруга; акустичко зонирање подручја Општине и одређивање зона забране од повишеног нивоа буке, изградом и спровођењем локалног акционог плана у складу са Законом о заштити од буке.

Контрола **јонизујућег зрачења** спроводиће се применом правила и мера којима се обезбеђује: успостављање ефикасног система управљања и контроле нивоа јонизујућег зрачења код Злотске пећине, на крову Лак жице, кланице "Полет" и Дома културе), из јонизујућег детектора дима (спортско-пословни центар "Младост"), јављача пожара (ФОД; РТБ, ватрогасни дом, Симпо, Нова тржница) и из јонизујућих уређаја у погонима РТБ и погонима ТИР.

Утицај минирања и снижавања нивоа подземних вода

Смањење утицаја минирања у површинским коповима, као и снижавања нивоа подземних вода, на стабилност грађевинских објеката у непосредном окружењу (насеља, привредних, инфраструктурних и др.) обезбедиће се:

- применом система минирања који изазива најмање сеизмичке потресе са минималним утицајем на стабилност објеката у окружењу;
- постављањем мерних уређаја у непосредном окружењу копова којима се контролише ниво подземних вода и слегање терена; и
- укључивањем проблематике утицаја минирања и снижавања нивоа подземних вода у систем мониторинга животне средине на Планском подручју.

Неопходно је технолошким и другим мерама спречити или смањити прекогранично загађење од појединих производних система РТБ Бор групе (индустријско - топионичарски комплекс у Бору, флотацијска јаловишта и др.)

6.2. ЗАШТИТА ПРИРОДНИХ ДОБАРА, УРЕЂЕЊЕ И РЕВИТАЛИЗАЦИЈА ПРЕДЕЛА

6.2.1. Заштита природних добара

Источним делом Кучајских планина, у пределима слива Лазареве реке (са кањонима притока Демизлок, Појенска река и Микуљска река) и северних падина планине Малиник, на јужном ободу крашке површи Дубашница, простире се **заштићено природно добро** – Споменик природе "Лазарев кањон", на површини од 1.755 ha, од чега се 1.176 ha налази на територији општине Бор (КО Злот I и Злот II) и 579 ha на територији општине Бољевац (КО Подгорац I). У утврђеним границама издвојена су два простора изузетних природних вредности: "Малиник" – букова прашума са реликтном врстом тисом на површини од 58 ha; и "Лазарева пећина" – геоморфолошка знаменитост. На подручју тог заштићеног природног добра се: 1) забрањује изградња индустријских, металуршких и рударских објеката, асфалтних база, објеката за складиштење и продају деривата нафте и течног нафтног гаса, ветрогенератора, услужних складишта, магацина и хладњача, викендица и других породичних објеката за одмор, експлоатација минералних сировина и материјала речних корита и језера, преоравање природних травњака, привредни риболов, уношење инвазивних алохтоних врста, образовање депонија отпада; и 2) ограничава регулација и преграђивање водотока, хидротехнички радови, изградња малих хидроелектрана, објеката туристичког смештаја, угоститељства, туристичке инфраструктуре, изградња објеката саобраћајне, енергетске, комуналне и друге инфраструктуре, стамбених и економских објеката пољопривредних газдинстава, традиционално коришћење камена, глине и другог материјала за локалне потребе, изградња рибњака, објеката за конвенционално гајење домаћих животиња и дивљачи, риболов, лов, сакупљање гљива, дивљих биљних и животињских врста, газдовање шумама и шумским земљиштем, формирање шумских и

пољопривредних монокултура, уношење врста страних за дивљи биљни и животињски свет регије у којој се налази заштићено подручје и примена хемијских средстава.

Природна добра евидентирана за заштиту на подручју општине Бор, за која у планском периоду треба утврдити статус заштићеног подручја су:

- природно добро "Бељаница-Кучај" евидентирано за заштиту у рангу Парка природе, које на територији општине Бор обухвата катастарске општине Злот 2-део и Злот 5 (на коме се врше прелиминарна истраживања и за које је рађен Просторни план посебне намене);
- геолошка стаза у Брестовачкој бањи и Борском језеру, у поступку припреме за заштиту; и
- геопарк краса на Дубашници по предлогу Просторног плана посебне намене природног добра "Кучај - Бељаница", у складу са Националном стратегијом за одрживо коришћење природних ресурса и добара, са бројним геоморфолошким феноменима од значаја за очување геодиверзитета и геонаслеђа, за научна истраживања и едукацију, за геолошки, еколошки, спелеолошки и друге видове туризма.

Према Уредби о еколошкој мрежи Републике Србије, посебним мерама заштите се на територији општине Бор морају обухватити и следећа **еколошки значајна подручја**:

- предели Лазаревог кањона и Кучајских планина који су обухваћени Емералд мрежом (подручја од посебног интереса за очување европске дивље флоре и фауне и природних станишта по основу Бернске конвенције);
- предео Велики крш – Стол и клисура Лазареве реке, који су издвојени као међународно Значајно подручје за биљке (IPA / Important Plant Area);
- Злотска клисура, која је издвојена као међународно и национално значајно подручје за птице (IBA / Important Bird Area); и
- Велики крш – Стол и припадајући делови Малог крша и Дели Јована, заштићени у рангу одабраног подручја за дневне лептире (PBA / Prime Butterfly Area).

С обзиром на богатство општине Бор у домену ексклузивних крашких појава и облика, атрактивних геоморфолошким формацијама и других феномена геонаслеђа и биодиверзитета, овим Просторним планом се идентификују следеће предеоне целине за спровођење теренских истраживања и покретање израде студије заштите њихових природних вредности:

- палеовулканска купа "Тилва њагра", са посебно занимљивим геоморфолошким и вегетацијским карактеристикама заједно са околином Борског језера;
- клисура Беле реке атрактивних геоморфолошких карактеристика, поред већ заштићене амбијенталне целине "Врело";
- кањон реке Сурдуп са бигреним водопадима, "лонцима" и бигреним наслагама;
- палеовулканске купе Тилва Мика, Страхинова чука и Првулова чука, са значајним елементима геонаслеђа;
- појава латита Тимочке еруптивне зоне код Злота;
- Брестовачка бања са непосредном околином као предео изузетних одлика са традиционалним бањским насељем, културним наслеђем, изданцима вулканске брече и туфова; и
- евентуални други знаменити спелеолошки, геолошко-палеонтолошки и минералошко-петрографски објекти, ретки типови станишта и сл., уколико се даљим истраживањима утврди њихово постојање на општинској територији.

Потребно је да се на локалном нивоу покрену активности за еколошки прихватљиву економску ревалоризацију наведених природних добара, уз истовремено предузимање ефикасних мера конзервације затеченог стања, ради заштите интегритета и спонтаног функционисања укупног природног комплекса.

6.2.2. Заштита и ревитализација предела

С обзиром на вишедимензионалну изложеност природних оквира предела (клима, геоморфологија, земљиште, флора и фауна) деструктивним утицајима монофункционалног привредног развоја, утврђује се просторно диференциран приступ **уређивању предела** на територији општине Бор:

- 1) законом заштићена и друга очувана природна и културна добра се користе у складу с утврђеним режимима заштите, односно штите мерама којима се обезбеђује очување наслеђене структуре предела, заштита биодиверзитета, несметано функционисање природних процеса и одрживо коришћење природних ресурса у привредном развоју, уз истовремено унапређивање инфраструктурне опремљености за промоцију, заштиту и економску валоризацију природног наслеђа и културно-историјских вредности, при чему се мора водити рачуна о неугрожавању природе од друмског и донекле железничког саобраћаја, а посебно од непримерних туристичко-рекреативних активности;
- 2) рурални предели захтевају предузимање паралелних мера на уређењу пољопривредно-шумског простора и побољшању комуналне опремљености насеља у погледу канализације отпадних вода и елиминисања чврстог отпада; при томе је обавезно: успостављање еколошки оптималних односа између пољопривредног земљишта, шума, водних станишта и изграђених површина; очување локално специфичних обележја и карактера предела, њихове разноврсности, јединствености, естетске вредности и функционалности; и обезбеђење просторних услова за диверзификацију економских активности на селу, у складу са решењима Просторног плана, која се односе на коришћење и заштиту пољопривредног земљишта и шума, контекстуално у односу на пољопривредни и рурални развој и развој шумарства; и
- 3) урбано-индустријски и пострударски предели захтевају целовиту природну, естетску и функционалну рехабилитацију, према смерницама плана рекултивације и ревитализације деградираног простора, који ће бити реализован на основу израде посебних извођачких пројеката и одговарајуће техничке документације; у тим оквирима се при планирању уређења урбаних предела нарочита пажња мора поклонити њиховом функционалном повезивању с руралним залеђем.

План рекултивације земљишта и **ревитализације предела** заснива се на концепту целовите рехабилитације и унапређивања изворних карактеристика предела, које су уништене или нарушене експлоатацијом и прерадом бакра и пратећих минералних сировина, укључујући ремедијацију приобаља река која су насута наносима пиритне јаловине, с једне стране, и обогаћивање деградираног простора новим функционалним и естетским садржајима, с друге стране.

Базични институционални и организациони услови за убрзавање радова на рекултивацији деградираног простора обезбеђени су доношењем пројекта "Регионални развој Бора" који је постао оперативан 2008. године са роком реализације до краја 2013. године који ће се највероватније продужити до 2015. године. Први део овог пројекта односи се на управљање животном средином и обухвата подршку мерама за:

- управљање еколошким обавезама, обезбеђивањем техничке помоћи и обуке за праћење (мониторинг) и управљање еколошким обавезама из протеклих година, које су последица рударских операција, укључујући: праћење стабилности брана флотацијских јаловишта и нивоа загађења тла, муља у рекама и подземних вода; надзор пројектовања, изградње и одржавања санационих радова који се односе на еколошки проблематичне тачке; праћење еколошког учинка садашњег и будућих оператера основном (производном) имовином РТБ Бор и спровођење њихових обавеза у складу са законом;
- ублажавање еколошких опасности, између осталог финансирањем уговора о пројектовању, изградњи и одржавању да би се предузело затварање и санација најмање два постројења за одлагање флотацијске јаловине, укључујући: стабилност бране и стабилизационе радове; управљање водом; затварање флотацијског јаловишта и делимично пошумљавање; праћење и одржавање након изградње; и
- спровођење мера санације да би се смањило загађење тла и подземних вода које настаје из депонија, укључујући отпад са рударских копова и остали отпад.

С тим у складу, Просторним планом обезбеђују се просторни услови за целовито уређење, рекултивацију, ревитализацију и функционално опремање 608 ha деградираног земљишта,

укључујући површине на којима је до сада местимично спроведена шумска или пољопривредна рекултивација (Табела 14).

Табела 14. План рекултивације и ревитализације деградираног предела (2011-2021.год.)

Локалитет	Стање 2010.	План 2011-2021.			Стање 2021.
		2013.	2020.	Биланси	
Флотацијско јаловиште В.Кривељ 2 и брана 3*/	74,0	212,4	-	212,4	286,4
Флотацијско јаловиште Бор	21,0	48,1	-	48,1	69,1
Депонија откривке Бор	-	87,8	-	87,8	87,8
Депонија шљаке Бор	-	17,1	-	17,1	17,1
Депонија откривке Сарака поток	12,2	102,6	-	102,6	114,8
Депонија откривке Тодоров поток – ПК В. Кривељ	-	-	32,8	32,8	32,8
Депонија откривке – ПК Церово	2,2				
Свега	107,2	468,0	32,8	500,8	608,0

*/ без ремедијације земљишта и водотока у окружењу на површини од око 700 ha

Осим депоније откривке "Тодоров поток" у северном делу површинског копа "Велики Кривељ", која ће бити искључена из рударске експлоатације и рекултивисана крајем планског периода, сва сада неактивна јаловишта и одлагалишта, која су заједно с околним деградираним простором пренета у власништво Републике Србије, морају да буду рекултивисана и ревитализована до краја 2013. године, када истиче рок за коришћење кредита Светске банке, односно Међународне агенције за развој. Одговарајућом пројектном документацијом (крај 2011.) обухваћена је ремедијација загађеног појаса око флотацијског јаловишта Велики Кривељ 2, укупне површине око 800 ha, а затим реконструкција и измештање колектора испод јаловишта "Велики Кривељ 2" и обезбеђивање безбедног приступа јавној комуналној депонији у Бору. Реч је о активностима од изузетно великог значаја са становишта санације и унапређивања општих услова животне средине, које доприносе и трајном задржавању ефеката целовите предеоне рехабилитације пострударских и других деградираних терена.

Активности обухватају успостављање система мониторинга стабилности брана на јаловиштима које више нису у функцији, као и процену ризика свих басенских јаловишта. У том погледу приоритет има израда потребних анализа за стабилност све три бране јаловишта "Велики Кривељ 2", нарочито бране 2, како оне у будућности не би угрозиле цео пројекат. Ове активности чине саставни део пројектовања техничке рекултивације, а уједно и изузетно важну превентивну меру, којом се, благовременим идентификовањем свих ризика, омогућава предузимање ефикасних мера за њихово спречавање.

Од природних фактора, који детерминишу правце рекултивације деградираног предела, највећи значај имају хидролошки услови, конфигурација терена, посебно нагиб на падинама, клима и доступност до педогенетског супстрата. У процедури избора планираних намена рекултивације морају се узети у обзир не само природне погодности и ограничења, већ и дугорочни еколошки и економски интереси житеља Општине. У том домену је потребна едукативна и информатичка подршка локалним заједницама, ради ширења перспектива за избор решења које доприносе побољшању општих услова животне средине, дугорочном економском развоју рударског басена и функционалном и естетском унапређивању пострударских терена.

Целовита предеона рехабилитација деградираног простора одвијаће се у три извођачке фазе: техничка рекултивација, биолошка рекултивација и уређивање предела.

Техничка рекултивација (регулација хидролошких услова, планско распоређивање огромних маса откривке, побољшавање физичких и хемијских особина земљишта/супстрата, равнање површи, формирање одговарајући нагиба и других фактора сигурности и стабилности терена и сл.) обухвата најкупље, али и најзначајније радове на укупној рекултивацији земљишта. У овој фази се спроводи и ремедијација загађених локалитета. У тим оквирима се нарочито мора водити рачуна о стварању одговарајуће физичке основе за пуну валоризацију заштитних функција шума. Посебно је важно формирање падина са нагибима мањим од 35% (20°) дуж

линије главног пада на западним, јужним и источним експозицијама, односно мањим од 25% (14⁰) на северним експозицијама. Уколико постоје непремостива просторна и геомеханичка ограничења за испоштовање тог захтева у поступку техничке рекултивације, садња шума се може планирати и на стрмијим теренима, са нагибима до максимум 26⁰ (45%), уз истовремено дефинисање потребних антиерозионих радова и мера. У коначно обликовање косина морају се укључити одговарајући технички радови за спречавање наглог отицања воде и заустављање њеног ерозионог дејства, попут малих земљаних брана (берми), контурних рустикалних зидића од камена, рустикалних преграда од камена, контурних тераса (градона); контурних јаркова; разних врста плетера, шарпирања јако нагнутих површи на усеку или насипу. Обавезна је изградња приступних путева од тврде подлоге, довољно широких и са успонима који дозвољавају неометано кретање механизације за редовно обрађивање пољопривредног земљишта, односно обављање одговарајућих мера неге шумских засада.

Биолошка рекултивација представља вишегодишњи процес, усмерен на обнављање производног потенцијала земљишта, сађењем/сејањем и редовним одржавањем/неговањем одговарајућих биљних засада/култура, које доприносе покретању педогенетских процеса и формирању стабилног биљног покривача у виду вештачких шумских заједница, пољопривредних култура, декоративних заједница у близини насеља, рекреативних центара или других специфичних заједница биотопа у оквиру вредних предеоних целина. При спровођењу рекултивације пошумљавањем треба водити рачуна о избору таквог сортимента дрвенасте вегетације који потпомаже покретање педогенетских процеса, спонтано обнављање аутохтоних врста приземне зељасте и жбунасте шумске вегетације и насељавање дивље фауне, укључујући организме који подржавају производњу биомасе и продуктивност екосистема (микроорганизми тла, предатори, опрашивачи), као и о инфраструктурном опремању за развој лова и ловног туризма, коњичког спорта и других спортско-рекреативних садржаја.

У депресијама се, по правилу, примењује водна рекултивација, применом мера којима се обезбеђује целовито уређење будућих водних тела у складу с претходно дефинисаним функцијама. У случају рекреативних или пејзажних функција, неопходно је моделирање облика воденог огледала, чишћење дна од остатака рударске опреме, функционално и естетско уређење и озелењавање обала, а нарочито спречавање еутрофикације која има катастрофалне мирисне ефекте.

6.2.3. Заштита непокретних културних добара

Најзначајнија праисторијска археолошка налазишта (заштићена културна добра) од раног енеолита до позног бронзаног доба су Чока лу Балаш код Кривеља, Лазарева пећина код Злота, Кучајна у Бору и Трњана код Брестовачке бање. Од осталих праисторијских налазишта, међу заштићеним добрима истичу се налазишта у Брестовцу (Џанов поток и Шјоканица са остацима праисторијских насеља и шљакишта), у Шарбановцу (Манастириште-Баба Јона и Селиште-Баба Јона, вишеслојна налазишта насеља и прераде руде из праисторије и римског доба) и у Злоту (Трвањ, вишеслојно налазиште од гвозденог доба до раног средњег века), а међу евидентираним добрима налазишта у Бору (Кмпије, праисторијско насеље из периода енеолита) и Брестовачкој Бањи (Хајдучка чесма, остаци насеља). Значајнија заштићена налазишта из римског периода су у Танди (Мали Визак, остаци насеља и топионичарске делатности), Доњој Белој Реци (Страњик, остаци утврђења), Брестовцу (Џанов поток и Церова фаца, остаци насеља и шљакишта), Метовници (Тимок, остаци већег стамбеног или фортификацијског објекта и Мускал, остаци насеља и шљакишта) и Злоту (Шетаће - реон Кобила, остаци утврђења), а од евидентираних локалитета су на Столу (остаци утврђења), у Доњој Белој Реци (Марков камен, остаци утврђења, радионице за прераду руде и насеља) и у Бору (Старо гробље, остаци насеља). Од заштићених локалитета из средњег века значајнија су Горњане (Црквенац, остаци цркве и гробља) и Лука (Требућ, остаци рудника), а од евидентираних локалитета Горњане (Манастириште, остаци цркве), Доња Бела Река (Црквина, црква), Злот (Горња Стопања, средњовековно гробље) и Злот (Манастириште, остаци утврђења).

Међу културним наслеђем 19. и 20. века издвајају се: заштићена зграда "Француске касине", евидентирана стамбена колонија (Стара и Нова - Јужна колонија, које су подигли Французи и продужетак Јужне колоније коју су подигли Немци), спомен обележје посвећено Јеврејима на принудном раду у Борском руднику у време II светског рата и др. Меморијални споменици (у категорији споменика културе) у Бору и осталим насељима, везани за ослободилачке ратове су бројни и међу њима доминирају они из Другог светског рата. У Бору су као споменици културе заштићена три меморијалан споменика-српским и француским војницима 1912-1918., Петру Радовановићу и М. Раднотију.

Посебну целину непокретних културних добара чини заштићена просторна културно-историјска целина ужег подручја Брестовачке бање са заштићеним објектима Конаком Кнеза Милоша и Кнежевим дворцем. Целина и објекти нису категорисани, мада су важни за идентитет Бање и општине Бор. Аутентична вредност објеката конака и дворца донекле је умањена рестаурацијама (којима нису довољно поштоване изворне карактеристике објеката), као и недовољним одржавањем.

Од осталих заштићених, споменика културе у Општини посебно се истиче црква успења Богородице у Слатини, а од евидентираних непокретних културних добара истичу се цркве у Бору, Доњој Белој Реци, Горњану, Злоту и Кривељу.

Традиционални стамбени објекти народне архитектуре у Општини само су делимично евидентирани, али на њима никад није обављен систематски поступак техничког документовања и рестаурације, те је овај фонд културног наслеђа у процесу потпуног нестајања или утапања у савремене сеоске структуре. Пример за то је рударска стамбена колонија у Бору, а потребно је евидентирати и објекте народне архитектуре у Злоту, Кривељу и другим насељима.

Ради комплетирања културно-историјске слике Општине неопходно је да се систематски обаве како проспекција, тако и детаљна археолошка истраживања са конзервацијом и уређењем непокретних остатака археолошких објеката за презентацију. Од 29 заштићених археолошких локалитета, само на 16 постоје видљиви остаци објекта које треба, уз претходну конзервацију, рестаурацију и уређење по одговарајућим пројектима, презентовати јавности, а међу њима највеће могућност презентације нуде управо најзначајнија праисториска налазишта (Чока лу Балаш, Лазарева пећина, Кучајна и Трњане). У Лазаревој пећини створени су услови (затварањем улаза и постављањем врата) за поновну презентацију покретних налаза (археолошка и палеонтолошка збирка).

Од 31 евидентираног археолошког налазишта, само 16 су са остацима објеката које је могуће презентовати, посебно налазишта у граду и на туристичким локалитетима (у Бору, Брестовачкој бањи, на Борском језеру и Столу). У Бору треба евидентирати још следећа добра: Дирекцију рудника из периода француске управе, гроб са спомеником Ф. Шистека на Новом гробљу, споменике Васи Дрецу, Јовану Вучковићу, Боривоју Томићу-Ики и Бориславу Миленковићу, спомен бисте Ратомира Јовановића, Томе Миловановића и Иве-Поле Рибара, као и неколико спомен обележја, све из периода НОБ-е и социјалистичке изградње.

У заштићеној просторној културно-историјској целини Брестовачке бање, сем заштићених објеката Милошевог конака и Кнежевог дворца, треба евидентирати турски хамам, бањско купатило из 1906. године, зграде угоститељског објекта "Излетник" и "Окружна зграда" са краја XIX и почетка XX века и евентуално остатке старих турских грађевина (танких кула и теферич чардака). Културно-историјску целину Бање и њена добра треба уредити, рестаурирати и презентовати као значајан туристички мотив.

У осталим насељима Општине, поред евидентираног 21 меморијалног споменика, треба евидентирати још и меморијалне споменике у Шарбановцу, Луци, Слатини, на Малинику, на локалитету Ваља мж, код Доње Беле Реке, код Горњана, на Црном врху, на Великом кршу и др.

6.3. РИЗИЦИ И ОПАСНОСТИ У ПРОСТОРНОМ РАЗВОЈУ

6.3.1. Организација простора за ванредне ситуације

Елементарне и друге непогоде

Планирање мера заштите у обиму апсолутне заштите од елементарних непогода и других облика угрожености у простору је економски неприхватљиво, па је плански приступ конципиран на стратегији прихватљивог ризика од присутних облика угрожености, односно на критеријуму да повећани трошкови пројектовања, изградње и финансијских улагања којима би се могла спречити оштећења или рушења и губици људских живота не смеју да премаше трошкове на отклањању последица могућих акцидентата.

Просторним планом су утврђене основне концепције, смернице и решења за организацију, уређење и изградњу простора, засноване на Стратегији националне безбедности, као предуслов за заштиту становништва, физичких структура, других материјалних добара и природних ресурса, функционисања привредних и других делатности, комуницирања и руковођења у акцидентним и другим условима опште угрожености.

За планирање и спровођење планских решења која се односе на смањење ризика од природних и изазваних катастрофа и планираних мера заштите, неопходно је обезбедити:

- израду пројеката могућих последица и мера заштите од елементарних непогода (акцидентата и катастрофа) за веће постојеће и планиране индустријске и културно-историјске објекте и комплексе и објекте крупне инфраструктуре и уградити их у одговарајуће планове за заштиту и спасавање и у појединачне акте о процени ризика на радном месту и у радној околини Закон о безбедности и здрављу на раду, ("Сл. гласник РС", бр. 101/05);
- функционисање интегрисаног система заштите под којим се подразумева обједињавање свих служби које се баве заштитом грађана у ванредним ситуацијама и примену Акционог плана за формирање јединствене службе за ванредне ситуације ("Службени гласник РС", бр. 78/09); и
- развој јединственог система информисања и мониторинга појаве и заштите од елементарних катастрофа, разраду и примену јединствене методологије за евидентирање, прикупљање и чување документације о елементарним непогодама, као и процену штета од елементарних и техничких катастрофа у циљу стварања катастра елементарних непогода на подручју општине Бор и Борског управног округа у целини.

Мере заштите од елементарних непогода обухватају превентивне мере, којима се непогоде спречавају или се ублажава њихово дејство, мере које се предузимају у случају непосредне опасности или када наступе елементарне непогоде и мере ублажавања и отклањања непосредних последица, пре свега штета које су изазване.

С обзиром на то да је обим и вероватна учесталост техничко-технолошких катастрофа највећа код рударских, енергетских и других привредних објеката који представљају ризик за животну средину и код нормалног рада постројења, односно где су присутни ризици од складиштења, манипулације и транспорта лакозапаљивих, експлозивних и отровних материја, а пре свега ризици који произлазе из технолошког процеса и величине капацитета, неопходно је извршити посебне студијске анализе утицаја са аспекта ризика од елементарних непогода. При том, анализе треба извршити за сценарије успостављене према тачној оцени највероватнијих критичних фаза за примењену технологију и извршити процене ризика за уређаје и опрему.

Посебну пажњу треба обратити на функционисање поменутог интегрисаног система заштите, с обзиром на присуство објеката и постројења која имају карактер Севесо постројења (РТБ група – ТИР д.о.о Бор, Топионица, Ливница бакра и бакарних легура, Фабрика сумпорне киселине, погон енергана ЈКП "Топлана" Бор).

Неопходно је прилагодити саобраћајне објекте (путеве, аеродром и др.) за функционисање у ванредним ситуацијама.

Неопходно је пре успостављања функционисања евентуалних привремених депоа задржавања отпада насталог у технолошким процесима, усагласити решење управљања отпадом у предузећу

са стратешким и планско-програмским документима локалног и регионалног значаја, пре свега са регионалним и општинским планом управљања отпадом, нарочито у погледу времена задржавања одређене количине и структуре отпада, начина складиштења и даљег транспорта до места коначног одлагања.

У сарадњи са Управом за транспорт опасног терета, која је орган управе у саставу министарства надлежног за послове саобраћаја и у складу са Законом о превозу опасног терета ("Службени гласник РС", бр. 88/10) и Правилником о изградњи станица за снабдевање горивом моторних возила и претакању и ускладиштењу горива ("Службени лист СФРЈ", бр. 27/71 и 29/71) на свим општинским и некатегорисаним јавним путевима треба поставити одговарајућу сигнализацију забране коришћења путних деоница за које се установи да не задовољавају услове безбедности ове врсте транспорта.

Професионалну ватрогасно-спасилачку службу у Републици Србији сачињавају територијалне ватрогасне и спасилачке јединице, које су у саставу Сектора за ванредне ситуације Министарства унутрашњих послова Републике Србије. Услед старости и непоузданости ватрогасних возила и опреме, стицање на место догађаја од тренутка позива у просеку је далеко испод европских норми, а трајање интервенције је самим тим дуже, посебно код интервенција у пожару, где је просечно време изнад 60 минута, што за последицу има и веће материјалне штете, а често и повреде и губитак живота грађана. Стање опреме је значајно не само за пожаре у урбаној средини који могу да добију размену конфлације, него и за шумске и друге пожаре на отвореном, с обзиром на пошумљеност подручја Општине.

Регулацију водотока, изградњу и реконструкцију мостова, пропуста и водозавода неопходно је спроводити на основу посебно израђених хидролошких подлога које поред максималних, средњих и минималних протицаја, садрже и процену времена задржавања поплавне воде.

Заштита од елементарних и других непогода на Планском подручју ће се базирати на релевантним резултатима посебне студијско-аналитичке документације за дефинисање прихватљивог ризика од елементарних катастрофа, на основу процене угрожености, и захтевима из оперативних планова локалне самоуправе и управног округа и то на:

- студији сеизмичког хазарда и ризика за подручје са проценама прихватљивог општег ризика за објекте и функције, на основу које ће се израдити и примењивати сеизмичка карта подручја;
- просторним анализама појединачних ризика од других појава које могу да поприме обим ванредне ситуације, удеса или катастрофе;
- примени секторских закона, техничких и других норматива и стандарда;
- оперативним плановима противпожарне заштите локалне самоуправе; и
- оперативном плану управљања мерама заштите и другим мерама за обезбеђење унутрашње безбедности у ванредној ситуацији и то у оквиру припрема и јачања кључне инфраструктуре за потребе одбране и заштите, обезбеђење инструмената јавног осматрања, упозорења и узбуђивања, спречавања, ограничавања и управљања последицама штета, управљања мобилисаним ресурсима, организације и спровођења бриге о људима који траже склониште и у оквиру планирања, организације и спровођења заштите историјских и културних добара.

Заштита од рушења спроводи се као превентивна мера кроз примену грађевинско-техничких и других мера на основу важећих норматива и стандарда, а у складу са процењеним сеизмичким ризиком, за шта су одговорни органи урбанистичко-грађевинске делатности у складу са законом.

За спровођење планских решења која се односе на смањење ризика од природних и изазваних катастрофа, односно за планирање мера заштите у одговарајућим урбанистичким плановима, неопходна је израда и спровођење Општинског плана заштите и спасавања у ванредним ситуацијама,¹³ који се израђује у складу са Процењеном угрожености.

¹³ Уредбом о садржају и начину израде планова заштите и спасавања у ванредним ситуацијама (Сл. гласник РС, бр. 8/11) предвиђен је рок за ажурирање Општинског плана заштите и спасавања у ванредним ситуацијама.

Реализација мера и активности заштите спроводи се и директном применом планова заштите од удеса у рударско-металуршком сектору и другим привредним друштвима на територији општине Бор, за које надлежни министар пропише обавезну израду тих планова.

Елаборат о процени угрожености који садржи карактеристике територије, критична постројења, критична места и просторе са гледишта угрожености од елементарних непогода и других несрећа представља законом прописану основу за израду и Планова за заштиту и спасавање. Процену угрожености и планове заштите и спасавања израђују лица са лиценцом за процену ризика.

Неопходно је да надлежни орган локалне самоуправе донесе одлуку о ажурирању оперативних планова, а пре свега да изради оперативни годишњи план за одбрану од бујичних поплава за воде другог реда, план заштите од пожара локалне самоуправе и др., у циљу усаглашавања са новом регулативом, усвојеном Стратегијом безбедности и просторно-планским пропозицијама Просторног плана.

У условима елементарних непогода и других несрећа један од најзначајнијих задатака органа локалне управе, привредних друштава, других правних лица, установа и других организација је очување добара битних за опстанак, што обухвата очување објеката за водоснабдевање, одржавање потребног обима пољопривредне и друге производње и опстанак биљног и животињског фонда кроз обезбеђење и чување потребних количина и врста добара неопходних за живот становништва, као и културно-историјских, материјалних и других битних добара.

Мера уређења и припреме територије за ванредне ситуације

На Планском подручју и у окружењу налазе се објекти специјалне намене са прописаним заштитним зонама. Правила уређења и режим заштите за ове делове Планског подручја усклађени су са "Условима и захтевима у вези са потребама одбране" Министарства одбране, Сектора за материјалне ресурсе, Управе за инфраструктуру, инт. бр. 2466-5 од 21.09.2011. Приказ планских пропозиција дат је у посебном анексу Просторног плана.

6.3.2. Стратешки ризици у сектору рударства и метала

Према Operational risk in mining and metals (2008), универзални ризици у сектору рударства и метала сврстани су у:

- 1) стратешке (губљење алијанси и трансакција, радикално "озелењавање" – еколошки прописи, нетрадиционални уласци актера у куповину компанија). У сектору рударства и метала услед деловања светске економске и финансијске кризе дошло је до пада активности куповине и припајања (M&A) и трансакција за 60%, и куповине за око 80% (Utilities unbundled, 2009.). Сектор бакра је један од угљенички интензивних сектора у коме су потребна усклађивања са "зеленом" регулативом (Кјото протокол, Директиве о емисији угљеника, Директива о CCS, Директива о ETS). У периоду до 2013. године очекује се потенцијално увођење новог глобалног обавезујућег инструмента о забрани живе (UNEP), што ће унети нове ризике за рад топионичких капацитета. У периоду кризе инициран је улазак нових инвеститора у пословање компанија - оних који су или из географски удаљених регија (а), из других сектора који до сада нису били у одређеној активности (б), улазак обичних приватних акција (в);
- 2) финансијске (цене производа, цена и структура капитала, улога извозних кредитних агенција и институција за финансирање развоја, улога агенција за процену кредитног рејтинга, ликвидност и кредити, рачуноводство и извештавање). Финансијски ризици као последица кредитног краха у 2008. години, су кључни замајац продубљавања рецесије и приступа капиталу. Институционални инвеститори верују да социјално и еколошко управљање ризиком може значајно побољшати тржишну вредност компаније. Инвестиције заједница све више се односе на друштвену одговорност програма и пројеката, квалитет корпоративног управљања, и сл.;
- 3) производне (оперативни, технички, раст трошкова, социјални, пројектни, производни канали, политички, безбедносни, "joint venture" улагања, ризици репутације); и
- 4) ризике због сагласности (правне, регулативне, стандарда пословног управљања/вођења).

Према истом извору, стратешки пословни ризици у рударству и металском сектору су:

- макро (очување социјалних дозвола за рад, изазови климатских промена, ресурсни национализам);
- секторски (консолидација индустрије, недостатак градње и смањење ценовода, повећање регулативе); и
- производни (сигурност у коришћењу енергије, раст трошкова, приступ инфраструктури, недостатак вештина и знања кадра).

Недостатак знања, приступа инфраструктури и потребна консолидација и реструктурирање предузећа су ризици са изгледним растом у скорој будућности.

Постоје и други ризици који имају утицај на сектор рударства и метала.

Улазак независних богатих фондова не уводи само нову инвеститорску класу већ и нове опасности. Пример је најновија куповина 9% удела Рио Тинта од стране државног власника Aluminium Corporation of China (са "joint" уговором са компанијом Alcoa). Многим компанијама је интерес да у инвестирању остану укључени стари/традиционални актери уместо нових приватних и државних "hedge" фондова, који долазе углавном из Америке. Ови фондови су знатно допринели и светској кризи, односно слому појединих институција и компанија. Њихов улазак у рударски сектор доноси нове ризике и захтева одговарајуће управљачке и бизнис моделе.

Расположивост и ограничења у потрошњи воде. Рударска индустрија захтева просечно око 8.000 литара воде/т екстраховане руде. Као решење се види побољшање технологија коришћења воде, тј. водна интензивност сектора рударства, пречишћавања вода, итд.

Недовољна комуникација са НВО и јавношћу је потенцијални ризик. Водећа улога коју индустрија има у националној економији, дебате о "зеленом", као и укључивање у политички нестабилне и земље у развоју отвара неопходност комуникације са јавношћу и НВО. Бројне корпорације и власти имају све израженији директан контакт са НВО и јавношћу – двосмерни «feedback» који директно утиче и на корпоративну политику.

Улазак приватних обичних акција у рударски сектор је велики стратешки пословни ризик. До светске финансијске кризе институције које су се бавиле пласманом и управљањем ових акција нису имале интерес за рударски и металски сектор, а сада се уочава њихов растући значај у бројним трансакцијама. Најчешће мете су велике рударске фирме које склапају подуговоре са овим институцијама. Утицај и различит стил управљања приватним обичним акцијама могао би да унесе изазове и тешкоће у преговарању и уговорима.

Развој нових технологија могао би да покрене и експлоатацију неекономичних резерви.

Ризици расељавања. Перспективно ширење рударске експлоатације захтева расељавање становника, насеља и разних делатности. То захтева израду одговарајућих планова расељавања које треба ускладити са праксом и директивом о невољном расељавању при ширењу рударских активности коју је донела Светска банка (Operational Directive WB of Involuntary Resettlement, 1990. и Operational Policy on Involuntary Resettlement, 2001.) и Приручником за припрему расељавања/Handbook for Preparing a Resettlement, International Finance Corporation (IFC), Action Plan 2002. Одсуство примене ове директиве, приручника и искустава позитивне праксе других земаља може да буде додатни фактор ризика у процесу расељавања.

Значајни ризици и неизвесности укључују и померање потрошачке тражње, промене тржишта, глобализацију и индустријску интеграцију предузећа у сектору рударства (настанак неколико крупних компанија) без крупних интеграција топионичких и рафинеријских капацитета у сектору бакра. Нова глобална интеграција компанија, преузимања, мерџери и остале форме (нпр. крупни олигополи у сектору бакра) подразумева нову алокацију капитала ради ефикасног управљања капиталом у овој сфери и превазилажење осталих изазова.

7. РЕГИОНАЛНА И ПРЕКОГРАНИЧНА САРАДЊА И ФУНКЦИОНАЛНЕ ВЕЗЕ ЗА ОКРУЖЕЊЕМ

Регионални аспекти развоја Општине засновају се на постизању *већег степена функционалне, просторне и привредне интегрисаности са окружењем*, уз обезбеђење услова за:

- смањење унутрашњих субрегионалних разлика, квалитативне промене у просторној, саобраћајној, економској и социјалној структури (нарочито брдско-планинских подручја са израженим дисфункцијама социјалног и економског развоја);
- знатно већу интеграцију са Републиком Србијом, у првом реду са суседним функционалним подручјима, што захтева реализацију приоритетних планских решења од значаја за више општина (нарочито повезивања преко коридора X и VII и реализација других инфраструктурних система); и
- повезивање са међународним окружењем (суседним пограничним општинама и регијама у Републици Бугарској и Републици Румунији) што захтева припрему и реализацију трансграничних програма (нарочито у области инфраструктуре, енергетике, туризма, екологије и др).

Интеграцији погодују саобраћајно-географски положај и планирани развој инфраструктурних и водопривредних система, као и даљи развој експлоатације и прераде минералних сировина са пратећим делатностима, што ће се одразити и на осовине регионалног и субрегионалног развоја подручја, а посебно на поједине урбане и индустријске центре, енергетски комплекс, туристичке регије, као и друга подручја посебне намене.

За остваривање Просторног плана, приоритет има предузимање активности и акција на: изградњи институционалног оквира за управљање просторним и укупним развојем подручја, у првом реду на променама и проширивању организационе структуре, кадровском јачању и финансирању регионалних институција и општинских служби; унапређењу информатичке основе, односно формирању и одржавању база података о простору као предуслова за праћење, контролу и оцењивање спровођења планских решења и пропозиција; и координацији и успостављању одговарајуће сарадње између националног, (суб)регионалног и локалног нивоа у спровођењу планских одлука.

Упоришта равномернијег регионалног развоја су:

- уважавање реалних фактора развоја уз предузимање подстицајних мера од стране државних и других фондова за развој у функцији развоја локалних заједница, изградње локалне и регионалне инфраструктуре и уређења простора за развој профитабилних привредних погона; и
- економско оживљавање брдско-планинских и приграничних подручја кроз трансграничну сарадњу.

Један од важнијих предуслова је побољшање саобраћајне приступачности и инфраструктурне опремљености простора. Довршење планског документа изградње и реконструкција постојеће деонице државног пута ДП 1Б-36 (од Бора до аутопута Е-75), завршетак опремања и уређења деонице пловно-наутичког коридора Дунава (развојем интермодалних лука Прахово и пристаништа Доњи Млановац, Текија и Кладово), отварање нових граничних прелаза, реконструкција постојеће и изградња пруге према Румунији и Бугарској, развој енергетске и телекомуникационе инфраструктуре представљаће битан фактор већег отварања и интегрисаности Општине са окружењем. Реализација попречних деоница државних путева I и II реда, ка коридору аутопута Е-75, допринеће бољем повезивању са осталим деловима земље. Такође, изградња оваквих праваца саобраћајне инфраструктуре допринеће унапређењу транзитних и посредничких веза Источне Србије између паневропских инфраструктурних коридора X на западу и IV на истоку, унапређењу просторно-функционалног положаја и повећању конкурентности региона, а тиме и остварењу укупног концепта развоја Србије, нарочито у погледу смањења негативних тенденција у демографским кретањима и бржег развоја регионалних центара, мањих градова и насеља, као и приграничних подручја. Са становишта циљева унутрашње интеграције, важно је побољшање регионалне и локалне мреже путева ка недовољно активираним деловима региона (брдско-планинским и приграничним подручјима) и повезивање те мреже са уздужним и попречним магистралним коридорима.

Интегрисање Планског подручја у шири регионални контекст подразумева уважавање европских докумената којим је дефинисан просторни развој, као и примену њихових препорука за остваривање међународне, а посебно међуграничне сарадње, као што су: Перспектива простор-

ног развоја Европске уније (European Spatial Development Perspective - ESDP), Водећи принципи за одрживи просторни развој Европског континента и Територијална агенда ЕУ. Међународна сарадња првенствено ће се односити на развој инфраструктурних система, очување природних ресурса и одрживог развоја, заједничког наступа код ЕУ и других релевантних међународних асоцијација за реализацију развојних програма, привредне и друге сарадње и јачање партнерства на локалном нивоу. Покретач сарадње у области инфраструктурних система биће даљи развој хидро-енергетских система "Ђердап I", "Ђердап II" и потенцијално "Ђердап III", те пловног пута Е-80. Поред ових развијаће се трансгранични енергетски преносни системи (електроенергетски водови и гасовод), друмска и железничка мрежа, те гранични прелази. Трансгранична сарадња допринеће и развоју регионалног ваздушног саобраћаја чиме ће се афирмисати улога аеродрома "Бор".

Одређене претпоставке за трансграничне везе произлазе делом из традиције а садржане су и у регионалном политика ЕУ које се односе на земље тзв."Западног Балкана". Успостављање структурно квалитетних веза може се остварити повезивањем урбаних центара у шире регионалне урбане асоцијације, пре свега синхронизованим развојем комплементарних делатности (комплементарна привреда – усаглашавање производних програма и привредних капацитета, рационално коришћење природних и социјалних ресурса, слободно кретање радне снаге, заједнички наступ на тржишту и др.), услуга и јавносоцијалне инфраструктуре (трговина, саобраћај, здравство, високо образовање, информације и др.), туризма и заштите природе. Сарадња са Румунијом и Бугарском ће се такође остваривати преко културних веза успостављених између припадника румунске, влашке и бугарске националне мањине и међуграничне сарадње.

8. НАМЕНА ПРОСТОРА

У постојећој структури највећи део простора Општине намењен је пољопривреди (47,6%) и шумама (45,0%), затим, рударским активностима (1,8%), насељима, водотоцима и саобраћајницама. У протеклом периоду извршена је делимична рекултивација и то релативно малих површина територије Општине (око 0,1%).

Према планским предвиђањима до 2021. године биће повећане површине заузете рударским радовима, али због планиране рекултивације копова и јаловишта, оне ће у укупном билансу бити мање од постојећих: рударство 2011. године 1558,5 ха, а 2021. 1432,5 ха, рекултивација 2011. године 107,2 ха, а 2021. 608,0 ха. Највећи део планиране рекултивације деградираног простора реализоваће се до 2017. године.

Код основних намена простора промене су усмерене на повећање површина под шумама са 45% на 49,2% територије Општине, или за око 3570 ха (не рачунајући рекултивисане површине). Ово повећање ће се остварити на рачун пољопривредног земљишта нижег бонитета, ексцесивно еродибилних и контаминираних земљишта. Удео пољопривредних у укупним површинама смањио би се тако за око 5% (или за око 4100 ха). Повећање површина под шумама на 60% (Просторни план Републике Србије) или на 64% (Регионални просторни план Тимочке крајине) може се остварити већом конверзијом пољопривредног земљишта нижих бонитетних класа у шумско земљиште.

За развој саобраћајне инфраструктуре предвиђено је око 50 ха земљишта, с тим да неће доћи до битних промена у укупном уделу ових површина. Грађевинско земљиште за планирану водопривредну, енергетску и телекомуникациону инфраструктуру утврђиваће се и билансирати одговарајућим урбанистичким планом у складу са планским решењима, пропозицијама и смерницама Просторног плана. Грађевинско земљиште за планиран развој туристичке инфраструктуре и зона у туристичким просторима утврђиваће се и билансирати одговарајућим урбанистичким планом. Биланси основне намене простора за плански период до 2021. године приказани су у Табели 15.

Табела 15. Биланс намене простора Планског подручја 2011. и 2021.год. (у ha)

Период		Укупно	Пољопривреда	Шуме	Неплодно земљиште	Рударство и металург.	Рекултивација	Насеља	Водотоци	Саобраћајнице
2011.	ha	85631.8	40726.7	38541.1	896.0	1558.5	107.2	2865.5	523.0	413.8
	%	100.0	47.6	45.0	1.0	1.8	0.1	3.3	0.6	0.5
2021.	ha	85631.8	36619.8	42112.6	841.4	1432.5	608.0	3031.0	523.0	463.5
	%	100.0	42.8	49.2	1.0	1.7	0.7	3.5	0.6	0.5

Планирано проширење грађевинских подручја насеља сведено је на неопходни минимум (за око 165 ha), сходно планским циљевима који се односе на рационално коришћења простора. На основу демографских прогноза, постојеће изграђености и искоришћености простора, показује се да у постојећим границама грађевинских подручја углавном постоје довољне резерве простора за несметан развој насеља у планском периоду.

У оквиру шематских приказа уређења насеља, који су саставни део Плана, утврђена су грађевинска подручја за централне делове насеља: Злот, Шарбановац, Метовница, Оштрељ, Доња Бела Река, Лука и Топла, Бучје, Танда, Горњане и Слатина.

У оквиру грађевинских подручја насеља даје се основна намена простора која обухвата: површине претежно стамбене и мешовите намене, објекте и површине јавних функција, привредне површине (мала и средња предузећа), саобраћајнице и комуналне површине и објекте (Табела 16).

Претежна стамбена и мешовита намена у грађевинском подручју насеља може се променити за компатибилну јавну и пословну намену. Компатибилне намене становању су: јавне службе, јавно зеленило, услуге и туристички садржаји, као и пословање које нема негативних утицаја на животну средину. Компатибилне намене се могу наћи као пратеће и допунске у оквиру претежне стамбене намене назначене у шематским приказима уређења насеља.

Табела 16. Планирана намена површина у грађевинским подручјима насеља према шематским приказима уређења

ЗЛОТ	Стање 2011.	Планирано	Укупно 2021.
Грађевинско подручје (у ha)			318,10
Зона централних функција (у ha)			12,19
Основна намена површина (у ha)	88,38	113,84	202,22
мешовита намена - претежно становање	70,89	14,30	85,19
централни садржаји	1,21	0,52	1,73
привредне површине - МСП	6,16	22,46	28,62
спортске, рекреативне и парковске површине	1,38	71,94	73,32
комунални објекти и површине	8,74	4,62	13,36
ОШТРЕЉ	Стање 2011.	Планирано	Укупно 2021.
Грађевинско подручје (у ha)			86,76
Зона централних функција (у ha)			3,85
Основна намена површина (у ha)	40,13	12,52	52,65
мешовита намена - претежно становање	29,93	11,28	41,21
централни садржаји	0,21	0,32	0,53
привредне површине - МСП	6,63	-	6,63
спортске, рекреативне и парковске површине	1,56	-	1,56
комунални објекти и површине	1,80	0,92	2,72
ДОЊА БЕЛА РЕКА	Стање 2011.	Планирано	Укупно 2021.
Грађевинско подручје (у ha)			69,2
Зона централних функција (у ha)			3,65
Основна намена површина (у ha)	22,98	7,76	30,74
мешовита намена - претежно становање	18,44	6,54	24,98
централни садржаји	0,56	0,14	0,70
привредне површине - МСП	0,14	-	0,14
спортске, рекреативне и парковске површине	0,70	0,34	1,04
комунални објекти и површине	3,14	0,74	3,88
ГОРЊАНЕ	Стање 2011.	Планирано	Укупно 2021.
Грађевинско подручје (у ha)			27,36
Зона централних функција (у ha)			3,56
Основна намена површина (у ha)	14,15	12,25	26,41

мешовита намена - претежно становање	7,66	8,37	16,03
централни садржаји	1,62	2,20	3,83
привредне површине - МСП	0,22	1,38	1,6
спортске, рекреативне и парковске површине	0,12	-	0,12
комунални објекти и површине	4,53	0,30	4,83
БУЧЈЕ	Стање 2011.	Планирано	Укупно 2021.
Грађевинско подручје (у ha)			40,4
Зона централних функција (у ha)			2,43
Основна намена површина (у ha)	12,96	5,52	18,47
мешовита намена - претежно становање	9,95	4,79	14,74
централни садржаји	0,88	0,15	1,02
привредне површине - МСП	-	-	-
спортске, рекреативне и парковске површине	0,08	-	0,08
комунални објекти и површине	2,05	0,58	2,63
ЛУКА И ТОПЛА	Стање 2011.	Планирано	Укупно 2021.
Грађевинско подручје (у ha)			12,18
Зона централних функција (у ha)			1,46
Основна намена површина (у ha)	6,69	2,18	8,87
мешовита намена - претежно становање	4,64	1,44	6,08
централни садржаји	0,58	-	0,58
привредне површине - МСП	-	-	-
спортске, рекреативне и парковске површине (ван гр.под.)	0,07	0,44	0,51
комунални објекти и површине (ван грађ.подр.)	1,40	0,30	1,70
ТАНДА	Стање 2011.	Планирано	Укупно 2021.
Грађевинско подручје (у ha)			4,51
Зона централних функција (у ha)			0,78
Основна намена површина (у ha)	2,42	0,35	2,77
мешовита намена - претежно становање	1,14		1,14
централни садржаји	0,40	0,05	0,45
привредне површине - МСП	-	-	-
спортске, рекреативне и парковске површине	0,05		0,05
комунални објекти и површине	0,83	0,30	1,13
МЕТОВНИЦА 2011.	Стање	Планирано	Укупно 2021.
Грађевинско подручје (у ha)			56,3
Зона централних функција (у ha)			3,21
Основна намена површина (у ha)	21,94	13,61	35,55
мешовита намена - претежно становање	16,40	7,61	24,01
централни садржаји	1,60	1,98	3,58
привредне површине - МСП	0,16	-	0,16
спортске, рекреативне и парковске површине	0,11	1,12	1,23
комунални објекти и површине (унутар и изван грађ.подр.)	3,67	2,90	6,57
ШАРБАНОВАЦ 2011.	Стање	Планирано	Укупно 2021.
Грађевинско подручје (у ha)			139,24
Зона централних функција (у ha)			1,44
Основна намена површина (у ha)	40,82	20,49	61,31
мешовита намена - претежно становање	32,48	14,28	46,76
централни садржаји	2,36	0,24	2,60
привредне површине - МСП	0,89	1,95	2,84
спортске, рекреативне и парковске површине	0,88	1,65	2,53
комунални објекти и површине (унутар и изван грађ. подр.)	4,21	2,37	6,58
СЛАТИНА 2011.	Стање	Планирано	Укупно 2021.
Грађевинско подручје (у ha)			141,63
Зона централних функција (у ha)			2,40
Основна намена површина (у ha)	38,37	12,86	51,23
мешовита намена - претежно становање	33,51	12,17	45,68
централни садржаји	1,16	0,06	1,22
привредне површине - МСП	0,28	-	0,28
спортске, рекреативне и парковске површине	1,39		1,39
комунални објекти и површине	1,96	0,69	2,65

Планиране површине за рударске радове на простору општине Бор до 2021. године засноване су на проценама да ће се рударске активности у том периоду одвијати на просторима који су већ добрим делом заузети експлоатацијом и прерадом минералних сировина у централном, северном и источном делу Општине (Бор, Кривељ, Церово, Доња Бела Река и др.).

Могуће је да ће после 2021. године доћи до заузимања нових простора за развој рударских активности на северо-западном делу подручја Општине. Наиме, резултати рударско-геолошких истраживања неким рудним лежиштима (околина аеродрома Бор, Црни врх – западно од планираног туристичког центра) указују на добру потенцијалност лежишта и на могућност отварања рудника у блиској будућности. Међутим, обим и подручје простирања будућих рударских активности у том делу територије у овом тренутку није могуће сагледати без одговарајуће студијске и техничке документације и процене техно-економске оправданости експлоатације појединих лежишта.

Табела 17. Биланс површина посебне намене - рударство и металургија 2011. и 2021.год. (у ha)

Период		Укупно	Активни копови	Депоније откривке	Флотацијска јаловишта	Прерада руде	Металургија	Технолош. коридори	Рекултивација
2011	ha	1665.7	332.5	464.0	544.0	112.5	99.0	6.5	107.2
	%	100.0	20.0	27.9	32.7	6.8	5.9	0.4	6.4
2021	ha	2040.5	766.0	188.0	260.5	112.5	99.0	6.5	608.0
	%	100.0	37.5	9.2	12.8	5.5	4.9	0.3	29.8

Ближе планске пропозиције везане за намену и уређење простора у зонама утицаја рударских активности биће утврђене у Просторном плану подручја посебне намене Борско-мајданпечког рударског басена. У вези са тим, постоји могућност да дође до измена и допуна Просторног плана општине ради усклађивања са утврђеним решењима у Просторном плану подручја посебне намене.

Намена простора и друге планске пропозиције презентирани су и у графичком делу Просторног плана који чине:

а) рефералне карте у размери 1: 50 000:

- Карта 1: Намена простора и саобраћајна инфраструктура,
- Карта 2: Мрежа насеља и инфраструктурни системи,
- Карта 3: Туризам и заштита простора и
- Карта 4: Спровођење Просторног плана;

б) шематски прикази уређења насеља: Злот, Оштрељ, Доња Бела Река, Горњане, Бучје, Лука, Танда, Метовница, Шарбановац и Слатина, у размери 1:5 000; и

в) детаљне рефералне карте - графички прикази регулационих решења за просторне целине и коридоре посебне намене, у размери 1:5 000 и 1:2 500:

- Зона утицаја северног дела површинског копа "Велики Кривељ",
- Зона површинских копова "Церово 1" и "Церово 2",
- Зона истражних радова и потенцијалне експлоатације лежишта "Кривељски камен" и
- Коридор за хидротранспорт руде и снабдевање технолошком и техничком водом.

IV ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

1. СМЕРНИЦЕ ЗА ПРИМЕНУ ПЛАНСКИХ РЕШЕЊА И ПРОПОЗИЦИЈА

Просторни план ће се спроводити двојако: 1) индиректно – разрадом планских решења урбанистичким плановима, доношењем програма уређења грађевинског земљишта и других планова и програма у складу са законом, и 2) директно – издавањем информације о локацији и локацијске дозволе, односно, извода из Просторног плана на основу планских решења и пропозиција Просторног плана за сеоска насеља, комплексе посебне намене и др. за које су утврђена правила уређења и правила грађења. (Реферална карта бр. 4. Просторног плана).

1.1. Индиректна примена Просторног плана

1.1.1. Смернице за израду урбанистичких планова

Скупштина општине Бор донеће на основу Просторног плана следеће **урбанистичке планове**:

- 1) Генерални урбанистички план Бора и планове генералне и детаљне регулације за подручје у обухвату Генералног урбанистичког плана;
- 2) **планове генералне регулације** за:
 - насеља Кривељ и Доња Бела Река: овим планским документима обухватиће се, по правилу, целе катастарске општине насеља а по потреби и делови суседних катастарских општина и садржаће посебне програме заузимања површина различитих намена, пресељења становништва и измештања инфраструктурних система, комуналних (гробаља) и других објеката; и
 - туристичке комплексе: Брестовачка бања, Борско језеро, Црни врх, Велики крш - Стол - Мали крш; и
- 3) **планове детаљне регулације** (ПДР) за:
 - коридор планиране обилазнице државног пута првог реда ДП ИБ-37 у Бору;
 - коридор планиране обилазнице државног пута другог реда ДП ИА - 161 око Брестовачке бање;
 - коридор за измештање железничке пруге у зони површинског копа "Церово - примарно" - КО Кривељ; и
 - комплекс аеродрома Бор;
 - металуршко - индустријски комплекс РТБ Бор групе у Бору; и
 - друге просторне целине за које се по потреби може накнадно покренути поступак израде ПДР и то за: изградњу и реконструкцију зоне, комплекса или локалитета за индустрију, МСП, пољопривредну производњу и друге привредне објекте; уређење викенд насеља, планиране објекте инфраструктурних система за које је неопходно одредити површину за јавну намену (градска депонија - трансфер центар, системи за пречишћавање отпадних вода); пратеће садржаје јавног пута (бензинске пумпе и др.); локације обновљивих извора (мини хидроелектране, соларне електране, ветроелектране).

Оквирне границе просторног обухвата урбанистичких планова дате су на рефералној карти број 4 "Спровођење Просторног плана". Ближи опис граница просторног обухвата утврдиће се приликом доношења одлуке о изради планског документа

До доношења нових урбанистичких планова биће у примени постојећи плански документи у деловима који нису супротни планским пропозицијама Просторног плана.

За насеља која се налазе у зони потенцијалних рударских радова може се накнадно утврдити потреба израде планова генералне регулације, уколико се докаже оправданост проширења или покретања експлоатације рудних лежишта на тим просторима.

У склопу Просторног плана подручја посебне намене природног добра Бељаница-Кучај и Просторног плана подручја посебне намене Борско-мајданпечког рударског басена утврђују се правила уређења и правила грађења за површине и објекте посебне намене.

По потреби, донеће се **урбанистички пројекти** за изградњу, реконструкцију и уређење: централне зоне Бора, централних зона туристичких комплекса, заштићених природних подручја, заштићене околине непокретног културног добра, као и за објекте јавне намене и верске објекте.

1.1.2. Смернице за спровођење Просторног плана у другим плановима, програмима и техничкој документацији

Спровођење и разраду планских решења и пропозиција утврђених Просторним планом у **другим плановима и програмима** у складу са законом обезбедиће:

- 1) Скупштина општине Бор, у сарадњи са министарствима надлежним за рударство, просторно планирање, заштиту животне средине, пољопривреду и шумарство и РТБ Бор група, доношењем програма рекултивације и ремедијације деградираног земљишта;
- 2) Скупштина општине Бор, у сарадњи са министарством надлежним за пољопривреду, асоцијацијама пољопривредних произвођача и власницима земљишта, доношењем стратегије и програма одрживог пољопривредног и руралног развоја општине Бор;
- 3) Јавно предузеће за газдовање шумама "Србијашуме", ревизијом основа за газдовање шумама; а у сарадњи са власницима земљишта израдом програма газдовања шумама и пошумљавања земљишта у приватном власништву;
- 4) Корисници ловног подручја, односно ловишта, доношењем програма развоја ловног подручја, ловне основе и годишњих планова газдовања ловиштем;
- 5) Јавно предузеће "Путеви Србије" надлежно за управљање државним путевима, у сарадњи са Општинском управом Бора, усклађивањем средњорочних и годишњих програма изградње, рехабилитације и одржавања државних путева;
- 6) Општинска управа Бора, односно општинска дирекција надлежна за путеве, усклађивањем средњорочних и годишњих програма развоја јавних локалних путева;
- 7) "Железнице Србије" а.д., усклађивањем петогодишњег плана развоја и годишњих програма одржавања јавне железничке инфраструктуре за потребе модернизације железничке пруге;
- 8) Скупштина општине Бор, доношењем средњорочних и годишњих програма развоја водоводне и канализационе инфраструктуре; плана проглашења ерозивних подручја, оперативног плана заштите од поплава; плана и двогодишњих програма управљања отпадом и одлуком о комуналном реду;
- 9) Јавно предузеће "Електропривреда Србије", у сарадњи са Јавним предузећем "Електро-мрежа Србија" из Краљева и "Електротимок" Зајечар, усклађивањем средњорочних планова, односно двогодишњих програма развоја енергетике, односно дистрибуције електричне енергије;
- 10) Скупштина општине Бор, доношењем планова развоја енергетике којима се утврђују потребе за енергијом на подручју града, услови и начин обезбеђивања неопходних енергетских капацитета и доношењем програма рационалног коришћења енергије;
- 11) Скупштина општине Бор, у сарадњи са надлежним министарствима, месним заједницама, приватним сектором и невладиним организацијама, утврђивањем општинске политике здравствене заштите, социјалне заштите и развоја културе и физичке културе; доношењем акта о мрежи објеката дечјих вртића, основних школа и социјалне заштите и акционог плана пружања услуга здравствене и социјалне заштите;
- 12) Скупштина општине Бор, у сарадњи са министарством и националном агенцијом надлежном за туризам, доношењем програма одрживог развоја туризма и двогодишњих програма изградње туристичке инфраструктуре и уређења туристичких простора;
- 13) Скупштина општине Бор, уз помоћ надлежног министарства, туристичких организација, различитих невладиних и других (планинарске, бициклистичке, параглајдинг, скијашке и сл.) организација, доношењем програма промотивних активности за презентацију туристичког производа и понуде у простору;

- 14) Општинска управа Бора, у сарадњи с министарством и агенцијом надлежним за заштиту животне средине, цивилним сектором (НВО и др.) доношењем и реализацијом локалног акционог и санационог програма заштите животне средине за подручје Општине; и
- 15) Скупштина општине Бор доношењем локалног акционог плана заштите од буке, програма и плана мониторинга животне средине (ваздуха, воде, буке, земљишта и др.) и програма праћења документације о стратешким проценама утицаја планова и проценама утицаја пројеката на животну средину.

1.2. Директна примена Просторног плана

Део подручја Општине за који су утврђена правила уређења и правила грађења представља зону директне примене Просторног плана.

У зони директне примене Просторног плана су и: а) правила уређења и правила грађења за просторне целине и коридоре посебне намене утврђена Просторним планом (Зона утицаја северног дела површинског копа "Велики Кривељ", Зона површинских копова "Церово 1" и "Церово 2", Зона истражних радова и потенцијалне експлоатације лежишта "Кривељски камен", Коридор за хидротранспорт руде и снабдевање технолошком и техничком водом); и б) шематски прикази уређења, који су дати за централне делове руралних насеља: Злот, Шарбановац, Метовница, Оштрељ, Доња Бела Река, Лука, Бучје, Танда, Горњане и Слатина. Шематским приказима утврђене су границе грађевинских подручја насеља, основна концепција развоја насеља, смернице и правила организације и уређења простора, основна намена површина и графички прикази у размери 1:2500 и 1:5000.

До доношења Просторног плана подручја посебне намене Борско-мајданпечког рударског басена и Плана генералне регулације за насеље Кривељ, на подручју катастарске општине Кривељ биће у примени Просторни план посебне намене зоне утицаја рудника "Велики Кривељ - "Церово" из 1994/95. године, као и правила уређења и правила грађења утврђена овим просторним планом које се односе на рударске објекте и коридоре.

На основу планских решења и пропозиција утврђених Просторним планом, општинска управа издаваће информацију о локацији и локацијску дозволу за грађевинске објекте или извод из Просторног плана за остале намене (рударство и др.) и за утврђивање јавног интереса на подручју директне примене Просторног плана.

2. ПРИОРИТЕТИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА ДО 2017. ГОДИНЕ

2.1. КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ РЕСУРСА

2.1.1. Коришћење минералних сировина

Приоритети у коришћењу минералних сировина на подручју општине Бор су:

- доношење Стратегије развоја Борско-мајданпечког рударског басена;
- доношење Програма развоја рударства и металургије на подручју општине Бор;
- доношење Просторног плана подручја посебне намене Борско-мајданпечког рударског басена;
- израда техничке и студијске документације за површинске копове, прераду руде бакра и индустријски комплекс РТБ Бор групе;
- израда техничке и студијске документације за експлоатацију неметаличних сировина, термалних вода и др.;
- изградња нове топионице и фабрике сумпорне киселине и ревитализација других делова индустријског комплекса у Бору;
- обезбеђење услова за наставак експлоатације у постојећим и новим коповима ("Кривељ", "Церово", Борска река и др.);
- наставак истражних геолошких радова на подручју Општине и др.

2.1.2. Коришћење пољопривредног земљишта

Са становишта решења којима се обезбеђују основни предуслови за одрживи развој пољопривреде и села општине Бор, приоритет имају следеће активности:

- доношење докумената који се односе на заштиту од ерозије и бујица:
 - План за проглашење ерозионих подручја на територији општине (према Закону о водама; Сл. гласник РС, бр. 30/10 и 93/12); и
 - План одбране од бујичних поплава на водотоковима ван система редовне одбране до поплава (према истом Закону);
- решавање питања загађености земљишта SO₂ гасом, спречавање даље ерозије и побољшање хемијских особина земљишта, спровођењем детаљних истраживања и израдом и реализацијом комплексних пројеката, у складу с просторно хетерогеним агроколошким условима, у првом реду за јако угрожене атаре насеља Бор, Бучје, Доња Бела Река, Кривељ, Оштрељ и Слатина, као и за најугроженије потесе КО Брестовац, Метовница и Шарбановац;
- убрзавање регистрације пољопривредних газдинстава ради укључивања што ширег круга робних произвођача у коришћење подршке из Аграрног буџета Републике за укупљавање и консолидацију земљишних поседа и унапређење биолошких, хемијских и физичких својстава пољопривредног земљишта;
- обезбеђење стручне, саветодавне, информатичке и оперативне подршке индустријским радницима који се опредељују за инвестирање у повећање и унапређење, односно оснивање пољопривредног газдинства као дугорочне перспективе живота и рада; и
- активирање постојећих грађевинских објеката, опреме и квалификоване радне снаге за развој разноврсних производних, услужних, културних, еколошких и других делатности на селу, проналажењем стратешких партнера, коришћењем бесповратних подстицајних средстава за унапређење села из Аграрног буџета Републике Србије, конкурсацијом за приступ другим домаћим јавним фондовима, приватним изворима и предприступним програмима Уније.

2.1.3. Коришћење шума

Приоритети коришћења шума су:

- израда и спровођење пројекта подизања имисионих заштитних шума у зонама око рударских и индустријских комплекса, дуж друмских саобраћајница и сл.;
- обезбеђење подршке за шумљавање деградираних, еродираних и других дефектних пољопривредних земљишта у приватном власништву;
- санација оштећених шума шумљавањем необраслих површина, које су настале дејством елементарних непогода (пожар, ветар, снег и слично); површина на којима није успело подмлађивање и шумљавање; површина на којима је извршено пустошење - бесправна чиста сеча или крчење шума и бесправна сеча ретких врста дрвећа;
- издвајање шума које се налазе на теренима подложним ерозији у посебне категорије и доношење програма заштите и очувања шумског земљишта од ерозије и унапређења функције заштите вода;
- строга заштита шума у проглашеним и евидентираним еколошки значајним подручјима;
- унапређење стања шума у туристичким подручјима; и
- истраживање и праћење здравственог стања шума и шумског земљишта.

2.2. СТАНОВНИШТВО, МРЕЖА НАСЕЉА И ЈАВНЕ СЛУЖБЕ

2.2.1. Становништво

Приоритетне активности у подршци демографског развоја усмерене су на одржавање биолошке виталности и задржавање становништва, првенствено у сеоским насељима. Обнова ових подручја може се заснивати на посебним економским и социјалним програмима, специфицираним и прилагођеним појединим циљним групама, што се нарочито односи на: младе људе, било да су већ ушли у радни контингент, или су на прагу уласка; млађе жене, као носиоце

популационе репродукције; и друге становнике чије остајање на селу доприноси одржавању популационе виталности, односно на оно становништво из градских насеља које би било привучено повољнијим условима за привређивање и бољим квалитетом живљења на селу.

2.2.2. Мрежа насеља и функције центара

Приоритети у организацији мреже насеља су:

- развој регионалних урбаних функција Бора, као и функције регионалног привредног центра;
- јачање саобраћајне позиције Бора у регионалном систему урбаних подручја у складу са стратегијом полицентричног регионалног развоја
- опремање сеоских насеља сервисима и службама у складу са бројем становника који гравитира и користи те услуге;
- побољшање саобраћајне и комуналне инфраструктуре и услуга јавних служби у центрима заједнице села и сеоским центрима;
- осигурање локационих услова за обнављање и подстицање привредне активности у руралном подручју;
- израда програма уређења насеља у складу са реалном демографском проценом, могућностима опремања саобраћајном и комуналном инфраструктуром; и
- очување сеоског простора од непланске изградње и заузимања вредног пољопривредног земљишта.

2.2.3. Социјални развој и јавне службе

Приоритети у области социјалног развоја су:

- јачање доступности и квалитета предшколског, основног и средњег образовања;
- подршка институционализованим облицима удруживања грађана поводом тема од јавног интереса, стручних питања, традиционалних и иновативних социјалних, културних и еколошких садржаја итд.;
- рационално коришћење објеката и простора наменски грађених за потребе услуга од јавног интереса (култура, образовање, социјална заштита, спорт), контрола отуђивања ових објеката и промене њихове намене, као и забрана промене намене јавних и зелених површина; и
- подршка месним заједницама, нарочито сиромашнијим и мање развијеним, да обезбеде просторе и финансирају иницијалне пројекте у области социјалне и здравствене заштите, културе, физичке културе, образовања и др.

2.2.4. Услови пресељења становништва из зоне рударских активности

Приоритети у области пресељења становништва и измештања инфраструктурних и привредних система из зоне рударских радова су:

- израда одговарајуће студијске основе и техничке документације са приказом планиране динамике рударских активности, посебно динамике заузимања простора;
- доношење планова генералне регулације, програма пресељења становништва и измештања инфраструктурних и привредних система, као и "програма социјалне подршке" (прецизно утврђене границе зона директног утицаја активности РТБ, границе и подручја заштићених зона са рестриктивним системом изградње и одговарајућим компензацијама локалном становништву за те рестрикције, границе и подручја заштитних зона, динамика измештања насеља, границе непосредног утицаја активности РТБ – загађивање, транспорт сировина, отпад и др.);
- дефинисање дугорочних и оперативних програма пресељења домаћинстава у сарадњи органа локалне самоуправе и РТБ Бор групе; и
- идентификовање потенцијалних зона насељавања и евидентирање погодности и ограничења, нарочито, с обзиром на својински статус земљишта.

Пресељење насеља и домаћинстава обухвата следеће приоритетне активности:

- формирање Одбора за послове пресељења домаћинстава;
- дефинисање услова експропријације, права и обавеза локалног становништва, услова пресељења са опцијама и модалитетима, услова набавке пољопривредног земљишта, грађевинских парцела, изградње стамбених и пољопривредних објеката и др.;
- процену трошкова пресељења, која обухвата све релеватне информације о средствима потребним за сваку фазу пресељавања;
- потпуно и прецизно информисање и анкетирање домаћинстава о свим елементима пресељења битним за опредељивање и избор најприхватљивије опције (информисање о понуђеним локацијама и условима за сваку локацију, трошкови пресељења, облици партиципације домаћинстава, обавезе корисника експропријације, обавезе локалне управе, обавезе домаћинства, услови уговарања, итд.); и
- правовремен и континуиран однос са јавношћу, путем следећих облика: организовање скупова грађана, извештавање преко средстава јавног информисања и пружање савета, правне и друге помоћи становницима у процесу пресељења.

2.3. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ ПРИВРЕДНИХ ДЕЛАТНОСТИ

2.3.1. Рударство, индустрија, МСП и услуге

У периоду до 2017. године предвиђа се спровођење комплементарних мера индустријске политике, којима ће рударско-металуршки и прерађивачки комплекс допринети ефикаснијем усклађивању, односно постепеном елиминисању економских, социјалних и еколошко-просторних конфликта на подручју Бора, у складу са принципима одрживог развоја. Са тог становишта, приоритет имају следећа решења:

- израда техничке документације и студије оправданости за копове "Велики Кривељ" и "Церово - цементација" уз процену стабилности косина и тла на контакту са копом;
- корекција постојећих граница санитарне и мониторинг зоне на подручју Бора и Великог Кривеља; израда и реализација пројекта мониторинга заштите животне средине и мониторинга сеизмичког утицаја минирања у рудницима бакра "Велики Кривељ" и "Церово-цементација";
- припремање погона РТБ Бор групе и других крупних производних капацитета за примену мера заштите животне средине, у складу са домаћим прописима и праксом Европске уније, посебно у погледу санације емисија SO₂, пепела, прашине, тешких метала и других загађујућих материја, уз примену принципа предострожности за нова улагања;
- промовисање енергетске ефикасности, улагања у истраживања и развој еколошки одрживих и ефективних технологија у рударско-металуршком и другим секторима;
- побољшање информатичких токова и других иницијатива подршке мобилисању и активном учествовању грађана и пословног света у доношењу одлука које се односе на просторно-еколошке и друштвене последице развоја рударско-металуршке активности;
- активирање научних и стручних потенцијала Бора (научних и образовних институција, РТБ Бор групе и других привредних организација, цивилног сектора и др.) за развој високо-технолошких производних погона;
- активирање нових просторних модела привредно-индустријске инфраструктуре (индустријска зона, привредна/предузетничка зона, пословни инкубатор, технолошки парк и др.), и комплетирање инфраструктуре локалитета за производне и услужне привредне садржаје у сеоским насељима; и
- ревитализација дела постојећих напуштених објеката привредних комплекса.

С обзиром на карактер браунфилд локалитета и вишеслојну сложеност њиховог ре/активирања, потребна је израда посебне и појединачне методологије за њихову трансформацију у продуктивнију намену. Комплексност реактивирања браунфилда огледа се и у потреби усклађивања легитимних интереса мноштва различитих актера, недостатку механизма

координације локалних и осталих нивоа надлежности и активности, потреби изградње адекватног модела комуникације, размене информација, разумевања појединих аспеката проблема, и то у разним корацима процеса планирања и реализације "обнове" локалитета. Присутан је и недостатак адекватне информационе основе о овим локалитетима.

Специфичности планирања поновног реактивирања запуштених и/или руинираних индустријских локација, подразумева синхронизацију разних планских и секторских активности, разграничење надлежности, усклађивања у имплементацији предвиђених решења и низ других мера. Њихова "обнова" је суштински део процеса повишавања конкурентности градова и простора. Истовремено, због снажног испољавања тржишних механизма у алокацији потенцијалних нових привредних локалитета са једне стране, и сложености "рециклирања" и скупих улагања у локалитете браунфилда са друге стране, процес транзиције у нашој средини додатно компликује њихово реактивирање. Најчешћи облик њихове "обнове" јесте кроз процес приватизације друштвених предузећа, посебно оних на атрактивним градским локацијама, са руинираним објектима и капацитетима, ниском вредношћу имовине, мањим бројем запослених и др. Овакве локације имају значајан потенцијал за "саморазвој" и обично су атрактивне за приватне инвеститоре (пре свега због положаја, доступности, разних погодности и могућих пословних ефеката, и сл.). Поред поменутих "меких" браунфилда, присутни су и типови локалитета који, поред погодности, имају и знатна ограничења која могу да их учине мање атрактивним и ефикасним у односу на претходну групуацију. Посебно значајан облик "тврдых" локалитета браунфилда чине запуштени и девастирани простори који обилују бројним локационим, инфраструктурним, еколошким, техничким, својинским и другим проблемима и чије активирање/промена у продуктивнију намену, подразумева велика улагања. За овакве локалитете приватни инвеститори углавном нису заинтересовани, јер велике инвестиције, дуготрајан и компликован процес решавања појединих проблема и реализације чине их непривлачним за улагања. Њихово реактивирање захтева обавезно учешће јавног сектора, посебно у погледу њиховог деконтаминарања, рушења постојећих капацитета, евентуалног расељавања, опремања новом инфраструктуром, регулисања својинских односа и питања евентуалне реституције, и тд. Због наведених проблема, општа је оцена да је због значајних ограничења и цене њиховог реактивирања, у будућности извеснији тренд изградње нових привредних објеката на слободним локацијама урбане периферије.

У решавању проблема потребан је стратешки приступ, концепт и управљачки инструменти на нивоу државе, региона, и локалне управе (нпр. кроз регионалне развојне стратегије, привлачење инвеститора на браунфилд локалитете уз подршку разних расположивих мера и инструмента, просторне и урбанистичке планове, могуће мере подршке за улагања на браунфилд локалитетима (локалне јавне финансије, субвенције у таксама и накнадама, политика грађевинског земљишта, казнена политика), као и законска решења о враћању имовине локалним управама, реституција, извесна фискална децентрализација, развој ЈПП, и др. Од посебног је значаја кооперација локалних партнера (градских институција и организација), ЈКП, привредних актера, удружења, НВО, грађана, и др.

2.3.2. Пољопривреда

Приоритети развоја пољопривреде су:

- доношење и реализација стратегије и програма одрживог пољопривредног и руралног развоја општине Бор, уз дефинисање финансијских извора за кофинансирање предложених мера;
- јачање стручне подршке убрзаном увођењу *НАССР* (Анализа опасности и критичне контролне тачке) и *Global GAP* (производња по принципима Добре пољопривредне праксе) стандарда у производњу и прераду пољопривредно-прехранбених производа;
- обука пољопривредника за развој интегралне и органске производње, примену одговарајућих мера и техника конзервационе обраде земљишта и пружање агроеколошких услуга;

- промовисање доприноса мултифункционалне пољопривреде побољшању стања животне средине и заштити биодиверзитета, такође, на теренима изложеним јаким утицајима рударства и индустрије, односно у рубном појасу града;
- израда агроеколошких програма и шема надокнада за одржавање система традиционалне пољопривреде на еколошки значајним подручјима, превасходно ради подршке задржавању пољопривредника на газдинству, као нужном услову за очување сталне насељености терена са природним и другим ограничењима за интензивирање пољопривредне производње;
- јачање подршке улагањима младих пољопривредника у проширење поседа, обнову пашњачког сточарства, обнову и подизање засада воћа и плантажа лековитог биља, опрему за наводњавање и механизацију и диверсификацију делатности на газдинству и у руралном окружењу, коришћењем подстицајних средстава из буџета Републике и формирањем општинског аграрног буџета, проналажењем стратешких партнера и коришћењем других развојних фондова;
- формирање удружења произвођача – сточара, воћара, пчелара и др., у циљу: заједничких улагања у капацитете за дораду, прераду, складиштење и транспорт својих финалних производа; увођења савремених стандарда и система контроле квалитета; и унапређивање маркетинга локалних високовредних производа;
- обезбеђење пореских и инфраструктурних олакшица за инвестирање у отварање малих и средњих производних и услужних предузећа и радњи на селу, посебно за предузетничко ангажовање у пољопривреди, шумарству и пратећим делатностима; и
- обезбеђење подршке развоју руралног туризма, у првом реду, побољшању санитарних и других услова смештаја у сеоским домаћинствима, као и спровођењу одговарајућих едукативних и промотивних активности.

2.3.3. Шумарство, ловство и риболов

Приоритети у развоју шумарства су:

- иновирање катастра / утврђивање стања шума у приватном власништву и развој система планирања и контроле газдовања приватним шумама, применом методологије која је утврђена Националном инвентуром шума Републике Србије (2009);
- доношење општинског програма газдовања приватним шумама;
- израда и спровођење пројекта за подизање и одржавање оптималног квалитета и густине шумских саобраћајница, као и помоћне инфраструктуре у шумама свих својинских облика;
- кадровско, организационо и финансијско јачање капацитета стручне службе за приватне шуме;
- подршка развоју удружења приватних шумовласника;
- подршка оснивању и развоју малих и средњих предузећа за обављање послова у шумарству и индустрији базираној на шумским производима; и
- успостављање ефикасног система контроле издавања и коришћења дозвола за сакупљање јестивих гљива, шумских плодова, лековитог биља, производа шумских састојина и производа шумског земљишта.

Приоритети у развоју ловства су:

- очување површина и квалитета ловних станишта, применом планираних мера заштите и коришћења шума и пољопривредног земљишта;
- унапређивање рада чуварске службе;
- успостављање ефикасног система здравствене заштите дивљачи; и
- побољшање услова смештаја у ловачким домовима, колибама, сеоским домаћинствима и викендицама, у функцији развоја ловног туризма.

Приоритети у развоју риболова су:

- обезбеђење подршке технолошкој модернизацији постојећег и оснивању нових рибњака на еколошки прикладним локацијама;
- израда пројекта за побољшање квалитета риболовних вода; и

- економска валоризација локалних потенцијала за развој риболова кроз развој угоститељства и руралног туризма.

2.3.4. Туризам

Приоритети у развоју туризма Општине су:

- приватизација, обнова и интензивирање коришћења постојећих објеката туристичког смештаја у Бору, Брестовачкој бањи и на Борском језеру;
- унапређење постојеће саобраћајне везе са Дунавом у Д. Милановцу;
- довршавање смештајних и пратећих објеката Туристичког центра "Јелен" на Црном врху;
- комерцијализација постојећих викенд кућа у Брестовачкој бањи и на Борском језеру;
- обнова постојећих рекреативних и спортских објеката у Бору, Брестовачкој бањи и на Борском језеру;
- изградња рекреативних садржаја у Брестовачкој бањи на бази термоминералне воде;
- уређење обала Борског језера за спортове на води (са флексибилним прилазима, сплавовима и риболовним стазама);
- обнова и јавно активирање постојећег, као и изградња дела новог алпског скијалишта на Црном врху;
- унапређење постојећих објеката јавних служби, сервиса, инфраструктурне и комуналне опреме у функцији туризма;
- организовање нових културних и спортских манифестација у Бору;
- уређење и организовање презентације пећине Верњикица и кањона Лазареве реке;
- уређење трасе европског пешачког коридора Е4 кроз територију Општине; уређење излетничке стазе од Бора, преко Брестовачке бање и Борског језера, до Црног врха;
- уређење и комерцијализација ловишта на Кучајским планинама; и
- формирање информационе основе, установљење концепта интегралне понуде, организовање промоције и пропаганде туристичке понуде.

2.4. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ ИНФРАСТРУКТУРНИХ СИСТЕМА

2.4.1. Саобраћај и саобраћајна инфраструктура

Приоритети у развоју система саобраћаја на подручју општине Бор су:

- израда техничке документације и почетак изградње обилазнице државног пута IB реда број 37 око Бора (око 4 km);
- израда техничке документације за обилазницу пута ДП II А-161 са северо-источне стране Брестовачке бање (око 4,4 km);
- реконструкција дела државног пута реда ДП IB број 36 од обилазнице до Селишта;
- реконструкција деоница државних путева Бор-Заграђе и Заграђе-Доња Бела Река-Црнајка;
- модернизација мреже локалних путева;
- израда техничке документације за измештање железничке пруге у зони "Церово - Примарно";
- израда техничке документације и изградња аутобуске станице у Бору; и
- активирање регионалног аеродрома у Бору.

2.4.2. Водопривредна инфраструктура

Приоритети у развоју водопривредне инфраструктуре су:

- успостављање и стриктно поштовање све три зоне санитарне заштите изворишта на територији Општине (Бељавинска врела, Злотско врело, Кривељска Бањица и Сурдуп) и осталих локалних изворишта, водећи рачуна о хидролошкој површини слива;
- радови на обнови водоводног система како би се губици у систему, посебно у дистрибутивној мрежи, свели на мање од 20%. Замена свих азбест-цементних цеви у систему, при чему први приоритет има грана система: Р "Топовске шупе" → Техничка школа → ул. Бошка Бухе;

- ревитализација изворишта "Сурдуп" изградњом пешчаних филтера, јер од повремених замућења зависи снабдевање тог дела водовода (Доња Бела Река); у оквиру заштите тог изворишта детаљнија анализа утицаја рада на каменолому у "Белоречком пешчару" у непосредној близини изворишта Сурдуп, посебно анализа утицаја минирања на могуће измене режима подземних вода;
- завршетак изградње започетих водовода у МЗ Танда, Лука, Шарбановац, Бучје, и реализација водовода у МЗ Метовница, Брестовац, Злот – изнад Манастиришта, Горњане;
- увођење мерно-информационог система са мерењем протока у најважнијим гранама система и притисака у најважнијим чворовима, и увођење водомера свим потрошачима;
- каналисање насеља Сурдуп и израда компактног ППОВ у циљу заштите тог изворишта; и
- доношење коначне одлуке о начину реализације ППОВ на територији Општине (избор између три варијанте); реконструкција и проширење канализационих мрежа на оба слива (за насеља у сливу Борске реке - град Бор и за насеља у сливу Брестовачке реке), реконструкција по принципу сепарације система, продужење магистралног одводника до места планираног ППОВ и завршетак пројектовања и свих припремних радова за реализацију ППОВ, које би требало реализовати након 2017. године.

2.4.3. Енергетска инфраструктура

Приоритетне активности на подручју општине Бор су:

- реконструкција постојећих далековаода ДВ 110 kV бр. 147/2 Бор 2 – Неготин, бр.150 Бор 1 – Мајданпек 1, бр. 147/1 и 148/1 Бор1 – Бор2 и бр. 148/2 Бор 2 – Зајечар 2;
- у ТС 400/110 kV "Бор 2" замена постојећег трансформатора 400/110 kV снаге 150 MVA новим трансформатором 400/110 kV снаге 300 MVA;
- повећање инсталисане снаге у ТС 110/35 kV "Бор 1" са постојећих 2x31,5 MVA на 2x63 MVA;
- проширење постројења 35 kV у ТС 110/35 kV "Бор 1" за четири водне ћелије;
- повећање инсталисане снаге у ТС 35/10 kV "Бор II" на 2x12,5 MVA и проширење 10 kV постројење за четири водне ћелије;
- инсталисање другог трансформатора од 4 MVA у ТС 35/10 kV "Заграђе";
- инсталисање још једног трансформатора 35/10 kV од 2,5 MVA у ТС 35/10/6 kV "Злот";
- инсталисање и другог трансформатора од 2,5 MVA у ТС 35/10 kV "В. Кривељ";
- обезбеђење резервног напајања ТС 35/10/6 kV "Злот" изградњом вода 35 kV Злот- Француске баракe;
- обезбеђење резервног напајања ТС 35/10 kV "Шарбановац" изградњом вода 35 kV Шарбановац – Селиште;
- даља доградња топлификационог система Бора изградњом нових вреловода;
- топлификација МЗ "Бор 2" изградњом локалне котларнице која би користила течно гориво;
- реконструкција и проширивање капацитета котларнице у МЗ "Бањско Поље";
- на основу "Пројекта геолошких истраживања нафте и гаса на територији Србије јужно од Саве и Дунава" (даље Пројекат) НИС А.Д. планирао је да се ураде гравиметријска и геомагнетска испитивања подручја источне Србије;
- изградња гасификационог система општине Бора;
- увођење енергетског менаџера на нивоу Општине, као и обавезе енергетског менаџмента за велике потрошаче енергије као што је РТБ Бор група;
- доследна примена важећег стандарда СРПС У.Ј5.600 (раније ЈУС У.Ј5.600 из 1987. године) и других пратећих стандарда о пројектовању нових стамбених зграда и њиховој термичкој заштити, како би се смањила пројектна инсталисана снага за грејање; и
- веће коришћење обновљивих извора за задовољење енергетских потреба.

2.4.4. Телекомуникације и поштански саобраћај

Телекомуникације

Основни приоритет у развоју телекомуникација на Планском подручју је увођење савремених телекомуникационих чворишта у постојећу мрежу и реконструкција и доградња приступних мрежа. Набавком и монтажом мултисервисних приступних чворова (MSAN) и дигиталних претплатничких мултиплексера (DSLAM), омогућиће свим корисницима на подручју приступ интернету и коришћење свих осталих савремених телекомуникационих услуга преко широкопојасног приступа.

Приоритетни пројекти које треба реализовати до 2017. године су имплементација средњорочног плана развоја "Телеком Србија", који предвиђа:

- изградњу новог оптичког кабла (ТОСМ 03 x 8 x 12 x 0,4 x 3,5 ЦМАН) Бор – Зајечар поред трасе пута ДП 16-25;
- изградњу оптичког кабла на релацијама Слатина – Оштрељ – Доња Бела Река, Кривељ - Бучје и Шарбановац – Метовница;
- набавку и монтажу новог MSAN чвора МЗ Петар Кочић у Бору; и
- набавку и монтажу 11 MSAN и DSLAM чворова у осталим местима према утврђеним планским решењима.

Пошта

Основни приоритет у области поштанских услуга јесте отварање поштанске јединице у месту Горњане са циљем да се поштанске услуге учине доступним становништву у удаљеним насељима и да се уведу нове услуге.

2.4.5. Комунална инфраструктура

Приоритети у области комуналне инфраструктуре су: интензивирање изградње регионалне депоније (у складу са регионалним планом управљања отпадом), изградња трансфер станице у Општини (на локацији старе несанитарне депоније у градском насељу) и рециклажних дворишта (Злот, Брестовац, Шарбановац, Слатина, Оштрељ, Кривељ, Бучје, Доња Бела Река); примена Локалног плана управљања отпадом за подручје општине Бор према детаљно утврђеним процедурама за евакуацију комуналног, индустријског и опасног отпада; организовано компостирање органског отпада у селима; санирање и уређење гробаља и утврђивање надлежности над њима; изградња сточних гробаља и изградња зелене пијаце у новом градском центру Бора.

2.5. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, ПРИРОДНИХ И КУЛТУРНИХ ДОБАРА, УРЕЂЕЊЕ И РЕВИТАЛИЗАЦИЈА ПРЕДЕЛА, ЗАШТИТА У ВАНРЕДНИМ ОКОЛНОСТИМА

2.5.1. Заштита животне средине

Приоритети у области заштите животне средине су: израда катастра оштећеног земљишта; реализација програма рекултивације и ремедијације деградираног земљишта и програма санације животне средине и угрожене природе на Планском подручју (ремедијација загађене геосредине, рекултивација неактивних јаловишта и копова, подизање заштитног, парковског и рекреативног зеленила и сл.); контрола утицаја површинских копова (минирање, бука, прашина) на насеља у окружењу, инфраструктурне системе (жел. пруга у зони копа "Церово") и друге објекте; унапређење рада постројења за спречавање штетних емисија из металургије и осталих загађујућих индустрија; прерада рударских отпадних вода, санација колектора испод Кривељске флотације; реконструкција канализационе мреже и изградња система за пречишћавање отпадних вода РТБ-а и града; ревитализација водотока и приобаља деградираних флотацијском јаловином; формирање базе података о отпаду, депонијама и складиштима отпада; уклањање отпада са дивљих депонија; изградња складишта опасног отпада; повезивање општине Бор на регионални систем прикупљања и прераде отпада (уз изградњу трансфер станице и рециклажних

дворишта); израда стратешких процена и процена утицаја на животну средину свих приоритетних програма, планских докумената и пројеката и унапређење система мониторинга.

2.5.2. Заштита природних добара

Приоритети заштите природних добара су:

- израда програма презентације споменика природе "Лазарев кањон", у складу с условима успостављеног режима заштите II степена;
- уређење приступа кањонима Лазареве реке, Микуљске реке, Домизлока и Појенске реке, као и пећини Верњикица (уз њено поновно отварање за посетиоце);
- заштита слива Борског језера, термалних извора Брестовачке бање, као и свих значајнијих извора и врела, подизањем заштитних шума и спровођењем антиерозионих радова и мера;
- истраживање и евидентирање природних феномена од јавног интереса за стављање под заштиту: геоморфолошких феномена у оквиру предложеног Геопарка краса на Дубашници у оквиру природног добра/Парка природе "Кучај-Бељаница", Брестовачке бање са околином, предела Борског језера са палеовулканском купом Тилва Њагра, клисуре Беле реке, палеовулканских купа Чока Станулај, Чока Првулуј и Тилва Мика, кањона реке Сурдуп, појава латита код Злота и евентуално других добара;
- подршка локалним научно-образовним институцијама и невладиним организацијама за учешће у досадашњем и будућем истраживању евидентираних природних добара; и
- укључивање младих истраживача – студената и средњошколаца у оквиру истраживачких акција и кампова под надзором кадра са универзитета и из служби заштите на истраживању, заштити и уређењу природних добара.

2.5.3. Уређење и ревитализација предела

Приоритети уређења и ревитализације предела су:

- обезбеђење оперативних услова за убрзано спровођење пројеката рекултивације, ремедијације, ревитализације и уређења постексплоатационих терена који су пренети у власништво Републике Србије, коришћењем средстава из зајма Светске банке;
- израда техничке документације за рекултивацију одлагалишта откривке и флотацијских јаловишта у Бору и Кривељу;
- успостављање система оцено и праћења површина и квалитета земљишних ресурса који су привремено заузимају рударско-металуршким активностима, и то у фази пре отпочињања откривке, током експлоатационог периода, у поступцима техничке и биолошке рекултивације и континуирано након функционалног привођења уређеног простора планираној намени; и
- разрада визије целовите рехабилитације деградираних предела.

2.5.4. Заштита културног наслеђа

Приоритети заштите културног наслеђа су:

- израда и спровођење програма и планова ургентне и приоритетне конзервације, рестаурације и уређења откривених највреднијих и најугроженијих непокретних културних добара, у организацији институција надлежних за заштиту културних добара;
- систематска проспекција и истраживање добара на подручју Општине, у циљу адекватне заштите, туристичке и друге развојне валоризације;
- уређење археолошких локалитета Лазарева пећина, Кучајна у Бору и Трњане у Брестовачкој бањи за јавну презентацију;
- санација и уређење просторне културно-историјске целине у Брестовачкој бањи; и
- уређење зграде Техничког факултета и три заштићена меморијална споменика у Бору (српским и француским војницима 1912-1918., Петру Радовановићу и М. Раднотију) за јавну презентацију.

2.5.5. Заштита простора у ванредним ситуацијама

Приоритети у заштити простора за ванредне ситуације су:

- иновација Одлуке о процени угрожености територије Општине;
- иновација или израда новог Плана заштите и спасавања у ванредним ситуацијама на подручју Општине;
- израда Студије сеизмичког хазарда и ризика;
- израда оперативних планова заштите од пожара, технолошких и других акцидената у РТБ Бор групи и другим предузећима; и
- спровођење других мера утврђених Законом о ванредним ситуацијама (Сл. гласник РС, бр. 111/09 и 93/12) и одговарајућим секторским законима.

3. МЕРЕ ЗА ПОДСТИЦАЊЕ РАВНОМЕРНИЈЕГ ТЕРИТОРИЈАЛНОГ РАЗВОЈА

У процесу подстицања равномернијег територијалног развоја општине Бор неопходно је ангажовање свих нивоа власти. Ипак, кључна улога је у степену ангажованости локалне самоуправе с обзиром на одговорност Општине за избор и спровођење стратегија развоја.

Јавни, приватни и цивилни сектор општине Бор оствариће континуалну сарадњу на јачању веза са суседним градовима и општинама и центрима државног значаја, приоритетно у процесу припреме и реализације планова, програма и пројеката у домену:

- модернизације, реконструкције и изградње саобраћајне инфраструктуре – државних путева, железничке пруге и аеродрома у Бору ради боље повезаности са градовима Зајечар и Ниш, као и општинама на правцу који повезује долине Дунава (Неготин и Прахово), Велике Мораве и Тимока и туристичке просторе на Дунаву;
- развоја водопривредне инфраструктуре са градовима/општинама у сливу Тимока, приоритетно са градом Зајечаром и општинама Неготин, Мајданпек и Кладово;
- развоја рударства, металургије и прераде металних сировина у сарадњи са комплементарним делатностима у окружењу (Мајданпек, Зајечар, Неготин, Бољевац, Жагубица и др.);
- иницирања развоја регионалног концепта привредних кластера у прерађивачкој индустрији (производњи разних производа од бакра – за електро-енергетику, саобраћајна средства, машинске делове, грађевинске елементе, украсне и уметничке предмете и др.), пољопривредно-прехранбеној производњи, у партнерству са суседним општинама у Тимочној крајини, као и у оквиру пројеката међународне сарадње у Еуро-дунавском региону;
- сарадње по питању пољопривредног и руралног развоја са суседним општинама и градовима;
- развоја кластера руралног, бањског, индустријског и културног туризма приоритетно са суседним општинама и градом Зајечаром; и
- јачања привредних веза и уређења коридора на правцу Тимочке осовине развоја Ниш – Књажевац – Зајечар – Бор – Пожаревац; и
- регионалног система управљања комуналним отпадом.

4. УЧЕСНИЦИ У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Кључни учесници у спровођењу Просторног плана су у складу са својим надлежностима и делокругом рада: општинска управа, републички ресорни органи и фондови, републичка и општинска јавна предузећа, јавне установе и посебне организације (РТБ Бор група и др.).

Учесници на републичком нивоу су: министарства са одговарајућим управама, дирекцијама и агенцијама за послове пољопривреде, шумарства, водопривреде, рударства, саобраћаја, енергетике, телекомуникација, привредног и регионалног развоја, туризма, услуга, просвете, здравствене заштите, социјалне заштите, културе, спорта, изградње објеката и заштите животне средине; затим јавна предузећа надлежна за послове водопривреде, електропривреде,

шумарства, државне путеве, железничке пруге и телекомуникације; заводи надлежни за заштиту природе и споменика културе и други републички ресорни органи, организације и фондови.

Учесници на регионалном нивоу су: регионална привредна комора, различите агенције, фондови и пословне асоцијације у Београду, Нишу и Зајечару, а на локалном нивоу: органи управе општине Бор, општинска јавна предузећа, дирекције, агенције, фондови, јавне установе и месне заједнице с подручја Општине.

Поред наведених учесника, неопходно је учешће других актера у спровођењу Просторног плана, у првом реду регионалних и локалних пословних асоцијација, домаћих и страних банака, привредних субјеката, невладиних организација, удружења грађана и становништва.

5. МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ

Остваривање планских циљева, решења и стратешких пројеката подразумева ефикасну синхронизацију управљачких механизма, институционално-организационих аранжмана, општих и локалних контекстуалних развојних фактора и циљно усмерених активности у управљању просторним развојем.

Основне мере и инструменти различитих политика за имплементацију решења Просторног плана за период до 2017. године засновани су на постојећем институционалном оквиру Србије, као и на изгледним инструментима политика чије се утврђивање очекује у процесу тзв. апроксимације ка правним тековинама ЕУ. Од посебног значаја је примена мера у области заштите животне средине.

5.1. МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ ОПШТЕ ЕКОНОМСКЕ ПОЛИТИКЕ

Општа неповољна кретања услед светске економске и финансијске кризе показују да је криза довела до недостатка новца и да је већина развијених држава од 2008. године покушала да спуштањем референтних каматних стопа, давањем директне новчане помоћи или стимулације кредитирања разним врстама субвенција спречи неликвидност и смањену кредитну активност банака. Генерално, у мање развијеним земљама, као и у Србији, дошло је до значајног повлачења страног капитала. Због овог тренда неке земље покушавају да подизањем референтних каматних стопа задрже страни новчани капитал (што је и наша пракса са тренутним нивоом ове стопе од 10,75%), који у новим условима добија могућност да оствари надпросечно високе приносе. То је, између осталог, условило евидентну уздржаност банака у пласманима и утицало на повећање цене кредита.

Према општим банкарским извештајима у свету, ова кретања су од 2008. до данас условила још веће разлике између цена кредита у развијеним и мање развијеним земљама. Примера ради, у земљама еврозоне дошло је до знатног снижавања каматних стопа на кредите, које су највећим делом зависне од кретања ЕУРИБОР-а, који је петоструко нижи него пре кризе (2007. године). У земљама "осетљивих" економија повећане су каматне стопе на кредите, посебно као последица раста ризика земље (политичког, економског, финансијског, инвестицијског) на основу процена агенција за кредитни рејтинг земаља, што је евидентно и међу земљама из ЕУ и за Србију. Из банкарских извештаја види се да су неки кредити у земљама на Балкану и у Србији 2-3 пута скупљи него у земљама ЕУ. Није само глобална економска криза кривац за то, већ се разлози могу наћи пре свега у "крхкој" економији која је из транзицијске рецесије доспела у мрежу последица светске рецесије. Због тога се као посебни дугорочни стратешки изазови за реализацију планско-развојних политика и пројеката наводе раст цена капитала на тржишту, услови и улога кредитних извозних агенција, агенција за процену рејтинга земље, институционалних инвеститора (инвестиционих фондова разних нивоа ризика) и неких финансијских институција и фондова.

Један од важних токова финансирања развоја одвија се преко Програма подстицаја равномерног регионалног развоја у оквиру Фонда за развој. Основни циљеви овог Програма су покретање

производње постојећих капацитета и изградња нових производних погона, отварање продуктивних нових радних места и смањивање разлика у развијености региона и општина у Републици Србији. Специфични циљеви овог Програма су: 1) подстицање производње и запошљавања у девастираним подручјима; 2) подстицај и развој предузећа и предузетништва у неразвијеним општинама; и 3) улагање у радно интензивне гране прерађивачке индустрије у недовољно развијеним општинама. Држава преко Програма подстицаја равномерног регионалног развоја на неразвијеном подручју субвенционира дугорочне кредите на подручју јединица локалних самоуправа чији је степен развијености испод републичког просека (где у другу групу према развијености спада и општина Бор са нивоом од 80-100% просека РС¹⁴) уз каматну стопу 1% годишње (за неке облике до 2%) и рок од 8 година (са грејс периодом 1-3 године) за правна лица и предузетнике или додељује бесповратна средства за финансирање туристичке инфраструктуре (преко Министарства економије и регионалног развоја и Фонда за развој). Стимулативне камате од 1-2% показују да држава преко Фонда за развој на неразвијеном подручју улаже средства у пројекте са фиксним каматним стопама знатно испод референтне каматне стопе НБС (10,75% од октобра 2011. године).¹⁵

У периоду могућег продуженог трајања светске економске и финансијске кризе, посебно значајним се сматра установљавање мера и инструмената опште економске политике, и то доступност дугорочних финансијских извора по повољним и прихватљивим условима (кредита, кредитних гаранција, зајмова, IPA кредита, бесповратних средстава из ЕУ и др.) и пореских подстицаја за правна лица и приватне предузетнике: (а) одрживи развој рударства, металургије и других привредних (индустријских) капацитета на подручју општине Бор као и у суседним општинама; (б) развој приватног сектора, предузетништва и нових МСП; (в) улагања у спровођење мера заштите, ревитализације као и програма комплексног уређења пољопривредно-шумског простора у складу са смерницама руралне рејонизације, програме антиерозионе заштите земљишта, програме прикупљања и пречишћавања отпадних вода, санитарно безбедног прикупљања, прераде и депоновања комуналног отпада, коришћења нових и обновљивих извора енергије, као и у спровођење мера заштите животне средине и природних ресурса, заштите и презентације природних и непокретних културних добара; (г) развој прераде пољопривредних производа, уз посебне додатне стимулације за газдинства и младе пољопривреднике који преузимају напуштена и старачка газдинства, улажу у изградњу објеката и/или оснивање малих и микро предузећа (за откуп и прераду локалних пољопривредних производа, откуп и примарну прераду шумских плодова, лековитог и ароматичног биља), ветеринарских амбуланти, станица и апотека, објеката саветодавне пољопривредне службе, сервиса за пољопривредну механизацију и других техничких сервиса; као и за пољопривредне произвођаче који уводе методе органске производње, улажу у унапређење интегралне производње грожђа и вина, оснивају матични запат за пашњачко сточарење и сл.; (д) изградњу и модернизацију садржаја туристичке понуде и опреме (улагања у прибављање и уређење грађевинског земљишта, комунално опремање, изградњу и реконструкцију објеката сеоских домаћинстава за туристички смештај, изградњу туристичке опреме и др.); и (ђ) организацију и пружање услуга јавних служби у приватном сектору.

14 Уредба о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе у 2011. години, Службени гласник РС, бр.69/2011 од 19.септембра 2011. године.

15 Рударским пројектима у општини Бор додељена су знатна средства (за куповину рударске опреме, постројења, еколошке елементе итд.), од чега у 2010. години 100 милиона динара.

5.2. МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ ДРУГИХ ПОЛИТИКА

Основне мере и инструменти *политике заштите и коришћења пољопривредног земљишта и развоја пољопривреде* јесу:

- коришћење бесповратних средстава буџетске подршке Републике за реализацију пројеката руралног развоја од стране регистрованих пољопривредних газдинстава за укрупњавање и консолидацију земљишних поседа, пошумљавање и затрављивање ерозијом угрожених подручја, промовисање и заштиту локалних производа, развој органске производње, као и пројеката од стране локалних заједница и локалних акционих група/удружења грађана за побољшање општих услова живота на селу, кроз припрему и спровођење пројеката интегралног руралног развоја и друге модалитете подршке одрживом развоју пољопривреде и села;
- обезбеђење услова да се преко банкарског система користе повољни краткорочни и дугорочни кредити за инвестирање у: (а) програм одрживог пољопривредног и руралног развоја; (в) програме унапређења пашњачког сточарења, укључујући спровођење прикладних техничких, биолошких и пољопривредних мелиорација ливада и пашњака; и (г) програме развоја органске производње, посебно за подручја заштићених природних добара, изворишта водоснабдевања и резервисане туристичке просторе; и
- обезбеђење пореских стимулација – смањење пореза на пренос апсолутних права коришћења непокретности при куповини пољопривредног земљишта и напуштених стамбених и економских објеката у селима, смањење/ослобађање од пореза на закуп пољопривредног земљишта и сл; као и дестимулације – временски прогресивно повећање пореза власницима који не обрађују, односно не користе пољопривредно земљиште у складу са законом и решењима овог просторног плана.

Основне мере и инструменти *политике заштите и коришћења шума, развоја шумарства и ловства* јесу:

- удруживање средстава јавних предузећа и јавних прихода општине Бор у области шумарства и водопривреде с приватним сектором за финансирање: (а) унапређења стања постојећих шума, повећање степена шумовитости и реализацију биолошких антиерозионих радова – Јавно предузеће за газдовање шумама "Србијашуме" и приватни шумовласници у Општини; (б) пошумљавања и одржавања шума заштитног карактера у сливу изворишта водоснабдевања - Републичка дирекција за воде при министарству надлежном за водопривреду, Јавно водопривредно предузеће "Србијаводе", Општинска управа и приватни шумовласници у Општини; (в) заштите и очувања природних добара и биодиверзитета и геодиверзитета – министарство и фонд за заштиту животне средине, стараоци природних добара, власници непокретности и невладине организације; и (г) рекреативног опремања и одржавања шуме у функционално оптималнијем стању – министарство надлежно за туризам, Општинска управа и заинтересовани пословни субјекти/инвеститори туристичко-рекреативне инфраструктуре; и
- обезбеђење средстава корисника ловишта за улагања у заштиту, производњу и узгој дивљачи.

Основне мере и инструменти *политике заштите и коришћења вода и развоја водопривреде* јесу:

- свођење губитака у мрежи на мање од 20%, односно оптимално до 15%, и успостављање поузданог мерног система и мониторинг система;
- предузимање мера заштите вода у циљу довођења квалитета воде у водоводима – пријемницима на ниво који је одређен одговарајућим стратешким документима и правилницима;
- усклађивање продајне цене воде са стварним трошковима просте репродукције система, трошковима заштите изворишта и покрићем дела трошкова проширене репродукције (око 30%) за даљи развој система; и
- обезбеђење средстава јавних прихода Републике Србије и општине Бор у области водопривреде и заштите животне средине и бесповратних републичких средстава за рурални развој, као и конкурисање за коришћење средстава предприступног инструмента ЕУ и

донација за финансирање заштите изворишта воде, развој локалних водовода и канализационе мреже, пречишћавање отпадних вода општинског центра и санитацију насеља на руралном подручју.

Основне мере и инструменти *политике развоја и размештаја привреде, индустрије и МСП* јесу:

- креирање повољног привредног амбијента у функцији развоја сектора МСП и предузетништва кроз стварање ефикасне администрације (смањење административне процедуре) у правцу формирања "one stop shop" (све на једном месту) и пружања on-line услуга и сервиса;
- обезбеђење конкурентних привредно-пословних локалитета;
- раст броја нових привредних актера (предузећа, друштава, радњи и др.) путем промоција у јавности, обука за пословне и предузетничке вештине, подршком удружења предузетника и др.;
- обезбеђење и приступачност услугама пословно-логистичке подршке за мрежу МСП, консултантске услуге, услуге регионалног развојног тела (агенције, центар, канцеларије и сл.);
- подршка привредном, секторском умрежавању и развоју снабдевачких ланаца/кластера;
- подизање нивоа знања и способности у МСП реформом стручног образовања, едукацијом предузетника, не/запослених, промоцијом предузетништва, подршком у повезивању са партнерима, подршком истраживању тржишта, трансферу технологије, увођењу стандарда и сл.;
- развој локалног финансијског и банкарског система и интензивније коришћење текућих подстицајних мера за развој МСП и приватног предузетништва (приступ изворима финансирања за правна лица, подстицање микрокредита за почетнике – "start up", постојећа и нова МСП, и др.);
- подршка апликацијама за стране финансијске изворе (IPA, банкарска средства и др.);
- предузимање низа подстицајних мера на општинском нивоу у поспешивању развоја предузетништва - подстицај примени иновација и нових и бољих технологија, посебно у МСП, јачање свести о истраживачко-развојним пројектима привреде, трансферу знања у МСП, привредни сајмови, као и пореске олакшице, обезбеђивање локација, стимулативне мере комуналне политике и политике цена грађевинског земљишта, организовање обуке и курсева за заинтересоване предузетнике и друге мере;
- обезбеђење услова за привлачење инвестиција (домаћих и страних) – СДИ, банкарских кредита, финансијских зајмова, стратешких партнера и инвеститора (уз повољну локалну регулативу);
- стварање активне и стабилне климе за инвестиције и налажење стратешких партнера за реструктурирање великих система и развој МСП и предузетништва по тржишним стандардима;
- обезбеђење координације, мониторинга и управљања привредним развојем на општинском/градском и регионалном нивоу кроз оснивање и сарадњу општинских/градских и регионалних канцеларија/развојних институција: подршка samozapoшљавању и развоју МСП, развој сарадње јавног и приватног сектора; контактирање потенцијалних финансијера (државни фондови и агенције, локални привредници и предузетници и инострани стратешки партнери за финансирање атрактивних пројеката од интереса за локалне заједнице и суседне општине); организација израде потребне планске и техничке документације и истраживања, програма, пројекција и бизнис планова који ће конкурисати за средства различитих фондова, укључујући и средства инструмента IPA Европске уније и европских институција (Европска банка за обнову и развој-EBRD, Европска агенција за реконструкцију-EAR, и др); и
- ефикасно руковођење буџетом локалне заједнице, локалним економским развојем, инвестицијама у развојне пројекте, интересним повезивањем локалних заједница на регионалном и националном нивоу.

Према Закону о интегрисаној дозволи, обавеза РТБ Бор групе је да до 2015. године усклади рад својих објеката са његовим и одредбама закона о заштити животне средине, за нове објекте и за оне који се ревитализују. Након 2015.године престаје право емитовања прекограничних вредности загађујућих материја у ваздух, воде, земљиште. То подразумева да РТБ Бор група у

овом периоду треба да сведе загађења на минимум. Са становишта развоја комплекса РТБ Бор групе, у складу са захтевом ратификованог Кјото протокола у Србији (2007) и применом Директива ЕУ IPPC, SEA, ETS (до 2016), CCS (2020), значајно је и обезбеђивање локације за евентуални смештај будућег постројења за захватање и складиштење CO₂.

Основне мере и инструменти *политике развоја туризма* јесу:

- конкурисање Општине за коришћење средстава Националног инвестиционог плана и предприступног инструмента IPA Европске уније (у оквиру компоненте 3 и 5), за припрему и спровођење програма развоја туризма и комплементарних делатности, изградње туристичке инфраструктуре и уређења простора;
- интензивнији развој маркетиншких активности за организацију туристичке понуде и презентацију свих туристичких активности и садржаја, а нарочито планинског туризма и тематских кретања – индустријски/"рударски" туризам (обилазак копова, старих постројења, музеја итд.), спелеолошког туризма и геотуризма (путеви пећина, путеви локалитета био- и гео-диверзитета), других облика туризма посебних интереса (пешачење Европским коридором Е4 и другим стазама, планински бициклизам, јахање, пењање, параглајдинг и др.), као и бањског туризма, руралног туризма, путева културе, школског, спортско-рекреативног, ловног и других видова туризма у простору општине Бор и суседних општина;
- подршка невладиним организацијама за реализацију програма едукације локалног становништва и њиховог укључивања у туристичку понуду; и
- сарадња са власницима комплекса "Јелен" на Црном врху ради проналажења решења за овај туристички пројекат.

Основне мере и инструменти *политика развоја инфраструктурних и комуналних система* јесу:

- удруживање средстава за развој државних путева из буџета Републике Србије, средстава Јавног предузећа "Путеви Србије" и кредитних средстава међународних асоцијација и Европске банке за реконструкцију и развој;
- обезбеђење средстава из јавних прихода Општине, уз партиципацију Јавног предузећа "Путеви Србије" за реконструкцију општинских путева;
- обезбеђење средстава из буџета Републике Србије, преко министарства надлежног за енергетику и средстава Јавног предузећа "Електропривреда Србије" за реконструкцију постојеће и изградњу планиране дистрибутивне мреже и електроенергетских објеката на подручју Општине;
- обезбеђење средстава из буџета Републике Србије, преко министарства надлежних за енергетику и рударство и животну средину, средстава агенција (за енергетску ефикасност), фондова (за заштиту животне средине) и средстава приватног сектора, за истраживање и комерцијално коришћење локалних, обновљивих и нових извора енергије, као аутономних система за задовољавање одређених локалних енергетских потреба (у домаћинствима, пољопривреди и комерцијалним делатностима), као и подстицајних и кредитних средстава за улагања у енергетски штедљивију изградњу и коришћење објеката и нове енергетски ефикасније и еколошки прихватљивије технологије;
- обезбеђење средстава предузећа "Југоросгаз", у складу са законом, Стратегијом развоја енергетике Републике Србије до 2015. године и Националним акционим планом гасификације, за реализацију развоја система снабдевања Општине природним гасом; и
- обезбеђење средстава за ефикасно текуће и инвестиционо одржавање железничке пруге Мајданпек-Бор-Прахово преко министарства надлежног за инфраструктуру и "Железнице Србије" а.д.;
- мере подршке међуопштинске/регионалне сарадње у квалитетнијем опремању луке Прахово;
- обезбеђење недостајућих средстава за почетак рада аеродрома у Бору за комерцијалне намене;
- обезбеђење средстава из буџета Републике Србије преко министарства надлежних за енергетику и животну средину, агенција (за енергетску ефикасност) и фондова (за заштиту

животне средине) и из јавних прихода Општине за реализацију програма информисања и едукације становништва о могућностима и ефектима штедње и рационалне потрошње и супституције енергије, санитације сеоских насеља и управљања отпадом (селекције, санитарно безбедно одлагање и рециклаже отпада);

- обезбеђење средстава из буџета Републике Србије преко надлежних министарстава, агенција (за заштиту животне средине и др) и фондова (за заштиту животне средине), јавних прихода општине Бор и приватног сектора, уз конкурисање Општине за коришћење средстава предприступног инструмента IPA Европске уније (у оквиру компоненте 3), Европске банке за обнову и развој, Светске банке за инвестиционе програме и других кредитних и средстава из донација, за израду и реализацију плана управљања и развој система управљања комуналним отпадом и укључивање општине Бор у регионални систем управљања отпадом; и
- припрема за предстојеће реструктурирање и приватизацију локалних ЈКП на подручју Општине; увођење приватних оператора и приватног капитала у пословање комуналне привреде и друге активности.

Основне мере и инструменти *политика заштите животне средине, природних и непокретних културних добара* јесу:

- унапређење рада општинског фонда за заштиту животне средине;
- обезбеђење средстава из буџета Републике Србије преко министарства надлежног за заштиту животне средине и Фонда за заштиту животне средине и из јавних прихода општине Бор за реализацију предвиђених програма заштите животне средине и ревизију постојећег ЛЕАП-а, информисања и едукације становништва о могућностима и ефектима унапређења квалитета животне средине и за узимање активног учешћа у процесу доношења одлука од значаја за животну средину, нарочито у одлучивању о стратешкој процени утицаја планова и процени утицаја пројеката на животну средину;
- обезбеђење средстава из буџета Републике Србије преко министарстава надлежних за животну средину и културу, јавних прихода општине Бор, средстава приватног сектора и донација за спровођење заштите природних и непокретних културних добара;
- јачање управних локалних институција заштите (Канцеларија за животну средину и др.) и
- подршка невладиним организацијама за учешће у информисању и едукацији становништва за њихово активно учешће у одлучивању о заштити и уређењу животне средине, природних и културних добара.

6. ИНФОРМАТИЧКА ПОДРШКА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Информациони систем, систем индикатора и мониторинг су битна претпоставка за имплементацију Просторног плана, посебно, за наставак планирања на стратешком и оперативном нивоу.

Информациони систем за праћење просторног развоја Општине (ИС*ППО) формираће се по моделу интегрисаних ГИС алата и комуникацијских мрежа, тако да обезбеди широко кориснички приступ и перманентно, брзо и једноставно ажурирање података.

Формирање ИС*ППО имаће две фазе:

- у првој фази, извршиће се анализа просторних података којима располажу општинске службе, предузећа и организације, према релевантности и доступности за мониторинг просторног развоја; посебан задатак је формирање јединствене базе података о планској, урбанистичкој, програмској и пројектној документацији Општине; анализом података и документације утврдиће се степен њихове валидности и ажурности, обим аналогних и дигиталних формата; структура и употребљивост векторских података (геореференцираност и тематска покривеност); и
- у другој фази извршиће се повезивање графичких приказа са атрибутима из аналитичко-документационе основе општинског просторног плана; интегрисани дигитални подаци са

описним информацијама сместиће се у централну базу података, те ће представљати део јединственог информационог система геопросторних података; на основу овако постављеног система периодично ће се вршити ажурирања базе података, тиме и њено одржавање (укључујући и допуну обележја и атрибута о просторним ентитетима, планским, програмским и пројектним активностима), на нивоу Општине, а посредно и на регионалном и републичком нивоу; како би преглед јединствене релационе базе био што једноставнији и како би се ефикасније и брже одржавала ажурираност података, систем би ка крајњем кориснику (разним интересним групама и инстанцама регионалног и републичког значаја) требало да буде доступан на нивоу интранета и Интернета.

За постављање основа континуираног просторног мониторинга предуслов је идентификација и специфицирање индикатора (ИС-ИНД*ППО) који на прикладан начин описују просторни развој Општине. У контексту просторног мониторинга избор индикатора (ИС-ИНД*ППО) оријентисан је на постизање два циља - да задовољи како захтеве аналитичког рада за спровођење просторних анализа, тако и различите захтеве за оцену развојних политика и процену достизања стратешких циљева. Један од главних изазова је да се дође до ограниченог броја индикатора који би имали велику тематску покривеност, укључујући опредељење да индикатори буду усклађени са расположивим и доступним базама података. Такви индикатори треба да испуне одређене услове, пре свега, у погледу квалитета (релевантности), просторне покривености и просторног нивоа. За предложене индикаторе треба оценити: повезаност са циљевима и приоритетима просторног развоја Општине; могућност да се дугорочно прате; релевантност за доношење одлука које се тичу организације, коришћења и уређења простора; и усаглашеност са индикаторима за мониторинг простора који се развија у оквиру имплементације Просторног плана Републике Србије.

Изабрани индикатори биће посебно тестирани у разматрању развоја система просторног мониторинга у правцу сталног процењивања трендова развоја. Очекује се да селекција индикатора, кроз процес филтрирања у смислу релевантности и расположивости, буде основ обезбеђења просторних информација за одговарајућу форму периодичног извештавања о стању просторног развоја Општине.

7. МОНИТОРИНГ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Институционална контрола је административна или законска која доприноси смањењу изложености људи разним утицајима и потенцијалним имисијама загађујућих материја, посебно када је реч о санитарно-заштитним зонама, мониторинг зонама и/или консолидованим зонама утицаја. Контрола коришћења земљишта је најчешћи тип институционалне контроле. Институционална контрола може помоћи у заштити интегритета планских и пројектних решења. Основни облици институционалне контроле су: примена прописа о зонирању, јачање еколошких савеза и НВО, доступност информација, разни начини и акти информисања/обавештења, адекватно плански и пројектно калибрисана ограничења, критеријуми, услови и мере, локацијска дозвола, грађевинска дозвола, употребна дозвола, интегрисана еколошка дозвола, енергетска дозвола, праћење, надзор и контрола капиталних пројеката, Општински програм мера заштите и Програм мониторинга за различита подручја/зоне заштите, праћења и контроле утицаја (емисија, имисија). Свеобухватни програм институционалне контроле треба да обезбеди мониторинг, заштиту средине, санацију, ремедијацију и заштиту простора, приступ јавности и образовању и другим административним и / или правним средствима како би се осигурала заштита јавног здравља и квалитета животне средине, са једне стране, као и да би се омогућила обнова развоја рударско-металуршког и других сектора на основама принципа одрживог развоја и очувања квалитета животне средине, са друге стране.

Општинска управа Бор ће пратити примену и остваривање Просторног плана и подносити Скупштини општине Бор годишње извештаје о остваривању развојних приоритета из прве етапе имплементације Плана. Саставни део извештаја је оцена свих аспеката имплементације Просторног плана у претходном периоду.

На основу претходних извештаја, Скупштина општине Бор ће по потреби донети одлуку да се приступи изменама и допунама Просторног плана.

СКУПШТИНА ОПШТИНЕ БОР

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ ОПШТИНЕ БОР

Бор, 29.01.2014. год.

Сл. лист општине Бор

бр. 2 и 3/2014.

ПРЕГЛЕД ТАБЕЛАРНИХ И ГРАФИЧКИХ ПРИЛОГА

I ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ

Скица 1. Положај Планског подручја

Графикон 1. Структура коришћења пољопривредног земљишта по подручјима угрожености развојем РТБ-а, 2010.

Графикон 2. Катастарска структура обрадивих земљишта општине Бор по подручјима угрожености аграрних ресурса развојем РТБ-а, 2010. (у %)

Графикон 3. Структура коришћења државног шумског фонда 2010. (у %)

Графикон 4а. Индекс промене броја становника по међупописним периодима

Графикон 4б. Промене броја становника у периоду 1948-2011. година

Графикон 5. Структура становништва по старосним групама (Попис 2002. и 2011.)

Графикон 6. Просторни размештај насеља у општини Бор

Графикон 7. Производња руде бакра у Србији (2000-2009. година)

Табела 1. Број иселjenих домаћинстава према зони утицаја

Табела 2. Начин преселjeња и локација

Табела 3. Производња РТБ Бор групе у периоду 1990-2010. година

Табела 4. Размештај рударско-металуршко-индустријског комплекса у општини Бор

III ПЛАНСКИ ДЕО – ПЛАНСКА РЕШЕЊА

Скица 2. Развој површинске експлоатације у зони Церова

Скица 3. Развој површинског копа "Велики Кривељ"

Графикон 8. Могућа схема експлоатације лежишта "Борска река"

Графикон 9. Просечне годишње стопа пораста ПГДС-а

Табела 5. Геолошке рудне резерве на локалитетима РТБ Бор групе

Табела 6. Полазишта за утврђивање противерозионих захвата

Табела 7. План неге и обнове државних шума

Табела 8. Пројекција броја становника општине Бор 2021.год., по насељима

Табела 8а. Пројекција старосне структуре становништва насеља општине Бор 2021. године

Табела 9. Планиране веће привредно-индустријске зоне на Планском подручју (без зона истраживања и зона експлоатације минералних сировина за које су одобрене концесије)

Табела 10. Очекивани ПГДС на репрезентативним деоницама државних путева I и II реда

Табела 11. Планирана изградња деонице државног пута IB реда број 25 на територији општине Бор

Табела 12. Државни путеви I и II реда и општински путеви

Табела 13. Евидетиране локације МХЕ на подручју општине Бор

Табела 14. План рекултивације и ревитализације деградираног предела (2011-2021.год.)

Табела 15. Биланс намене простора Планског подручја 2011. и 2021.год. (у ha)

Табела 16. Планирана намене површина у грађевинским подручјима према шематским приказима уређења насеља

Табела 17. Биланс површина посебне намене - рударство и металургија 2011. и 2021.год. (у ha)

РАДНИ ТИМ ЗА ИЗРАДУ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ БОР

Координација израде Просторног плана:

др Ненад Спасић, дипл.инж.арх.
др Славка Зековић, дипл.прост.планер
др Драгиша Дабић, дипл.инж.арх.
др Омиљена Џелебџић, дипл.прост.планер
др Никола Крунић, дипл.прост.планер

Тим за синтезу:

др Ненад Спасић, дипл.инж.арх.
др Славка Зековић, дипл.прост.планер
др Марија Николић, дипл.инж.пољ.
др Ксенија Петовар, дипл.социолог
др Бранислав Ђорђевић, дипл.инж.грађ.
др Драгиша Дабић, дипл.инж.арх.
др Омиљена Џелебџић, дипл.прост.планер
мр Весна Јокић, дипл.прост.планер
др Никола Крунић, дипл.прост.планер
др Марина Ненковић-Ризнић, дипл.прост.планер
Мирослав Антанасијевић, дипл.прост.планер

Консултације:

Министарство природних ресурса, рударства и просторног планирања -
за рударство и геолошка истраживања

Томислав Шубарановић, дипл.инж.руд., државни секретар

Републичка агенција за просторно планирање

мр Ђорђе Милић, дипл.прост.план., помоћник директора

Општинска управа Бор

мр Драгана Николић, дипл.прост. планер

Ратомир Радовић, дипл.инж.арх.

Марија Велкова, дипл.инж.арх.

Миломир Вељковић, дипл.инж.грађ.

РТБ Бор група

Димча Јенић, дипл.инж.руд., директор развоја РТБ-а

Небојша Бућан, дипл.инж.руд., заменик директора РББ-а

Информациона основа, GIS:

др Никола Крунић, дипл.прост.планер
др Омиљена Џелебџић, дипл.прост.планер
мр Весна Јокић, дипл.прост.планер
др Марина Ненковић-Ризнић, дипл.прост.планер
мр Драгана Николић, дипл.прост.планер
Бојан Милетић, дипл.прост. планер

Финална редакција:

др Ненад Спасић, дипл.инж.арх.
др Марија Николић, дипл.инж.пољ.
др Омиљена Џелебџић, дипл.прост.планер

Радни тим по областима:**Природни услови**

др Никола Крунић, дипл.прост.планер

Животна средина

др Марина Ненковић-Ризнић, дипл.прост.планер

Консултант

др Божидар Стојановић, дипл.инж.технол.

Природна добра

др Драгиша Дабић, дипл.инж.арх.
др Марија Николић, дипл.инж.пољ.

Рекултивација и уређење предела

др Марија Николић, дипл.инж.пољ.

Непокретна културна добра

др Драгиша Дабић, дипл.инж.арх.

Становништво

мр Весна Јокић, дипл.прост.планер
др Ксенија Петовар, дипл.социолог

Социјални развој и јавне службе

др Ксенија Петовар, дипл.социолог
мр Весна Јокић, дипл.прост.планер

Пресељење становништва

др Ксенија Петовар, дипл.социолог
др Ненад Спасић, дип.инж.арх.
мр Весна Јокић, дипл.прост.планер

Мрежа насеља и функције центара

др Омиљена Џелебџић, дипл.прост.планер

Привреда (рударство и металургија индустрија, МСП и услуге)

др Славка Зековић, дипл.прост.планер

др Ненад Спасић, дипл.инж.арх.

Консултације:

Димча Јенић, дипл.инж.руд.

РТБ Бор група

Небојша Бућан, дипл.инж.руд

РТБ Бор група

др Владимир Павловић, дипл.инж.руд.(РГФ)

др Лазар Кричек, дипл.инж.руд. (РГФ)

Пољопривреда и рурални развој

др Марија Николић, дипл.инж.пољ.

Центар за пољопривредна и технолошка
истраживања, Зајечар

Шумарство, ловство и риболов

др Милан Медаревић, дипл.инж.шим.

др Марија Николић, дипл.инж.пољ.

Снежана Обрадовић, дипл.инж.шум.

Туризам, рекреација, спорт и физичка култура

др Драгиша Дабић, дипл.инж.арх.

Саобраћај и саобраћајна инфраструктура

др Владимир Деполо, дипл.инж.саоб.

Бранислав Момчиловић, дипл.инж.грађ.

Воде и водопривредна инфраструктура

др Бранислав Ђорђевић, дипл.инж.грађ.

Енергетика и енергетска инфраструктура

др Ненад Ђајић, дипл.инж.маш.

др Милан Радуновић, дипл.инж.ел.

Телекомуникације и пошта

Радован Јовановић, дипл.инж.ел.

Комунална инфраструктура

др Марина Ненковић-Ризнић, дипл.прост.планер

Опасности и ризици у ванредним условима

Гордана Џунић, дипл.инж.грађ.

Шематски прикази, правила уређења и правила грађења

др Омиљена Џелебџић, дипл.прост. планер
Гордана Џунић, дипл.инж.грађ.
др Ненад Спасић, дипл.инж.арх.
мр Јасмина Ђурђевић, дипл.прост.планер
мр Јелена Живановић-Миљковић, дипл.прост.планер
др Бранислав Ђорђевић, дипл.инж.грађ.
др Владимир Деполо, дипл.инж.саобр.
др Ненад Ђајић, дипл.инж.маш.
др Славка Зековић, дипл.прост.планер
др Марија Николић, дипл.инж.пољ.
др Драгиша Дабић, дипл.инж.арх.
Радован Јовановић, дипл.инж.ел.

Консултације:

Надлежни републички, регионални и локални органи и организације
Стручне службе Општинске управе Бора
Стручне службе РТБ Бор групе

Стратешка процена утицаја Просторног плана на животну средину

др Марина Ненковић-Ризнић, дипл.прост.планер
др Бранислав Ђорђевић, дипл.инж.грађ.
др Марија Николић, дипл.инж.пољ.
др Ненад Спасић, дипл.инж.арх.
др Славка Зековић, дипл.прост.планер
др Драгиша Дабић, дипл.инж.арх.
мр Весна Јокић, дипл.прост.планер
др Никола Крунић, дипл.прост.планер
Консултације:
др Божидар Стојановић, дипл.инж.технол.

Техничка обрада и презентација Просторног плана:

др Омиљена Џелебџић, дипл.прост.планер
др Никола Крунић, дипл.прост.планер
др Марина Ненковић-Ризнић, дипл.прост.планер
мр Јасмина Ђурђевић, дипл.прост.планер
мр Јелена Живановић-Миљковић, дипл.прост.планер
Милан Милиновић, дипл.инж.геол.
Олгица Бакић, дипл.прост.планер
Слађана Недељковић, техничар
Срђан Милосављевић, техничар

